

Francisco

A MI HŐSEINK

*

TISZTJEINK HŐSTETTEI A VILÁGHÁBORÚBAN

WOINOVICH EMIL

CS. ÉS K. GYALOGSÁGI TÁBORNOK, B. T. T.,
A CS. ÉS KIR. HADI-LEVÉLTÁR IGAZGATÓJA, A BÉCSI
TUZOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJÁNAK VEZETÉSE ALATT

SZERKESZTETTE '

VELTZÉ ALAJOS

CS. ES K. ALEZREDES, A CS. ES KIR.
HADILEVÉLTÁR OSZTÁLYFŐNÖKE

K Ö Z R E M Ű K Ö D T E K

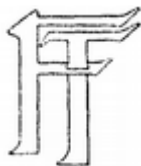
REICH ÁRPÁD

M. KIR. HONVÉDHUSZÁR-ALEZREDES

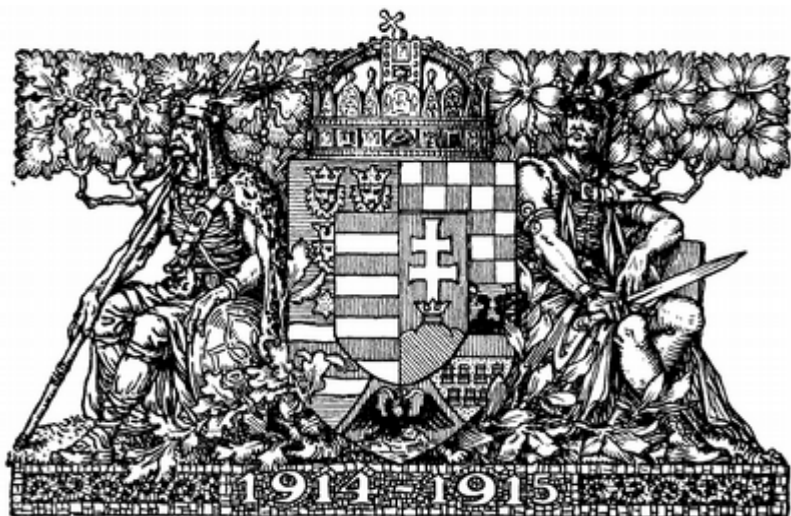
BENEDEK ELEK ÉS

DR BENEDEK MARCELL

A KÖNYV DÍSZÍTÉSE HELBING FERENC TANÁR MUNKÁJA

KIADJA A FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPEST

A mi hőseink.

Ezer esztendő alatt sok harcot vívott életéért, földjéért, szabadságáért a magyar nemzet, de soha egy háború sem volt annyira az *egész* nép ügye, mint a mostani. Faji, nemzetiségi, osztálykülönbségek egyszerre, mintegy varázslásra omlottak össze: az annyi felől megtámadott haza védelmére mind együtt vagyunk. Katona mindenki és a hősiesség minden fajnak, minden osztálynak közös tulajdona. Maga a nép indult meg a falukból, a városokból; maga a nép áll künn a harc mezején; s a békés, munkás polgárság lelkes, bizakodó kedvvel kötötte fel az aranybojtos kardot, hogy a népet élet-halálharcában vezesse.

Odakünn a fronton, ahol a lövészárokban éjjel-nappal fáradhatatlanul kitartó katonáink alakja egytől-egyig az ősi regék emberfeletti nagyságára nő meg: odakünn a *katonatiszt* szónak jelentősége is megnövekedik. Nemcsak vezetője, példaadója a tisztnak a rábizott csapatnak — több lesz ennél, élő jelképpé válik. A győzelem akarása testesül meg benne; «előre!» kiáltása egy egész nép vágódásának a kifejezése.

Nem, ma nem külön osztály többé a katonatiszt! Egy húsból-vérből való velünk, büszkesége, dicsősége mind-

nyájunknak. Azok között, akik diadalmas rohamra vezetnek, vagy az ingadozó sorokat a legsűrűbb gránáttűzben megszilárdítják és helyükön tartják; akik éhezve, fázva, mocsárban gázolva a férfiaság legszebb példáit mutatják katonáiknak, azok között, igen, többségben vannak a békés foglalkozásúak, a polgáremberek. És ezeket néhány napi mars után a legélesebb szem sem tudja a «hivatásos katonatisztól» megkülönböztetni. Most mind hivatásosak, mind egy szívvel, lélekkel akarják, hogy, ha már ránk kényszerítették ezt a háborút, tartson is addig, míg dicsőséges, győzelmes véget nem érhet!

Mérhetetlenül nagy dolgok történtek ezekben a napokban, amikor mindenki katona lett. Hősöket látott megteremni a Vörös Kereszt zászlaja és a tábori telefon villamos drótja. Irodákból, üzletekből, gyárakból, katedrákról jöttek azok a hősök, akik a medáliákért, érdemkeresztekért megharcoltak és megszenvedtek. Nincs állam, amely elég medáliát győzne veretni részükre: a hősök száma — megszámlálhatatlan. Szédítő azoknak a száma is, akiknek a nevét följegyezték. De hányan vannak a névtelen hősök, akik talán ugyanazt cselekedték és bizonyosan ugyanazt szenvedték végig, amit ők? Hiszen a *látható* kitüntetés nem ritkán csak a szerencse napsugara, mely éppen jökor süttöt valakire, hogy meglássák, amit tett.

A *mi* tisztjeink! Mert ők tudják *akarni* a győzelmet, mert nemcsak elől vannak, de szenvedni, szigorogni és kitartani is tudnak a többivel: azért megy utánuk bizalommal a katona — és azért vívja megtörhetetlen erővel, fáradhatatlan türéssel a világ legborzalmasabb háborúját. Tudnak akarni, azért akar egyet velük otthon maradt apjuk-anyjuk, testvérük, mindenkijük — *az egész nép*.

Annak a gyűjteménynek, melyet most az olvasó kezébe adunk, legfőbb értéke a — forrásaiban rejlik. Mindaz, amit ez a könyv tisztjeink és tisztjelöltjeink *hőstetteiről* elmond, hivatalos írások, kitüntetésre való fölterjesztések adataiból van összeállítva.

Minden olyan tetről, mely fölülemelkedik a pusztá kötelesség teljesítésén, s ezért kitüntetésreméltó, szerkeszt az erre hivatott önálló parancsnok egy ilyen fölterjesztést.

Természetes, hogy — irodalmi szempontokról nem is beszélve — ezek a harcmezőn, ezer veszedelem, fáradság és primitív viszonyok közt megírt jelentések nem valami szabályszerűen megszerkesztett hivatalos írások. Akárhány csak úgy, a harcok izgalmától még reszkető kézzel, ceruzával van odavetve egy jegyzőkönyvecskéből hirtelen kitépelt lapra. Ez a nyomorúságos, gyűrött papírdarab béke idején, amikor komolyabban veszik a formaságokat, képtelen furcsaság számba menne. De most. . . most valami nagy dolog megtörténtét mondja el, egy derék katona hűségéről, áldozatkészségéről, vitézségéről beszél — értékes okmányá válik a gyűrött papírdarab; kézről-kézre adják feljebb, egyre feljebb a hivatalos ranglétrán; ahol egy csöpp üres hely akad rajta, oda a dandárnok, a hadosztály-parancsnok, a hadtest, a hadsereg parancsnoka és főparancsnoka írja ajánlását, nevét — és végül a király asztalára kerül. Ott éri el aztán a célját. Minden kitüntetésnek, mely hős tisztjeink mellét ékesíti, egy ilyen jelentéktelen papírdarab az alapja, amit a király elolvasott és jóváhagyott.

Aztán — a többi háborús okmány rengeteg tömegével együtt — ezek a fölterjesztések is a hadilevéltárba jutnak, a háború történetének anyagául.

Ez a gyűjtemény tehát — anélkül, hogy hivatalos jellege volna — a leghitelesebb forrásból származik. Viszont az óriási anyagot nem merítheti ki teljesen, sőt azzal sem próbálkozhatik meg, hogy az egyes cselekedeteknek jelentőségükhöz mérten adjon kisebb vagy nagyobb helyet.

Ennek az oka nyilvánvaló. A katonai előírás azt parancsolja, hogy a kitüntetésre való felterjesztés «a fegyvertény rövid, világos, kifejező leírása» legyen. Irodalmi felcicomázás, kitérés, részletek anekdotaszerű előadása, hangulatkeltés — ez mind nem lehet egy katonai jelentésben. A harcmezőn a szóval is úgy kell takarékoskodni, mint a munícióval.

De még a valóság pusztá megállapítása is igen különböző terjedelmű lehet a történt dolog oka, lefolyása, ered-

menye szerint. Néha tíz szegényes szóval mondanak el olyan hőstettet, mely halhatatlan helyet foglalhatna el az Iliászban, vagy a Szigeti Veszedelemben; sok kevésbbé dicsőséges cselekedetnek meg hosszabb részletezésre van szüksége, hogy érthető legyen.

E gyűjtemény szerkesztői tehát, amikor a hivatalos jelentéseket elbeszélés formájába iparkodtak önteni, mindekelőtt e jelentések aránytalan terjedelméhez voltak kötve, hiszen feladatuk csak az előadás színebbé tévése volt, de a valóságból sem el nem vehettek, sem meg nem toldhatták azt semmivel. Az ezernyi ezer fölterjesztés közül nem a katonai szempontból legjelentősebbeket választottuk ki, hanem inkább azokat, amelyek elbeszélésre legalkalmasabbak. Akárhogyan válogattunk volna is: mindenképen csodálatraméltó hőstetteknek kellett kimaradniok e könyv szűk kereteiből.

De még így, hiányosan, vázlatosan elmondva is: lehetetlen, hogy egy nagy igazság fénye ne áradjon szerte e könyv lapjairól. Hivatásos tiszték, orvosok, ügyvédek, hivatalnokok, tanárok, kereskedők — magyarok, németek, horvátok, románok, más anyanyelvűek: egyformán hősök és egyformán *testvérek*, egy közös anyának méltó fiai voltak ezekben a napokban. Osztály, nemzetiség, vallás különbsége mind, mind elenyészett. Ez a háború nemcsak örök dicsőséget szerzett nekünk, de össze is forrasztott örökre mindnyájunkat. És most már jöhet ellenünk az egész világ: tudjuk, hogy nyugodtan szembeszállhatunk vele.

Ezt a tanulságot szerezte meg nekünk egy álló esztendő világrengető harcában a mi hadseregünk s e hadsereg élén azok, akiknek dicsőségét e könyv mondja el: *a mi tisztjeink*.

A klenáki állomáson.

A klenáki vasúti állomástól délre, alig ötszáz méternyire, egy fasorban rejtőzik a 10. tábori tüzérezred harmadik ütege, heves harcban a szerb tüzérséggel. Egyszerre csak rettentő robbanás zaja hallatszik az állomás felől. Szinte elnyomja még a párbajt vívó tábori ágyúk hangját is. Óriási tűzkéve csapódik az ég felé, kísérteties tűzijáték gyanánt.

Mi történt? ... Az történt, hogy egy teli lőszeres vonatba, mely még a pályaudvaron állott, belecsapott egy ellenséges gránát.

A szétrobbantott vasúti kocsi lobogó lánggal ég, dühöngve harapózik egyre tovább a tűz, pokoli recsegés-ropogás közepette robban fel a második kocsi is. Bizonyos, hogy veszve van az egész, roppant értékű, puska- és ágyú-lőszerrel tele vonat.

Ekkor odalép a századosához egy tartalékos zászlós, *dr. Abrudbányay* Ede, aki az előbb említett üteghez van beosztva — odalép és szól következőképen:

— Százados úr, engedelmet kérek, hogy megpróbáljam azt a vonatot megmenteni.

A százados habozott.

— Örültem merész vállalkozás. Még ha veled mehetnék, nem mondom . . . De nekem itt kell maradnom az ütegnél. Nem, nem szívesen küldelek a bizonyos halálba.

Hanem Abrudbányay Ede nem tágított, sok idő nem volt a fontolgatásra: a százados elengedte. Már rohan is a füstbeborult állomás felé, két tüzér s a szomszéd üteg egy káplárja követik — mind önként.

A ropogó, pattogó, halált és pusztulást köpködő vonat mindenkit elriasztott már a közeléből, az állomás személyzete egy szálíg elmenekült, a mozdonyvezető holtan fekszik a sín mellett, a fűtő a mozdonnyal elhagyta az állomást. Szerencsére, nincs még messze.

— Utána! — kiáltja Abrudbányay zászlós. Örült versenyfutás kezdődik és utóléri a menekülő mozdonyt,

Abrudbányay futtában felkap rá, megragadja a rémült fűtőt és fülébe kiáltja:

— Azonnal vissza az állomásra!

Parancs — parancs: a fűtő kénytelen engedelmessé válni. És indulnak vissza, recsegő, ropogó, lángoló pokolba.

Ezalatt már hat kocsit martak meg a lángok; vihar-korbácsolta tüzeső gyanánt röpködnek mindenfelé az izzó lövedék-szilánkok, olyan erővel, hogy másfél kilométeres körben jut belőlük ide, oda is. És most kezdik elérni a lángok a nehéz tábori tarackok lőszerét is — az egész állomás izzó kráter, tele füsttel, lánggal, pokoli zajjal és halálos veszedelemmel.

És Abrudbányay zászlós nem fordul vissza.

— Egy életem, egy halálom, — mondja magában, mint a mesebeli hősök — és mesébe illik az ő alakja is ebben a pillanatban.

Mesének, csodának hinné az ember, ha kétségtelen bizonyosság nem volna: a vakmerő ifjú hősnak sikerült *tizennégy* végső veszélyben forgó kocsit lekapcsolni és a mozdonyra biztos helyre vinni. Nem szorul magyarázgatásra: micsoda óriási érték az, amit megmentett. És még mindig azt hiszi, hogy nem elég, amit cselekedett. Alig helyezte biztonságba a vasúti kocsikat, visszatér az immár minden oldalán lánggal égő pályaudvarra. Most a raktárakban levő lőszeres-ládákat akarja megmenteni a tűzvész-től. De itt még az ő halált megvető, önfeláldozó hősiessége is hiábavaló: áthatolhatatlan tűzfal veszi körül a raktárakat s a mai hősöknek nincs varázs köpenyük, mint a mesebelieknek ...

Lelkes szavakkal mondja el dr. Abrudbányay Ede tartalékos zászlós vakmerő cselekedetét feljebbvalójának hivatalos jelentése. Az elsőosztályú ezüst vitézségi érmet kapta meg és hadnaggyá léptették elő.

Honvédek.

Az olyan könyv, mely elejétől végig hőstetteket mond el, hasonlít ahhoz a hímzéshez, mely aranyszövetet díszít aranszállal. Ragyog mindenütt, de mindenütt egyformán.

... És mégsem hasonlít egészen. Mert a többi hősök között — honvédekről is van szó nem egyszer. Azok a szálak, melyekből az ő dicsőségük képe van hímézve, mintha melegebben ragyognának még a többinél is. Legalább a mi szívünk úgy érzi.

* * *

A Wierszczyce mellett vívott súlyos és sok veszteséggel járó harcokban csudálatosan kitüntette magát bátorságával a 16. számú honvéd gyalogezred. *Safran Géza* őrnagy órák hosszat állott zászlóaljával rettenetes puska- és srapnell-tűzben. Nem hátrált egy lépést sem, bár az arcvonal egyes szomszédos részeit közben jóval hátrább nyomták az oroszok kétségbeejtő tömegükkel. Kétségbeejtő — hát ezt a szót sem a mi honvédjeink számára találták ki. . . Ok bizony nemcsak hogy kitarítottak a helyükön, de még előre is nyomultak. Az ellenség már bizonyosra vette a győzelmet, veszedelmesen közel volt minden ponton a mieinkhez — de ez a váratlan, szinte eszeveszett vakmerőségű előrenyomulás meghökkentette és megállította — éppen a döntő pillanatban. Ekkorára a mi részünkről egy új dandárt küldtek harcba s ennek sikerült, a honvédek által előidézett kedvező pillanatot kihasználva, a megzavart ellenség egyik szárnyát megkerülni. Az ütközet ezzel a mi javunkra dőlt el.

Sáfrán őrnagy a vakmerő támadás megfontolt vezetéséért megkapta a már régebben elnyert harmadosztályú katonai érdemkereszthez a hadi ékítményt.

Az ezrednek e dicsőséges napján a sok többi hős között (ki tudná felét is felsorolni?!) különösen kitüntette magát *Zachár Pál* százados, aki igazi halálmegvetéssel járt em-

berai élén a rohamban, orosz géppuskákkal nézve szembe. Honvédjei mámoros lelkesedéssel követték rettenthetlen tisztjüket, szuronnyal foglalták el a kitűnően megerősített orosz lövészárkokat és sok foglyot ejtettek. Zachár Pál mellét azóta szintén a hadiékítményes katonai érdemkereszt díszíti.

Hogy milyen szívós elszántsággal küzdött e napon minden egyes honvéd az orosz tömegek ellen, annak érdekes példája a következő apró eset, melynek *Schaffet* József tartalékos hadnagy a hőse.

Az ellenség órák hosszat lődözte már a rendületlenül kitarító honvédeket. Viszonozták ők is a tüzet, ahogy csak tőlük telt, de hát itt is, ott is egyre roskadtak össze a halottak, a sebesültek, helyükbe nem jött senki, az orosz tömegeken pedig nem látszott meg semmi veszteség ... A mieink tüze egyre ritkább lett, az ellenség reménye percről-percre növekedhetett, hogy meggyöngült sorainkat rohammal törheti át.

Látta ezt a maga századánál Schärfer hadnagy, aki szenvedélyes és kitűnő lövő. Előresiet a legényei legelső rajvonalába, felkapja egy sebesült fegyverét, több más sebesült vagy halott megmaradt lőszerét is maga köré gyűjti és gyorsan, de mégis mesteri célzással, elkezdi tüzelni. Kerek *hatszáz* töltenyt lőtt el egymaga, bizonyosan nem csekély kárt okozva az ellenségnek, sok derék emberünk munkáját pótolva ... Es le nem tette a puskát, amíg csak ereje fogytán ájultan nem roskadt össze. Ennek az egy embernek az irtó tüzelése nem csekély mértékben járult ahhoz, hogy a század megállhatta a helyét ezen az egész ütközet lefolyására nagyfontosságú ponton. Schärfer hadnagy a piros-fehér szalagos katonai érdemérmét kapta meg.

Ennek a bátor honvédezrednek ezred-segédtszjtje, *Csepy* Zsigmond főhadnagy is olyan tettet hajtott végre néhány nappal később, a Zagorze mellett történt éjjeli támadás alkalmából, hogy annak emléke sohasem fog az ezredben elmúlni.

A mieink viharzó előretörése közben a zászlótartó

súlyosan megsebesülve rogyott össze. Az éjszaka sötétjében vad dulakodás támadt körülötte, az ellenség mindenáron kezébe akarta keríteni a zászlót. Látni alig lehetett valamit, senki sem tudta bizonyosan, mi történt, de egyszerre csak szájról-szájra kezdett járni a legények közt a megszégyenítő, csüggesztő hír:

— Oda a zászlónk!

Ebben a szörnyű percben vetette magát Csepy főhadnagy a dulakodók tömekegébe.

— Ide mellém, magyarok! Mentsük meg a zászlót mindenáron!

Oroszlánként küzdi keresztül magát az oroszok gomolygó tömegén, megpillantja a zászlót és kétségbeesett küzdelem után sikerül magához ragadnia. A honvédek diadalordítással vették körül és a megmentett zászlót csakhamar biztonságba helyezték a tartaléknál ... A szent, háromszínű lobogó azóta is ott leng a tizenhatos honvédek győzelmes harcai felett és bizonyosan áldástjhoz mindennap hős megmentőire.

Mikor a huszárjárőr — hídfőlszerelést zsákmányol.

Warez falun keresztül orosz vonatoszlop húzódik. Negyven szekér, híd-alkatrészekkel megrakva. A parancsnok, negyven az ötven katona, akik fedezetül szolgálnak, tökéletes biztonságban érzik magukat. Ugyan honnét, merről támadhatna rájuk ellenség? Az osztrák-magyar gyalogság messze van. Ami meg a vörös ördögöket, a huszárokat illeti — no, ezen a gyalázatos rossz terepen aligha jutnak messzire. Mocsarak mindenfelé, a talajt átáztatta az örökös eső,

feneketlen sár mindenütt. Egyébiránt — próbáljanak csak megtámadni bennünket! Egy-két puskalövés elég lesz nekik.

Így gondolkoztak, így beszélgettek a muszkák. A legények foguk közé szorították kurta pipájukat, úgy menekeltek, egykedvű nyugalommal. A vonatstízt cigarettára gyújtott.

De — tudja Isten, miért, — mintha mégsem ízlenék neki a cigaretta. Lassan-lassan valami kellemetlen, szorongó érzés lopózik a lelkébe.

— Ejnye, ha mégis megpróbálnák . . .

Felkapja tábori látcsövét és végigkutatja a környéket. Amerre csak ellát, sehol semmi veszedelem. Igaz, hogy nem lát túlságosan messze: komor, szürke köd fekszi meg a tájat. De hát ennek is megvan a jó oldala. Ha ő nem lát, nem látják őt sem.

A hídfőlszerelést vivő szekerek épen kanyarodóhoz érnek. A parancsnok gépiesen visszanéz. Nem látja a vonatoszlop végét. Megmagyarázhatatlan nyugtalanság fogja el. Megsarkantúzza fáradt lovát és visszafelé cuppog a sárban, amilyen gyorsan csak lehet. Most már látja az oszlop végét; látja, hogy a szekerek megálltak, mintha kátyúba rekedtek volna. Egyik-másik katona a karabélyához kap. A kocsisok aggódó arccal nézik őket.

— Mi bajotok? Mi az ördögöt álltok itt? — kiált rájuk az örökös ordítózástól rekedt hangon a vonatstízt.

— Kapitány úr . . . — tovább nem jutottak a válaszadással, de hiszen úgyis látta már a kapitány úr, hogy mi történt.

Mintha a föld alól termettek volna, egyszerre csak idegen lovasok állnak a vonatoszlop kellős közepén. Iszonyú kavarodás támad. Magasraemelt kardok, karabélylövések, kacskaringós magyar káromkodások, keserves jajkiáltások.

Még jól körül sem nézhetett az orosz tiszt, már közre is kapta három magyar huszár.

Egy-két percig tartott csak a verekedés. Az egész orosz vonat, negyven szekér, ötven katona, hetven ló, a huszárjárőr zsákmánya lett.

Cornides Albert, a 6. huszárezred főhadnagya, mind-össze hét emberrel indult el 1914 augusztus 29-én földérítő szolgálatra — és földerítés közben, úgy mellékesen, zsák-mányul ejtett egy erősen őrzött orosz hídfőlszerelést is.

Átkelés a Drinán.

Szeifert Sándort, a 25. (zágrábi) honvédgyalozezred őrnagyát feljebbvalói már béke idején is olyan törzstisztnak ismerték, aki szükség esetén rendkívüli dolgokat tud végrehajtani a zászlóaljával. Mindjárt a háború elején nagy hasznát is vették ennek a képességének . . .

A szerb harctéren történt. Egy perzselő augusztusi napon az a dandár, melyhez a *Szeifert*-zászlóalj is tartozott, óriási utat tett meg. Tisztek és legénység egyaránt ki voltak merülve. Alighogy a jól megérdemelt pihenésnek nekikészülődtek, sürgős jelentés érkezett a dandárparancsnokhoz a zvoniki csendőrörstől. A jelentés szerint föltétlenül szükséges volt az ideiglenesen katonai csapatok nélkül hagyott Zvonikot mméi előbb újra megszállani, mert a szerbek a Drina jobbpartjáról már állandóan tüzelnek a helységekre és egyébként is Zvonik ellen irányuló mozgólódásokat lehet észrevenni náluk.

A dandárparancsnok belátta, hogy fáradt csapatai közül egyedül a *Szeifert*-zászlóalj at lehet még ezen a napon újabb megerőltető útra küldeni. Az őrnagy is bízott magában és csapataiban: habozás nélkül elvállalta a nehéz feladatot.

A négy század s a hozzá tartozó géppuskásosztag

rövid pihenő után útrakelt és késő este még mindig harcra-kész állapotban ért célhoz.

Az őrnagy most már nem elégedett meg a helység megszállásával. Merészebb terve volt és azt is végrehajtotta. Megérkezése után tüstént tárgyalni kezdett néhány török dereglyéssel. A sötétség leple alatt több fordulóval átszállították a zászlóaljat és a géppuskákat az ellenséges partra.

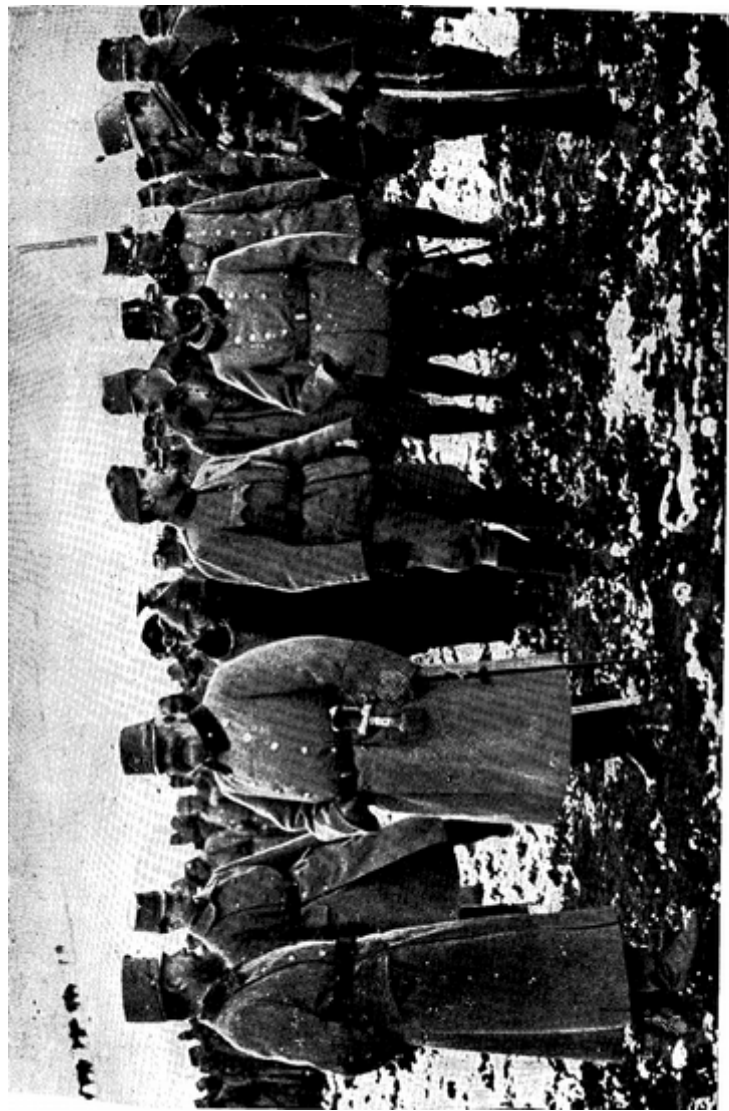
A szerbek népfölkelőkkel és komitácsikkal tartották megszállva a Zvorniktól keletre emelkedő magaslatokat. A mi csapataink átkelése annyira meglepte őket, hogy csak későre kezdtek vaktában lövöldözni rájuk. A sötétség persze nem engedte, hogy tüzelésüknek valami nagy eredménye legyen s a Szeifert-zászlóalj igen csekély veszteségekkel érte el a szerb partot.

Mikor egy nap múlva a dandár utánuk vonult, nemcsak Zvornikot, hanem az ellenséges parton emelkedő magaslatokat is az előreküldött vitéz zászlóalj birtokában találta. Most már semmi akadályja sem volt annak, hogy hadihidakat verjenek s a dandár minden további harc nélkül, nyugodtan átkelt a Drinán!

Az ellenséges állások között.

A régi világba illő, regényes kalandok is megteremnek a mai háborúban, különösen földérítő szolgálat közben. Százszorta veszedelmesebb a többinél, de százszor több alkalmat is ad az egyéni bátorság, ügyesség, találékonyság kifejtésére. Költői színezés nélkül is izgató regény kerekedhetné ki akárhány felderítő járőr kalandjainak részletes leírásából. Mi néhány sorba szorítjuk össze ezeket a regé-

Öt főherceg a harctéren.
Géza Ferdinánd főherceg, Frigyes főherceg, Károly Albrecht főherceg, Henrik főherceg és a trónörökös.)

nyéket: hála Istennek, annyi a hősünk, hogy egyiknél sem időzhetünk sokáig . . .

Mihaljevic Emil, a 27. honvéd gyalogezred hadnagya egy földterítő-járőr bátor, hidegvérű és erélyes vezetéséért kapta a hadiékítményes katonai érdemkeresztet.

A szerb hadjáratban szerezte ezt a kitüntetést. Dandárjának sürgős szüksége volt a Loznica körül emelkedő magaslatok kikémlelésére és *Mihaljevic* hadnagy önként vállalkozott a földterítő-járőr vezetésére.

Néhány emberével átkelt a Drinán és — bár ellenséges járőrök sűrűn lövöldöztek rájuk — messzire bejutottak a szerb állások közé. Két zászlóalj és egy üteg elhelyezkedését sikerült megállapítaniuk.

A járőr az egész éjszakát a loznicei magaslatokon töltötte, folytonos «érintkezésben» a minden irányban fel-felbukkanó ellenséggel. Reggeli szürkületkor aztán felkerekedtek és a szerb előőrsök vonalán keresztültörve igyekeztek hazafelé. A Dnnáig aránylag könnyűszerrel sikerült a dolog; de a folyón heves puskatúzben kellett átúszniok ...

Mihaljevic hadnagy emberei javarészával épségben került vissza a szerb állások közül. Jelentése nagy segítségére volt a mieinknek a legközelebbi ütközet előkészítésében.

Kígyófészek.

Trebinjétől északnyugatra, a Trebinjicica folyó közelében emelkedett a montenegrói Kosijerov-kolostor. A folyón kitűnő átkelőhely vezetett hozzá és helyzeténél fogva különben is jó támaszpontja volt az ellenségnek. Ezen a

tájékon a montenegróiak apró vállalkozásai mind a kolostorból indultak ki. Egyébiránt vallási és politikai tekintetben is fontos volt nekik, egyrészt mint híres bucsújáróhely, másrészt — és ezért van okunk kigyófészeknek nevezni! — mint ismert központja a határvidéken monarchiánk ellen szőtt összeesküvéseknek.

Érthető, hogy a déli harctéren működő seregünk parancsnoksága el akarta pusztíttatni a földszínéről. Csik-taplócai *Györgypál* Guido árkász-százados kapta ezt a veszedelmes megbízást.

Augusztus 18-án épen Kosijerov körül harcolt Schmidt alezredes gyöngye különítménye (néhány népfölkelőszázad és egy kis határórvadász és csendőrosztag) jóval nagyobb ellenséges csapatokkal. Ütközet közben indult el, az ellenség tüzevel nem törődve, Györgypál százados a Trebinjica völgyén felfelé a kolostorhoz. Néhány árkász volt csak vele, no meg a robbanó anyagot cipelő állatok.

Útja egyenesen az arcvonal előtt vitt el, tehát az ellenség oldalozó tüzeben. A merész kis csapatnak mégis sikerült átkelni a folyón, elérni a kolostort, elhelyezni a robbanószerket, levegőbe röpteni az egész átkozott épületet és visszatérni, amerre jött, anélkül, hogy egyetlen embert is veszített volna.

A kolostor, lakóival együtt, a levegőbe röpült.

Györgypál századost a katonai érdemkereszttel tüntették ki.

Barabás százados.

Pricinovci magaslatain erősen be voltak ásva a szerbek. Le Beau vezérőrnagy dandárja kapta azt a feladatot, hogy a magaslatokat elfoglalja. A 10-es számú tábori ágyúszred

egy ütege, *Barabás* Bernát százados vezetésével, volt a danpdárparancsnok alá rendelve. Ennek kellett tüzelésével a támadást előkészíteni és támogatni.

A gyalogság vonalai már meg is kísérelték az előrenyomulást. De a dandárparancsnok elvesztette az üteggel való összeköttetést. A szakadékos terep, a sziklák, a bokrok, a homály mind összejátszottak, hogy a dandár törzse és a rendelkezésére álló csapatok összeköttetését megnehezítsék, az üteghez pedig épenséggel lehetetlen volt bármiféle parancsot is eljuttatni. *Barabás* százados a maga részéről szintén eredménytelenül próbálkozott meg az összeköttetés helyreállításával — akarva-nem akarva saját belátása szerint, önállóan kellett működnie.

A dandár és parancsnoka szorongó aggodalommal várják, hogy a tüzéség beleavatkozzék a már megkezdett harcba. A hegyoldal meredek, az ellenség tüze egyre erősebb, rajvonalaink csak lassan tudnak tért nyerni.

Ekkor — a legszörnyűbb pillanatban — láthatatlanul eldörren az első ágyúsortűz, melyet *Barabás* százados ütege irányított az ellenségre. A hatása rettenetes. Gyalogságunk észreveszi ezt és boldog, megkönnyebbült, diadalmas hurrázásba kezd. Második sortűz. Még dörgőbb hurrákiáltás tör ki mind gyorsabban előnyomuló bakáink torkán.

És most már sortűz jó sortűz után, csudálatos pontossággal, megsemmisítő hatással. A hurrá mind közelebb hallatszik a szerb állásokhoz. . .

Barabás százados ütege hatalmas réceket vág az ellenség fedezékein és a szerb ágyúk tüzét olyan hatásosan köti le, hogy a *Le Beau*-dandárnak hamarosan sikerül szuronnal hanyini ki árkaikból a szerbeket.

Pricinovic magaslatai kezünkben vannak.

Barabás százados magára hagyatva is nagyszerűen végezte a dolgát.

Vági hadnagy fürdője.

A szerb háború kezdetén történt. Egy különítményünk — Predritti őrnagy vezetése alatt — azt a parancsot kapta, hogy Zimony mellett pontonokon keljen át a Száván, nyomuljon elő az ellenségtől állítólag megszállott Ostrovo ciganlija (Cigánysziget) déli partjáig és rombolja szét azokat a tutajokat, melyek egy jelentés szerint a folyó szerb partjánál vannak kikötve.

A parancsnok még aznap éjjel át akarta szállítani a Száván a szükséges csapatokat. Csakhogy a szerbek fényezőri nem engedték, hogy a pontonokat titokban elhozhassák. Éjfél után egy órakor Predritti őrnagy maga köré gyűjtötte tisztjeit és így szólt hozzájuk:

— Uraim, a várt pontonok, sajnos, még most sincsenek itt, ennél fogva a mai éjszakán le kell mondanunk a tervezett expedícióról.

. . . Ekkor előlépett a tisztek közül *Vági Imre*, a 68. gyalogezred hadnagya.

— Őrnagy úr, — mondotta, — alázattal kérem az engedelmet, hogy átúszhassam a Száván, földeríthessem az ellenség helyzetét és legalább ilyen módon készítem elő a tervünk végrehajtását.

Az őrnagy megadta az engedelmet. *Vági hadnagy* egy ugyancsak önként vállalkozó katona kíséretében belevetette magát a folyóba. Kísérője azonban hamarosan elvesztette szeme elől a vak sötétségben. Visszatért s a hadnagy egyedül folytatta vakmerő útját.

Eljutott a szigetig és megállapította, hogy ellenségnek nyoma sincs, ellenben a szigetet a kiáradt folyó térdén felül érő vízzel bontotta el, úgy hogy csapatok elonyomulására meglehetősen alkalmatlan. Sikerült megállapítania azt is, hogy a szerb parton semmiféle tutaj nincs.

Megfigyeléseit hol úszva, hol vízben gázolva, hol a sziget vad fáira mászva végezte és ne feledjük el, hogy mindez éjszaka történt, ismeretlen, ellenséges területen, teljes egyedülvalóságban.

Vági hadnagynak sem testi épségét, sem idegeit nem viselte meg ez a kissé hátborzongató vállalkozás. Szerencsésen visszatért a mieinkhez és közölte őrnagyával felderítő útjának képzelhetően nagyfontosságú eredményét.

Tisztársai — mondanunk sem kell — örömmel vették körül és gratulációkkal halmozták el a vakmerő éjjeli kirándulás hőseit.

— Szót sem érdemel, — felelte Vági hadnagy — egy kis fürdő jól esik ebben az augusztusi melegben.

Az irgalmas szamaritánus.

A háború történetének legszebb lapjai közül sokat fog megtölteni az *orvosok* halálmegvető, fáradhatatlan, önfeláldozó munkássága. Hányat pusztított már el a kimerültség, a járványokkal folytatott küzdelem s az ellenség golyója is! Akidőltek helyébe mások lépnek és azok sem kímélik jobban magukat. Az irgalom hősei nem maradnak el a fegyverek hősei mögött.

Dr. *Weisz* Gyula ezredorvos csak kiváló, de hál' Istennek nem *kivételes* alakja ennek az orvosi karnak.

Békeidőben is készült arra, hogy szükség esetén katonáinknak áldozhassa munkaerejét és tudását. Noha magánpraxisa épen eléggé elfoglalta, mégis nyilvántartatta magát mint katonai orvos és négyszer vonult be önként gyakorlatra. A háború kitörésekor aztán a szerb harctéren került össze egykori orvos-bajtársaival, akik már mind főtörzsorvosok voltak.

Weisz Gyula, a sebesültek védőangyala, a kötözőhelyen dolgozott. Dolgozott éjjel-nappal, augusztus 15-étől

19-ig egyfolytában — ötvenkét esztendőös ember létére. Egy percet sem szakított magának a pihenésre, míg csak betegen nem roskadt össze. De ekkor sem jutott eszébe, hogy beteget jelentsen. Csak azt határozta el, hogy most már mégis megpihen néhány órára.

Ebből a kurta pihenésből már másnap reggel azzal a hírrel riasztották fel, hogy Dr. Pladerer főhadnagy valahol nem messze, őrzőjárt alkalmával, ellenséges golyótól találva esett össze. Az ezredorvos egyszerre elfelejtett fáradtságot, betegséget. Elindult két emberrel a súlyosan sebesült főhadnagy után.

Az ellenség bizony nem tartotta túlságos tiszteletben a vöröskeresztes karszalagot. A golyók csak úgy fűtyültek Weisz doktor és a két sebesültvivő füle körül, míg a főhadnagyot megtalálták, felszedték és hátrább vitték. Weisz Gyulának még volt annyi ereje, hogy bekösse a főhadnagy sebét, aztán ájultan esett össze.

... A Ferenc József-rend lovagkeresztje még betegen találta a hős ezredorvost, de ne úgy tessék érteni, hogy betegágyban. Nem, csak betegen dolgozott tovább.

A tűzvész fényében.

Strache Emil, a 16-ik (nagyszebeni) gyalogdandár egyik árkász-zászlóaljának főhadnagya 1914 augusztus 22-én azt a nagy felelősséggel járó megbízást kapta, hogy a Laski-Murowanétól északra elterülő lapályon, Vidale ezredes csapatainak állása előtt, harminc szárazföldi torpedót helyezzen el.

Az osztrák-magyar vezérkar.
(Elöl Frigyes főherczeg tábornagy és Hötzendorfi báró Conrad vezérezredes, a vezérkar főnöke.
Jobbra kezét összetéve Höfer altábornagy, a vezérkar főnökének helyettese.)

A főhadnagy megvárta, míg besötétedik, aztán hatvan emberével kiment állásaink elé. Sötét volt, a hold sem világított: az idő alkalmasnak látszott a vakmerő vállalkozás végrehajtására. Az ellenség közvetlen közelében dolgoztak, de remélhették, hogy kellő óvatossággal észrevétlenül maradhatnak.

... De alig fogtak a munkához, egyszerre csak valami különös, félelmes vörös fény kezdett a környékre vetődni. A fény lassankint erősebb lett. Nem messze tőlünk a lövöldözés lángba bontotta Felszytm falut, s a magasba törő lángok megvilágították az éjszakát. Sötétben nyüzsgő árkászaink körvonalai mind tisztábban látszottak a pokoli tűzfényben. Az oroszok hamarosan fölfedezték őket. Tüzelnit kezdtek, előbb — talán babonás félelemből — zavartan, összevissza; aztán mind gyorsabban, rendszeresebben, jobban célozva.

A golyók vadul süvöltöztek a derék árkászok körül. Megvilágított alakjukat nem fődte egy vakondtúrás sem. De Strache főhadnagy helyén maradt és bátorságával beléjük is lelket öntött. Ki kellett tartani. Es gyorsan, pontosan, nyugodtan, mintha csak gyakorlaton lettek volna, két és fél óra hosszat rakták le és ásták el az aknákat, helyezték el a villamos kapcsolókat, rejtették el a drótokat.

Mikor a nehéz és körülményes munka az oroszok tüzeleése közben, az égő falu borzalmas fényében hibátlanul elkészült, akkor, csak akkor vitte vissza Strache főhadnagy embereit a fedezékbe.

Ez a hidegvérű és bátor viselkedés szerezte meg a már korábban is királyi elismeréssel kitüntetett tisztnek a hadi-ékkérményes katonai érdemkeresztet.

Egy nap a 4-es huszárok történetéből.

A galíciai harcok kezdetén a 4-es huszárezred több százada tüntette ki magát azzal a hős költeménybe illő elszántsággal, amellyel nehéz és veszedelmes feladatokat mint hírszerző különítmények megoldották. E könyv olvasói jól tudják már, hogy a hírszerzés nem egyszerűen előkészítő, tudakozódó, a tulajdonképeni harcotól távoleső munka . . . Épen ellenkezőleg: aki ezt a megbízatást kapja, annak a maga erejéből, lehetőségekkel jóformán számot sem vetve, *föltétlenül* előre kell mennie messze, földérintetten területekre. Gyakran megesik, hogy egész úton harcba kell állnia az ellenséggel. Minden pillanatban készen kell lennie arra, hogy túlerőben levő csapatok támadásával szálljon szembe. Véres, életre-halálraszóló rohamokon és tűzharcokon kell átmennie, amíg messzi célját egyáltalán elérheti. És — ekkor kezdődik a munka nehezebbik része: visszatérni az ellenség vonalán keresztül, ezernyi csapdának, folytonos támadásnak kitéve. Már pedig vissza *kell* térni, a jelentésre a felsőbb parancsnokságoknak okvetlenül szükségük van.

Az ilyen különítmények úgyszólván saját szakállukra háborúskodnak. Egyáltalán nem számíthatnak arra, hogy csapataiktól idejében segítséget kapnak. Az a sok váratlan veszély, előreláthatatlan, véletlen akadály, ami léptenyomon környékezi őket és könnyen elűtheti fáradozásuk fontos eredményeitől, szükségessé teszi, hogy különösképen körültekintő, találékony, lélekjelenlétüket soha el nem veszítő tisztek vezetésére legyenek bízva.

Ilyen emberek vezették a 4-es huszárok hírszerzésre kiküldött századait — amint ez a következő, rövidrefogott elbeszélésből is kitűnik.

Szentkirályi Nagy Aurél századost a *negyedik* századdal rendelték ki hírszerzőnek Huszjatinból Jarmolinaj felé. Ezen az útján négyszer kellett túlnyomó számú ellenségen

keresztül törnie. Egyik alkalommal, egy még ki nem kémlelt helység közelében egyszerre csak azon veszi észre magát, hogy minden oldalról lövöldöz rá és csapatára az ellenség gyalogsága és tüzérsége. Huszáraival vakmerő rohamot intézett az orosz rajvonat ellen és — keresztülvágta magát. De alig hogy szabadon kezdtek lélegzem a huszárok, egy egész kozákbanda támadta meg őket s a kozákokhoz tartozó tüzérség vadul pusztított a soraik között. A teljes bekerítéstől, a fenyegető fogságtól megint csak az áttörés menthette meg a századot. Es a vakmerőnél is több — igazán kétségbeesett roham most is sikerült! Az ellenség szorongató övét széjjeltépték s a század — bár, fájdalom, erősen megfogyatkozva — de diadalmasan tért vissza küldetéséből.

Knapp Alfréd századost az *ötödik* századdal Dunajevaj felé küldték. Az ellenség eleinte nem zavarta. Már csak két kilométernyire járt a céltől, mikor több mint háromszoros erejű cserkesz lovasság támadta meg. A századost mindjárt a harc kezdetén két lövés érte. De kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy a sebeivel törődjék. Fel s alá száguldozott a huszárai közt.

— Úsd! Vágd! Ne hagyd magad! — kiáltotta oda nekik. A huszároknak nem kellett sok biztatás, gyönyörűen verekedtek.

A százados maga is megkergetett pisztolyával néhány cserkesz lovast. A vérveszteségtől már-már alig tudta a lovát megülni, de mikor észrevette, hogy zászlósát erősen szorongatja az ellenség, odaugratott hozzá és megmentette.

Főhadnagya, *Sturm* Dénes eközben átvette a parancsnokságot. Folytonos, bátor és ügyes támadásokkal mindaddig távol tudta tartani az ellenséget, amíg a gyorsan rekvirált szekereken az összes sebesülteket el tudták helyezni. A melegszívű ember a támadások intézése közben arra is ráért, hogy maga kötözgesse be a huszárok vérző sebeit... A cserkeszeket olyan alaposan megtanították becsületre, hogy végül nem is mérték többet támadni. A század, szekérre rakott sebesültjeivel, nyugodtan és zavartalanul térhetett vissza. Célját, a megparancsolt vonal földérintését, tökéletesen elérte.

Nem kevésbé bátor és eredményes volt a *hatodik* század munkája, *Sztankay* Oszkár százados vezetése alatt. Meglehetősen messze előrenyomultak már orosz területen, mikor egyszerre legalább ötszörös erejű kozákcsoporttal találtak szemben magukat. Azaz hogy nemcsak szemben. Az ellenség tüzelése jobbról, balról, mindenfelől elárasztotta őket és a század mégis keresztülvágta magát és kierőszkolta a visszatérést.

Ebben a harcban különösen *Binder* Ottó főhadnagy tüntette ki magát. De nemcsak vakmerő verekedésével járult hozzá a század szerencsés megmeneküléséhez. Előző nap fontos átkelőhelyet kémlelt ki a Zbrucz folyón és a századnak sikerült is itt keresztüljutni. Máshol mindennütt lehetetlen lett volna. Az innenső oldalon aztán még egy heves kozáktámadással kellett szembenézni, no de szembe is néztek a huszárok. Körülbelül *százötven* kozák harapott a fübe. Ezzel a diadallal végződött a hatodik század útja; most már hamarosan eljutottak a dandárjukhoz.

A negyedik huszárezred e dicsőséges napjának emlékére *Nagy* és *Knapp* századosok a harmadosztályú hadi-éki tményes katonai érdemkeresztet, *Sztankay* százados, *Sturm* és *Binder* főhadnagyk pedig a *Signum laudis*t kapták meg.

A «gulyáságyúk» hőse.

Gulyáságyúnak azt az ágyút nevezi a mi katonáink humora, melynek hivatása nem az ellenséges tüzérség bömbölését, hanem a mieink gyomrának mennydörgő korgását

elhallgattatni — szóval, a mozgókonyhát. Mekkora gondot ad az, hogy ezek az ágyúk is mindig idejében megjelenjenek a harcoló legénység «támogatására!» És még ha ott vannak is, ahol lenniök kell: mennyi kockázattal jár, mennyi halálos elszántságot követel egy-egy menázszi célhoz juttatása, sűrű golyózápor közepette! Már pedig: hiába a többi ágyú, a gépfegyver, a puska, ha a gulyáságyú hosszú ideig nem hallatja hangját. Sok egyéb szenvedés között az éhség az, amit bizonyos ideig lehet ugyan jókedvvel is viselni, de *megszokni* nem — mert mire megszokná az ember, úgy jár, mint az egyszerű cigány lova.

Tudják ezt azok, akiknek a kezébe bajtársaik élelmezése van letéve, és ezért történik meg olyan gyakran, hogy derék élelmező tisztek, akiknek valaha nem sok harcias hajlamot tulajdonított a közvélemény, valóságos hőstetteket követnek el, csakhogy a menázsit szétosztassák a legénység között.

Ilyen kitűnő élelmezési tisztjük volt a 69-es bakáknak *Steinbichler* hadnagy személyében.

1914 augusztus 23-án Sabácnál állott a legkegyetlenebb harcban az ezrede. A hadnagy délután két óra tájban elkészítette az ezred menázsiját és Sabácon keresztül indult a nyomukba, mikor egyszerre csak feltartóztatják ezzel a kiáltással:

— Állj! Állj! A templom tornya alá van aknázva, minden pillanatban felrobbanhat!

Az egész helység fel volt fordulva; pokoli, zűrzavaros lövöldözés, katonák és komitácsik mindenfelé; jobbról-balról röpködtek a golyók, *Steinbichler* hadnagy pedig nyugodtan állt az ellenség tüzeiben és várta, mikor szíveskedik már felrobbanni a templomtorony, hogy tovább mehessen a menázsival. Segítőtársai, Dr. *Stolpa*, tartalékos hadapród és *Grünfeld* hadapród jelölt védték az utca torkolatát karabéllyal és pisztollyal, hogy senki ne férközhessen a drága javak közelébe.

Telt, múlt az idő — négy óra is meglett, öt is — a templomtorony még mindig semmi hajlandóságot nem mutatott a felrobbanásra. *Steinbichler* hadnagy nem habozott tovább.

— Lóra, — indulj! — vezényelte és a menet meg is indult. Az ellenség tüze egyre hevesebbé vált, de ők vidáman ügettek el a veszedelmes torony tövében a város végénél levő híd felé. Itt megállította a hadnagy a mozgókonyhákat és elindult az ezredét megkeresni.

Keresés közben őt magát is kerülgették a golyók, de messziről és eredménytelenül. Ellenben a folyónál hagyott konyhákat egyre közelebről fenyegette a komitácsik mohó étvágya. A hadapród végre is nem tehetett egyebet: a veszedelemben forgó kocsikat átvitte a hadihídon a Száva másik partjára.

Eközben a hadnagy megtalálta az ezrede legnagyobb részét, de mikor visszatért, nem találta a mozgókonyhákat.

— Nem addig van az, — mondta — most már nem hagyjuk annyiba a dolgot!

Elvágatott az egyre sűrűbb golyózápokban a Száva felé. Boszorkányos ügyességgel kiszabadította a hídon megtorlódott vonatból a maga jószágát és az ellenség lövöldözésével épen olyan kevésbé törődve, mint eddig, örült vágatással vitte az ezredhez, melyet este kilenc órakor ért el újra.

Bármennyire kifárasztotta is ez az órákig tartó hajsza, szokott gondosságával osztotta ki a menázsit a 69-esek között. A maradékból még más csapatok odatolongó éhes legénységét is jóllakatta. Ezek legalább meleg vacsorához is jutottak a *meleg nap* után, amit akkor este, sajnos, nem minden katonánk mondhatott el magáról.

... Steinbichler hadnagy, aki ilyen csekélységnek látszó dolgokért — egy menázsierért — egy napon tízszer is kockára tette az életét és emberfölötti munkát végzett: Steinbichler hadnagy, mondom, megérdemelte a királyi kitüntetést és megérdemli azt is, hogy a többi hősök között megjegyezzük a nevét.

A bujkálók.

A legelső ezred, mely mindjárt a háború elején megalapította világraszóló és soha el nem enyésző hírnevét, a 44-es gyalogezred volt. Külön könyvet lehetne arról írni, amit a negyvennégyes bakák és tisztjeik a szerb háborúban véghezvittek, itt csak egy apró epizódot mondunk el, egyetlen éjszaka történetének egy kis részét.

Sabác a miénk volt már. Epen az első éjjeli harc folyt a város birtokáért. A szerbek minden oldalról körülvették és a széleken mindenfelé hangzott az ütközet zaja. Lakos Iván 44-es gyalogezredbeli főhadnagy a város belső területén volt egy kis őrcsapattal.

Egyszerre valami különös, kísérteties dolgot kezd észrevenni az utcák sötétjében. Homályos alakok bukkannak fel és tűnnek el ismét; egyre szaporodnak, úgy látszik, egy helyen akarnak csoportosulni; mind több és több ilyen bujkáló kerül össze, a végén ezren is lehetnek már, nem bújnak el többé, fenyegető csoportba verődnek össze.

A városból kivert szerbek voltak, akik jólismert rejtektutakon besurrantak, összeálltak és belülről akarták megtámadni és zavarba hozni a kívülről ostromló csapatokkal harcoló katonáinkat.

Lakos főhadnagynak, mint mondtuk, csak egy kis őrség állott rendelkezésére. De ügyesen fel tudta ő is használni a sötétséget. Emberei ravasz elrendezésével és vakmerő fellépésével megriasztotta az ezer szerbet. Sakkban tudta őket tartani mindaddig, míg — a már-már igen veszedelmessé váló helyzetben — egy egész század nem érkezett segítségére. Még mindig aránytalanul kevesen voltak, de, úgy látszik, mégis elegenden, mert sikerült a bujkálók seregét a templomba kergetniök és bezárniök. Egy sem menekült ki.

Lakos főhadnagyról fel kell még jegyezni, hogy egy két nappal később lefolyt ütközetben is győzelemre vitte embereit halálmegvető bátorságának gyújtó példájával,

lelkésítő szavaival és vas energiájával. Az ütközetben súlyosan megsebesült.

A hadiékítményes katonai érdemkereszttel tüntették ki.

Hál' Istennek, itt van Kadlec százados úr!

1914 augusztus második harmadában csapataink parancsot kaptak, hogy vonuljanak vissza Sabác alá. Azok az ezredek, melyek ezt a visszavonulást fedezték, rendkívül sokat szenvedtek a lakosság folytonos árulásai miatt. Ezek az éjjel-nappal fenyegető, kikerülhetetlen árulások nemcsak hogy súlyossá tették az utóvéd-csapatok amúgy sem könnyű feladatát, de rettentő hatással voltak a legkeményebb fából faragott legények örökös feszültségben tartott idegeire is.

Az ellenség pontosan tudta minden egyes század állását, menetirányát, itt is, ott is égő szalmakazal lángja lobbant fel az éjszakában, előre megállapított jel gyanánt. A szerbek mindig a legnagyobb nyugalommal teheték meg intézkedéseiket másnap reggelre.

A hős utóvédeknek tehát mindig túlerőben levő elleneséges csapatokkal kellett szembeszállniuk. Igazán a tisztektől függött, hogy a láthatatlan, alattomos ellenségtől körülvett, folyvást túlerővel harcoló legénység szelleme meg ne romoljék a megpróbáltatások e súlyos napjaiban. Különösen a mi magyar fiaink — hiszen ismerjük a magyar természetet, könnyen lángrollobban, jó szóval könnyebb vezetni,

mint ezer fenyegetéssel és büntetéssel — a mi fiaink ilyen időkben tízszeres erőfeszítéssel hálálják meg, ha a tiszt megtalálja a szívékhöz vezető utat.

Minden vakmerőségnél, parancsoló erőnél értékesebb, nehezebb művészet az, hogy valaki ilyenkor *lelke* tudjon maradni a csapatainak. Vannak tisztok, akiknek emberiséggel gazdagon megáldott természete épen ilyenkor érvényesül igazában. Szívük melegéből, férfiasságából jut elég az embereiknek is. A legszörnyűbb napok forrasztják leg-erősebben össze az ilyen tisztet a legénységével és ha egyszer összeforrtak, semmi veszedelem, semmi nyomorúság nem diadalmaskodhatik rajtuk.

Ilyen melegséget, nyugalmat, bátorságot árasztó tisztje volt a sok dicsőséget szerzett 69. gyalogezrednek *Kadlec* Antal százados. Ezredsegédtiszt volt, de minden ütközetben őlett segítője, vigasztalója a gazdátlanul maradt csapatoknak. Ha egy század valamennyi tisztjét elvesztette, a legsűrűbb golyózáporban is odasietett a megzavarodott legénységhez és élükre állott. Olyan csapatokat, amelyek vezetőjükkel mintha a fejüket is elvesztették volna, rendbeszedett és az első tűzvonalba vitt. A magyar legények — ugyanazok, akik pár perccel előbb még nem tudták, hova legények zavarodottságukban — egyszerre felvillanyozódtak és hihetetlen hősiességgel, ujjongó harcikedvvel vetették magukat az ellenségre.

A bátorságra nemcsak azzal mutatott példát *Kadlec* százados az embereinek, hogy a legválságosabb helyzetekben is élükre állt. Megtörtént egyszer, hogy az ezredparancsnok felbukott a lovával, súlyosan megsérült és hátra kellett vinni. Csakhogy a golyózápor a csapatok mögött levő területet is messze elárasztotta. A sebesültvivők többször egymásután leejtették az alezredest, mert hol egyiket, hol másikat érte golyó. Háromszor sietett oda *Kadlec* százados a füle körül süvöltő golyók viharában, minden pillanatban a halállal dacolva. Háromszor segítette lábra az alezredest cipelő legényeket, amíg végre biztos helyre kerültek.

Ilyen esetek után érthető az, amit a hivatalos felterjesztés elmond róla, vagy nem is róla, hanem magyar legényeiről.

Az augusztus 23-iki nehéz ütközetben már csak valami tompa, gépies nyugalommal küzdöttek a magyarok, fáradtság, reménytelenség ülte meg a lelküket, csak épen a kötelesség érzése tartotta a helyükön. Egyszerre csak — mintha csoda történnék — megélnék a tüzelés, szemmelláthatóan fellobban a régi magyar vitézség, a mámoros harci kedv ... Mi történt?

Valaki közeledett a front felé és meg is érkezett, szerencsésen, vidáman, sértetlenül, dacolva az ellenség golyóival. És a legénység soraiban zúgás támad, a zúgás örömriválgássá erősödik, mely a megélnéki puskaropogást is túlharsogja. Mit kiáltanak egymásnak ezek a legények?

A hivatalos felterjesztés, mely máskor rideg és szűkszavú szokott lenni, most mintha maga is elérékenyülne a magyar szívek hálás szeretetének megnyilvánulásán. Német szövegében magyarul idézi a legények szavait:

— *Hál Istennek, itt van Kadlec százados úri*

... A hivatalos szabályok nem engedik, hogy akkora kitüntetést kapjon valaki a lelkekre tett hatásért, mint valami merészen végrehajtott cselekedetért. De talán nem is lehet ezt a hatást úgy megmérni, megítélni, kellőképen jutalmazni. *Kadlec* százados bátorságáért a katonai érdemkeresztet kapta; de egy másik, láthatatlan érdem jellel katonáinak, derék, lelkes, szeretetért szeretettel fizető magyar fiainak szíve tüntette ki.

Horvát testvéreink.

A Krupanj mellett vívott harcokban a 42. honvédgyalogdandár erősen ki volt téve az ellenséges tüzéség heves, pusztító tüzelésének. Az ellenség, úgy látszik, be volt már löve a mi állásainkra és nagy veszteségeket okozott a honvéddandárnak. A magunk tábori tüzéségét pedig a teljesen járhatatlan utakon lehetetlen volt a tűzbe vinni.

Ilyen körülmények között vállalkozott a dandárparancsnok felszólítására *Biljcevic* Miklós, a 27. honvédgyalozezred főhadnagya, hogy maroknyi csapatával közelébe lopózik az ellenséges ütegnek és akármibe kerül is: a gyilkos tűznek végét veti.

És a merész terv sikerült. Az ellenségnek sejtelve sem volt a közelgő veszedelemről. Mikor *Biljcevic* főhadnagy és emberei felbukkantak, már késő lett volna ellenállásra gondolni. Közvetlen közelből irtózatos puskatűzzel támadtak a meglepett szerb tüzerekre, riadtan futott meg, aki élve maradt, s a rémült ellenség zűrzavaros menekülésében őt ágyút hagyott a mi horvát hőseink kezén.

A krupanji magaslatok.

A Krupanjnál vívott harcokban a 27. honvédgyalozezred volt a dandár elővédje. Krupanj maga mély völgyben nyúlik el. Mikor az ezred kiért a helységből, a környező magaslatokról egyszerre szembe és oldalvást kezdtek rá lövöldözni a szerbek. A helyzet a lehető legveszedelmesebb volt. Máskor ilyen esetben alig határozhat el a parancsnok

visszavonulásnál egyebet. Most azonban tudta az ezredes — *Petkovic* Alajos — hogy feladata a dandár számára elfoglalni és biztosítani ezt a helyet. Hiszen itt kellett felvonulnia s a következő ütközetet megvívnia. Hátrálni nem lehet. Elhatározta hát, hogy, akármilyen súlyosak is a körülmények, támadást intéz a szerbek által erősen megszállott magaslatok ellen.

A hős sziszeki honvédség megpróbálkozott a lehetetlennek látszó feladattal. Es — végrehajtotta. Rohammal űzte el a szerbeket a biztos magaslati állásokból. A menekülő ellenség sok hadiszert is hagyott hátra a győztesek zsákmányául.

A sziszeki hősök valamennyien joggal osztoznak e fényes nap dicsőségében. De a legfőbb érdem mégis az ezredesüké, aki elszántságával, lélekjelenlétével, okos intézkedéseivel és — nem utolsó sorban — személyes bátorságának gyönyörű példájával diadalra vitte a vakmerő támadást.

Mindennapos eset.

Ha valaki egyszer fel tudná sorolni mindazt a csodálatraméltó hőstettet, amit katonáink e háborúban véghezvittek, nagy, külön fejezetet kéne szentelnie a vonatcsapatok és vonatfedezetek kitartó, szívós, bátor viselkedésének is. Rettenetes utakon — már amikor útról egyáltalán beszélni is lehet — túlterhelt, kimerült lovakkal kell sokszor a vonatoszlopoknak rendeltetési helyükre jutniok; de az emberfölötti fáradságon, a lehetetlenséggel való izgalmas küzdődéson kívül a halálos veszedelmek sem kerülnek el ezt a békében eléggé meg sem becsült csapatnemet.

Elég gyakran megtörténik, különösen előbbre tolt pontokon, hogy a vonatot ellenséges csapatok, nagyobb lovasjárőrök, vagy alattomosan elrejtőzött bandák támadják meg. Ilyenkor aztán csak a vonatfedezet elszántságán és nem utolsó sorban a vezető tiszt ügyességén múlik, ha ezek a hirtelen rajtaütések a nehezen mozgó vonatban nagy veszteséget nem okoznak s az élelem, poggyász, hadiszer az ellenség kezére nem kerül.

Csak példaképen mondjuk itt el száz és száz eset közül *Cerny* Ottó főhadnagynak, az eszéki vitéz 78-as bakák főhadnagyának egy kis kalandját.

A főhadnagynak, mint a törzsszázad parancsnokának az volt a feladata, hogy dandárparancsnoksága vonatával a Szandzsák-beh Poblacnica-völgyből Megjürece be menjen.

A környék békességesnek látszott. Itt-ott felbukkant egy-két paraszt, félénk, alázatos ábrázattal, mintha semmi rosszra nem gondolna. Az utak keservesek, sziklák között nyikorognak, döcögnek a szekerek, dehát ember és állat egyformán megszokta már ezt a kínlódást, megteszi mind-egyik a magáét, hogy a vonat minél előbb céljához jusson.

Most egy völgyszakadékon kell áthaladniuk. *Cerny* főhadnagy jól tudja, mit jelent ez. Odafönt minden szikla, minden bokor mögött a halál leselkedhet rájuk. Óvatosan fürkészi szemével a környéket.

Nem csalódott a várakozásában. Alig jutott a vonat-oszlop a szakadék mélyébe, egyik hegyoldalból a bozót közül sortűz fogadja. Szerencsére, nem okoz kárt. *Cerny* főhadnagy maga köré gyűjti az embereit, két rajba osztja őket és támadásra indul. Hamarosan fel is fedezi a lesből támadó ellenséget. Szerb komitácsik, amint ezt előre is tudhatta mindenki.

A derék eszéki bakák nem teketóriáztak sokat ezzel az alattomos bandával. Rövid tüzelés után négy elesett. Az eszékiek továbbhaladtukban kettőt elcsíptek: ezekkel úgy bántak el, ahogy oroszva támadó rablókkal szokás. A többi nem várta meg, amíg rákerül a sor, nyomaveszett a szakadék rejtékútjain.

A vonat nyugodtan haladt tovább, várva a legkö-

zelebbi támadást, amely minden percben elkövetkezhetett.

Ebben a történetben pedig nincs egyéb nevezetes, mint a címe: mindennapos eset.

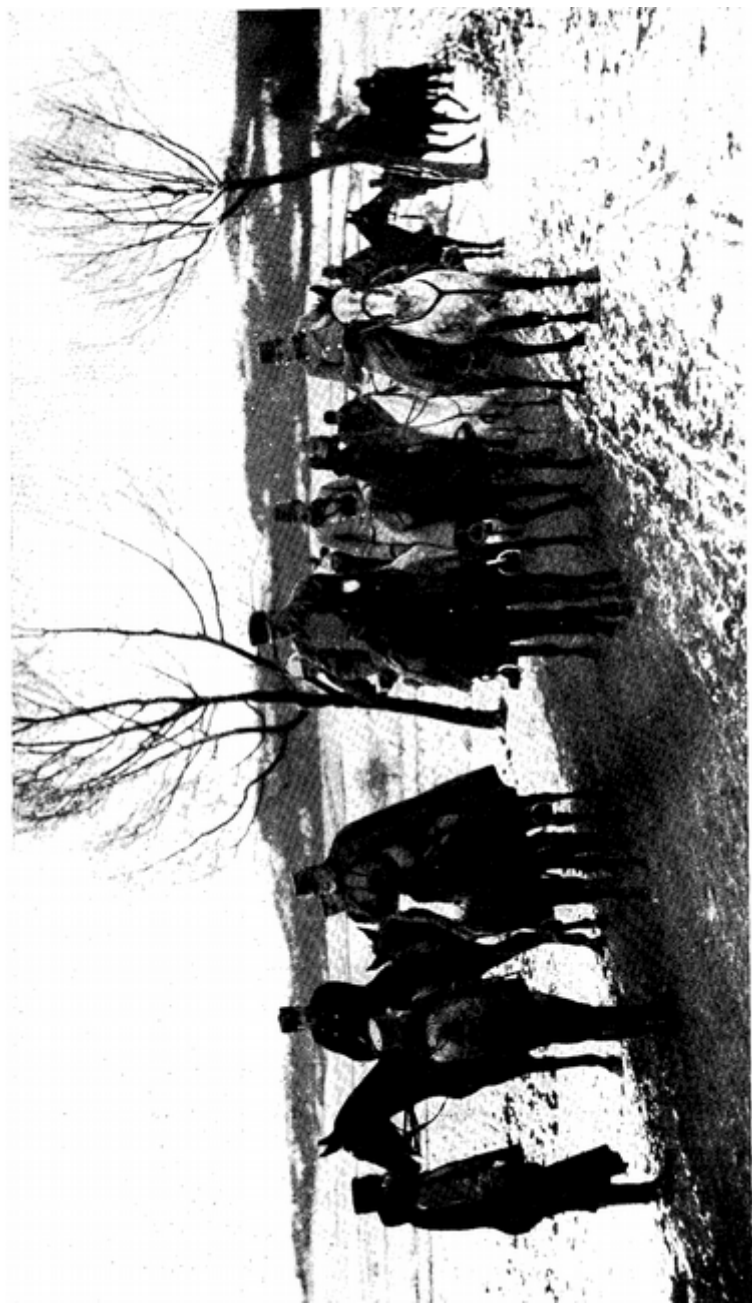
A céltábla.

A 29-es honvédgyalogezred rajvonalba fekt. A háború legelején történt ez; a legénység nem szokta még meg a tüzet, s a szerbek úgy pazarolták a löszert, mint a bolondok. A mieink, mi tagadás, kissé nyugtalanul válaszoltak nekik; a fedezékük se volt még olyan művészi módon «épített» lövészárók, amilyent később tanultak csinálni, egy szó, mint száz, valahogy meg kellett javítani a hangulatot minden áron. Legjobb módja ennek a példaadás, ezt választotta *Toveaux* Henrik zászlós.

A leghevesebb tűz közepette felállt és egész testével kiemelkedett a *fekvő* embert is gyatrán védő fedezékből, így vezette a tüzelést sokáig. Emberei nekihevülve, lelkesen nézték; erejük, önbizalmuk tüstént visszatért; izgatott puffogatás helyett nyugodtan céloztak minden egyes lövésnél.

A zászlós csak állt, mintha bűvös páncél védte volna. Nagysokára — hiszen nem lehetett más a vakmerőség vége — súlyos sebbel esett össze. De volt annyi ereje és lélekjelenléte, hogy még ezt is emberei bátorítására használja fel.

— Látjátok, magyarok, — kiáltott fel — milyen sokára találtak el, pedig úgy álltam ott, mint egy céltábla!

Magasabb parancsnokság törzse az országtúton.

Az ifjú hőssel nemsokára arany vitézségi érem feledtette el a sebe fájdalmait. A 29-esek között pedig nem akadt azóta senki, akit bátorítani kellett volna!

A kecskeméti bakák.

A montenegróiak ellen küldték a többi csapatok előtt a kecskeméti 38-as gyalogezred egyes részeit, göllei *Inselt* István százados vezetése alatt.

Pribojnál történt ez, még az ellenségeskedések kezdetén.

Nem állíthatjuk, hogy a «hírös város» fiai valami hízelgő jelzők kíséretében emlegették annak a valakinek a fölmenő ágbeli atyafiait, aki «ezt a görbe országot kitálalta». De ez nem változtatott azon a tényen, hogy vakmerő bátorsággal és nagy ügyességgel végezték a feladatukat. *Inselt* százados, aki abban az időben is, azóta is nem egyszer tüntette ki magát energikus és megfontolt vezetésével, most is remekelt.

A *Lim-en* kellett átkelniük. Hamarosan sikerült gázlót felkutatni. A százados maga, derékig állva a rohanó, jéghideg vízben, onnan vezette az átkelést a montenegróiak eszeveszett lövöldözése közben. A lövöldözés nem tudta megakadályozni, hogy az elszánt legények átjussanak a vízen. A túlsó partra érve tüstént megrohanták a magaslatokat, ahonnét a lesbenálló csernagorcok lődöztek rájuk. Szuronnal tanították meg őket a magyar virtus megbecsülésére. Olyan alaposan megtisztította a magaslatokat ez a kis elővéd-csapat, hosrv az utána jövő sereg nyugodtan

kelhetett át a vízen és bőséges ideje maradt, hogy a döntő ütközetre fölfejlődjék.

Ugyanilyen merész és eredményes volt Inzelt százados és kecskeméti bakáinak viselkedése a Crni Vrh-Karanláért vívott kétnapos harcban is. A terep itt a képzelhető legrosszabb volt, az ellenség túlerőben. A százados maga vezette rohamra az embereit, hogy diadalmas rohamra, azt nemlis kell külön elmondanunk. Megsértenők a kecskemétiakat.

Inzelt századosot a hadiékítményes harmadosztályú katonai-érdemkereszttel tüntették ki.

A románok.

Néhány nappal e sorok írása előtt Orosz-Lengyelországban folyó dicsőséges harcainkban, Iwangorod ostrománál tüntette ki magát az 50-ik gyalogezred. De a vezérkari jelentésben is megdicsért román legények nem itt tettek ki először magukért. Kiállották ők a tűzpróbát már régen, a háború elején, a déli harctéren.

Pribojnál súlyos, veszedelmes helyzetbe került századával *Berger* Artúr, az 50-ik ezred századosa. Előretolt állásukban kétfelől is érte őket az ellenség tüze. A százados tudta, hogy a legfájdalmasabb veszteségek ellenére is ki kell tartamok. Nagy dolgok függtek a század viselkedésétől. Es szívós energiájával sikerült is ébren tartania a bátorságot megtizedelt legénységében. Nemcsak hogy megvédték az állásukat, de előre is nyomultak és lekötötték az ellenséget. Megakadályoztak egy előretörést, mely a mi csapataink részleges bekerítésével végződött volna,

s egyben lehetővé tették, hogy ezalatt a hátuk mögött egyik zászlóaljunk fontos állásváltoztatást hajthasson végre. Szóval: a veszedelem elhárítása és a siker kicsikarása egyaránt tőlük függött — és mind a két kötelességüknek megfelelték.

Berger százados vitézsége és eredményes munkája elismerésül a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztet tűzhette mellére.

Bosnyákok.

Úgy érezzük: hiányos volna ez a könyv, ha magyar hőseink s a velünk testvéri közösségben vérző horvátok, románok, szászok mellett a bosnyákoknak is nem szentelnénk egy fejezetet. Mert nemcsak vitézségük, az ellenséget elremítő vad rohamuk teszi őket méltókká, hogy e könyvben helyet foglaljanak. Aki látta Buda csendes utcáin az ideiglenes kaszárnyák környékén rajzó szálás bosnyákokat, amint egy-egy maszatos kis gyereket felkapnak óriás kezükkel és — bizonyosan a magukéra gondolva — összecsókolják, édességgel kínálják, érthetetlen nyelven gyöngéden gügyögve velük: aki látta ezt és még sok hasonló kedves jelenetet, az el fogja hinni, hogy ezekkel az emberekkel nem szégyen szívbeli közösséget vallani.

Aki pedig harcolni látta őket, az nemcsak hihetetlen bátorságukról tesz tanúságot, de arról is, hogy megvan bennük az a természetes katona-ösztön, sőt értelmesség, mely máskülönben csak iskolázott, műveltebb népek harcosainak sajátja szokott lenni. Nem egyszer előfordult, hogy egyszerű, talán írástudatlan közlegények, mikor va-

lamennyi altiszt elesett, kitűnően vezették a maguk rajvonalát, sőt a szomszédjaikét is. A legborzalmasabb tűzben, a legnagyobb veszteségek után is gyorsan, a zavar és ijedelem minden nyoma nélkül újra össze lehetett szedni őket és változatlan bátorsággal törtek megint az ellenségre.

* * *

A bosznia-hercegovinai 3. gyalogezred egyes részei valóságos csodákat műveltek 1914 augusztus végén, a szerbekkel vívott harcok legnehezebb napjaiban. *Matota* Milutin és *Schmidt* Ferenc századosok vezették őket. 18., 19. és 23-án minden állást, mellyel szembekerültek, rohammal foglaltak el és a szerbek egyetlen egyszer sem tudtak megállani a bosnyákok ijesztő, utolsó «hurráh»-ja előtt. Sőt Matota százados azt is megtette egyszer, hogy a rohammal elfoglalt álláson *túlvitte* az embereit. Jóformán a menekülő szerbek sorai közt érték el a bosnyákok az állások mögött emelkedő magaslatokat; felmásztak és megvetették a lábukat olyan pontokon, ahol a menekülő ellenség kitűnően gyülekeezhetett volna és elsáncolva magát, tűz alatt tarthatta volna imént elvesztett állásait.

Az említett ezrednek négy századosa és kilenc más tisztje szerzett kitüntetést ezen a napon, mikor pedig az ezred már feladott helyen harcolt és győzött. Csak 24-én, mikor a többi, visszavont csapatosttal elvesztette az érintkezést s a segédtiszt az ellenség leghevesebb tüzérségi tüzeiben lovagolt Sabác felé utasításokért, csak ekkor vonult vissza, utolsónak, a főparancsnokság rendeletére — győztesen, sok veszteséggel, de meg nem törve — ez a csodálatraméltó ezred.

* * *

Popovics főhadnagy — ugyancsak a 3. ezred tisztje — egyik ilyen nehéz napon eredményes rohamot vezetett a szerbek állása ellen. Emberei halálosan fáradtak voltak már, de volt oka, hogy mégse engedje őket diadaluk után megpihenni.

Az elfoglalt állástól nem egészen négyszáz lépésnyire ellenséges üteget fedezett fel, mely — ha békén hagyják — alaposan megkeseríthette volna jól megérdemelt pihenőjüket. A főhadnagy tehát először is minél gyorsabban ki akarta kémlelni az üteg előterét, hogy aztán, ha lehet, tüstént megrohanják.

Bámuló embereinek ujjongása közepette mászott fel egy fára. Hanem az ellenség mindenáron fedezni akarta a visszavonulását és örületes golyózápport irányított az elhagyott állás felé.

Alighogy a hős főhadnagy felért a fa tetejére, a golyók egymás után tördelték le körülötte az ágakat, egy pillanat alatt súlyos sebet kapott s a recsegő ágak között maga is lezuhant egy darabon. Ott hevert, tehetetlenül, egy vastag ágon. Emberei természetesen felugráltak, hogy lehozzák s a század törzs-örmestere meg is mentette borzalmas helyzetéből. Az üteg előterének kikémlése nem sikerült, — hanem azért a bosnyákok egy negyedóra múlva megrohanták és elfoglalták . . .

A kassai vadászok.

A kassai hadtest mostanában igen gyakran szerepel a német hivatalos jelentésekben, mindig kivételes hőstettekkel és nagyszerű eredményekkel kapcsolatban. De az elért nagy eredményeknél is legendásabban hangzik az a háború elején történt eset, melynek a kassai 32-es vadász-zászlóalj a hőse.

Olyan emberfölötti, olyan hihetetlennek látszó, hogy joggal kételkedhetnék benne az olvasó, ha minden szá-

vunknak hivatalos bizonyító írás nem állna a háta mögött ...

1914 augusztus 25-én Podhajcétól délre, olyan rémítő és reménytelen helyzetbe került a zászlóalj, hogy az — csak egy kissé ideges vezetés mellett is — tökéletesen összetörte volna a világ legkitűnőbb csapatát. Mesebelik) módon vágta ki magát.

A helyzet ez volt: szemközt egy egész ezred, tehát négy-szeres túlerő. Egyik oldalon és hátuk mögött két zászlóalj, tehát kétszeres számú ellenség olyan helyen, ahol sokkal kisebb erő is elég arra, hogy a legénység elveszítse a fejét. A másik oldalon géppuskák és meghatározhatatlan erejű gyalogság, mely olyan hatalmasan támad, hogy a zászlóalj szomszédságában küzdő csapataink ellenálló ereje megtörtött, s a kassai vadászoktól jobbra is, balra is hátráló bajtársak áradata vonul el. Olyan látvány ez, mely erős szíveket is megingathatna.

És ebben a szörnyű csapdában olyan túlerőtől körülvéve, mely csak megszámlálható részeiben is hatszorosa a miénknek, még hozzá minden irányból jövő géppuskatűzben: rendíthetetlenül álltak a kassaiak.

Aradi István százados, aki a hátráló csapatokhoz legközelebb állott, odakiáltott nekik:

— Ide, ide hozzánk!

Es sok emberre hatott is a szava. Megerősítette velük a századát és megcselekedte velük azt a hallatlan dolgot, hogy körülzárt helyzetéből előretört a legközelebbi orosz raj vonal felé. Az oroszok éppen akkor kezdték beásni magukat. A rohamnak nem tudtak ellenállni, kitűnő állásaikból messzire meghátráltak. Ezzel tüstént megváltozott az egész helyzet. Az orosz harcvonal akkora léket kapott, hogy az oldalt előrehaladó csapatoknak e vonal védelmére sürgősen vissza kellett vonulniuk, nehogy egész frontjukat áttörjük és «felgöngyölítsük.»

Ugyanekkor a géppuskaosztag parancsnoka, ikervári Révy Ferenc főhadnagy is nekitámadt az orosz túlerőnek. Géppuskái gyilkosan dolgoztak, de még gyilkosabb golyózápokban állt ő maga kis csapatával. Embereinek

több mint fele halva vagy sebesülten hevert körülötte! De Révy főhadnagy és megmaradt emberei változatlan elszántsággal dolgoztak tovább, amíg szükség volt rájuk. A főhadnagy maga is részt vett a géppuskák kezelésében sa végső eredmény kivívása után segített a felszerelés részeit a tűzvonalból kicipelni. A végső eredmény kettős volt. Aradi százados hihetetlen, váratlan előretörését hozzásegítette a sikerhez; viszont Aradi sikere lehetővé tette, hogy a géppuskák minden alkatrészét megmenthessék az ellenség elől.

Míg mindezek történtek, *Kálmán* Imre hadnagy a beckersdorfi hídnál észak felől védelmezte a harcoló zászlóalj oldalát és hátát. Ebből az irányból két egész orosz zászlóalj akart a küzdelembe avatkozni. A hadnagy vékony, széles rajvonalba állította fel a csapatát, úgy, hogy a vonal kiterjedése megközelítően megfelelt az ellenséges támadás szélességének. Tartaléka nem volt. Ezzel a ritka raj von állal (igazán *ritka* volt, a szó mindkét értelmében!) bátran neki-támadt a tizenhatszoros túlerőnek és sikerült is az orosz előretörést megállítania. Mindaddig sakkban tartotta ezeket az erőket, melyek már tökéletesen elvágták volt a kassaiakat minden összeköttetésüktől, míg csak Aradi százados vakmerő támadásának és Révy főhadnagy géppuskatüzének sikere érezhetővé nem vált. Az oroszok ekkor — egyik helyen megállva, másikon meg hátrálva is — elég helyet engedtek, hogy ütközet-vonatunk és az egész zászlóalj átjusson egy hídon, melyet néhány perccel azelőtt még mindenki elvesztettnek gondolt.

A kassai magyarok győztesek maradtak olyan helyzetben, ojjan túlerővel szemben, mely a legbátrabb szívből is kiülhetne volna a reménységet.

Ha kishitű emberrel találkozol, olvasó, aki «mostan is még kételkedni tud a jövő felett» — csak a kassai vadászok történetét mondd el neki!

Piotrkow megrohanása.

Piotrkow alatt folyt a Karc 1914 augusztus 29-én. A szombathelyi 83-as gyalogezred egyelőre mint dandártartalék állt készenlétben.

Az ellenség erősen szorongatta a frontban lévő csapatainkat. A tartalékot lassankint belé kellett vetni az ütközetbe. A 83-asok első zászlóalja — *Heisslein* Alfréd alezredes vezetése alatt — azt a parancsot kapta, hogy a piotrkowi magaslatok irányában nyomuljon előre és a helységet foglalja el. Ez volt az egyetlen módja a fronton küzdők támogatásának.

A balszárnyon az ezred negyedik zászlóalja hatolt előre, *Kisvárday* őrnagy vezetésével. A zászlóalj századai, bár tudták, milyen rettenetes feladat vár rájuk, olyan nyugodtan és szabályszerűen fejlődtek fel, akár a gyakorlótéren. Tisztek és legénység — az ütközetről szóló jelentés szavai szerint — «valósággal mintaszerűen oldották meg nehéz feladatukat».

A szombathelyiek megrohanták az oroszot. Szuronnyal, puskatussal, körömmel, foggal . . . Irtózatos volt a harc, borzadva beszélnek róla még azok is, akik sok szuronyrohamot láttak már ebben a háborúban — de sikerült, az ellenség megfutott, több száz foglyot hagyott a mieink keze között, Piotrkow a miénk lett, a szorongatott front megmenekült a ránehezülő nyomástól, — a harc végső eredménye biztosítva volt.

ptf, . . De nem ingyen. A szombathelyi hősök útját nyolc tisztünk és háromszázhatvan emberünk véres teste borította, néma ajakkal hirdetve a magyar vitézség és önfeláldozás örök dicsőségét. A rohammal elfoglalt Piotrkow árkai előtt, három golyótól találva, ott hevert az első zászlóalj bátor parancsnoka: *Heisslein* alezredes is.

Nehéz napokban.

Erős próbája a férfibátorságnak a jól elsáncolt, ezernyi ravasz, rejtett öldöklő szerszámtól védett ellenség megrohanása. De van benne valami részegítő, ami elfelejteti velünk, hogy mellettünk jobbra-balra hullanak el legkedvesebb társaink, hogy a következő percben velünk is végezhet a gépfegyver vagy egy felrobbanó akna, hogy a végső diadalig Isten tudja hányszor kell a rohamot újrakezdenünk . . . igen, mindez és sok más, ami békésen elgondolva borzalommal töltene el, most belevész a zajba, a mozgás örületébe, a szemek körül kavargó véres ködbé. És ha a roham sikerül, a diadal mámorea megint csak elfeledtet mindent.

. . . Erősebb, nehezebben megállható próba a visszavonulás fedezése, nehéz napok csüggesztő hangulatában. A halált ilyenkor is olcsón adják, talán még olcsóbban, de mámor nélkül. Ilyenkor józan fejjel, kötelességtudásból, becsületből kell meghalni, szembefordulva az utánunk jövő ellenséggel, a többiek életéért.

Ilyen napokban — nem kell szégyenlenünk, hogy diadalról-diadalra haladó seregeinknek ilyen napjai is voltak a váratlanul gyors orosz felvonulás következtében — ilyen napokban tűnt ki először *Baltezan* József, a Frigyes bádeni nagyherceg nevét viselő 50-ik gyalogezred századosa.

Brzuchowicétől délre, a Jancyn felé vivő utat és elágazást szállotta meg csapatával 1914 augusztus 28-án, a 35. gyalogdandár vezérkari főnökének parancsára. Ezt az állást mesterségesen megerősítette. 29-én egész nap tombolt a harc ezen a környéken. A százados nemcsak megtartotta állását a nagy túlerővel szemben, de egyebet is tett, saját elhatározásából. Mintha arra gondolt volna, hogy most egy embernek három helyett is ki kell tennie magáért . . .

Brzuchowicét megszálló csapataink este rohamot intéztek egy orosz állás ellen. Ebben a rohamban támogatta őket *Baltezan* százados az embereivel. Mikor a győzelem

teljes volt, visszatért saját állásába. Parancs szerint «az utolsó emberig» tartani kellett ...

Az ellenség tüze egyre erősebb lett, de sem a százados, sem a derék román bakák kitartását nem tudta megingatni. Körülöttük itt-ott zavar támadt már, a szomszéd csapatok vissza kezdtek húzódni a földből előbukkanó újabb és újabb orosz tömegek elől, ezt a visszahúzódást Baltezan csapatának kitartása fedezte. Rajtuk törött meg a dél felől tóduló ellenség áradata.

A szüntelenül folyó harcok, melyek ezen a ponton mindinkább az ő vállára nehezültek, nem merítették ki a századost, nem zavarták meg mindenre ügyelő tekintetét. Nemcsak saját csapatában tudott e súlyos körülmények között szigorú fegyelmet tartani: augusztus 30-ának hajnalán maga köré gyűjtötte az 50. 51. és 63. gyalogezred egyes szétszórt részeit, magához vonta ezrede első géppuskásosztagát s ezekkel az erőkkal megszállotta az úttól mintegy kétszáz méternyire északra levő temető szélét s az itt kezdődő, nyugat felé húzódó magaslatokat. Mind-ezt — nehogy elfelejtsük! — szemközt és oldalvást jövő heves gyalogsági és tüzérségi tűzben!

Ebben a tüzes pokolban tartott ki embereivel együtt. Közben, jobbszárnya meghosszabbítására, kapott ugyan erősítéseket, de ezek már reggel hét órakor kénytelenek voltak visszavonulni, sőt a szétszórt legénységből összeállított szakaszt is magukkal ragadták.

Mindezekhez a csapásokhoz hozzájárult az is, hogy észrevette: Brzuchowicét is kiüritik a mi csapataink. Mind-egy — annál nagyobb szükség van az ő kitartására! Es személyes példájának erejével csakugyan eléri, hogy az emberei nem mozdulnak a helyükről és fedezik a többi csapatok visszavonulását — egymaguk.

Igen, magáramaradt régi századával és a géppuskásosztaggal, lassankint elvágva a többiektől ...

Dél előtt fél tízkor már jelentkezik is ennek az elvágásnak természetes következménye: minden oldalról, eiől-ről-hátulról heves gyalogsági és tüzérségi tüzet kapnak.

A százados hidegvére és boszorkányos ügyessége most

állta ki a legnehezebb próbát. A kellő pillanatot kilesve, a jobb szárny felől még a géppuskák védelme alatt fokozatosan abbahagyta a harcot, kisorsant embereivel az ellenség egyre szorosabbá váló gyűrűjéből s az üldöző tüzérségi tűz elől is szinte veszteség nélkül vezette el őket. Még idejében tudott az ezredéhez csatlakozni.

Az ezredet s a Brzuchowicéből kivonuló tiroli lövészekét kétségtelenül az ő kitartása és ügyessége mentette meg nagyobb veszteségektől.

Ezt a Brzuchowice mellett tanúsított kitartást a 69. gyalogdandár parancsnoka «nagyjelentőségű, kiváló haditettnek» nevezte s a századost a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntették ki érte.

Mi is azt hisszük, hogy jogosan lehet büszke Baltezan százados a tetteire: a diadalmámornál is felségesebb érzés lehet, ha valaki súlyos napokban, férfias kitartásával, száz és száz életet mentett meg — új, diadalmas harcok számára!

A hallgató üteg.

1914 szeptember elején a 10-es számú, budapesti tábori ágyúezred második ütege Horazannawielka mellett harcolt. *Jordán* János hadnagy volt az üteg első tisztje, s főképen az ő nyugodt, megfontolt parancsainak köszönhető, hogy egy ellenséges üteget lassankint el tudtak hallgattatni. Az ellenség hátrál, *Jordán* hadnagy üteget előreküldik, hogy segítsen az üldözésben. Epen ott áll meg, ahol az oroszok elhagyták ágyúikat. A tüzet újra akarják kezdeni.

Ebben a pillanatban az ellenség tüzérsége és gyalog-

sága lőni kezdi a most felállított üteget, szembe és oldalvást, alig nyolcszáz lépésnyiről . . . Védekezni kellene, csakhogy köröskörül a mi üldöző csapataink vannak. Jordán hadnagy tüstént megérti a helyzetet: a tüzelés veszélyeztetné a mi előnyomuló seregünket. Az ellenség tüzét nem lehet addig viszonzni, míg a mi gyalogságunk távolabbra vissza nem szorította őket.

Így látván a dolgokat, Jordán hadnagynak most már kettős gondja volt: lélekjelenlétével, változatlan nyugalomával eltitkolni emberei előtt, hogy milyen nehéz helyzetbe jutottak és kibírni velük együtt azt az időt, amit kétfelől jövő ellenséges tűzben, mozdulatlanul, védekezés nélkül kellett eltölteni.

Az oroszokat visszavetették. A hadnagy, épen azzal, hogy nagy szorongatása ellenére is hallgatást parancsolt az ütegeknek, nagy részben járult előnyomuló seregeink sikeréhez. Ha önvédelemből tüzelni kezd, gátolja a mieink mozdulatait, sőt megtörténhetik, hogy kárt tesz bennük és pánikot idéz elő.

A hallgató üteg fékentangálásában nagy hősiesség és sok katonai éleslátás volt. Királyi elismerés jutalmazta érte a fiatal tisztet.

A hadnagy, az őrnagy, meg a baka.

Szeptember 4-éről 5-ére virradó éjjel, Piotrków mellett, rohamra indult a 26. gyalogezred egyik zászlóalja a fedezékek mögött meghúzódó oroszok ellen. A zászlóalj közelében volt egy szakasz póttartalékkal *Bán* Károly tartalékos

József főherceg orosz foglyai között.

Lipót Salvator főherceg a 30'5-ös mozsarak működését szemléli

hadnagy is. Amint a hadnagy s az ő magyar legényei észre-
vették, hogy támadás készül mellettük, kötéllal sem lehe-
tett volna visszatartani őket. Segítségére rohantak a vitéz
huszonhatosoknak.

Kiugratták a muszkát a bokorból, kézi tusára került
a sor, dolgozott a szurony, a puskaagy, halálordítással,
csontok ropogása val keveredett a «rajta» meg a «hurrah».

Bán Károlyt a fején sebesítette meg egy szuronydöfés,
szemét, arcát előntötte a vér, de ott maradt a helyén;
biztatta tovább a legényeit.

Egyszerre csak észreveszi, hogy egy hatalmas szál
muszka a puska agyával támad a zászlóalj parancsnokára.
Odaugrott, hogy elhárítsa az ütést. Késő volt: az őrnagy
a mellére és a fejére kap egy-egy rettentő csapást, kábultan
esik össze. A hadnagy elbúsultan vág neki kardjával a
hosszú oroszoknak: az nem kel fel többet soha. Aztán, a
maga vérző sebével nem törődve, a dulakodó tömeg köze-
pette gondjába veszi az őrnagyot, magához téríti ... és
közben az oroszok meghátrálnak.

Néhány nap múlva egy másik ütközetben a karját
lőtték keresztül Bán Károlynak. Ezzel a sebbel sem törő-
dik sokat. A szakasza épen valami mocsaras területen
nyomult előre. Egy baka a szeme láttára kezdett bele-
süppedni az ingoványba. Kétségbeesetten kiáltozott segít-
ségért. Mentül jobban kapálódzott, annál mélyebbre sü-
lyedt, annál szorosabban ölelte magához az alattomos
ingovány. Egy-két pillanat még és vége van ...

Ekkor ért oda a hadnagy. Ép karját odanyújtja neki,
megveti a lábát egy biztos ponton s minden erejét meg-
feszítve, megmenti a végső veszedelemből a bakát is,
épen úgy, ahogy az őrnagyot megmentette ...

Vonat-fogás.

Beszéltünk már e könyvben arról, milyen hősiességgel védték meg katonáink az ellenségtől veszélyeztetett vonatoszlopokat. Az ellenség sokat, néha mindent megnyerhet azzal, ha a másik hadviselő fél csapatait az élelmezéstől, lőszerpótlástól hosszabb időre el tudja szakítani.

Érthető tehát, hogy alkalom adtán a mieink is örömet vállalkoznak a kezük ügyébe kerülő vonatoszlopok elfogására, s ezért a célért is épen olyan bátorsággal kockáztatják meg az életüket, mint egy lövészárók vagy tüzérségi állás elfoglalásáért.

Szunyogh főhadnagy szeptember elején azt a megbízást kapta a lovas-dandárja parancsnokságától, hogy a 7. huszárezred egy szakaszával hatoljon be az ellenség vonatkocájába.

Az a vakmerőség, mellyel a főhadnagy a támadást végrehajtotta, teljes eredménnyel járt. Huszárai meglepő felbukkanásukkal, ijesztő rohamukkal megkergették az ellenséges vonat erős fedezetét, az őrizetlenül maradt kocsikat hatalmukba kerítették s ezek közt sikerült egy tábornoki poggyászkocsit is zsákmányolniok, fontos tábori aktákkal és egyéb írásokkal.

Ezért a jó fogásért katonai érdem-érmét kapott a vakmerő főhadnagy.

Két kórház között.

A háború elején történt.

Nyisztor János, a 11-ik honvédgyalozezred tartalékos hadnagya, betegségéből felépülve, elhagyta a kórházat és a frontra utazott, hogy az ezredéhez visszatérjen. Az augusztus-végi nehéz napokban nem tudta mindjárt megtalálni az ezredét. Hanem ezt az okot épenséggel nem találta elegendőnek arra, hogy tétlen maradjon. «Vendég-szereplésre» jelentkezett a 20. magyar gyalozezrednél. Ez akkor igen súlyos helyzetben volt: az ellenséges gránátok pusztító tüzében hevesnél-hevesebb rohamokat kellett nap nap után kiállania, a legénység sorai megritkultak, a tisztek száma erősen megfogyatkozott, érthető örömmel fogadták hát a harcra vágó, bátor fiatal tiszti ajánlkozását.

De már szeptember 5-én úgy látszott, hogy az ezred hamarosan elveszti újonnan jött tisztségét. Egy gránát átütötte a fedezéket, beomlasztotta a földművet és *Nyisztor* Jánost maga alá temette a felabajgatott föld. Kiásták. Élt, de kegyetlenül elbánt vele a földomlás. Kiderült, hogy hallását is meggyöngítette a gránát közeli robbanása. Természetesen hátra akarták küldeni. Nem ment.

Nyolc álló napig maradt még minden jó tanács ellenére a csapatnál; részt vett mindenben, állta a napról-napra erősödő és mindinkább egy pontra — felénk — irányított ágyútűzet és csak akkor lehetett a frontról elmozdítani, mikor elcsigázott idegei tökéletesen felmondták a szolgálatot.

Kórházba került megint, mielőtt még az ezredéhez visszajuthatott volna. De az a két hét, melyet vendég-szereplésen töltött; az a hallatlan akaraterő, mely gyöngé testét ez idő alatt fenntartotta: megszerezte neki új bajtársai bámuló szeretetét és a — hadiékítményes katonai érdemkeresztet is.

Az újjáteremtett ezred.

Súlyos viszonyok között harcolt és sok vért vesztett a szerb harctéren 1914 augusztusában a 69-ik gyalogezred. Egész sor ütközetben állta meg a helyét becsülettel. Mikor aztán a váratlanul gyors orosz mozgósítás miatt szeptember elején a déli harctérről ezt az ezredet is az északra helyezték át: minden tekintetben újra kellett szervezni, emberrel és felszereléssel ellátni, hogy a következő, még súlyosabbnak ígérkező harcokat becsülettel állhassa meg.

Ezt a teremtő munkát végezte az ezred új parancsnoka, *Pittner* Lajos ezredes. Még pedig pihenést nem ismerő fáradtsággal és apai gonddal. Olyan gyorsan és olyan eredményesen, hogy napok kellettek csupán, amíg az újjáalkotott ezred az északi harctéren egy nagy diadal kivívásával adta életének, erejének és megifjodott kedvének gyönyörű bizonyosságát.

Szeptember 9-én volt Pittner ezredesnek először alkalma, hogy a rábízott ezredet támadásra vezesse. Reggel kezdődött a támadás, melyben a 69-esek Felix vezérőrnagy dandárjának egyéb csapataival együtt vettek részt. Már a déli órákban eljutottak az orosz állásokig, véres kézi tusában elűzték az ellenséget, rengeteg foglyot ejtettek, kilenc ágyút és sok gépfegyvert zsákmányoltak,

... A 69-esek érezték, hogy kinek köszönhetik ezt a győzelmet, ki adta vissza erejüket és önértüket. Az ütközet után hatalmas éljen-kiáltás viharzott végig a rajvonalon: Az ezred újjáteremtőjének, Pittner ezredesnek szólt ez.

A legénység nem jutalmazhatta mással. Öfelsége a hadiékítményes vaskoronarenddel tüntette ki.

Gergye főhadnagy lovas kirándulásai.

Gergye főhadnagy a 10. huszárezredben szolgált. Felderítő lovaglásai, amiket Szerbiában és később Oroszországban végzett, valóságos példaképei a vakmerőségnek, ügyességnek és annak a szerencsének is, mely a közmondás szerint a bátrak jutalmazója.

Mikor a mieink Sabác alól visszavonultak, Gergye főhadnagy önként vállalkozott annak kikémelésére, hogy a szerbek készülődnek-e támadásra vagy sem.

Tizennyolc emberével átkelt a Száván, húsz kilométernyire behatolt a mieinktől elhagyott szerb területre. Hogy mennyi és milyen veszedelemmel játszott, azt mindenki elképzelheti, aki a szerb háború részleteiről olvasott vagy hallott egyetmást. Nem esett baja. Csak akkor fordult vissza, mikor meghozhatta azt a biztos jelentést, hogy a szerbek semmiféle előkészületet nem tesznek a támadásra.

Még kalandosabb sétalovaglást végzett szeptember 16-án az orosz rajvonalak előtt, Olchova és Oleszice közt. Egész idő alatt tüzeltek rá, de mintha nem is fogta volna a golyó ... Az ellenséges tüzérség állásait kereste. Sejtette is már, merre lehetnek, de az arravezető utat nagy lovascsapatok zárták el. Mégis át tudott lovagolni közöttük, bár a háta mögött több kozák-szotnya is mutatkozott.

Ez a vakmerő áttörés azzal a nagyszerű eredménnyel járt, hogy Gergye főhadnagy teljesen tisztába jöhetett az orosz tüzérség felállításával. De volt egy kevésbé örvendetes eredménye is. Túlságos sokan látták és jelentékeny orosz erők iparkodtak visszavonulása útját elvágni, őt magát járőrrel együtt elfogni vagy elpusztítani.

Egy rajvonal meglehetősen közelről tüzelt rájuk. Három ember elesett, Gergely alól kilőtték a lovat. Tüstént átugrott egy másikra, azzal — neki egy fél kozák-szotnyának, mely ugyanebben a pillanatban támadt rájuk.

Rettentő kaszabolás támadt — a magyar huszárok szétverték a kozákokat, keresztülvágták magukat az orosz vonalon és Gergye főhadnagy erről a kirándulásáról is épen tért vissza, a lehető legértékesebb jelentéssel:

— Megtaláltam az orosz tüzéség állásait.

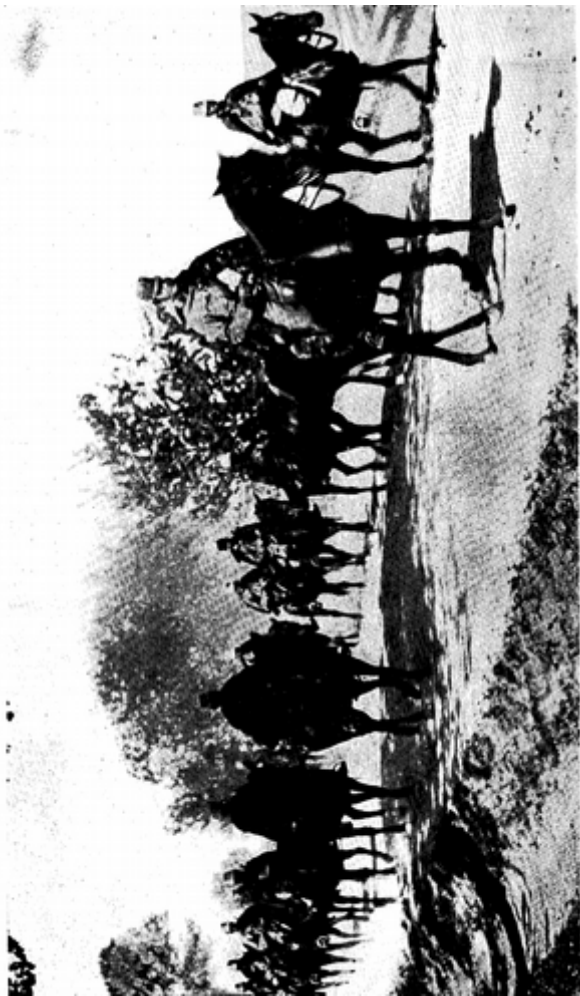
Hány drága élet megkímélését jelenti ez!

Menetzászlóaljok. Népfölkelők.

A hadsereg jól megszervezett, régesrégén rendezett alakulásaiban nehéz dolog az egyes embernek előtérbe lépni. A pontosan működő szervezet szinte gépies munkára kényszeríti. Hanem aztán egy régi ezred vagy zászlóalj olyan is, mintha második otthona volna az embernek: minden a maga megszokott helyén van, mindenki ismeri a legkisebb zugot is. Kedves és könnyű dolog jó ismerős, szerető bajtársak közt harcolni; veszélyt, fáradságot, egymással megosztva, könnyebb elviselni.

Bezzeg más a helyzet az eddig még soha ki nem próbált új kötelékeknél, melyek e háborúig csak papiroson voltak meg, de már a csodálatos módon kiállott legelső, súlyos tűzpróbán ál bebizonyították, hogy a mi hadseregünket nem lehet legyőzni. A népfölkelő-csapatokról beszélünk, legfőképen pedig a menetzászlóaljokról, melyeket még nem is olyan régen közönséges emberanyag-gyűjtőhelynek tekintettek, a hiányok pótlására — és ebben a háborúban gyakran zárt alakulásként vonultak a frontra, a tűzbe! Gondoljuk

A 6-ik huszárezred cev százada előnyomulásában Jaroslau felé.

csak el, mit jelent ez! Olyan csapatkötelékek, melyeknek legénysége sohasem látta egymást, tisztjeit a szélrózsa minden irányából hívták össze — néhány napig együtt utaznak a vonaton, egy kicsit gyakorlatoznak, aztán hajrá, neki az ellenségnek és — hihetetlen, de igaz, — úgy verekszenek, mint régi, kipróbált csapatok! Kell-e más bizonyosság arra, hogy milyen anyaga van tisztben, legénységben a mi hadseregünknek?

Az állandó csapatoknál is *egész* embert kivan a világ legrettentőbb háborúja — de a menetzászlóaljknál minden emberben legalább három másnak erejére, kiválóságára van szükség. Különösen a *második* menetzászlóaljok róttak elképzelhetetlen feladatot *megteremtőik* (mert a «parancsnok» szó kevés volna itt) szervezőképességére, akaraterejére, kitartására. Ezeknek legénysége, altisztjei már úgyszólván csak véletlenül megmaradt emberekből kerültek össze. Ezeket a zászlóaljakat mintegy a föld fenekéből kellett előteremteni. Ismeretlen, új volt minden, a hihetetlenül tarka vonaton és fölszerelésen kezdve az egyik legfontosabb szervig, a szám vi vő-altisztig; a tisztok életükben először látták egymást; igazán a teremtő kézmozdulatával kellett megalkotni, rendbeszedni mindent, hogy hetednapra azt mondhassa az ember: jól van!

A menetzászlóalj parancsnoka és tisztjei bizony nem érezték otthon magukat ebben a nyomasztó, különös összevisszaságban. Minden új és idegen volt nekik. A parancsnoknak először is a tisztok lelkét kellett meghódítania; a tisztnek kitapogatni az altisztok jó és rossz tulajdonságait, megtudni, melyik mire használható; tisztnek, altisztnek a riadt, csüggedt új legénység hontalan lelkébe kellett néhány nap alatt harci kedvet, bátorságot önteni; bizalommal, örömmel, szeretettel tölteni el minden szívet.

Elég is talán ennyi, hogy mindenki megértse, mit jelent ez a szó: *második* menetzászlóalj. Valóban, akiknek a keze alatt ezek a csapatok ördögök módjára verekedtek, mindenki másnál dúsabb babérkoszorút érdemelnek.

Azokban a harcokban, melyeket szeptember közepe táján a San mentén vívtunk, hogy nevéstégesen csekély csapatokkal a szörnyű orosz túlerőt feltartóztassuk, a hídfő csodálatraméltó parancsnokának, *Papp* őrnagynak, egy vadászzászlóaljjon, két árkász-századon és hetven régi tábori ágyún kívül jóformán csak népfölkelők és menetzászlóaljok álltak rendelkezésére. Ezeket az új csapatokat olyan harci fegyelemhez kellett itt hirtelenében szoktatni, amilyenre a válogatott csapatok is ritkán képesek. Es ilyen körülmények között tartották *Papp*, *Auffahrt* és *Stangl* őrnagyok a negyedik vadászzászlóaljjal, az elavult tüzérségi anyaggal, népfölkelőkkel, menetzászlóaljakkal a *sieniavai* hídfőnél lévő három San-hidat *hat álló napig az egész harmadik kaukázusi hadtest ellen*, mely, a foglyok vallo-mása szerint, kénytelen volt velük szemben összes tartalékait tűzbevinni és számbeli túlerejével, nehéz tüzérsége fölényével (a legnagyobb kaliberű mozsárütegekkel!) nem tudta a hidakat elragadni tőlük! Gondoljuk csak el: az orosz sereg mintacsapatai, legalább hatszoros erővel, népfölkelők ellen!

Ezek a vadászok, ezek a menetzászlóaljok, ezek a népfölkelők szeptember 13-tól 18-ig régi ágyúikkal, kevés lőszerükkel feltartóztatták a legjobb orosz hadtestet, megálltak a hidak előtt s a hidakon a nehéz tarackok és mozsarak iszonyú tüzeiben; a feléjük tóduló ellenséges gyalogságtól kétszáz lépésnyire, utolsó hátvédjükkel, anélkül, hogy egy is foglyul esett volna közülük, áthúzódtak az innenső partra és az utolsó pillérig felrobbantották mind a három hidat a túlsó partot előzőnlő oroszok szemelátára!

Tábori lelkész — a front előtt.

Isten szolgálói megbecsülhetetlen munkát végeznek a háborúban. Felszabadult gyilkos ösztönök, borzalmaktól elvadult lelkek, a világot véres színben látó szemek veszik körül őket. Maga a háború, melynek színterére a kötelesség elszólítja őket, pusztta létével is arcucsapása mindannak, amit egész életükben tanítottak. Itt, a vér özönében kell a szeretet szavát megszólaltatniuk. Hatalmas munka, de — sikerül nekik. Mert a hadsereg milliós tömegeiben elvesző egyes ember jobban érzi saját kicsiségét, a veszedelmek és borzalmak közepette szívesen menekül a mindent átfogó isteni szeretet oltalma alá: és emberirtó munkája közben hívő lesz abból is, aki odahaza, béke idején, megfélekedzett Istenről. A tábori istentiszteleteken csak meghatott, áhítatos arcokat, könnyes szemeket lehet látni. .

De amint a vitézséget nem lehet vezényszóval megparancsolni, a krisztusi szeretetet sem elég prédikálni. Hála Istennek: vannak tábori lelkészeink között sokan, kik életük kockáztatásával is példát mutatnak erre a eretetre.

Az önfeláldozó emberszeretetnek, hivatása átérzésének ilyen fölemelő példáját adta *Lukáts* Dezső tartalékos tábori lelkész, a 26. gyalogezred káplánja.

A San partján állott az ezred. A tulsó partot az ellenség szállotta meg, rajvonalai kitűnő állásokban húzódtak végig, ahonnét a terepet mindenfelé kitűnően lehetett áttekinteni s a lövésre kész fegyverekkel végigsöpörni, mihelyt valaki közeledni merne oda.

A két sereg éberren leste egymást. Puskák és gépfegyverek várták az első gyanús mozdulatot. Feszült, idegbomlasztó csend.

Egyszerre csak segítségkiáltás, szívettpő jajszó üti meg a mieink fülét. Állásaink előtt, a nemrég lefolyt harcban ottmaradt egy sebesült katonánk, akit már nem lehetett fedezékeinkbe hozni. Most magához tér, segítségért

kiált, de ki mer, vagy ha merne is: ki *tud* hozzáférközni?

Az ezredkáplán, jóban, rosszban hűséges társa lelki gyermekeinek, értesül a szerencsétlen ember sorsáról. Elhatározása egy pillanat alatt megfogamzik. *Kötelessége* vigasztalni, megsegíteni az elhagyatott szenvedőt. Hogyan? Az más kérdés, majd meglátjuk. De fel.

Nagy ügyességgel, hidegvérrel fog vakmerő terve végrehajtásához. Találnak egy helyet, ahol átgázolhat a folyón, anélkül, hogy túlságosan ki volna téve az ellenség golyóinak. Indul és szerencsésen áter a túlsó partra. De most következik a legnagyobb nehézség: a fedezéket jóformán alig kínál, nyílt területen odajutni a sebesülthöz. Földrelapul, óvatosan, lassan kúszik előbbre. Irtózatos, órákká nyúló percek. Egy ügyetlen mozdulat a halált jelenti.

És végre, végre — ott van a sebesült mellett. Megszólítja. Mindegy, hogy mit mond neki. Meg kell érezni szavában az isteni szeretet melegét, hiszen az életét kockáztatta meg, hogy elmondhassa. És nemcsak üres vigasztalás a szava.

— Légy nyugodt, édes fiam. Látod, hogy nem feledkezünk meg rólad. Nem hagyunk el, ne félj. Amint beesteledik, átjönnek érted a bajtársaid, biztos helyre visznek. Addig tűrj békességgel és veled lesz az Isten ...

A sebesült eltorzult arcán édes megnyugvás ömlik el. A legrosszabbtól: az elhagyatottság, egyedül valós ág gyötrő érzésétől szabadult meg. Hát mégis gondolnak rá, törődnek vele, életüket kockáztatják érte ...

Es most már hallgatva, összeszorított szájjal tűri a fájdalmakat. Szeme nyugodt várakozással követi a lefelé hajló nap útját: este értem jönnek! A káplán mondta!

... És érte mentek. A pap példája hatott. Két altiszt jelentkezett önként a veszedelmes útra. Hadd lássa a merész lelkipásztor, hogy a nyája méltó hozzá. A két altiszt ugyanolyan óvatosan tette meg az utat, mint a pap. A sebesültet sikerült áthozni.

Lukáts Dezső bizonyosan *ebben* találta bátorságának és keresztyéni szeretetének legnagyobb jutalmát. De azért

említsük meg azt is, ami cselekedetének *látható* jutalma lett: hogy megkapta a Vörös kereszt II. osztályú hadiéki ményes díszjelvényét.

Egy tüzérségi megfigyelő.

Köztudomású, hogy a mai háborúban a tüzérség jóformán sohasem látja a célt, melyre a tüzet irányítania kell. A két ellenfél gondosan elrejtett ütegei sokszor hét-nyolc kilométer távolságból «keresik» egymást, nem is beszélve a még sokkal messzebbre hordó ágyú-óriásokról. Hegyek, völgyek vannak az ágyú és a cél között. Valahol, messze elől, rejtőzködik egy megfigyelő, aki számokkal jelzi a tüzérségnek a szükséges irányt, telefonon. Ő értesíti az üteget arról is, hogy talált-e a lövés, vagy változtatni kell-e az ágyú irányítását.

Természetesen, mennél közelebb lopózhatnak az ellenséghez a tüzérségi megfigyelő, annál eredményesebb tüzet «diktálhat». Es épen ezért — valósággal versengenek tüzértisztjeink abban, hogy melyik tudja e veszedelmes küldetés folyamán jobban megközelíteni az ellenség állásait.

Ilyen vakmerő megfigyelő-szolgálatokkal tüntette ki magát *Walaschek* Ottó is, a temesvári 7-ik tábori tarackezred hadnagya. Minden egyes alkalommal bebizonyította hidegvérét, akaraterejét és, nem utolsó sorban, találékony-ságát. Az még a legközönségesebb tettei közé tartozott, hogy — valahányszor szükségesnek látta — előrement a gyalogság raj vonalai közé és onnan küldte ütegéhez a telefon-jelentéseket. Elvégre ezzel nem kockáztatta az életét jobban, mint akármelyik közbaka. Csakhogy ennyivel nem mindig érte be.

Sokkal külömb példáit adta bátorságának, mikor

1914 szeptember elején offenzívát folytattunk az oroszok ellen, ütege azt a parancsot kapta, hogy Alsó-Olsva közelében levő állásaiból a Sandal-nál lövészárkokban heverő ellenséget lölje. Az üteg és az orosz vonalak között erdő húzódott el, látni nem lehetett őket. Szükséges volt tehát, hogy egy megfigyelő egészen az erdő túlsó széléig menjen előre — messze túl a saját gyalogságunk állásain is.

Ez volt aztán Walaschek hadnagynak való feladat! örömmel vállalta és fényesen oldotta meg. Az erdő rettegetes akadály lehet előrenyomuló csapatoknak, de megsegíti a magányos vándort. A hadnagynak sikerült észrevétlenül *négyszáz lépésnyire* megközelíteni az orosz lövészárkokat.

Az erdő szélén egy elhagyatott házikóra bukkant. Belepózkodt, felment a padlásra és ott rendezte be a telefonösszeköttetést az ütegeivel. Ennek a kitűnő megfigyelőhelynek lehetett köszönni, hogy a bátor hadnagy minden várakozást felülmúló sikerrel vezethette az üteg tüzelését.

Más alkalommal, mikor egy Krasnotól északra emelkedő magaslat ellen intéztünk rohamot, Walaschek hadnagy ismét a gyalogság rajvonalaiban volt és a bakákkal együtt kelt át a Wislokán. Innét olyan fontos jelentéseket tudott az ütegpáncsnokhoz visszaküldeni, — az ütközet állásáról, a csapatok pillanatnyi elhelyezkedéséről, a terepviszonyokról, szóval mindarról, ami az üteg munkája szempontjából lényeges volt, — hogy az ő ágyúik foglalhattak állást legelőszőr. Es nemcsak legelőszőr, de sokkal korábban is, mint bárki remélhette volna. A hatásos ágyútűz váratlan segítsége újult erővel, önbizalommal töltötte el haláltmegvetően harcoló katonáinkat. Rohamuk valószínűséggel elsöpörte az ellenséget. A győzelem az egész vonalon a mienk volt.

A bátor fiatal tüzértiszt eredményes szolgálataiért a Signum laudist nyerte el, a katonai érdemkereszt szalagján.

Hét millió.

Nagy megtiszteltetés, de még nagyobb felelősség, ha a hadviselés egyik legfontosabb eszközét: a pénzt bízzák valakire. Még pedig nem olyanformán, 'hogy egy békés kasszában ülve őrizgesse: hanem hogy mentse meg, ezernyi veszedelem között, mikor nyakában az ellenség s az ellenségnek is fáj a foga erre a drága prédára.

Mikor a hatodik hadtestnek súlyos viszonyok között kellett az oroszoktól elszakadnia a javorovi ütközet után, a hadtestparancsnokság *Arje* Jenő tartalékos hadnagyot bízta meg azzal, hogy a tábori pénztárt és a parancsnokság vonatának egyéb részeit visszahozza.

Rettenetes volt a zűrzavar. A kozákok egészen közelebe jutottak a vonatnak. Ez sem volt *elég*: egy széles, nyílt helyen a szekerek az ellenség jól előkészített tüzérségi tüzebe kerültek, mely borzalmasan pusztított közöttük. A legénység jó része meg volt már sebesülve; véresen, elcsigázottan kellett megfékezniök a rémült lovakat, elvágniök az elesett állatok hámrángjait. Es eközben egyre látták, hogy roskadnak össze jobbra is, balra is, halálra sebzett bajtársaik — és minden pillanatban várhatták, hogy a sebesen nyargaló kozákok közöttük teremnek.

Ebbe a zűrzavaros tömegbe könyörtelenül csapkodtak a szétrobbanó gránátok, srappellek; a kínlódó lovak tulajdon kiszakított beleikben tapostak; a szekerek összeütköztek, a kerékagyak látszólag elválaszthatatlanul akaszkodtak egymásba — és minél sűrűbb lett a gomolyag, annál buzgóbban lötték az oroszok. Egyik emberünk vergődő lovak közt próbál utat keresni; másik az eszeveszeten kavargó tömeg szélén szembesiet az ellenséggel, hogy tüzelésével távol próbálja tartani. Pusztulás, veszedelem, nálal mindenfelé!

Es az égnek is mintha minden csatornája megeredt volna, sűrű eső szakad, feneketlen sárba merül kerékagyig a szekér — igazán vasakarat, hatalmas, tiszta fej hősöz

illő nyugodt elszántság kellett ahhoz, hogy ilyen körülmények között nyugalmat, rendet teremtsen valaki!

Arje hadnagy a maga vonat-szakaszán nem engedte úrrá válni azt a fejvesztett rémületet, mely körülötte embert, állatot egyaránt elfogott. Kiszabadította a zűrzavarból a rábízott szekereket és ment, ment a kitűzött cél felé, esőn, sártengeren keresztül. Embereinek karabélyá folyvást az ellenség felé volt fordítva: minden pillanatban várták, hogy felhangzik a kozáklovak dobogása. Egész álló nap, egész éjszaka mentek, a lovak etetésére, pihentetésére alig volt idő, nagy keservesen elmúlt az éjjel, eljött a reggel — nem volt megállás, tovább, tovább — teljes harminchat óra hosszat!

Halálos fáradtan, de tökéletes rendben érte el Arje Jenő hadnagy emberrel, lóval, szekérral a hadtestparancsnokságot. Értékes iratokon és egyéb poggyászon kívül hét millió korona készpénzt mentett meg — az egész tábori pénztárt.

A huszár ágyút ment meg.

Egyik ütegünk elakadt valami mocsaras helyen. A legénység kétségbeesett erőlködéssel iparkodott kiszabadítani. A munkát még nehezebbé és hosszadalmasabbá tette az, hogy egy híd, mely a szárazföldre vezetett, össze volt rombolva. A több oldalon feltűnedező oroszok élénk hajlandóságot mutattak, hogy az üteg szorongatott helyzetét kihasználva, elvágják a mi csapatainktól és hatalmukba kerítsék.

Hanem az üteg fedezete huszárokból állott. *Újfalussy*

Gábor százados az ő 2-es honvéd huszáraival nem olyan fából volt faragva, hogy ilyen drága zsákmányt átengedjen az ellenségnek. Az oroszok mind erősebb keresztütét nyugodtan állták, karabélyaikkal alaposan viszonozták, aztán, amint a muszka közelebb merészkedett, karddal verték vissza. Verekedtek mindaddig, míg a veszélyben forgó üteget ki lehetett húzni a kátyúból.

Újfalussy százados vitézsége és kitartása elismerésül Signum laudist kapott a katonai érdemkereszt szalagján.

A huszár ágyút vesz el.

Modern ágyúk ellen rendes körülmények között hiábavaló a huszárroham. De azért van rá eset, hogy egy kedvező pillanat ügyes és vakmerő kihasználásával még ezt is meg lehet próbálni és — sikerül.

Ilyen pillanatot vehettek észre, talán egyszerre, a 9. honvédhuszárezred vitéz tisztjei: *Virányi* Ferenc alezredes és *Tóthváradý-Asbóth* százados. Szemük, kardjuk egyszerre villant meg — és már indultak is, huszáraik élén. A habozás nélkül, szédületes gyorsasággal végrehajtott rohammal szemben ez egyszer tehetetlen volt az ellenség. Adott sebet, halált: maga Virányi alezredes is megsebesült, (hogyne, mikor elsőnek nézett szembe az ágyúk torkával!)

A huszárok nagyrésze mégis csak odaért a tüzérség állásához. És most aztán nem volt parodon — az utolsó emberig lekaszabolták az üteg legénységét és hatalmukba kerítették az ágyúkat.

Virányi alezredes a harmadosztályú vaskoronarendet, Tóthvárady-Asbóth százados a katonai érdemkeresztet kapta hőstettéért.

A lugosi hősök.

Névtelen hősokról szól most az ének, — a 21. számú tábori ágyúszred két ütegének legénységéről. Hőskölteményt lehetne írni arról, amit ezek a lugosi fiúk a Loszki Murowane előtt vívott harcokban véghezvittek. Egytől-egyig megérdemelnék, hogy nevük, egyszerű paraszti nevük az ismeretlenség éjszakájából örök dicsőség sugárzó fényére ébredjen fel. Dehát ki tudná számon tartani a sok Jánost, Pétert, Istvánt, a magyar dicsőség milliónyi más névtelen harcosa közt. . . Elégedjünk meg azzal, hogy nevük helyett cselekedetüket, önfeláldozó hősiességüket, mindhalálig való kitartásukat mondjuk el. A nevük elvész milliók neve közt, de arról, amit tettek s amit elszenvedtek, sokszor lesz még szó, ha a mi tüzéségünk legdicsőbb emlékeit fogja az utókor felsorolni.

A 2. és 4. számú üteg Loszki-Murowane templomától nyugatra, az ellenség felé forduló lejtőn volt felállítva. Jó hétszáz méternyivel előbb, mint az egész front többi tüzésége. Annyit jelentett ez, hogy majdnem akadálytalan «kilövésük» esett az orosz tüzéség legtávolabb lévő állásaira s egyben a veszedelmesen közel húzódó ellenséges lövészárkokra is, melyekben jól beállított srappelljeikkel óriási károkat tudtak tenni.

Csakhogy milyen rettenetes árat kellett fizetniök ezért a kedvező állásért! A mai háborúban nemcsak a gyalog-

ság bújik el lövészárkokba az ellenség túlságosan tökéletes fegyverei elől: a tüzéség is elrejtőzve harcol. Maga sem látja a célt, ahova lő, hanem messze előreküldött megfigyelők jelentik telefonon, hogy merre kell az ágyút irányítani. Az ágyú maga viszont úgy el van rejtve, hogy az ellenség megfigyelői minél később vegyék észre; mert mikor észrevették, már körülbelül vége is van, ha csak új helyet nem keresnek számára.

Most gondoljuk meg: a mi derék lugosi fiaink annyira elől voltak, hogy az ütegeiket mindenfelől könnyen észrevehette az ellenség. Az orosz ágyúk tüze éjjel-nappal szünetlenül rájuk volt irányítva. A náluk jóval erősebb ellenség, mely különben is sokat szenvedett ettől a két merészen előretolt ütegtől, valóságos dühvel küldte egyik gránátot a másik után, átlag *háromszázat* egy nap, s e háromszázból húsz vagy harminc mindig «teli találat» volt, ott robbant föl az ütegek között, embert, állatot, anyagot egyaránt pusztítva, igen, húsz-harminc gránát-látogatást halálos biztossággal várhattak mindennap és ebben a tüzes pokolban *több mint két hétig* állta meg szilárdul a helyét ez a maroknyi magyar tüzér!

ilyen körülmények között, természetesen, szörnyű veszteségeket is szenvedtek. A névtelen hősök kis csapatából tizenöt ember halt meg, tizenhat többé-kevésbé súlyosan megsebesült és megcsonkult. Állatban, anyagban a veszteség ez volt: tizenegy ló elpusztult, tizenhárom megsebesült, két ágyú és két löszerkocsi használhatatlanná vált. De sem a tisztek, sem a legénység között nem akadt, aki arra gondolt volna, hogy ezt a halálhozó állást el kellene hagyni. A jelszó ez volt és ez maradt: ez a legjobb tüzelőállás, itt maradunk! E szürke, ismeretlen emberek mind egy, hősi gondolat szolgálja és végrehajtói.

Micsoda borzalmakat kellett kiállani ezekben a napokban! Még szinte irigylendő volt, akit hirtelen, váratlanul elért a halál. De a többi, akinek a halálos veszedelmet várva még elesett vagy megcsonkított társai irtózatos képét is látnia kellett!

«Tegnap két, teli találattól megölt tüzért láttam», írja jelentésében a parancsnok. «Az ágyú mellett valami húsból, vérből és kék posztóból való meghatározhatatlan habarcs feküdt; egy fej és két láb távolabb, más ágyúk mellett. Az eltalált ágyú a cső magasságánál mélyebben belenyomódott a földbe. Néhány nappal előbb egy gránát teli találatra egy ágyú egész kezelő legénységét egyszerre szétszaggatta. Egy nehéz gránát egy hátsólovat a levegőbe hajított, két fogaton átdobta, a harmadik fogat lovai közé; ott esett le, dőlött le.»

Így folyt ez, napról-napra. Készen kellett lenniök arra, hogy az ellenséges tűz hatása egyre erősebb, egyre borzalmasabb lesz. «Az ütegek állásának környéke a szó szoros értelmében fel van barázdálva», jelenti az ezredparancsnok. «A nehéz gránátok robbanásai nyomán oly sűrűn keletkeztek a hatalmas gödrök, hogy kétszáz méternyi területen egy talpalatnyi sima föld nincs. Az ütegek előtt lévő fák koronái, melyek az első napokban mégis csak rejtegették őket kissé az ellenség szeme elől, most már kopaszra vannak löve.»

Es mégsem szüntette be a tüzet egyik üteg sem, egy pillanatra bár. Egy épen maradt tüzér sem igyekezett azon, hogy bármiféle ürügy alatt is eltávozzék az ütegtől. Sőt ellenkezőleg, akárhány sebesült beköttette a sebet ott helyben és hűségesen kitartott tovább is az ágyúja mellett.

Ha egyik tüzért egy nehéz gránát robbanása elborítja földdel, — ami igen gyakran megtörtént — a bajtársai természetesen odaugranak, kiszabadítják; gondozzák a sebesülteket, biztos helyre viszik a megcsonkultakat, de aztán visszasiet kiki a maga helyére. Egy tűzmester, abban a pillanatban, mikor az irányt ellenőrzi, gránátszilánktól súlyos sebet kap a nyakán; nyugodtan folytatja az ellenőrzést, beállítja a lövedéket (hogy a kellő időben robbanjon fel), elsütteti az ágyút és csak aztán gondol a sebe bekötésére.

Ilyen hősöket vezettek azok, akikről ez a könyv szól: a mi tisztjeink. A lugosi tüzérek és tisztjeik méltók voltak egymáshoz és egyformán büszkék lehettek egymásra.

Volt a tiszttek között egy tartalékos zászlós, máskülönben — tanár és bölcsészdoktor: *Dengi János*. Ő kezelte a tábori távirót. Egy gránát a közelében csapott le. Magasan feldobta a levegőbe. Baja nem lett, csak egész nap kábultan feküdt. Másnap reggel, alig hogy magához tért, újra elfoglalta a helyét, ahol pedig nagy elővigyázatra és hidegvérre volt szükség. Es most, a sors «kegyetlen kegyelme» megint úgy rendezte a dolgot, hogy egy második gránát légnyomása ismét magasra dobta, megint csak anélkül, hogy sebet kapott volna. Mikor épségben visszakerült földanyánk ölére, «egy tréfával könnyített a lelkén,» — mondja kurtán a parancsnok jelentése — «egy tréfával, mely egész környezetére a lehető legjobb hatással volt». Igazi filozófusnak bizonyult *Dengi János*, akit a gránát kétszer is a levegőbe hajíthatott, anélkül, hogy lelke derűs humorán változtatni tudott volna!

Ahol a legénységben s a tartalékos tisztekben ennyi kötelességérzet, ilyen vasfegyelem, ekkora áldozatkészség van, ott bizonyosan kitűnő a vezetés is. *Duhail* Konstantin alezredes, e nagyszerű ezred irigylésreméltó parancsnoka, egyszemélyben ezred-, dandár- és ütegparancsnok is volt. Hiány lévén ütegparancsnokokban, az alezredes — másra bízva az ezred többi, veszélytelenebb ponton levő részeinek vezetését — maga vette át a második üteget. Egész idő alatt itt volt, legeslegelő, hűséges emberei között. Egyszer elbukott a lovával és oly szerencsétlenül esett, hogy attól fogva csak két mankón tudott járni. Nagyon rátért volna, hogy a segélyhelyre menjen és orvosi kezelést kapjon, de egy pillanatig sem jutott eszébe, hogy elhagyja az üteg állását.

A negyedik üteg parancsnoka *Herrmann* Hugó százados volt. «Példátlan halálmegvetése lázba hozta az embereit», írja róla az ezredparancsnok. «Meglátszik ez az üteg által elért eredményeken is. Az ellenséges rajvonalak jól beásott lövészeit tökéletesen leköti; az ellenség minden al-

kalmi tüzelése tüstént elhallgat az első srappellre, melyet az üteg 800—1500 méter távolságra küld. Egyetlen napon 28 sebesültet vittek el az ellenség lövészárkából. Elsősorban e két üteg hatásának lehetett köszönni, hogy az oroszok a nekik kedvező terep ellenére sem mertek ezen a helyen előretörni».

Nem kevésbé tüntette ki magát a második ütegnél *Gunczy* Gusztáv főhadnagy.

A két üteg tisztjei és legénysége, akiknek hősiessége fényes betűkkel van beírva nemcsak ezredük, de az egész tűzérsgünk történetének legszebb lapjaira: egytől-egyig részesültek a jól megérdemelt királyi kitüntetésben. *Dubail* alezredesnek a vaskoronarend harmadik osztályát adományozta a király; *Herrmann* százados és *Gunczy* főhadnagy a katonai érdemkeresztet kapták; a névtelen hősök valamennyien az első vagy második osztályú ezüst vitézségi érmet viselik. Legvégsőnek, de nem utolsónak említjük a «filozófust», a tréfás kedvű zászlóst, dr. *Dengi* Jánost, akinek mellén az *arany* vitézségi érem ékeskedik.

Egy magyar menetzászlóalj hősiessége.

Minden várakozáson túltett ebben a háborúban a menetzászlóalj intézménye. Elmondtuk már előbb is egyszer, mit is jelent tulajdonképpen ez a szó: menetzászlóalj. Olyan alakulást, melynek tisztjei az utolsó pillanatban kerülnek össze, egymást és a legénységet nem ismerve; altisztjeit hirtelen, szinte vaktában kell összeválogatni; hagyományai, emlékei nincsenek, dicsőséges múlt-

A hősi halált halt Eszterházy Pál gróf.

Elesett hősök temetője a lövészárók mögött.

jára nem lehet lelkesítésül hivatkozni, mert múltja — nincs . . . Mindaz, amit egy ilyen alakulással el lehet érni, a legénység veleszületett vitézségén kívül annak az embernek az érdeme, akit a felállításával megbíztak. Olyan feladat ez, melynek a nagysága sok régi, edzett katonatiszt szívét is szorongó aggodalommal töltheti el.

Hogy mire voltak képesek ezek a menetzászlóaljok, annak — a San-vonal hősiei védelmén kívül, ahol néhány zászlóalj az egész kaukázusi hadtestet hat napig tartóztatta fel — gyönyörű példáját mutatja a 32. honvédmenetzászlóalj magatartása is Przemysl védelmében.

Ennek a zászlóaljnak harmadik százada, *Jaksics* Aladár százados vezetése alatt, Bykow támaszpontot védte. Erre a kis helyre az oroszok igen jól be voltak löve. Huszonegy centiméteres gránátjaik nemcsak a védősáncot szaggatták szét újra meg újra, hanem a legénység kazamatáiba is lecsaptak és szörnyű pusztítást vittek véghez. Nagy veszteségek voltak és ezeket a veszteségeket nem régi, hanem egészen új alakulásoknak kellett kiállniok!

Emellett az oroszok éjjel-nappal, szinte szakadatlanul kísérleteztek a dühösen lövetett erődítés váratlan megrohanásával. A legénység majd megfulladt a porban, a robbanások gázaiban; a beomló falak majdnem megtizedelték és napok hosszat egy pillanatig sem gondolhattak alvásra, folyvást készen kellett lennie, hogy a támadásokat visszautasíthassa. E folytonos borzalmak, ez emésztő fáradtság közepette *Jaksics* százados csudálatos nyugalmanak, kétségbeesést nem ismerő lelkének, vasakarátának köszönhető elsősorban, hogy emberei lelkén nem tudott úrrá lenni a csüggedés, a félelem. A szomszéd állások meginogtak már a rettentő ágyú tűzben; látták, hogy ezekből az állásokból már visszavonulnak a bajtársaik és *Jaksics* százados hős csapata rendíthetetlenül állt a helyen, míg csak parancsot nem kapott, hogy az előretolt erődítményt földadja.

... És ez a rettenthetetlen század még akkor is szembe fordult az ellenséggel. Mint hátvéd fedezte a zászlóalj

visszavonulását, oly nyugodtan, olyan jól célzott tüzeléssel, hogy a zászlóalj szinte veszteség nélkül foglalhatta el új állását.

Maradj csak... földözve vagyok!

Nemcsak vérrózsákat terem a harcmező: kinyílnak ott gyakran a gyöngédségnek, nemeslelkűségnek gyönyörű, soha nem hervadó virágai is. Az egymás életéért való önfeláldozásnak nem egy példáját írtuk le már ebben a könyvben. Ilyen történetet mondunk el most is. Rövid, egyszerű eset; egy-két kézmozdulat, egy-két szó csupán. Es mégis három nemes lélek rajza kerekedik ki belőle.

A Szoki mellett vívott ütközetben a 33-as aradi gyalogezred minden tartalékával a tűzvonalban volt. *Jelussig* Oszkár százados ezredsegédtiszt közvetlenül a rajvonal mögött feküdt, alig néhány lépésnyire az ezredesétől. Az ellenséges golyók, srappellszilánkok mindkettejük körül feltúrják a szántóföldet. A százados egy sekély barázdában fekszik, mely épen csakhogy előlről védi valamennyire. Az oldal tűz, mely egyre fenyegetőbbben támadja az ezredet, egészen védtelenül találja.

Ebben a roppant veszedelmes helyzetben észreveszi a tiszt, hogy egy bátor tartalékbeli baka minden parancs nélkül, maga jószántából odakúszik az ezredeshez és ásójával mélyíteni kezdi azt a barázdát, melyben az meghúzódott. Lassankint valóságos kis sáncot emel elébe.

A hősllelkű baka, aki természetesen egészen földözetlenül, a legnagyobb veszedelemben végezte ezt a munkát, most *Jelussig*hoz akar mászni, hogy neki is megtegye ezt a «kis szívességet.»

A százados azonban nem akarta, hogy ez az ember tovább is játsszék az életével. És bár — amint mondtuk — oldalról egész teste ki volt téve az ellenség tüzének, intett neki, hogy ne jöjjön s oda is kiáltotta:

— Maradj csak ... fődözve vagyok!

Az ezredes látta ezt a jelenetet és nem felejtette el. És ezért a szóért — de meg, mert Jelussig százados addig is nem egyszer tűnt ki bátorságával és akaraterejével (például célhoz juttatott egy parancsot a leghevesebb ágyútűz közepette, mikor az egész csatatéren egyetlen lovas sem ült már nyeregben) — a harmadosztályú katonai érdemkeresztet kapta a gyöngéd és lovagias gondolkozású, vitéz katonatiszt.

Kötelességtudás.

Popovici Livius, a 7-es számú nehéz tarackosztály hadnagya, mint ütegeinek első tisztje minden ütközetben mintaképe volt a kötelességtudásnak és vitézségnek. Tisztársait és az alárendelt legénységet egyaránt az ő példája lelkesítette. Hogy mit értett *Popovici* hadnagy kötelességtudáson, az gyönyörűen világlik ki az alább következő rövid történetből.

Az üteget hihetetlen hevességgel lőtték a nehéz orosz agyúk. Egy szétrobbanó lövedék darabjai több helyütt megsebesítették a hadnagyot. Nem törődött a sebeivel. Helyén maradt és végezte a dolgát, amíg eszméletlenül össze nem rogyott.

Emberei fedezékbe vitték és mikor magához tért, hátra akarták küldeni a segélyhelyre.

— Nem megyek, — mondta Popovici hadnagy — hiszen ezek a sebek igazán szót sem érdemelnek. Majd meggyógyulnak itt is.

És hiába kérték, hogy ne tegye tönkre magát: ott maradt az ütegnél. Néhány nap múlva, amint az ereje vissza kezdett térni, újrakezdte a szolgálatot...

Ezért az átlagos kötelességtudáson messze felülemelkedő hősiességért, e minden szónál szebben beszélő példaadásért tüntették ki a katonai érdeméremmel.

Gyalogsági százados mint — ütegparancsnok.

Egészen szokatlan cselekedetért tüntették ki *Savu* Kornéliust, az 5. gyalogezred századosát a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztel. Mondanunk sem kell, hogy a cselekedet nemcsak szokatlan volt, de eredményes is, s a végrehajtásában ritka bátorság és ügyesség nyilvánult meg.

A százados, mint vezérkari tisztet osztották be a 31. gyalogdandár parancsnokságához. Egy heves ütközet folyamán jelentést kap a parancsnokság, hogy egyik ütegünk, a tűzvonál felé haladtában, elvesztette egyetlen tisztjét. A tiszt előrelvagolt a helyzetet földérinteni, eközben súlyos sebet kapott, s az üteg most vezető nélkül van.

A baj nagy volt, mert hirtelenében nem lehetett tüzértisztet találni, aki a helyét elfoglalja. Az idő pedig drága . . .

Egyszerre csak előáll *Savu* százados és így szól:

— Én átveszem annak a gazdátlan ütegnek a parancsnokságát, amíg tüzértiszt akadna.

Elfogadták az ajánlatát, s a tüzérseget csak elméletben ismerő tiszt nehéz utakon ügyesen előrevitte a rábízott ágyúkat a tűzvonalba. A tűz szabályozását, az ágyúk irányítását is olyan szakértelemmel vezette, hogy az ellenségnek súlyos károkat okozott és az állást mindaddig tarthatták a mieink, amíg csak szükség volt rá.

A főhadnagy válla, mint fegyvertámasztó.

Hogy milyen hősiességre képesek a mi tisztjeink, ha arról van szó, hogy a kimerült vagy csüggedő legénység erejét és önbizalmát újra felélesszék, annak a maga nevében páratlan példáját szemlélhetjük *Schilcher* Hubert 25. gyalogezredben főhadnagy esetében.

A Zamosc-Komarow környékén vívott súlyos harcokban történt. A 25. gyalogezred akkor már nagy dolgokat csinált végig, veszteségei is voltak, fáradtságra is volt oka. Most megint döntő pillanatok előtt állott. Heves tüzelés folyt a mi oldalunkon is, az ellenség részéről sem maradtak adósok.

Abból a rajvonalból, melynek *Schilcher* főhadnagy volt a parancsnoka, egyszerre csak odalép hozzá egy tizedes:

A főhadnagy úrnak alásan jelentem, nem tudok tovább löni, úgy reszket a karom, hogy hiába is puffogatnak: nem találok.

A hadnagy villámgyorsan elgondolta, hogy csúful járunk, ha a tizedes példája ragadós lesz a fáradt legények között. Olyan példát kell itt adni, amely minden ingadozót megszégyenítsen, mindenkit végső ereje összeszedésére bírjon ...

— Hát ha reszket a karod, támaszd az én vállamra a puskádat, — mondja nyugodtan az elképedt altisztnek. És nem tréfált: elébe feküdt, ezzel természetesen kitéve magát az ellenség tüzének.

A rajvonal kétszeres erővel tüzelt tovább; a tizedes mit tehetett volna — keresztülfektette a puskáját a főhadnagy vállán és most már meg nem rezzenő karral adott le hús lövést egymásután.

... A huszonegyedikre nem került sor, mert akkorára három ellenséges golyó érte már a merész főhadnagyot. Súlyos sebeivel kivitték a tűzvonalból.

Hanem amit akart, azt elérte.

A starasoli erdőben.

Kilencszáz méterrel a környező vidék fölött, meredek erdős magaslatokon állt Starasolnál, Chyrowtól délkeletre a mi hadseregünk egy dandára. Tizenhét napig volt ezen a helyen szakadatlan harcban az orosz túlerővel. Rettentően pusztított katonáink között éjjel-nappal az ellenségnek akkor még nagyon erős tüzérsége. A gyalogság pedig újra meg újra hatalmas tömegekkel próbálta megrohanni a starasoli magaslatot. De úgylátszik, a «tüzérségi előkészítés» minden borzalmassága mellett sem tudta megpuhítani a mi katonáink acélszívét: az orosz rohamok mind rengeteg halott, sebesült és fogoly hátrahagyásával omlottak össze.

Az erdő szélén beásott embereink oroszlán-bátorsággal védtek minden talpalattnyi földet. Hiába hajszolták az orosz tábornokok, a legkegyetlenebb eszközökkel új meg új rohamokra szerencsétlen csapataikat: a sorsuk mindig egyforma volt. És hiába szórták tele az orosz srapnellek az erdőséget: eredmény nem mutatkozott. Zászlóaljaink nap-nap után változatlan hidegvérrel ontották a tüzet az ellenséges állásokra. Az éjszakát pedig arra használták, hogy futóárkokkal lassan előredolgozzák magukat, reggelre az oroszok mindig közelebb találták a mi lövészárkainkat . . .

Tizenhét napig tartott ez a titáni küzdelem. Soha el nem halványulhat az a dicsőség, amit e tizenhét nap alatt különösen a hős székelyudvarhelyi 82-es gyalogezred szerzett a starasoli magaslatok védelmében.

Fülelfoecsenyi Szende ezredes volt ennek a derék dandárnak a parancsnoka. Vitézsége már 1878-ban és 1882-ben is királyi kitüntetést szerzett neki. És ez a harcokban meg-edzett katona harmadszor is odaállhatott ragyogó példakép gyanánt fiatalabb tisztársai elé. Törhetetlen kitartással, halálmegvető bátorsággal, folyton a tűzvonalban tartózkodva vezette ezt a tizenhétnapos küzdelmet. Senki nem tudhatta jobban, mint ő, mennyire fontos ennek az állásnak a megtartása. De versenyezni is kellett legénységnek és tisztikarnak egyaránt, hogy bátorságban és kitartásban nyomába érhessenek!

A király a Lipótrend hadiékítményes lovagkeresztjét adományozta a hős dandárparancsnoknak, iránta és bámulatos ezredei iránt érzett hálája látható jele képen. Ez már a második kitüntetés volt, amit Szende ezredes *ebben* a háborúban nyert el, vitéz és eredményes harcaiért. Második és — bizonyára nem utolsó.

Mikor az orosz hátulról támad.

A Starosol közelében vívott harcok idején történt. Tulajdonképpen három hete egyfolytában állt már az ütközet. A 24. honvéd gyalogezred — a 64. gyalogdandárba beosztva, — különös bátorsággal tartotta magát védőállásai-ban. Fáradság, veszteség nem tudott úrrá lenni törhetetlen elszántságán. Az ezred szünetlenül tűzben volt, rohamokat vert vissza, rohamokat intézett — minden egyes nap-ról össze lehetne szedni a vitézsége virágaiból egy bokré-tára valót.

Elképzelni is lehetetlen, hogy ezt az emberfölötti próbát megállhatta volna a legénység, ha a tisztek a maguk példájával nem lelkesítik. A legmagasabb rangú épen úgy, mint a legifjabb hadapród jel ölt, mindig ott volt a tűz-vonalban és halálmegvetésével, fáradságbírásával biztató, erőadó példakép volt mindegyik.

A háromhetes titáni küzdelem legdicsőségesebb napja mégis csak az volt, mikor az oroszoknak sikerült állásainkat megkerülni és váratlanul hátbatámadni a mi honvéd-jeinket.

Mindenki tudja, hogy ha egy ilyen támadás egyszer eljutott az ellenfél közvetlen közelébe — emberi számítás szerint csak tökéletes, megsemmisítő győzelem lehet a vége. És az oroszok már ott voltak a magyar állásokban . . .

De ami erre következett, az meghazudtol minden józan emberi számítást, katonai tudást, elméletet és gyakorlatot.

Nem lehet azt leírni, hogyan fogadták a mi honvédjeink a hátulról támadó oroszot. Dühöngő oroszlánná változott minden ember. A tisztekre sem lehetett ráismerni. Nem volt itt vezényszó, nem küldték verekedni az embereket, hanem fogta mindenki, ami kezeügyébe esett, puskát, revolvért, kardot, ásót és azzal neki a muszkának . . .

Königes Emil, a 33. gyalogezred őrnagya, aki ehhez az ezredhez volt beosztva, egyik kezében kardot, másikban revolvért tartva, maga is nekirontott az ellenségnek.

Honvédjei látták, amint az őrnagy egymásután öt oroszot lőtt és kaszabolt le. A többi tiszt követte a példáját.

Percekig tartott az egész . . . Néhány honvédet, akit az oroszok a hirtelen támadás első meglepetésében el tudtak fogni, diadallal szabadítottak ki. Az állásokban egy negyedóra múlva nem volt élő orosz . . .

A huszonnegyedik honvéd gyalogezred tisztjei és legénysége sok kitüntetésben részesültek ezért a páratlan harcért. Itt nem sorolhatjuk fel valamennyit; elég, ha megemlítjük, hogy Königes őrnagy, az ezred példaképe, a harmadosztályú vaskoronarendet kapta meg.

Hídrobantás.

A nehéz híd reszket és himbálódzik emberek, lovak, szekerek roppant tömege alatt. Visszavonulunk a folyó innenső partjára, legyőzetlenül és mégis sietve, mert a folyó egy másik helyén átkeltek az oroszok és most hátunkba kerülhetnének. Az ellenség két napig nem merte ezt a seregünket üldözni; a helyzet parancsolta visszavonulás teljes nyugalommal történhetett meg s a folyón való átkelés sem okozott semmi nehézséget.

Most az utóvéden a sor. Ez már harcban áll az ellenség sokszoros túlerejével. Egész nap tartja a hidat, véres erőfeszítéssel; egész nap folyik az átkelés: először a vonat, aztán löszereskocsik, ágyúk, géppuskák, majd lovasság, legvégül a gyalogság megy át. A híd felett egész álló nap robbannak az ellenség srappnelljei; egyik fehér felhőcske a másik után bomlik szét, egyik vas-zápor a másik után szakad a hídon átgyekvők közé. Megbokrosodó lovak

pokoli zűrzavart támasztanak egy-egy pillanatra; aztán magával ragadja őket a tömeg ellenállhatatlan áradata.

A srappell-robbanások közepette, a hídon tolongó tömkeleggel nem törődve, dolgozik egy maroknyi utász-csapat, *Thien* Ferenc zászlós vezetése alatt. Boszorkányos ügyességgel mászkálnak föl-le, hol a híd iverbe kapaszkodnak, hol eltűnnek a híd alatt; felkúsznak a karfára, lemerülnek a hídláb körül a folyó jeges vizébe. Mindenütt felszaggatják a padozatot, robbantószelencéket helyeznek el, villamos dróttal kötik össze. Előre kiszámított, nagy és bonyolult munka ez, mérnökember szemének kell vezetni, A híd szinte százötven lépés hosszú és tömör szerkezetű.

A tartalékos zászlós úgy vezeti a munkát, mintha hadgyakorlaton lenne. A zűrzavaros, izgatott sietség közepette nyugodtan ügyel mindenre, itt-ott maga is hozzányúl a dologhoz. Úgy látszik, észre sem veszi azt a halálos záport, melynek vascseppjei oly sűrűn kopognak előtte, mögötte, mellette . . .

Lovak, kocsik tömege lassankint gyérül, hellyel-közzel üresen is marad már a híd egy-egy része; gyalogcsapatok jönnek szakadozott egymásutánban: az utóvéd hátvédje ez! Nekik kellett a legeslegutolsó pillanatig tartóztatniuk az ellenséget.

Most már az orosz ágyúk is közelebb vonulnak; a rajvonalak sűrűbbé válnak és zavartalanul, gyorsan hullámanak a híd felé — közel vannak már, átkozottul közel, és még nincs minden emberünk ideát.

A dandárparancsnok ezalatt mintaszerű rendben helyezte el csapatait védőállásokba az innenső parton, de végtelen aggodalommal tekint a híd felé, ahol lassan, apró csoportokban még mindig jönnek a mi elmaradt fiaink. Mögöttük az oroszok fenyegető tömege, mely borzalmas gyorstüzelést indít a híd ellen. Az elmaradozókkal az ellenség is áttódulhat a hídon!

Hanem a zászlós nyugodtan áll a helyén. Tudja jól, hogy a mi embereink nem engedik a hídra lépni a muszkát. Megvárja, míg a legutolsó is biztonságban van az innenső parton. Akkor elégedetten elmosolyodik, gúnyosan pillant

át az oroszokhoz, rövid parancsszava hallatszik, — aztán süketítő csattanás, a víz vagy tíz helyen kavarodik fel, szökőkút gyanánt emelkedik és hull vissza megint; kövek, gerendák, fadarabok örült összevisszaságban inognak, törnek, röpködnek — rettentő recsegés-ropogás ... és a híd százhusz lépés hosszúságban nyomtalanul eltűnik!

Az oroszok dühös tüzelése mintegy varázsütésre elhallgatott. Tompán nézik a kavargó, felzúdult vizet. Mikor a zászlós odaát a híd padlóját kezdte fölszedetni, még örülten lövöldöztek. Most már úgyis hiába, ezen a napon nincs mit kezdeniök többé. A mieink halálos csendben gyülekeznek és zavartalanul vonulnak vissza a parttól. Krzeszovi különítményünk az utolsó emberig biztonságban van, ama bizonyos utolsó emberig, akit a hidegvérű zászlós a félig szétrombolt hídon az orosz gyalogság gyorstüzelése és a srappellek zápora közben nyugodtan megvárt.

Arany vitézségi érmet kapott.

A géppuska lovagja.

Katonáinkról szólva, gyakran megyünk vissza a lovagvilágba képekért, hasonlatokért. De nem tehetünk róla: ez a modern háború, a gépek, a mérnöki számítások, a tömegek, a vasutak, a vonat háborúja — a maga szürkeségében mégis alkalmat ad olyan egyéniségek feltűnésére, akikről nehéz más szavakkal beszélni, mint a rég letűnt lovagvilág reges hőseiről. Egész viselkedésük arra vall, hogy tulajdonképpen *abban* a korban kellett volna születniök, hogy igazán magukhoz méltó életet éljenek; hogy voltak és vannak olyan tulajdonságaik, amiket a világháború nélkül maguk sem sejtettek volna magukban —

lovagi erények, amik most kisarjadnak, kivirágzanak az ágyú, a géppuska tövében, a repülőgépen, a tengeralattjáró hajón is, bár termőföldjük egészen más korban, más világban van.

A lovagregék hőse csodaszörnyeket, óriásokat ölt meg szíve hölgyéért és esztendőkön át küzdve, vérezve,*egy pillanatig sem feledkezett meg róla. Imádata, rajongása, hűsége ezer és ezer költeményben van földöntúli színekkel lefestve.

Milyen különös ennek az odaadó hűséggel imádott hölgynek a helyébe egy — géppuskát tenni! Pedig az érzés s a cselekvés, amit ez az érzés sugall, hajszálig hasonló *Kuczevic* János főhadnagy esetében . . .

Kuczevic János a győri 11-ik tábori vadászzászlóalj géppuska-osztagának parancsnoka volt. Az, amit róla elmondandók vagyunk, a San mellett 1914 őszén lefolyt harmincnyc-napos harcok alatt történt.

Szeptember 11-én ott feküdt kedves gépével és biztos kézzel irányította az ellenség tömegei felé. Egyszerre egy gránátszilánk ezer darabra szaggatja a géppuska védőpajzsát. Kuczevic főhadnagy arcát súlyosan megsebzí a védőpajzs egy darabja, — letörli csurgó vérét és ott marad a gépnél.

23-án a zászlóalja támadást intéz a Zawadától keletre elterülő erdő ellen. Kuczevic a leghevesebb tűz közepette ott van az első sorban, hogy géppuskáival minél hatásosabban készíthesse elő a támadást. Sőt messze bemerészkedik az ellenség lövőterületére — és itt közvetlenül egymásután két golyót kap a bal felsőkarjába.

Most válni kell a géppuskától ... a segélyhelyre menni . . .

Várjunk csak! Kuczevic főhadnagy épen csak bekötteti a sebeit, azzal egy pillanatig sem vár tovább, ismét szolgálatra jelentkezik. Följebbvalói próbálják tartóztatni, szeretettel, aggódva figyelmeztetik, hogy tönkreteszi magát, de hiszen ismerik, tudhatnák, hogy hiába beszélnek.

És felkötött karral, láztól reszketve megint csak előre megy a géppuska lovagja a legelső sorba.

Tchurtschenthaler altábormagy, hadtestparancsnok vezérkarával.

Néhány nap múlva megbetegszik a zászlóalj parancsnoka. A főhadnagy most már egészen elfelejti, hogy két seb égeti a karját, rajta a sor, átveszi a parancsnokságot.

Könnyű elképzelni, micsoda lelkesedést, elszántságot öntött a legénység lelkébe a lázasszemű, felkötött karú főhadnagy példája, milyenek voltak azok a rohamok, amiket Kuczevic géppuskái készítettek elő és milyen géppuskatűz készítette elő ezeket a rohamokat.. .

A géppuska hűséges lovagját *ezúttal* a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntették ki. Mert hiszen, hogy a háború második hónapjának végén a Signum laudis már *régen* ott volt a mellén — azon, azt hisszük, nem csodálkozik senki.

A szegediek ezredese.

Henneberg József báró, a 46. gyalogezred parancsnoka, azt a rendeletet kapta, hogy ezredének egy zászlóaljával és három géppuskásosztaggal Chodorowból Oskozienicébe menjen és bocsássa magát az ottani dandárparancsnok rendelkezésére.

Gyors menetelés közben késő éjszaka nagyobb osztrák-magyar vonatra és csapatokra bukkan, melyeket túlerőben levő oroszok heves támadása vetett vissza. *Henneberg* báró belátja, hogy ez az útjait keresztező, zavarodottan visszavonuló tömeg őt is bajba sodorhatja. Tüstént átveszi a parancsnokságot valamennyi csapat felett, amelyikhez csak rendelkezéseit el lehet juttatni. Vas energiájával rendheszdi az összegabalyodott vonatoszlopokat és ezzel szabaddá teszi az utat. A csapatokból pedig nem kevesebb mint ezernégyszáz embert szed össze és helyez saját vezénylete alá.

Így megerősödött csapatát most már viszi az ellenség felé: a Knihynice közelében emelkedő magaslatokra.

Mire hajnalodik, elfoglalták a helyüket, s a szegedi zászlóalj meg az összeszedett visszavonulók egyforma lelkesedéssel és önbizalommal várják a csata napját: az ezredes beléjük tudta önteni a maga lelkét!

Az ellenség ágyútüze alaposan meggyötri őket, de megingatni nem tudja. Forr bennük a támadókedv. A hős ezredes neki is viszi őket a túlerőnek — tudja, hogy mit csinál.

Az orosz előrenyomulást hosszú időre sikerül megakasztani. Dühös tüzelés fejlődik ki, innen is, túl is. Henneberg báró folyvást az első sorokban. Egy ellenséges golyó megsebzti a lábát. Esze ágában sincs, hogy a segélyhelyre menjen. Kora hajnaltól késő délutánig kitart katonái közt a legsűrűbb tűzben. Segédtszjtje elesik mellette, őt magát még három golyó találja, de csak akkor engedi, hogy a tűzvonalból kivigyék, mikor a kimerültség, a nagy vérveszteség már teljesen erőt vett rajta.

Így mutatott példát Henneberg ezredes az embereinek: az önfeláldozás és személyes bátorság ragyogó példáját. Sebeiből úgy ahogy kigyógyulva ismét élére állott az ezredének és azután is példája erejével vezette tovább, győzelemről-győzelemre.

Huszárok a lövészárokban.

Mikor a háború elején először harcoltunk Wladimir Wolinskij mellett, a huszárokat is leszállították a lóról és lövészárók-harcra használták fel. Azóta sokszor mutatta

már meg a magyar huszár, hogy ebben a nem neki való harcban sincs párja.

Elszántságban, verekedő kedvben akkor sem volt hiány, de az ellenség olyan erővel lőtte a huszárok állásait, hogy félni lehetett: kevesen találnak maradni, mire a megfordított karabélyra kerülne a sor ...

Észrevette a huszárok szorongatott helyzetét *Höpler* Rudolf százados, az 5. (komáromi) lovagló tüzérsztály ütegparancsnoka. Egy pillanat alatt elhatározta, hogy élete árán is segítségére megy földreszállított lovastársainak, ütegeivel előrevágtatott, nyolcszáz méternyire az ellenséges állásoktól. Előlről és oldalvást kapta az ellenség gyilkos tüzét, de nem tágitott. Sikerült felállítania az ágyúit s ebből a kicsiny távolságból megsemmisítő tüzelést indított az orosz vonal ellen.

A huszárok hamar észrevették helyzetük kedvező változását, de még hamarabb azt az önfeláldozó bátorságot, mellyel *Höpler* százados segítségükre sietett. Ez a lelkesítő példa fölpezsdítette a vérüket, virtuskodó kedvük fel-támadt és alig tudták megvárni, hogy «a helyzet megérjék a rohamra». Szerencse, hogy a roham pillanatát mégsem ők maguk állapították meg.

Mikor aztán a tisztek elszabadították a leláncolt oroszánokat, egetverő ordítással rohantak az ellenségre. Isten legyen irgalmas annak, aki ezen a napon a huszárkarabélyok agyával szembekerült ! A tüzérség, amíg veszélyeztetésük nélkül tehetete, támogatta őket. Aztán, a maguk erejére bízva, valósággal legázolták, összetörték azokat, akiket *Höpler* százados ágyúi csak azért kíméltek meg, hogy még borzalmasabb sorsra jussanak ...

A népfölkelő-hadnagy.

A budapesti honvédek soraiban küzdve halt hősi halált *Michaelis* Róbert, a 23. népfölkelő zászlóalj hadnagya.

Radosycénél tört rájuk az orosz. Mindent elsöprő víz-áradatként jött a cár rabszolgáinak kiapadhatatlan tömege. Géppuskák, srappellek sorokat döntöttek le, széles réseket vágtak közöttük — mindhiába.

«De, mint ha ki fővénybe ás,
Hull a porond helyébe más;
Vagy mint a hab meg összezap:
Úgy összefoly megint a had.»

. . . Micsoda semmiség lehetett pedig az a hadsereg, melyről Arany János e sorokat írta, az oroszok tömegéhez képest!

Jöttek, jöttek az új sorok, eljutottak a drótsövényekig, rakásra hullottak, akik elvagdalták, jöttek mások — aknára léptek, összetépett tagokkal repültek a levegőbe — újra mások jöttek, azok előtt már semmi akadály, csak . . . csak a magyar honvéd szuronya.

Itt aztán meg kellett állni az áradatnak.

Michaelis hadnagy karddal és revolverrel dolgozott egyszerre, közben hangosan lelkesítve a «fiai». Es a magyar szurony most is csudát tett. Percek teltek csak el: az oroszok száz és száz halott, sok nyögő sebesült hátragyásával menekültek a vértenger árán elért árokból.

... De *Michaelis* népfölkelő-hadnagynak nem adatott meg, hogy ezt a diadalt, melyben az ő bátorságának akkora része volt, megláthassa. Vérben ázva, haldokolva hevert a földön.

Még nem is múlt el egészen a veszedelem, már ott térdelt körülötte néhány honvéd. Aztán, hogy az oroszot végképen kiverték, egyre szaporodtak körülötte a segíteni vágó kezek, a megdőbbszent arcok, a könnyeborult szemek.

— Ne hagyjon itt bennünket, hadnagy úr!

De a hadnagy úr bizony elhagyta a fiait, hiábavaló lett volna minden segítség. Nem tért többé magához.

Emlékét a harmadosztályú hadiékítményes katonai érdemkereszttel tisztelte meg az uralkodó.

Nincs maradásom.

A mozgósítási parancs a helyőrségi kórházban találta *Kokail* Herbertet, a 4-es (budapesti) nehéz tarackosztály főhadnagyát. Lórugas törte össze a csontját és a súlyos sérülés épenséggel nem gyógyult még meg. A főhadnagyot azonban erőszakkal sem lehetett visszatartani.

— Nem kérdezek én se doktort, se senkit. Megyek — nincs maradásom. Egészséges vagyok!

Három hét múlva már Sabác mellett egy templomtoronyban ül mint megfigyelő és telefonon küldözgeti jelentéseit az ellenséges állásokról. Szeptember elején Galíciában harcol, de mindjárt az egyik legelső ütközetben rapnell-lövés sebesíti meg.

Ismét visszakerült hát a helyőrségi kórházba ... De most épen olyan kevésbé van maradása, mint a mozgósításkor. Négy heti szabadságot ajánlanak fel neki, hogy összeszedje magát, nem fogadja el. Gyógyulatlan sebbel, gyöngén, visszatér megint kedves tarackjaihoz és elgondolhatjuk, hogy kitűnően teljesíti a kötelességét.

Harmadszorra aztán egy ekrazitgránát vállalja magára azt a feladatot, hogy a csökönyös főhadnagyot hosszú időre eltávolítsa a harcterről... A seb most már olyan súlyos, hogy a legerősebb akarat sem küzdhet meg vele. *Kokail* Herbert haza kerül. Mellén a hadiékítményes katonai

érdemkereszt beszél a múlt dicsőségéről és a jövő reményéről.

A százados úr muníciót szerez.

A tisztjeink kiváló tetteiről érkező jelentések beláthatatlan tömegéből minduntalan kiemelkedik egy-kettő, amely a maga nemében egyedülállónak látszik, de tulajdonképpen csak annak az általános igazságnak újabb bizonyítéka, hogy ezek a tisztok életük árán is bátorságot és erőt tudnak önteni az embereikbe.

Ilyen — a mindennapos esetektől eltérő — tettét jegyezték fel oltrai *Descovich* Oszkár lovagnak, a 67. gyalogezred századosának.

Az orosz harctéren századával együtt súlyos körülmények közt védelmezett egy fontos állást. A század nagy veszteségeket szenvedett. A százados maga is megsebesült, de eszébe sem jutott, hogy elhagyja embereit.

Az oroszok hallatlan tömegekkel támadtak a miemkre és egy pillanatig vissza is tudták őket szorítani. *Descovich* százados azonban nem csüggedt. Gyorsan maga köré gyűjtötte újra a századát, mely rajongó szeretettel csatlakozott hozzá, ügyet sem vetett az ellenséges golyók záporára és visszavezette őket az előbb elvesztett állásba. Megint heves tüzelés tört ki mind a két oldalon. Olyan sűrűn röpködtek a golyók, hogy sem a mieink, sem az oroszok nem merték a földhányás mögül kidugni a fejüket.

E veszedelmes pillanatokban új, mindennél nagyobb veszély árnya vetődik a mieink fölé: fogytán a lőszer és nincs honnan kérni! Itt-ott már ritkul a lövöldözés, de a takarékoság ilyenkor nem segít, az ellenség hamar észreveszi, hogy baj van . . .

Dankl Victor hadtestparancsnok vezérkarával.
(Középen Dankl lovassági tábornok, mellette balra Albrecht főherceg, Kochanovszky tábornok és
Thierry alezredez. Jobbra báró Waldstätten ezredes vezérkari főnök.)

Hanem a százados hamarabb vette észre, mint az ellenség! És amint észrevette, már kész is az elhatározása: az élete árán is szerez töltenyt. Sok derék legényünk fekszik halva vagy sebesülten a lövészárók mögött, akik az állás újból való elfoglalása közben estek el. Van azoknál lőszer elég. A százados kiugrik az árokból s míg a feje körül százával fűtyül a golyó, nyugodtan szedi össze a halottak és sebesültek töltényeit és viszi előre az első' vonalba.

A katonák látták jól, hogyan szerezte a lőszert a százados úr. De aztán úgy is bánnak vele. Minden egyes golyót drága kincsé tett ez az önfeláldozó elszántság: könnyelműen, levegőbe nem szabad elpuffogatni.

Olyan heves és olyan bátor biztonsággal célzott tüzelést kezdtek Descovich százados legényei a friss lőszerrel, hogy az ellenség azt hitte: erősítéseket kaptak. Hosszú ideig nem is mert támadással próbálkozni.

A megmentett zászló.

Súlyos, nagy veszteségekkel járó harc után történt. A nagyváradi 37-es gyalogezred a szerb harctéren sokszoros túlerővel került szembe. Sokáig verekedtek, mint az orosz-lánok, de az irtózatosan megritkult soroknak végre is hátrálniuk kellett.

Ez a hátrálás folytonos küzdelem közben, lépésről-lépésre történt. A terepet vízmosások, árkok, cserjék szagatottá, áttekinthetlenné tették. Ha mindenki csak a maga épségére gondolt volna, még hagyján, talán hasznunkra is lehetett volna a terep ilyen alakulása. De ami derék bakáink nem akarták elhagyni sebesült társaikat,

hogy szerb fogságba essenek. Egyiket-másikat nagy nehezen támogatták, sokat vinni kellett. Ez aztán lassú, keserves, veszedelmes munka volt.

Ilyenformán sikerült az ellenségnek, hogy egészen a mi hátráló csapataink közelébe férközzék, sőt Velki Gradak mellett két századunkat törbe is tudta csalni. Vad kézitusa keletkezett, ember-ember ellen harcolt szuronnal, puska-aggyal, körömmel, foggal — és eközben a két század elszakadt az ezredtől.

Az elszakadt legénység között volt a zászlótartó is.

Crisan István hadnagy észrevette, hogy veszedelemben van a zászló. Hozzá akart férni, akárhogyan is.

— Ide hozzám! — kiáltotta, tízszer is egymásután, szinte egyenkint, a menekülő embereknek.

— A zászlót! A zászlót!

Sikerült vagy két szakaszra való legénységet maga köré gyűjtenie. Ezekkel sietett a szorongatott zászlótartó segítségére. Azt már körülvették a szerbek, kétségbeesetten küzdött, kevesedmagával, a diadalmasan ordító, gomolygó ellenséges tömeg közepette.

Crisan hadnagy, alig száz emberével, áttört a szerbek tömegén, kiszabadította a zászlótartót.

— Most aztán vissza!

Es újrakezdődött a hihetetlen küzdelem. A száz ember a hadnagy vezetésével kivágja magát, közöttük büszkén, sértetlenül emelkedik a zászló, a megmentett zászló. Es visszakerül az ezredhez, a balsorsban is megőrzött férfias bátorságnak, a katona-becsületnek örök jelvényeképen.

Az ezredorvos Ferenc József-rendje.

A nagy háború hősei között külön megbecsülés illeti meg az orvosokat. Nemcsak azért, mert éjjelüket, nappalukat egyforma készséggel áldozzák fel a harcok ütötte sebek gyógyítására: de mert sokszor hivatásos katonának is becsületére váló hősiességgel teszik kockára életüket a mentés munkájában. A veszteséglajstromok a tanúi, hány orvost ért el a halál emberbaráti kötelességének teljesítése közben. És ki tudná megmondani, hányan kerülhették volna el közülük a halált, ha csak szorosan vett kötelességüket teljesítik?

Ilyen, a szorosan vett kötelesség teljesítésén felülemelkedő, bátor és önfeláldozó viselkedéssel tüntette ki magát az 51. gyalogezred orvosa, Dr. *Brust* Károly is, az Ostrelj planina mellett vívott csatában.

Véres harcok után hirtelen más, oldalt eső állásokba rendelték azokat a csapatokat, melyekhez az ezredorvos segélyhelye tartozott. Az egészségügyi személyzetnek természetesen módjában lett volna, hogy védett helyzetben kövesse az ezredet. Az orvos azonban másképpen határozott. Nem volt még bizonyos abban, hogy az ütközet összes sebesültjeit hátrahozták-e már. Ott tartotta az embereit, ámbár a helyzetük ilyenformán épenséggel nem volt veszedelem nélkül való.

Egy egészségügyi járőrrel egész nap, egész éjjel, pihenés nélkül kutatta végig úttalan utakon az ellenségtől állandóan fenyegetett vidéket. Nemcsak azt a helyet, ahol az ő ezrede állt, hanem az egész eltávozott dandár előbb elfoglalt állásait, tehát nagy és messze nyúló területet.

És önfeláldozó fáradtsága nem volt hiába való. Több mint nyolcvan súlyos sebesültet talált meg, akik nélküle nyomorultan pusztultak volna el, vagy az ellenség kezébe kerülnek. Maga és emberei erejének teljes megfeszítésével sikerült ezeket a sebesülteket a segélyhelyre visszavinni. Ellátta őket ideiglenes kötéssel. Aztán a többivel együtt — vagy százötvenen voltak — fáradtságos, nehéz utakon

eljuttatta mindet addig az állomásig, ahonnét később biztonságban és kellő gondozás mellett juthattak el az itthoni kórházakba.

Ezért kapta Dr. *Brust* Károly ezredorvos a Ferenc József-rendet a katonai érdemkereszt szalagján.

A mohamedán jelentésvivők.

Craus Pált, a kecskeméti 38-as gyalogezred hadnagyát a dandárparancsnokság Ockravljéból Plevljébe küldte, a Szandzsák nyugati részén keresztül. Egy hírszerző különítményt kellett vezetnie. Feladata az volt, hogy az ellenség csapatain áttörve, az egész útvonalról küldjön jelentéseket, végül pedig állapítsa meg, hogy Plevlje meg van-e szállva.

Az út nehéz volt, folyvást erős csapatokkal, váratlanul felbukkanó komitácsi-bandákkal kellett megküzdeni a vitéz kecskemétieknek. Nagyobb veszteségektől megóvta őket a hadnagy boszorkányos ügyessége, de azért mégis nehéz kérdés volt, hogy az útközben talált állapotokról hogyan lehet jelentést küldeni a különítmény túlságos meggyöngítése nélkül. A visszaküldött jelentésvivők megérkezése is igen kétesnek látszott . . .

Hanem a hadnagynak kitűnő ötlete támadt. Nem katonáival küldte jelentéseit, hanem az útközben érintett faluk megbízható, hűséges mohamedán lakóival. Ezek az ellenségnek sem voltak gyanúsak, akadálytalanul és pontosan átadták a híreket a dandárparancsnokságnak.

A hírszerző-különítmény pedig vakmerő harcok között eljutott Plevljébe — elsőnek valamennyi erre a célra kiküldött csapat között. Onnan azt az örvendetes jelentést küldhette, hogy ellenségnek nyoma sincs a helységben.

A vitéz és ügyes hadnagyot a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntették ki.

Géppuskával szerzett ágyúk.

Nehéz volna eldönteni, hogy az ágyútüzelés hatása borzalmasabb-e vagy a géppuskáé: nagyhatalom mind a kettő és fenséges látvány, mikor egymással kelnek párviadalra. Van eset, mikor a gyorsan pattogó, apró géppuska csúfosan elhallgattatja bögőtorkú, óriás ellenfelét . . .

Milits Szvetozárnak, a 28. honvédgyalozezred főhadnagyának volt alkalma a Kedino Brdo-nál lefolyt ütközetben egy ilyen párbaj megvívására. A géppuskás-osztag parancsnoka volt. Rendkívül ügyesen megválasztott helyéről kitűnően célbavehette az ellenséget, főképen annak a tüzéréjét.

A gyilkos pontossággal söprő golyók olyan váratlan veszteséget okoztak a szerb ágyúkat kezelő legénység között, hogy hamarosan képtelenek voltak munkájukat végezni, — aki életben maradt, riadtan hagyta cserben az ágyúját és menekült, amerre látott. A párviadalnak vége volt.. .

Maga ez a géppuska-támadás öt ágyút juttatott a kezünkbe.

Milits főhadnagyot a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztrel tüntették ki.

Vizner százados.

Vizner Máté százados esetét minden túlzás, cicomázás, színezés nélkül úgy is meg lehetne írni, mint a személyes bátorságnak, a vakmerő bravúrnak remek példáját. De van benne valami egyéb is, ami modern háborúban többet ér a vakmerőségnél. A vezetni tudás, a gyors és ügyes intézkedés, a törhetetlen kitartás — ezek az erények talán nem ragyognak olyan szemkápráztatóan, mint a vakmerőség, de ilyen erények nélkül ma háborút viselni nem lehet. A rohamoszlop élén haladó tisztek nélkül szürke, egyforma, gépies volna talán a harcok képe, unalmas a leírása, de hová lennének a Vizner Máték csöndes hősiessége nélkül? Az ő sikereik bizony nem látszanak meg mindjárt, első pillanatra: de ők maguk is messzebb néznek ennél az első pillanatnál. Végig tudják tekinteni a győzelemhez vezető hosszú és nehéz út tekervényeit és biztos szemmel, erős elszántsággal haladnak ezen az úton.

Hadvezetőségünknek elvitathatatlan érdeme, hogy ezek a szürke erények sem kerülnek el a figyelmét. Vizner Mátét nemcsak bátorságáért tüntették ki, hanem egy nagyobb csapat vezetésében bebizonyított kiváló képességeiért.

Ezeket kellett elmondanunk bevezetésképen Vizner kapitány hadiékítményes katonai érdemkeresztjének történetéhez.

1914 szeptember 20-án az oroszok erős állást foglaltak el Sincice közelében, a Czarna folyótól keletre. Cikk-cakkos

vonalakban, hol ötszáz, hol csak háromszáz méternyire a parttól, építették ki a lövészárkaikat az ő ismert ügyességükkel. Ezen a falon, úgy látszott, meg kell törni minden támadásnak.

Az oroszok után vonuló csapataink természetesen lerombolva találták maguk előtt a hidakat. Az egyikből maradt ugyan valami, de alig több egy korhadt, ingó deszkaszálnál.

A szabadkai 86-os gyalogezred érkezett meg először a folyóhoz, Az első zászlóalj parancsnoka Vizner Máté százados volt. Neki jutott az a feladat, hogy átvigye embereit az ingó bürün, a kitűnően elásott ellenség golyózáporában s aztán tartsa magát a túlsó oldalon, az ellenség közvetlen közelében, míg a segítség is utána jöhet.

A víz túlságosan mély volt, átgázolni nem lehetett. Az embereknek egyenkint kellett a deszkán végigmenniük.

Itt kezdődik Vizner százados bámulatos ügyességű manővere. Kevés emberét olyan jól tudta a parton különböző irányokba elosztani, olyan ravaszul foglalkoztatta a túlsó parton álló oroszokat, hogy az átkelést meg lehetett kísértetni: az ellenség nem összpontosíthatta erejét a deszkaszálon egyenkint lépkedő, csúszkáló katonákra. Lassan, óvatosan átjutottak már egynehányan; Vizner százados nyomon követte a legelsőket és amint odaát voltak, megparancsolta bakáinak, hogy közvetlenül a part mentén ássák be magukat. Az árkok — a pokoli orosz tüzelés ellenére, — gyorsan nyúltak, mélyültek, az ingó deszkán egyre több magyar baka ért át, lassankint az egész zászlóalj a túlsó part vonalán terpeszkedett szét frissen vajt árkaiban.

. . . Idáig nagyszerűen sikerült minden, de most aztán kitartás, mert ha vissza tudnak kergetni bennünket a folyóhoz, abból nagy baj lesz . . .

Nem lett. Két napig tartották magukat Vizner legényei a Czarna partján. A százados találékonyága csodákat művelt, mikor arról volt szó, hogy a hatalmas túlerőben levő oroszok hirtelen támadásait hol itt, hol ott kell visszaverni. Nem tudtak gyöngye pontot találni azon a vonalon, amit a magyar zászlóalj foglalt el . . .

De nem ez volt az egyetlen dolga a századosnak. A két-napos harc, az éjjel-nappal tartó, idegőrlő veszedelem megviselte a katonáit. Háromszáz méternyire az ellenségtől, magukra hagyva, minden lelkierejüket össze kellett szedniök, hogy kétségbe ne essenek. Ennek a lelki erőnek az ébrentartása — ez volt a százados csöndes hőstettei között talán a legnagyobb. Hiszen nem magyarázhatta meg mindenkinek: miért olyan fontos, hogy ezt a parti állást életük árán is tartsák, míg más parancs nem érkezik.

De azt igenis el tudta érni, hogy — megérezte az is, aki nem értette.

Két nap múlva megjött a parancs. Az állásra nincs többé szükség, megtette kötelességét, védelme alatt elvégezhatték a többi csapatok a maguk fontos mozdulatait.

A korhadt deszkaszál még ott volt a helyén ... Es Vizner százados újra megtette előrelátó intézkedéseit, hogy emberei egyesével, minél kisebb veszedelemben térhessenek vissza a másik partra. Nyugodt volt, akárcsak a gyakorlótéren osztogatott volna parancsokat. És nyugalma átömlött a kétnapos harc izgalmaiktól, fáradoalmaitól elcsigázott legénységbe is. Az átkelés most is nagyobb veszteségek nélkül sikerült. A százados csak annyit változtatott a dolgon, hogy annak idején az. *első* századdal lépett az oroszokkal megrakott partra, most pedig az *utolsóval* hagyta el.

Egy lőszer szállítvány megmentése.

Mikor 1914 szeptemberének második felében az orosz gyűrű először kezdett összeszorulni Przemysl körül, a vár parancsnoksága természetesen erősen ki akarta használni

a mieinkkel való összeköttetésének utolsó napjait, hogy minél több lőszeret és élelmet szállíttasson a várba.

Szeptember 23-án is egy ilyen lőszerszállítmánynak kellett volna megérkeznie, hanem a kozákok már veszedelmesen közel rajzottak Przemysl övezetéhez. Igen óvatos és mindenre elszánt kíséret kellett ahhoz, hogy a lőszer biztosan megérkezhessek. E nagy felelősséggel járó vállalkozást *Gratzl* Sándorra, a 6. (újvidéki) gyalogezred őrnagyára bízta a parancsnokság. Az őrnagy éppen két héttel azelőtt adta fényes bizonyosságát vakmerőségének. A 10. magyar népfelkelőezred negyedik zászlóalja volt a vezetésére bízva. Ezekkel a bátor népfelkelőkkel intézett ellenállhatatlan rohamot a sok küzdelembe került wicopolei major ellen, s az egész falut sikerült az oroszok kezéről elűtnie.

Ugyanezek a diadalban kipróbált csapatok vonultak most ki hőslélekű parancsnokukkal, hogy a bejelentett, de meg nem érkezett szállítmányt Dubieckóból Przemyslbe segítsék elhozni.

Száz kocsin indították el őket tíz óra tájban. Nem is voltak még messze Przemysltől, mikor az orosz szunyograjok már egyre sűrűbben kezdtek az út mindkét oldalán feltűnedezni. Hanem ezeket a szunyogokat alaposan «ki-füstölték» puskaporral és golyóval.

Folytonos harcok között, de szerencsésen jutottak el Dubieckóig, ahová a parancs rendelte őket. Csakhogy szomorú meglepetésükre itt sem találtak a várva-várt lőszer-szállítmánnyal. Úgy látszott, hogy a megbízásuknak lehetetlen megfelelni és nincs egyéb hátra, mint megfordulni és lehető épségben visszatérni a várba, lőszer nélkül.

Gratzl őrnagy azonban nem alkudott meg ilyen könnyen a körülményekkel.

— Lehetetlen, — mondta tisztjeinek — hogy a szállítmány vezetői lustaságból vagy félelemből maradtak volna el. Bizonyosan valami leküzdhetetlen nehézség akasztotta el őket útközben. Tovább megyünk eléjük.

Kiadta a parancsot, saját felelősségére.

Az emberei tudták, hogy az oroszoknak nagy örömet

okoznának, ha ezt a szállítmányt kezére engedik jutni. Hát ezt az örömet nem akarták megszerezni neki. Vezetőjük bátorsága fölkellesítette őket, megacélozta fáradni kezdő izmaikat és habozás nélkül folytatták a most már egyre veszélyesebbé váló utat. Az ellenség minden pillanatban megzavarta őket, hol ebből, hol abból az irányból. A jelszó mégis csak az volt: előre — még pedig gyorsan. A veszélyben forgó szállítmány sorsa percekben is múlhatott.

. . . Bachorz község közelében rátaláltak a lőszeres gépkocsira. Az út sarában rekedt meg, s a fedezetére rendelt legénységnek már nem volt annyi ereje, hogy kirántsa a feneketlen sárból a rettentő súlyú alkotmányt. Most, egyesült erővel, sikerült. Gratzl őrnagy emberei diadalmasan indultak visszafelé.

A közelben rajzó oroszok, akik tanúi voltak a gépkocsi reménytelen helyzetének és biztosan számítottak már erre az értékes zsákmányra, vad dühvel nézték: hogyan siklik ki a kezükből az utolsó pillanatban. Minden oldalról érkező erősítésekkel eredtek utána, hogy mégis kicsikarják a mieink kezéből.

Gratzl őrnagynak valóságos művészettel kellett aránylag kis csapatát úgy elosztania, hogy a legváratlanabb irányból jövő támadással is szembe tudjon nézni. Tüzelte, lelkesítette fáradt embereit, akik maguk is érezték, mekkora felelősség nehezedik most mindegyikükre.

... És támadtak az innen-onnan felbukkanó kozákok egyszer, kétszer, tízszer — és véres fejjel, üres kézzel menekültek vissza mindahányszor. Gratzl őrnagy és az ő népfölkelői épen vitték be Przemysl várába a gépkocsit.

Nyolcvan láda lőszer volt rajta. Lassankint aztán megkapták az oroszok mindet, de nem úgy, ahogy Bachorz és Dubiecko között szerették volna megkapni...

Az ellenséges front mögött.

Ma már nem olyan regényes dolog a háború, mint valaha régen. Legtöbbször nyugodt, pontos számítás dönti el a csaták sorsát, s emellett háttérbe szorul a személyes vitézség és találékonyság. De azért akadnak olyan esetek is szép számmal, amik izgatóbbak, lélekzetfojtóbbak a legügyesebben kieszelt indián-történeteknél is. Es még hozzá — igazak, az utolsó betűig.

Ilyen például *Bayer* Lajos, 2. gyalogezeredbeli századosnak és embereinek esete.

A Wycin mellett vívott csatában, 1914 szeptember 26-án Bayer századost és csapatja maradékait elszakították a mieinktől, s ez a néhány ember szinte három hétig tartotta magát az orosz tenger közepette. A harmadik héten, számban megfogyva, de csüggedés nélkül, vissza tudták verekedni magukat az ezredükhöz.

Mikor észrevették, hogy el vannak vágva, először is egy kis erdőben rejtőztek el. Az oroszok hamarosan megsejtették, hogy ott vannak. Valóságos vadászatot indítottak ellenük. Négy álló napig, a nap s az éjszaka minden órájában, élelmezés nélkül, tájékozódni sem tudva, védekezett a bátor százados néhány hőseivel a vadászkutya módjára szimatoló ellenség ellen. Az erdő körül egyre szűkebbre szorult össze az orosz őrjáratok eltéphetetlen hálója. Ha egy ág megzörrent, lövésre készen kellett állni, ha ellenség közeledett, új rejtekhelyet kellett keresni. Fáradság, éhség gyötörte őket, de az éberségük nem lankadt.

... Az orosz már azt hitte, hogy kezében tartja őket. Es épen akkor, mikor úgy látszott, hogy nem menekülhetnek semerre: a vakmerő századosnak sikerült harmincnyolc emberével áttörni a fojtogató gyűrűn, abban az irányban, ahol a mieinket sejtette.

Csakhogy még nagyon mélyen bent voltak az orosz arcvonal mögött. A fáradt kis csapat egy paraszt házában keresett szállást. A paraszt napok óta egyebet sem látott,

mint végtelen orosz seregek elvonulását. A bőrét féltette-e, vagy a Júdás-péncz csábította — ki tudja? Elég az hozzá: elárulta őket.

Az orosz parancsnok örült a fogásnak és háromszáz embert küldött a magányosan tévelygő maroknyi csapat ellen.

Bayer százados hamar észrevette, milyen helyzetbe kerültek.

— Fiúk, — mondta az embereinek — tízszer annyian vannak ezek, mint mi. De tízszeres túlerőnek sem adjuk meg magunkat, amíg egy golyó van a patrontászkánkban.

És a magyar vitézség csodát művelt most is, mint már annyiszor. Az elől mutatkozó oroszokat egyenkint terítették le jól célzott lövésekkel. Mikor tömegben kezdtek özönlenni, sortűz csapott közéjük. Amint aztán szemtől-szembe kerültek, hogy szuronnal meg puskatussal lehetett dolgozni, akkor már nem kellett félni a magyar bakát.

Hírmondó is kevés maradt a háromszáz oroszból, aki elbeszélje, milyen büszke lehet Miklós cár a második ezredre, mely a háború kitöréséig az ő nevét viselte.

Bayer százados harmincnyolc embere is megfoghatott ebben a gyilkos kézi tusában; de még elegendő maradtak, hogy károkat okozzanak az orosz harcvonal mögött. Míg a mieinkhez vezető utat keresték, hét orosz telefonvonalat vágtak el, órák hosszat megakadályozva ezzel a parancsok és jelentések adását, még pedig döntő órákban, mert elől folyt a harc! Mikor pedig az érthetetlen módon elhallgatott telefon helyett száguldó gépkocsik kezdik a parancsokat szétvinni: két gépkocsit is tönkre tesznek Bayer százados emberei.

Tizenhatször kellett még puskatűzön áthatolniuk, amíg a mieink állásait elérhették. Dehát: bátraké a szerencse. És tizenöt embere — tizenöt hőse élt még Bayer századosnak, mikor szinte három hét elmúltával, október tizennegyedikén, büszkén és boldogan jelentkezhettek az ezredüknél:

— Itt vagyunk!

A Cigány-sziget hőse.

Sok merész vállalkozás színhelye, sok derék magyar vitéz sírja ez a Magyarország és Szerbia között elhúzódó sziget. Ebben a könyvben sem először fordul elő a neve. Itt szerzett — nem először és nem utoljára — hervadhatatlan hősi babérokat egy kiváló magyar katonatiszt, *Barkóczy-Klopsch* Béla őrnagy is.

1914 szeptember vége felé az a hadseregcsoport, melyhez az őrnagy vezetése alatt álló magyar menetzászlóalj tartozott, Belgrádon fölül heves harcban állott a Száva mentén a folyó jobbpartjára visszaszorított szerbekkel. Különösen a Topcsideren dolgozó szerb tüzérség gránátjai meg srappelljei pusztítottak erősen a mieink között.

A Cigányszigetnek egy, bár tűzvonalban levő, de távolabb eső részén napok óta keményen küzdött a szerbekkel egy magyar népfelkelő gyalogezred.

Mikor az ezred szeptember 23-án elvesztette parancsnokát, Schmidt alezredest és majdnem valamennyi tisztjét, Barkóczy-Klopsch őrnagy önként vállalkozott, hogy átkel erre a háború kezdete óta sok véres harcot látott szigetre, átveszi a parancsnokságot és kitart tovább is a sokat szenvedett ezreddel.

Ennek a nagy lélekre valló elhatározásnak szemmel láthatóan az első részét volt legnehezebb végrehajtani. Félő volt, hogy a többire már nem igen kerül a sor . . .

A vakmerő őrnagynak minden perc drága volt: nem várta meg az éjszakát. Délután fél három órakor, az ellenség szemeláttára indult el egy csónakon két önként jelentkező, bátor utász kíséretében.

A szerbek tüzelése azonnal oldalbafogta őket, amint a csónakot ellódították a parttól. A kis jármű falát hamarosan három golyó ütötte át, de az őrnagy és kísérei csodálatos módon nem sebesültek meg.

Ám alig érte el a csónak a Száva közepét, megszólalt a szerb tüzérség is és borzalmas tömeg-tüzelést kezdett az aránylag igen kicsiny, mozgó célra. A golyók nem talál-

tak, de szinte másodpercenként csaptak le a csónak közelében, toronymagasságú hullámokat verve. A víz becsapott az ingó, veszettül táncoló csónakba, megtöltötte, az evezőlapáttal küzködő embereknek idejük sem lehetett, hogy kilapátolják; hiába is lett volna, az ágyúgolyók csapkodása egy pillanatra sem szünetelt.

Mindhárman kénytelenek voltak kiugrani a csónakból; felfordították és belekapaszkodva úsztak át a jobpartra.

Épen jutottak át. . .

Az őrnagy azonnal átvette a szigeten harcoló ezred parancsnokságát. Erősítésül az éj beálltával áthozta a maga zászlóalját is a Száván.

Hogy milyen eredménnyel tartotta a hős őrnagy a véráztatta szigetet, azt nem kell elmondanunk, mert fölöslegessé teszi egy egyszerű adat: néhány nappal később, október elsején, már szerb területen előnyomulva, a Gluscsi ellen vezetett rohamban, zászlóalja élén kapott súlyos sebet. . .

Barkóczy-Klopsch Béla őrnagyot az uralkodó a hadi-ékitményes katonai érdemkereszttel tüntette ki.

Száz százalék.

Emlékszünk még mindnyájan azokra a borzalmas veszteségekre, amiket az oroszok Przemysl első ostrománál szenvedtek. Talán hetvenezer lehet a szegény áldozatok száma, akiket a kegyetlen főparancsnok korbáccsal és géppuskával kergetett rohamra.

E roppant arányú veszteségek már a legkülső, hevenyészett erődítésekénél megkezdődtek. Különösen a 10. magyar népfelkelő gyalogezred végzett itt rettenetesen —

Phanzer-Baltin lovassági tábornok, hadseregparancsnok.

alapos munkát. A II. és II. *b.* számú művek közt lévő területen volt legszembetűnőbb az orosz gyalogság támadásának tökéletes összeomlása. *Koháry* Ferdinánd főhadnagy vezette itt a magyar katonákat, akik (mindössze 750-en!) nemcsak hogy — parancs nélkül is — többször kitörték állásaikból és visszaverték az ellenség támadásait, de kitűnően lőttek a helyükről is.

Az orosz ágyúk pokoli tüzében olyan nyugodtak maradtak, akár a gyakorlótéren. Az ő állásaik előtt gyakran megtörtént, hogy az orosz támadások nemcsak «nem sikerültek», hanem teljesen vérbefulladtak. Nem volt itt futás, visszavonulás, megadás. Katonáink nem egyszer voltak tanúi — cselekvő tanúi — annak a minden örvendetessége mellett is idegrázóan borzalmas látványnak, hogy a maguk és az őket támogató ütegek tüzelése simára kaszálta az egész előttük lévő teret. A rohamoszlopokból csak csendes halottak és üvöltő sebesültek maradtak . . .

A parancsnok hivatalosan bejelentette feljebbvalóinak: *az ellenséget megsemmisítettük. 100% veszteség.*

Megkérdezzük tőlük!

Vannak szavak, mondások, amik századokon át is megmaradnak az emberiség köztudatában — nem azért, mintha valami mély igazság volna bennük, de mert abban a pillanatban, mikor elmondódtak, röviden és csattanósan, száz hosszú könyvnél jobban világítottak meg egy helyzetet vagy egy jellemet. Ez a helyzet, ez a jellem aztán előttünk áll hosszú idő múlva is, ha ama bizonyos szót vagy mondást halljuk.

Úgy érezzük: ilyen jelentős mondás fűződik *Corce*k Alfréd, az 5. huszárezred főhadnagyának emlékéhez is.

Magában a mondásban semmi különös nincs. Csak épen hogy benne van egy vakmerő férfilelek a maga teljes valóságában. A valóság biztosítéka a *pont* a végén. Ez a pont: a főhadnagy halála.

. . . Több mint húszszor tüntette már ki magát Corcek főhadnagy, mint hírszerző járőrök parancsnoka. Rendkívüli bátorsággal végrehajtott lovaglásai — az ellenség közvetlen közelébe, néha sorai közé — sohasem maradtak eredménytelenek. Jelentéseit mindig halálos veszedelmek árán szerezte meg, de ezek mindig értékesek, fontosak is voltak a mieinknek.

Ahol valami kikémleni való akadt, szinte könyörögve kérte, hogy őt küldjék el a földérésre. A legveszedelmesebb küldetéseket különös kedvvel választotta.

1914 október 5-én kozákcsapatok mutatkoztak Trzen környékén. Igen fontos volt, hogy megtudjuk: hányan vannak, merről jönnek. Ez — a mozgékony kozákokkal szemben — százszorosan nehéz feladat.

Corcek főhadnagy igen egyszerű módot ajánlott. . .

— Fogunk egy néhányat és — megkérdezzük tőlük!

Olyan nyugodt biztonsággal beszélt, hogy elengedték: fogjon hát kozákot magának és kérdezze meg, hányan vannak, honnan jönnek.

Sokan voltak. Nagyon sokan. Corcek főhadnagy néhány emberrel vágott neki az első csapatnak, tudja Isten hány-szoros túlerőnek.

Szétverték a kozákokat és csakugyan el is fogtak néhányat. De Corcek főhadnagy már nem vallatta ki őket: halva maradt az összeütközés helyén.

Az elesett hős emlékét a hadiékítményes katonai érdemkereszttel tisztelte meg a király.

Majd kimennek!

A 32. honvéd-menetzászlóalj, alighogy összeállították, a Przemysl körül dúló heves várharcokba vetődött bele. Tisztek és legénység az orosz nehéz ágyúk pusztító tüzeiben fonottak össze egymással. Nagy veszteségeket szenvedtek, de úgy állották a tüzet, akár a legkipróbáltabb «öregek.»

Fábry főhadnagy százada október hetedikén reggel azt a parancsot kapta, hogy tüstént induljon el egy védőmű felé, melynek ők lesznek majd az őrsége.

A mű közelében lihegve sietett feléjük egy segéd-tiszt:

— Vissza, vissza gyorsan, az oroszok elfoglalták a művet és már be is rendezkedtek a védelemre!

— Ohó, — felelte *Fábry* főhadnagy — ebbe a műbe minket rendeltek. Ha oroszok vannak ott, elég rosszul teszik . . . *Majd kimennek!*

Meg sem kérdezte, hányan lehetnek az oroszok, parancsot adott a támadásra. A menetszázad olyan türelmetlen hevességgel támadott, hogy a rohamot jelző trombitaszó felhangzott, mielőtt még a magyarok tüze kellőképpen megzavarta volna a védelmi állásokban meghúzódott oroszok sorait.

Örült gyorsasággal rohantak a muszkára — és megtörtént, amit mindenki hihetetlennek tartott volna: behatoltak a rohamra még meg nem érett, roppant erős állásokba.

Itt aztán kiderült az, amit sem a főhadnagy, sem az emberei nem kérdeztek: hogy az oroszok óriási túlerőben vannak. Elkeseredett kézitusa kezdődött és sokáig nem lehetett tudni, ki lesz ebben a győztes. Hanem a magyart, ha egyszer puskatusra és szuronyra kerül a sor, nem lehet megállítani. Az oroszokat kiszorították a műből.

A nehezen túl lettek volna — egyelőre. Épen csak annyi idejük volt, hogy lélegzetet vegyenek, mert a kiszorított muszkák a mű közvetlen közelében ásták be magukat, hogy minden pillanatban ellentámadást kezdhessenek.

A rövid szünet alatt megdöbbenve vették észre a honvédek, hogy hős főhadnagyuk súlyos sebbel hever a földön... Áldott szerencsére, ebben a percben erősítéseket kaptak, a sebesült főhadnagyot kimentették veszedelmes helyzetéből, a visszafoglalt művet az új támadás ellen is megvédték s az oroszok rendetlen futással menekültek vissza.

Öt nap, öt éjjel.

Aki a maga életét minden pillanatban halálmegvetéssel teszi kockára, annak azt is meg kellene bocsátanunk, ha mások életét sem becsülné többre a magáénál. De annál meghatóbb, annál tiszteletparancsolóbb, mikor *ilyen* ember azért nez szembe a halállal, azért képes a leghihetlenebb erőfeszítésre, hogy mások életét biztosítsa.

. . . Egész világ tudja, milyen dicsőséges részük volt a magyar honvédeknek és népföl kelőknek Przemysl védelmében. Elsősorban az ő érdemük, hogy az orosz hónapokon keresztül a legszörnyűbb véráldozattal sem tudta megvenni a várat, amíg csak az éhség réme nem jött segítségére. A magyar honvédség menet-alakulásainak egész sora állt a legveszélyesebb pontokon; ezek tartóztatták fel az oroszok első, kétségbeesett támadásait, amiket még nehéz ágyúk tüze is támogatott.

Igen nyugodt, megfontolt parancsnokra van ilyenkor szükség, aki még idejében megtudja állapítani: mely védelmi pontokon lehet az ellenséges ágyútűz annyira pusztító, hogy onnét sietve máshová kell vonni a csapatokat. Jókor és — észrevétlenül kell ennek az elvonásnak megtörténnie, hogy a csapatok az új, ügyesen kiválasztott helyen ugyan-

azt a szolgálatot tehessék, amit előbb, az ellenség pedig csak lövesse tovább a kiürített állást, láthatólag minden eredmény nélkül.

Ilyen művésze volt a csapatai kímélésének s egyben a lehető legeredményesebb ellenállásnak Csapó Béla főhadnagy, akit a nyolcadik honvédgyalozezredből rendeltek át a negyedik magyar népföl kelőezredhez.

Mint erődparancsnok mindig pontosan tudta, melyik pontra vetettek szemet az oroszok; mert éjjel-nappal, szünetlenül járt végig a megfigyelő-helyeket. Egyedül járt, mindig a leghevesebb gránáttűzben, mindig egyforma nyugalommal — és csudálatos módon, mindvégig sebzetlenül.

Mikor így mindent tudott, amit tudni akart, akkor rendelkezett az embereivel. Gyakran megtörtént, hogy mihelyt a legénység Csapó főhadnagy parancsára eltávozott egy bolthajtás alól, az a következő pillanatban összeomlott. Egy embernek sem görbült hajaszála — és nélküle a romhalmaz eltemette volna valamennyit.

Ez a fölényes nyugalom, ez a gyors elhatározás, mások életének ez a gyöngéd kímélete egy pillanatra sem hagyta el. Törhetetlen bátorsága föllekesítette a legénységet, példája elmulasztott minden nyugtalanságot, okos körültekintése pedig — hihetetlen és mégis így van — az október elején dühöngő rettenetes bombázás alatt csaknem teljesen megóvta embereit minden veszteségtől!

De ezt a rendkívüli eredményt csak rendkívüli erőfeszítéssel lehetett elérni. Csapó főhadnagy, bátran kimondhatjuk, túltett mindazon, amire az emberi kitartást képesnek hittük. Állandó gránáttűzben, legtöbbször fedezetlenül állva a megfigyelőhelyeken, egy perc pihenő nélkül, felváltást nem kérve, nem tűrve, *öt nap, öt éjjel egyfolytában* vigyázott Csapó főhadnagy a magyar népfölkelők életére.

... Hány asszony, hány gyermek áldó imádságát érdemelte meg ez öt napon, öt éjszakán!

Autó-kirándulás Przemyslbe.

1914 október 12-én arról értesült a hetedik hadtest parancsnoksága, hogy Przemysl ostromát az oroszok a nyugati fronton kénytelenek voltak abbahagyni. A parancsnokság tüstént érintkezésbe akart lépni a hónapokig tartó elzárás után végre levegőhöz jutott várvédő hősökkel. Igen fontos közös operációk irányításáról volt szó. Csak-hogy a vár közelében még mindig heves harcok dúltak és egyelőre lehetetlenségnek látszott, hogy valaki megközelít-hesse.

Erre a feladatra vállalkozott *Kállay* Tamás, az önkéntes automobil-testületnek a parancsnoksághoz beosztott hadnagya. Élete kockáztatásával is meg akarta próbálni, hogy a fontos iratokat bejuttassa a várba és elsőnek jelenjék meg ott a felszabadító seregek hírvivőjeként.

Az erős gépkocsi csakhamar útrakészen állt. *Kállay* vezette; utasa *Detrich* Emil főhadnagy volt, *József* főherceg parancsőrtszije.

A lehető legnagyobb sebességgel indultak el. Az út eleinte elég jó volt. A vár keleti frontjáról tompán hallatszott az ágyúk döngése. Ott még teljes erejében állt a harc. De az innenső oldalon sem volt még vége a tüzérség párviadalának.

Aztán egyéb hangok is kezdenek jelentkezni, egyre közelebbről, egyre erősebben. Gyalogsági fegyverek ropogása, géppuskák pak-pakja. Az automobilt vezető hadnagy hamarosan észreveszi, hogy őt is kerülgetik a vaktában elfütyörésző golyók. Még pedig — azt sem tudhatja, hogy a mieink vagy az ellenség golyói-e. A két sereg frontja közt vezet az út.

Egy golyó a gépet kormányzó keze fölött surran el; a másik belecsap a sárhányóba; a harmadik a hűtőről pattan le, egy aztán szerencsésen szétpukkasztja az egyik kerék gummiját. A gyorsan haladó gép veszedelmeseket zökken. Ráadásul szinte az orruk előtt robban fel egy gránát; a kocsit erőszakosan kell megállítani. A gránát egy szilánkja

eltöri a gépkocsi orrára szerelt drótvágót. Most aztán a motor is kezd «kihagyni» — már csak három cilinder dolgozik. A hadnagy érti jól a gép szerkezetét, megpróbál mindent, amit lehet, de így futtában hiába próbálkozik. A kocsi megáll ...

Most aztán van ideje Kállay Tamásnak, hogy rendbehozza. A golyózáporban leugrik az üléséről; ha már így áll a dolog, a szétpukkant gummi helyett is mást húz a kerékre, aztán a gép orráról emeli fel a védő-bádogot és alaposan megvizsgálja a «beteg» szerkezetet. Szerencsére «szervi baj» nincs, két kis alkatrészt kell kicserélni. Az ujjait megégeti a gyors munkában, de ki érne most rá, hogy ilyen cse-kélyiséggel törődjék?

Rendben vagyunk! Tovább! A gépnek semmi baja; hanem a nagy sebességről le kell mondani: itt már lépten-nyomon gránátok vágják fel az utat, óvatosan kell haladni. Pedig az óvatos haladás nem tréfadolog, mikor minduntalan golyók kerülgetik az embert.

Végül aztán egészen használhatatlanná válik az út; le kell tértni a vendégmarasztó, sáros, vizes, hepehupás szántó-földre.

A kocsi nagyokat zökken, reszket a motor elfojtott erejétől, nagy füstfelhők pöfögnek ki hátul — mindegy, menni kell, amíg minden széjjel nem szakad. A kétoldal-ról jövő tüzelés egyre erősebb. Távcsovén tisztán látja a hadnagy, hogy tulajdon rajvonalaink előtt jár, melyek diadalmasan nyomulnak előre a megszálló; orosz sereg utolsó állásai ellen.

Az út nehézségei eközben egyre nőnek. A sár ólom-súllyal nehezedik már a kerekre, egy patakon is át kell vergődni, híd nélkül — és végre ... mégis csak megérkezik a célhoz! Ismerős, baráti hangokat hall, éljen-kiáltások fogadják és kísérik a legkülső gyűrűtől egészen a parancsnokságig...

Przemysl védői boldog meghiúsultsággal szorongatták az érkezők kezét. Hónapok óta voltak már egyedül, elveszve az ellenség tengerében — és most először érkezett közéjük valaki a «világból». Es ez a valaki a felszabadulást, a diadalt jelenti . . .

A tisztek ünnepelni szerették volna Kállayékat, de erre nem volt idő. Átadták a hadtestparancsnokságtól küldött iratokat, átvették a várparancsnok üzeneteit — és az autó visszaindult, ugyanannyi veszedelemmel nézve szembe, amennyi idáig kísérte. De nagy baj nem érte most sem. Három és fél óráig tartott az egész kirándulás, Chyrowból Przemyslbe és vissza. Minden perc egy-egy halálos veszedelem ...

A merész automobilos-tisztet a Signum laudissal tüntette ki a király.

Hogy fognak el egy ellenséges üteget

Még az elültöltő ágyúk régen elmúlt idejében is ritka vitézség és nagy szerencse kellett ahhoz, hogy egy ellenséges üteget szemtől-szembe, rohammal támadó gyalogság zsákmányul tudjon ejteni. Ma pedig tiszta lehetetlenségnek kellene tartani az ilyesmit, ha — példa nem akadna rá, hogy bizony megtörténik!

A Horozannawielka ellen intézett támadásnál a Rupprecht bajor trónörökösről elnevezett 43. gyalogezred tizenötödik százada törhetetlen bátorsággal haladt előre az ellenség szörnyű srappell-tüzében. Tíz ember esett már el, de ez sem csökkentette a többiek elszántságát. A 43-asok példája magával ragadott két szomszédos századot is. Magyarok voltak: a 32-es és 69-es ezredekhez tartoztak. Ez a három század végül háromszáz lépésnyire közelíti

meg az orosz ütegeket, melyek a község elején voltak felállítva.

Most azonban kétségbeejtő helyzetbe került a tizenötödik század, melyet *Török* János főhadnagy vezetett. Az oroszok oldalt férköztek hozzá pokoli kartácstúzzel. Nemcsak emberfölötti bátorság kellett most már, hogy ebből a helyzetből megmenekülhessenek, hanem gyors körültekintés, ügyes gondolat is. De hát hiszen azért volt ott *Török* főhadnagy. Mindenekelőtt gyors kanyarodást vezényel századának. Eközben észreveszi, hogy az a hely, ahova jutottak, épen az ellenséges ágyúk s az oldalt elhelyezett ágyúfogatok között van. A fogatokat épen most akarják a szorongatott üteghez vinni, hogy tovább száguldjanak vele. Hanem tudja *Török* János, hogy mi most a tennivaló! Gyorstüzet parancsol századának, nem az ütegek legénységére, mert azokkal majd elbánnak a többiek, de a fogatokra. Lovak, kocsis, tüzérek egy pillanat alatt össze vannak löve, az üteg nem menekülhet. A másik két század zúgó *hurrah* és *éljen* kiáltásokkal rohanja meg az üteget és valamennyi ágyú a kezükre került.

Tanulság: három magyar század bátorsága, egy magyar tiszt találékonyasága még a mai gyorstüzelő ágyúk ellen is elég lehet. ..

Számvivőszázados és ezredsegédtszt.

Dowertil Antal számvivő százados a 32. gyalogezred törzsénél az irodai ügyeket vezette. Ez a munka azonban nem volt elég neki. A maga jószántából az arcvonalon har-

colta végig az ezrede minden csatáját. Bátorságával, áldozatkészségével sokszor tüntette ki magát.

Mikor az ezredsegédtiszt megsebesült, egyéb dolgai mellett ennek egész fárasztó és veszedelmes szolgálatát! is elvégezte. Fontos jelentéseket vitt és hozott a legádázabb tüzelés közepette.

Mindakét, egész embert kívánó tisztségének tökéletesen megfelelt. így jutott a bátor számvívőszázados olyan kiüntetéshez, amit az ő állásában nem szoktak megkapni. A hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszt díszíti a mellét.

Husárjárőr.

Hogy milyen nehézségekkel jár a felderítő szolgálat mennyi veszedelem közt sikerül egy-egy jelentéssel visszatérni, annak legjobb példája az, ami *Eszterházy* Alajos gróffal, a 7-es huszárok főhadnagyával s az ő őrzőparatavai történt. Egy kalandos regény kitelnék ennek a felderítő lovaglásnak a történetéből.

Eszterházy gróf Ludwikóvkánál kora hajnalban lovagolt járőrével az ellenséges állások felé. A helység közelében három orosz századra és hat ágyúra bukkan.

— Ennyivel még nem megyünk vissza, — mondja — alighanem találunk többet is . . .

Igaza volt. Óvatosan előbbre haladva egyszerre csak egy egész orosz lovasdandárt fedezett fel. Ezzel a fontos hírrrel most már vissza akart sietni — csakhogy az ellenség lovasjárőrei mindenfelé elvágták az útját.

Nagy kerülővel egy elposványodott patakhoz jutott el, azon akart átkelni az embereivel. Csakhogy az egyetlen

hidat elálta már az ellenség. Visszahúzódik a szomszédos erdőbe és — vár.

Alighogy a főhadnagy és huszárai leszálltak a lóról, orosz lovas járőr támadt rájuk lándzsát szegezve. Eszterházy előkapja a pisztolyát, egy oroszot lelő, a többi elmenekül.

Eközben besötétedett. Nem tehetnek mást, az erdőben kell eltölteniök az éjszakát — lesz, ami lesz.

Hajnali három órakor újra megpróbálják, hogy ki-meneküljenek a köröskörül rajzó muszkák szorongató közelségéből.

— Észak felé teljesen el vagyunk vágva, — mondja embereinek a tiszt — délfelé kell mennünk. Vissza a patakhoz.

Csakhogy a hidat most már egy egész zászlóalj tartja megszállva. Megint vissza kell húzódní az erdőbe.

A főhadnagy harci lármát hall valahonnét. A láрма egyre erősödik. Most minden oldalról ellenséges hadoszlopok tódulnak az erdőbe. Több járőr is észreveszi őket egymásután. Lőnek rájuk. Eszterházy és a huszárai vakmerően szembeszállnak velük: az oroszok visszahúzódnak.

Hanem végre is egész csapat vonul ellenük, egy tiszt vezetése alatt. Heves lövöldözés kezdődik.

— Adjátok meg magatokat! — kiáltja az orosz tiszt, mikor közelükbe jut.

Eszterházy a pisztolyával válaszol. A tiszt elesik, emberei megfutamodnak.

Most azonban a mi vitéz huszáraink is súlyos veszteséget szenvedtek. A lovak megriadtak a lövöldözéstől, szét-szaladtak, ahány, annyifelé. Utánuk menni nem lehet — egyenesen az ellenség keze közé rohannának.

Ebben a nehéz helyzetben elhatározta Eszterházy, hogy gyalog fognak átgázolni a posványos patakon s akárhogyan is, de átverekszik magukat az ellenség vonalán.

Az erdő szélét orosz gyalogság szállotta meg. Eszterházy váratlanul sortüzet adat a meglepett oroszok oldalába és pillanatnyi megzavarodásukat felhasználva, nekirohan embereivel a pataknak.

Persze, az ellenség hamar magához tért, s a posvány-

ban gázoló huszárok nyomába csak úgy hullott a golyó. Egy derék káplár halálos sebbel roskadt össze. A többi csudálatos módon épségben maradt, elérte a túlsó partot s egy darabig a nádasban rejtőzött. Maradásuk természetesen itt sem lehetett. Megint csak ki kellett menni a tűzbe, s az oroszok szemeláttára mászni fel a meredek parton.

Két huszár megsebesült mászás közben. A legények nem hagyták el a bajtársakat. Magukkal cepelték és elrejtették őket a bozótban.

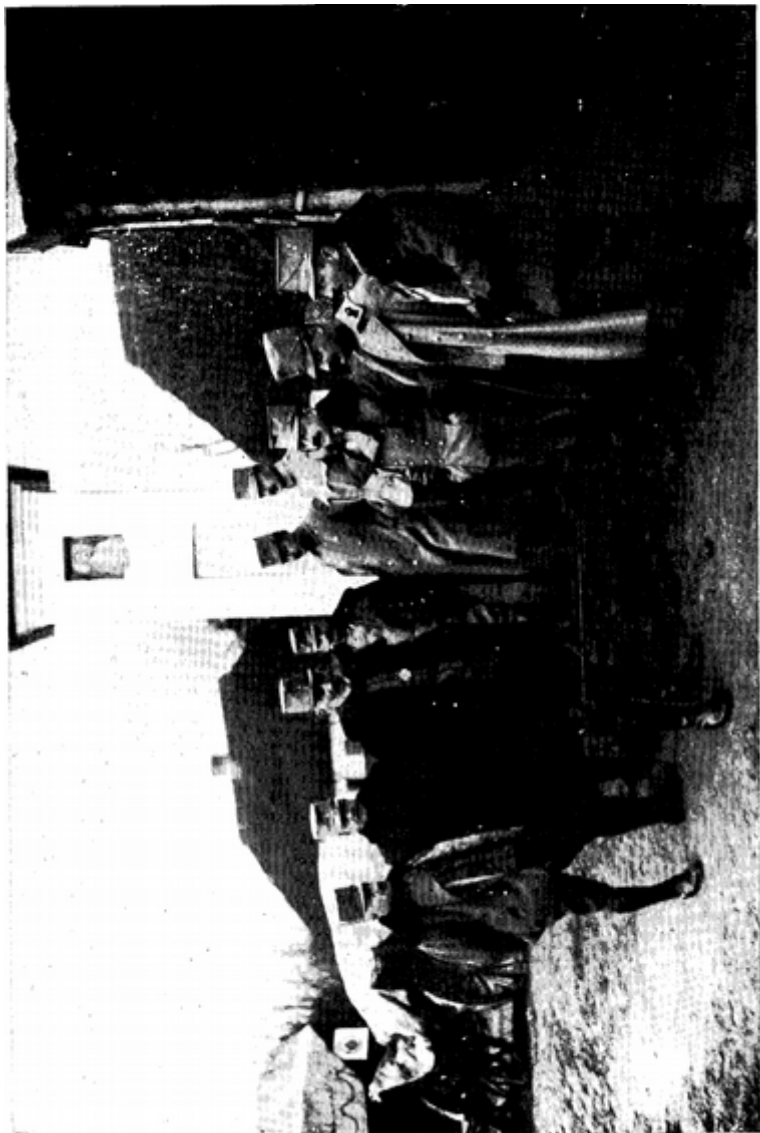
A főhadnagyot nem hagyta nyugodni az a csatazaj, amit kora reggel hallott. Most, hogy a bozótban rövid időre biztosságban voltak, elküldött néhány embert:

— Nézzétek meg, hátha mégis csak itt vannak valahol a mieink!

És a legények kisvártatva csakugyan egy honvédjárőrrel térnek vissza. Elgondolhatja kiki, micsoda örömmel fogadták őket. A honvédek felkapták a sebesülteket és visszaindultak a huszárokkal együtt a saját állásaik felé. Aztán hamarosan jutottak más sebesült-hordozóhoz is: a honvédek és huszárok egyesült erővel szétugrattak egy muszka járőrt, elfogtak három embert s a sebesülteket az orosz foglyokkal vitették.

Most már zavartalanul jutottak el a honvédezredhez. Itt átadták a sebesülteket s a foglyokat, Eszterházy és huszárai pedig tovább siettek a hadseregparancsnoksághoz. Megtudakolták a századuk mostani helyét és ötödnapra visszaérkeztek kalandos felderítő útjukról. ..

Bárá Kirchbach Károly lovassági tábornok, hadtestparancsnok vezérkarával a harctéren.

Mi telik ki harmincöt honvédtől.

Igen, már megint — vagy még mindig — honvédekről* van szó. De azért ne féljen az olvasó, nem kell unatkoznia. A honvédek ugyan gyakran ismétlik magukat, mert mindig vitézek. De az ismétlésben van némi fokozatosság is. Néha tudniillik nem vitézek, hanem — még vitézebbek. Mint ezt a következő eset is mutatja.

A Trzciankától északra emelkedő' magaslatokon harcoltunk. Újhelyi Károly, a 13-as honvédgyalozegrezd századosa, azt a parancsot kapta, hogy századával a mi támadó csoportunk jobbszárnyán úgy álljon fel, hogy az ellenség oldalát be lehessen keríteni.

Szép feladat, csak hogy mikorra Újhelyi százados ezt a parancsot megkapta, már csak egy körülbelül negyven emberből álló tartalék-szakasza volt; a század másik három szakaszát időközben bevonták a harcba és a tűzvonalból nem lehetett kihozni.

A százados azonban így is nekilátott, hogy a nehéz feladatot végrehajtsa. Kis szakaszát még vitézségénél is bámulatosabb ügyességgel és gyorsasággal vezette neki az ellenség oldalának. Mire észrevették — energikus gyors-tűzeléssel vétette észre magát! — már tökéletes volt az oldalbefogás eredménye. Közben, sajnos, elvesztette öt emberét, akiket ellenséges golyó talált. De a megmaradt harmincöt honvéd olyan ijedelmet és zűrzavart okozott az oroszok soraiban, hogy egy náluknál háromszorta erősebb csapat megadta magát nekik.

De Újhelyi százados szakaszának most már ez az eredmény is kevés volt. Tovább nyomultak előre és visszavonulásra kényszerítették az egész orosz szárnyat. Üldözés közben a százados folyvást élén haladt hős honvédeknek! és maga is tíz oroszot lőtt le.

Hát ennyi telik ki harmincöt honvédtől, meg egy vitéz századostól. Ha ugyan egy másik kitüntetés története meg nem mutatja majd, hogy — telik bizony még több is.

Újhelyi százados, akit a hadsereg főparancsnokság

régebben is megdicsért már az ellenséggel szemben tanúsított bátor viselkedésért, most a harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntették ki.

Szónoklat a mellvéd tetejéről.

Vannak esetek, mikor a szónoknak nem az szerzi meg a sikert, amit mond, hanem a hely, ahonnan beszél. Bizonyára nem sértjük meg *Vida* Ferenc zászlósnak szónoki önérzetét, ha azt állítjuk, hogy vele is ezt örtént. Igaz, hogy kevesen mertek volna olyan szószerket választani maguknak, mint ő ...

1914 október 17-én a 69. gyalogezred hetedik százada — tulajdonképeni csoportjától elválasztva — előretolt állásban volt a Zalarski magaslaton s ott egy erdei tisztáson lövészárkokban helyezkedett el. Egy fontos útvonalat tarthatott szemmel innét, ahol minden pillanatban meg lehetett figyelni az ellenség felvonulását.

Délután négy óra felé valóban fel is tűnedeztek az első orosz sapkák az erdő szélén s ugyanakkor már fűtyülni is kezdtek az ellenséges golyók a mieink fedezékei fölött. Mindkét részről egyre hevesebbé vált a tüzelés. Az ütközet folyamán egyszerre csak kiderült, hogy egy egész orosz zászlóalj, tehát *jó négyszeres túlerő* próbálja bekeríteni ami 69-eseinket.

A legények valamennyien tisztán látták, hogy rettenetes helyzetbe kerültek. Nyugtalanság szállta meg őket és úgy látszott, hogy ellenálló erejük megbénul a fenyegető veszély láttára.

... És most következik *Vida* zászlós szónoklata, melyben, amint mondtuk, nem annyira a szavak fontosak, mint a szószerk megválasztása.

A zászlós merész ugrással az árok mellvédjének tetejére vetette magát. Minden ember jól láthatta, hogy egész testével kiteszi magát az ellenséges golyók záporának. És ott mondta el a «szónoklatát», mely körülbelül ennyiből állott:

— Fiúk, senki szégyent ne hozzon a magyar név becsületére! Csak négyszer annyi az orosz, mint mi vagyunk. Ennyi muszkával még elbánunk! Ki az árokból! Utánam! Szuronyt szegezz!

A mellvédén elmondott beszéd hatása tökéletes volt: a 69-esek megélték a zászlóst, kiugráltak az árokból, utánaeredtek és rettenetes kézitásban megszalasztották a négyszeres túlerőt. Az erdei állás kezükön maradt és később sem vehették el tőlük.

. . . Néhány nap múlva, újabb vitéz küzdelem alkalmával, két lövés súlyosan megsebezte Vida zászlóst. Akarva, nem akarva, hátra kellett mennie a kötözőhelyre, hogy a sebeit beköttesse. Útközben maga mellé gyűjtötte a többi hátrafelé igyekvő sebesülteket és jó szóval, vigasztalással tartotta bennük a lelket. Szavainak most is az adott értéket, ami a mellvéd tetején: akkor a halálos veszedelemmel való bátor szembenézést, most a szenvedések derűs lélekkel való viselését tanította — *saját példájával*.

Vida zászlós azóta az arany vitézségi érmet viseli.

Mikor még az orosz pazarolta a municiót.

E sorok írásakor az oroszok már a nagyidai cigányokat juttatják eszünkbe: «csak el ne fogyott volna a puskaipo-

runk, majd megmutatnók mi!» De jól emlékszünk még arra az időre, mikor másképen volt, s az orosz ágyúk halhatlan pazarlással óriási területeket tartottak állandóan tűz alatt.

Ennek a pazarlásnak érdekes példája az alább következő eset. *Koppensteiner* Antallal, a temesvári 20-as tábori ágyúszereg alezredesével történt. (Az alezredes különben a katonai érdemkereszt harmadik osztályát kapta meg, hadi díszítménnyel, — amint tüstént meglátjuk, nem érdemtelenül.)

Janow körül harcoltunk. Az alezredes egy ideig az ötödik üteg balszárnyáról figyelte meg a tüzet. Ez az üteg már órák óta hősiiesen dacolt az ellenséges ágyúk heves tüzelésével. Délután egyszerre szükségessé vált, hogy a körülbelül nyolcszáz méternyire balra álló negyedik üteghez egy fontos parancsot juttassanak el. A két állás között levő térség egészen ki volt téve az ellenség tüzének; szó sem lehetett arról, hogy egy lépésen is fedezéket találjon az ember.

Az alezredes nem küldött el senkit erre a veszedelmes útra, hanem egyszerűen — elment maga. Gyalog vágott neki. Hamarosan észrevette, hogy nem is egy, de több orosz üteg választotta célpontul és buzgón küldik srappneljeiket a magányosan bandukoló ember felé. . . . Előtte, mögötte, jobbra, balra egymásután robbantak a srappellek, de, szerencsére, hiábavaló volt a nagy pazarlás, annyira pontosan mégsem lőttek az oroszok, hogy eltalálják. A vakmerő tiszt nyugodtan folytatta az útját, teljes épségben érkezett meg a negyedik üteghez. A tüzerek nagy aggodalommal nézték a parancsnokuk veszedelmes útját, de még nagyobb éljenriadallal fogadták, mikor közéjük ért.

Hogyan halt meg Lassmann százados.

A *San* alsó folyásánál, ahol ez a folyó alkotja a természetes határt Ausztria és Oroszország között: ott van Rudnik község és a hasonló nevű kastély. Ezen a tájékon sikerült 1914 október 20-án estefelé az oroszoknak a sötétség védelme alatt átkelni a folyó innenső oldalára, ahol a mi csapataink az orosz sereg más részével kemény harcban álltak már.

Lassmann Arnold százados, aki az 5. (komáromi) lovagló tüzérsztály egyik ütegevel a helységtől nyugatra lévő magaslaton állt, megtudta, hogy a kastélynál levő gyalogsági rajvonalunk hiába erőlködik, képtelen a túl-erőben levő ellenséget visszakergetni a folyó túlsó oldalára.

A százados elhatározta, hogy támogatni fogja súlyos küzdelmében a gyalogságot. Csakhogy onnét, ahol állt, közvetlen segítséget nem adhatott. Előre kellett vinni az ágyúit egészen a mi lövészárkainkig.

Ezt a merész és nagy kockázattal járó tervet szinte meghiúsította a terep nehézsége. Az ágyúk mindegyre elakadtak az őszi esőzésektől sártengerré vált talajon. Szerencsére, arra lovagolt a hármás huszárok egy százada. Amint a huszárok látták, hogy mi a baj, nem teketóriáztak sokat, leugráltak a lóról, nekivetették a vállukat az ágyúkereknek és kirántották az üteget a sárból.

Lassmann százados ágyúi eljutottak hát a gyalogság sorai közé és tüstént megkezdték a tüzelést. Ezzel az erős segítséggel sikerült is az oroszok támadását elhárítani és egyre hátrább szorítani őket. Egész éjszaka ádázul folyt a harc.

A százados emberei már az éj folyamán is sokat szenvedtek az ellenség puska- és géppuska tüzetől. De az igazi hadd-el-hadd reggelre kezdődött. A folyó túlsó partján levő orosz tüzérségnek nem volt nehéz fölfedeznie a merészen előrenyomult üteget. Nehéz tarackok ekrazit-

gránátjai kezdtek lecsapkodni az ágyúk körül. Volt már jó egynéhány teli találat, mely rettenetes pusztításokat vitt véghez az üteg kezelő legénysége közt. Sok tüzer meghalt, sok megsebesült, néhányat a felszakított föld temetett el.

Egyszerre csak az irányzót ölte meg egyik ágyú mellett az orosz ekrazit-lövedék. Lassmann százados tüstént odaugrott szétszagatott embere helyére az elárvult ágyú mellé és maga kezelte tovább. A csapkodó gránátok robbanásaitól szinte hullámozott a föld, az ágyút minden lövés után újra kellett irányítani — a veszedelem egyre nőtt, egyre bizonyosabbá vált, hogy egy teli találat hamarosan véget vet mindennek, de azért (vagy talán *épen* azért) a százados lázas gyorsasággal végezte az irányítást, a legénység kétszeres buzgalommal töltött.

Végül aztán jött, aminek jönnie kellett: egy ekrazit-gránát, amely tökéletes pontossággal találta el a célját. A hős szétszagatott testét a rázuhanó összeroncsolt ágyú takarta el.

Így halt meg Lassmann százados.

Egy 12-es huszár.

Nehéz és vakmerő felderítő-lovaglásokkal tüntette ki magát *von der Luhe* Ferdinánd, a 12-es huszárezred hadnagya. Sokszor — és mindig győzelmesen — verekedett az ellenséges lovassággal, de attól sem riadt vissza, ha túlerőben lévő gyalogság puskatüzével kellett szembeállnia. Merész útjairól mindig fontos és részletes hírekkel tért vissza.

Korbuly főhadnagy híres járőre.

Egyszer tizennyolc huszárral indult el Kulaszne táján, hogy hírt hozzon az ellenséges területről. Hirtelen épen kétszerannyi orosz lovas állja el az útját. Von der Luhe hadnagy s az ő tizennyolc embere egy perczig sem gondolkozik: nekitámad a muszkának és megszalasztja. Más, kisebb járőroket magához vonva, negyven huszárral folytatja az útját.

— Most már nagyobb vadat is fölverhetünk, — mondja a hadnagy, és egészen rendjénvalónak tartja, hogy kisvártatva már egy ellenséges lovasszázadot támadjon meg...

Tizenkét huszárt egy erdő szélén leszállít a lóról, ezek tüzelní kezdenek. A többi, mint a fürgeteg, rohan az oroszok ellen. Csak négyszerannyian vannak, mint ők, szétszaladnak, a szélrózsa minden irányába. Tizennégy foglyot is ejtenek a huszárok, köztük az ellenséges század parancsnokát.

A fáradhatatlan hadnagy néhány nap múlva egy orosz vonatoszlopot lepott meg huszáraival. Két élélmező tisztet elfogott, 25 élélmiszerrel megrakott szekeret és tíz vezetéklovat zsákmányolt.

* * *

Különös és szomorú játéka a sorsnak, hogy épen azon a napon, mikor e sorokat írjuk, kerül a kezünkbe a 12. huszárezred tisztikarának gyászjelentése. Több kitűnő tiszt között von der Luhe *főhadnagy* hősi halálát is jelentik a 12-esek . . .

A géppuska mellett.

A Walica Sniatickitől északra vívott ütközetben *Ludwig* Alfréd százados és mellette *Korossy* Károly főhadnagy vezettek egy géppuskásosztatot. Az állásukat jól látta az ellenség, helyzetük a lehető legveszedelmesebb volt. Változtatni rajta vagy épen feladni nem lehetett, legalább is nagyot nézett volna a százados is, a főhadnagy is, ha valaki ezt tanácsolja nekik. Mert akármilyen veszedelmes állás volt is: jól célzott géppuska-tűzzel nagy kárt lehetett innét okozni az ellenséges tüzérségnek s talán még nagyobbat a gyalogságnak, mely a mieinket egyre aggasztóbban kezdte oldalba támadni. Maradtak hát, derék osztrák legényeikkel, a 12-es vadászokkal egyetemben.

Az orosz srapnellek egyre kegyetlenebbül pusztították a géppuskás-osztag legénységét. Tizenhatból hamarosan csak hat ember maradt a fegyverek kezelésére. A százados maga is három, meglehetősen súlyos sebet kapott, de a testi fájdalom sem tudott erőt venni rajta. Ott maradt, míg az utolsó töltényt is el nem lőtték. Csak akkor ment hátra a segélyhelyre, de ütközben gondja volt rá, hogy gyorsan kipótoltassa a géppuskák lőszerét.

A lőszer meg is érkezett hamar, s a hős százados hős helyettese, *Korossy* főhadnagy megfogyatkozott embereivel tovább is úgy kezelte a géppuskát, mintha semmi sem történt volna. Sok ellenséges fegyvert hallgattatott el örökre, sok drága életet mentett meg a mieink között.

A király a harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntette ki *Ludwig* századost. *Korossy* főhadnagy, aki már sok más ütközetben is fényes bizonyosságát adta hidegvérének és kötelességtudásának, a katonai érdemérmét viseli.

Arra van az ellenség.

Markovics Ervinnek, a 72. gyalogezred hadnagyának egy ütközetben az volt a feladata, hogy szabad területen vezesse rohamra a csapatát egy erdő ellen, melyet sűrűn megszállott az ellenség.

Szörnyű szerencsejáték egy ilyen roham: az ellenség láthatatlan, a támadó csapat egész testében, védtelenül ki van téve a lövéseinek, ki tudja, hányan érnek el a célig, hogy aztán rettenetes bosszút álljanak társaikért?

Markovics hadnagy tudta, hogy ilyen rohamra csak egy módon lehet lelkesedéssel vinni a legénységet. Közéjük ugrott, a legelső sorba, kirántotta a kardját és felkiáltott:

— Utánam, fiúk! Arra van az ellenség!

A pozsonyi fiúk rohantak is, de az útmutató kard hamar kiesett a vitéz tiszt kezéből. Ellenséges golyó súlyos sebet ejtett *Markovics* hadnagyon, leroskadt a földre.

Néhány ember lehajolt, hogy fölemelje és hátravigye.

— Hagyjatok, — mondta halkán. Kiáltani nem tudott, fel sem birt emelkedni a földről, de valamit mégis akart tenni, hogy tovább lelkesítse katonáit e súlyos percekben. Sapkájával integetett hát, tovább is mutatva, hogy merre az ellenség ...

Nem mutatta hiába. Egy-két perc múlva az erdő fái között szemtől-szembe álltak már az emberei az ellenséggel. Bosszút álltak érte.

«Saját felelősségére.»

Súlyos és komor szó ez: felelősség — mindenütt, de a háborúban különösen. Az a felelősség, mely egy parancs kiadásával jár, drága emberéletekért való számadást jelent. Az alantasabb tiszt lelkét rendszeren megnyugtathatja az, hogy a rohamot, az előrenyomulást, a veszélyes ponton való kitarást tulajdonképen nem ő rendeli el, ő csak közvetítője a parancsnak s akik kiadták, jobban látják nála az általános helyzetet, az ő vállukon van a felelősség. Ha aztán váratlanul mégis neki magának kell a súlyos helyzetben a kivezető utat megtalálni s az ő gyors elhatározásától, bátorságától függ százak, talán ezrek élete, az ő elhamarkodása okozhatja halálukat, esetleg az ütközet sikertelenségét is . . . ez a felelősség mázsás teherként nehezedik a tiszt lelkére. A «saját felelősségére» végrehajtott cselekvésnek *csak* sikerülni szabad — ha nem sikerül, az rosszabb a halálnál, abba a lélek is belepusztul.

Ilyen helyzetben volt, ilyen helyzetből szabadult diadalal Nagy László, a 13. honvédgyalozezred századosa.

1914 október 23-án az ezred második zászlóaljja heves harcban állott Tiszkiánka mellett — túlnyomó erővel, mint rendszeren. Az oroszok már a döntő támadásra készültek, de a honvédzászlóalj parancsnoka elhatározta, hogy ellentámadással megelőzi őket. A zászlóalj egy részét ezért eltolta az egyik szárny irányában, azzal a rendeltetéssel, hogy az oroszok előrenyomulásának pillanatában hajtja végre az ellentámadást.

Egy századot — Nagy kapitány vezetése alatt — tartaléknak jelölt ki a parancsnok. Elrendelte, hogy egy Tiszkiánkától északnyugatra emelkedő magaslat nyergéig nyomuljanak előre és ott egyelőre fedett állásban helyezkedjenek el.

Nagy kapitány épen elérte századával ezt az állást, mikor észrevette, hogy az ellenség szintén csapatokat irányított arrafelé, ahonnét a mieink az ellentámadást kezdeni akarták. Ez megghiúsíthatta volna a zászlóaljparancsnok tervét.

Arra, hogy jelentést küldjön, nem volt már idő. Magának kellett határoznia e sorsdöntő percben. És Nagy kapitány gyorsan határozott. Századával hirtelen előretört a magaslati vonalról és jól célzott tömegtűzzel árasztotta el a meglepett ellenséges csapatokat. Ezzel sikerült őket megállítani, megakadályozta az ütközetbe való beavatkozásukat s a zászlóalj ugyanakkor végrehajtott ellentámadását tökéletes győzelemre segítette.

. . . Egyéb dolga aztán nem volt, mint csatlakozni az üldözőkhöz. Teljesség kedvéért említsük meg, hogy eközben több mint ötven oroszot fogott el századával.

Történet egy hős honvédzászlóaljról meg az őrnagyáról.

1914 október 23-án, Gora-Palanka magaslatain, fényes győzelmet aratott a pozsonyi honvédgyalozezred második zászlóalja, hős őrnagyának, *Dörnyei* Bélának vezetése alatt, a sokszoros túlerőben lévő oroszokon. Hanem a győzelem sokba került. Mikor aztán huszonötödikén éjjel az ellenség kifogyhatatlan tartalékaiból megint csak rengeteg tömeget küldött a honvédzászlóalj ellen — nehéz volt elhinni, hogy a magyar bátorság újra vissza tudja verni őket.

Úgy látszott már, hogy hiábavaló minden erőlködés. Az ellenség puska- és ágyútüze rettentően pusztított az amúgy is legyöngült magyarság sorai között. A szomorú vég nem lehetett messze. Egy pillanatra maga a zászlóalj parancsnoka is elvesztette minden reménységét.

De csak egy pillanatra. Végignézett az emberein, ameddig elláthatott. Egyforma bátorságot, nekibúsult el-

szántságot látott minden arcon. Eh, mégsem lehet, hogy ez mind hiábavaló legyen ...

Es egyszerre csak érces, messzecsengő, a puskaropogást is túlharsogó hangon elkiáltotta magát:

— Ha egyedül maradok itt, akkor sem tágítok! Az elszánt őrnagy példája úgy föllekesítette a honvédeket, hogy utolsó erejüket összeszedve, hangos «rajta»-val vetették magukat az ellenségre. Szuronyharc kezdődött, amitől mindig, minden ellenségünknek volt oka rettegni.. . A fáradt, megfogyatkozott magyarok szuronyai alatt összetört az ellenség támadása. A zászlóalj egész éjszaka távol tudta tartani magától az oroszokat.

Hajnalra aztán egy magyar népfőlkelő-ezred vonult a honvédek diadalmasan megőrzött állásaiba. A halálra-fáradt legénységet felváltották.

Dörnyei őrnagyot, aki bátorságáért már régebben megkapta a katonai érdemkeresztet, ezért az éjszakáért a hadi-ékképményes vaskoronarenddel tüntették ki.

Főhadnagy, mint ezredparancsnok.

Mint e háborúnak minden csatájában, melyben részük volt: a Gora Pulavszka mellett 1914 október 24-én vívott ütközetben is kitűntek bátorságukkal a mi honvédeink. Ezen a napon valami rendkívül nehéz feladat hárult a 14. honvédszázadra — és meg is oldotta, csodálatraméltó bátorsággal és teljes eredménnyel. Sajnos, az ilyen dicsérethez rendszeresen hozzá kell azt is tenni: nagy veszteségekkel. Valóban, a halottak és sebesültek száma bizonyítja legerősebben, hogy milyen bátran állta meg az ezred a helyét igen súlyos körülmények között.

A halál nemcsak a legénység és az alantas tiszték között pusztított: a törzstisztek, kiknek az összesség érdekében is vigyázniuk kell az életükre, bátrabbak voltak a kelleténél... Elesett az ezred parancsnoka, *Formanek* Lázár ezredes s a többi törzstiszt is egymásután. Az ezred tovább harcolt, de egy pillanatig úgy látszott, hogy vezető nélkül kell maradnia.

Ebben a súlyos pillanatban érvényesült aztán egy fiatal honvédtiszt lélekjelenléte, taktikai ügyessége és tudása.

Az ezred századosai mind szét voltak szórva a tűzvonalban, kiki a maga emberei között. Nem tudták, hogy ezredesüket leterítette egy ellenséges gránát és hogy törzstiszt nincs már életben, aki átvegye a parancsnokságot. Az áttekinthetetlen, erdőborította, nagy kiterjedésű terepen egyelőre nem is volt módjában az elárvult ezredsegéd-tisztnek, *Ujjady* Béla főhadnagynak, hogy a legidősebb századoshoz harc közben jelentést küldjön a tűzvonalba és átvétesse vele az ezred parancsnokságát. Parancsokat pedig jóformán percről-percre kellett kiadni. A főhadnagy felismerte a helyzet rettenetes komolyságát. Nagy felelősséget vállalt magára, de nem habozott egy pillanatig sem. Az ütközet állásáról és a legközelebbi teendőkről természetesen neki lehetett legtisztább fogalma, mert ő volt az egyetlen, aki eddig is a központban értesült az eseményekről. Kiadott tehát minden szükséges parancsot az ütközet folytatására. Csak jóval később akadt annyi ideje, hogy a parancsnokság ideiglenes átvételére hivatott Mihályi századost mindenről tájékoztassa.

Az ütközet további folyamán a főhadnagy intézkedései mind célszerűnek és helyesnek bizonyultak. Az ifjú tiszt merész és kitűnő eredménnyel végrehajtott vállalkozását a király a harmadosztályú katonai érdemkereszttel jutalmazta meg.

Baka-járőr.

Huszáraink regényes felderítő útjairól sokszor volt már szó e könyvben. Ha gyalogsági különítményt küldene ilyen hírszerző útra, a külsőségek persze nem olyan regényesek. Gyalogszerrel mégsem lehet olyan villámgyorsan, váratlanul ott teremni, ahol az ellenség legkevesebbé sejtí, az üldözők markából sem olyan könnyű kisiklani. A baka-járőrök története szürke, mint az egyenruhájuk, de a nagyobb nehézségek miatt talán még dicsőségesebb ...

Bongs Richárdot, a 76-ik gyalogezred főhadnagyát a szakaszával elküldötték egyszer, hogy a Rudótól keletre emelkedő magaslatokat kutassa ki.

Ütközben a magáénál jóval erősebb ellenséges csapatok tartóztatták fel. Kitérésről szó sem lehetett; annak rendje és módja szerint ütközetbe kellett bocsátkozni. Nem volt bizony ott se tüzérségi támogatás, se tartalék, se gondosan előkészített lövészárók ... az ütközet folyamán kellett úgyahogy beásniok magukat. Egyik legény ásott a golyók záporában, a másik a tüzelésével iparkodott feltartóztatni az ellenséget. Öt teljes óráig tartott ez a csökönyös küzdelem. Es a vége az lett, hogy a túlnyomó számú ellenség hátrálni volt kénytelen és negyven halottat hagyott a csatatéren, nem sokkal kevesebbet, mint ahány embere egyáltalában volt *Bongs* főhadnagynak. . .

A szakasz aztán teljes eredménnyel végezte el a magaslatok felkutatását. *Bongs* Richárdnak öfelsége dicsérő jelismerését adták tudtára s a bronz érdemérmét kapta meg: a katonai érdemkereszt szalagján.

Mit tehet egy ember?

Az a kis eset, amit most elmondunk, azt bizonyítja, hogy még a mai háborúban is igen sokat jelenthet egy ember vakmerősége és önfeláldozása. A nagy gépezetben akármilyen jelentéktelen kis csavarnak látszik is: csaták sorsa fordulhat meg azon, hogy a döntő pillanatban helyén van-e,

1914 október 25-én heves csata tombolt Rudnik kastély környékén. *Kellner* József, a 11. magyar királyi népfőlkelő gyalogezred főhadnagya jól fedett állásban rejtőzködött géppuskás osztagával a kastély közelében. Nem messze tőlük, a San folyó partján egy tüzérségi megfigyelőnk állott.

Kellner főhad nagy egyszerre csak azt a jelentést kapja a megfigyelő állomás tisztjétől, hogy egy ellenséges lövés véletlenül elszakította a megfigyelő és a mi tüzérségünk állásai közt húzódó telefondrótot s ezzel természetesen lehetlenné vált, hogy tüzérségünk eredményesen dolgozhassék.

A főhadnagyra tulajdonképen nem tartozott ez a dolog, de azért nem habozott egy percig sem. Otthagytta biztos fedezékét és az ellenséges géppuskák golyózáporában nekiindult, hogy megkeresse azt a helyet, ahol a vezeték megszakadt. Csudával határos módon el is jutott odáig és egy kis nehézséggel sikerült is a drótot összekötnie. Visszatért a helyére és a bátrakat kísérő szerencse most is hű maradt hozzá: egyetlen golyó sem érte.

Az áldozatrakész tiszt az egész harcoló seregnek megbecsülhetetlen szolgálatot tett ezzel az önként végzett veszedelmes munkával. Tüzérségünknek, amint a megfigyelő-állomással újra megkapta az összeköttetést, hamarosan sikerült teljesen összerombolni egy hidat, amely az ellenségnek képzelhetően fontos volt, s ezzel döntő fordulatot adott az egész ütközetnek.

A pozsonyi honvédek.

A pozsonyi 13-as honvédezred tűzben volt a háború kezdete óta, harcolt nappal-éjjel, vakmerő volt a támadásban, szívós a védekezésben; súlyos veszteségei soha nem ingatták meg és ma legfőbb büszkeségei közé tartozik egy olyan hadseregnek, amelynek pedig — sok oka lehet a büszkeségre.

Még kitüntetett tisztjeit sem győzzük mind felsorolni e helyen, annál kevésbé tudjuk részletesen elmondani az ezred dicsőséges harcainak történetét. De azt hisszük, három-négy esetből is fogalmat alkothat a 13-as honvédekről az olvasó, hiszen amúgy is tudja jól, mit jelent ez a szó: honvéd.

László István őrnagy 1914 szeptember 4-éről 5-ére virradó éjszakán Piotrkówek-nál, mint a dandártartalék parancsnoka, elszánt vezetésével lehetővé tette, hogy a dandár *négy*, nagy erővel történő éjjeli támadást visszautasított és számos foglyot ejtett.

Ugyanez alkalommal tüntette ki magát a dandártartalékhoz századparancsnok gyanánt beosztott *Somogyi Pál* százados is. Az előnyomuló oroszok már a dandár oldalát és hátát fenyegették, mikor Somogyi, századának teljesen önállóan és nagy vakmerőséggel vezetett ellentámadásával meghiúsította az ellenség igyekezetét s a dandárt nagy veszteségektől kímélte meg.

Prikfcel Géza százados a Wojciechow mellett vívott ütközetben tüntette ki magát századával egyetemben. Az ellenség nyomasztó túlsúlya megingatta két harcban álló ezredünk egyes részeit, melyek igen nagy veszteségeket szenvedtek már. Talán meg is hátrálnak, ha Prikkal százados és emberei nincsenek a közelükben. Prikkal olyan erővel vitte harcba századát, s emberei olyan rajongó szeretettel, olyan hévvel és lelkesedéssel követték, hogy a példa hatott, a másik két ezred ingadozó részei is új erőre kaptak és erős támadásba mentek át.

Egy nem sokkal később vívott csatában kükemezei

Bánó Kálmán százados századát a dandár jobb oldal véd je- nek küldték ki. *Bánó* százados észrevette, hogy a Por pa- takon át nagy orosz erők igyekeznek a mieink oldalába kerülni. Látta, hogy igen veszélyes a helyzet: nem habozott, ő támadta oldalba a századához képest hallatlan túlerőben lévő oroszokat. *Nyolc álló óráig* tartott a kegyetlen és szívós küzdelem. A század tizenegy halottat és ötvennégy sebesül- tet vesztett; de a támadást sikerült visszautasítani és a dandár jobboldala meg volt védve.

Más-más alkalmakkor tanúsított hősiességükért — még a háború első hónapjaiban — kitüntették *Banha*, *Koós*, *Beke* századosokat, *Király* főhadnagyot és *Gyarmathy* hadnagyot.

... És hadd említsük fel rajtuk kívül az ezred derék karmesterét, *Striczl* Józsefét, akít a hadseregparancsnokság tüntetett ki dicsérő elismerésével, mert rábeszélésének és példájának hatása alatt a zenész-legénység valódi önfel- áldozással vett részt a sebesültek elszállításában.

Íme, ez a 13-as honvédezred igen-igen vázlatos képe. Őrnagytól — karmesterig. De meg lehet ismerni belőle a legénységet is!

Még egy történet a pozsonyi honvédekről.

A pozsonyi honvédgyalozezred 1914 október 26-án késő este ért el Torgowski-Poswielnem helységbe. Napok óta heves, fárasztó harcokat vívtak már, megerőltető gyaloglásokat végeztek: boldog volt mindenki, hogy, ha rövid időre is, megpihenhet.

De a pihenés áldásaiban természetesen nem osztozhatik

mindenki. Biztosító-csapatokat is kell kiküldeni minden irányban, a honnét csak ellenség fenyegethet.

Egy gyermekifjú hadnagy, *Kiss Jenő* kapta azt a megbízást, hogy egy századdal oldalfedezetül szolgáljon a pihenő ezrednek. A század a sötét éjszaka leple alatt elfoglalta a kellő állást. Tökéletesen ki volt merülve minden ember, de azért ébren örködtek társaik épségén.

A helység előtt patak kanyargott s ezen a patakon túl voltak valahol az oroszok állásai. A fiatal hadnagy természetesen járőröket küldött ki századából, hogy az oroszokat szemmel tartsák.

Éjfélután két óra tájban egymásután tértek vissza a járőrök, mind ezzel a jelentéssel:

— Az ellenség közeledik a patakhoz. Nyilván az a szándéka, hogy átkel rajta és meglepi a mi csapatainkat.

— Majd meglássuk, — mormogta *Kiss hadnagy* s azzal tüstént kiadta a parancsot a századnak: — csöndben utánam !

«Halkkal, mint az éji köd» lopódzott a hadnagy századával abba az irányba, ahonnét az oroszok közeledését jelentették. Várjatok csak . . . nem fogjátok megzavarni a mi testvéreink drága éjszakai nyugodalmát!

Podgaj falucskánál rábukkantak az ellenségre. Rettentő harc kezdődött, amint megpillantották egymást. Az oroszok, akik meg akarták lepni a mieinket, maguk voltak meglepve. Kétségbeesetten védekeztek. Ágyúik is voltak a közelben és gránátokkal árasztották el a mi honvédjeinket. Hanem a pozsonyi fiúk nem engednek, nem ingadoznak. Tizenhárom halott, ötvennél több sebesült hever már a földön a mi hőseink közül, de ezek a súlyos áldozatok csak növelik bosszúálló haragjukat, s egész csapatokat koncolnak fel az oroszok közül. Ifjú hadnagyuk mindenütt elől.

— Ne hagyjátok magatokat, fiúk! Előre, pozsonyiak! Szuronyra, puskaagyra kerül a sor — az oroszoknak volt már ideje a háború első hónapjaiban is, hogy megtudja, mit jelent ez . . . A pozsonyi honvédek visszakergették az ellenséget a patak túlsó oldalára.

Ezen az éjszakán nem volt kedvük újra támadni.

Szürkületkor borzalmas halomban heverték a podgaji harctéren az orosz halottak és súlyos sebesültek.

* * *

Két nap is alig telt belé: újra alkalma volt Kiss Jenő hadnagynak, hogy új babérokat szerezzen a maga és hőselkü csapata dicsőségének koszorújába.

Az oroszok tanultak egyetmást az október 26-ról 27-re virradó éjszakán. Most már sokszoros túlerővel támadtak a mi pozsonyi fiainkra. Kiss hadnagy ezen a napon tartalékban volt csapatával az egyik szárny mögött. Egyszerre csak észreveszi, hogy ez a szárny aligha bírja már soká a túlerőben levő ellenség vad rohamait. Tüstént előretör tartalék-csapatával, odadobja embereit a szorongatott szárnyra.

Megint csak ő megy elől, az ő példája ragadja magával a legényeket. A már-már ingadozó raj vonal nemcsak hogy a helyét el nem hagyja, de kisvártatva olyan dühös, ellenállhatatlan rohamra indul, hogy az imént még támadó oroszok nyakrafőre menekülnek és kiürítik az állásaikat. A futó ellenség nyomába gyilkos golyózáport küldenek a honvédek. Tökéletes, mámorító győzelem! . . .

Ehhez a két «aprósághoz» csak azt kell még hozzátennünk, hogy a fiatal hadnagyot, akit katonái a halál torkába is ilyen lelkesedéssel követtek, s aki mindig győzelemre tudta vezetni őket, a király elismerése sem kerülte el.

«Rendületlenül».

Arany János egész költeményt írt — mély és gyönyörű költeményt — Vörösmarty Szózat-ának erről az egy szaváról: rendületlenül. Mi minden van ebben az egy szóban! Csak most értjük meg igazán, mit jelent az: rendületlen hűséggel megállani egy helyen, ezer kínszenvedés, ezer veszedelem között, s ott védeni a haza áldott földjét, hogy ellenség soha rá ne tehesse a lábát. Mert *ezt* a földet védjük* akár Galiciában, akár Lengyelországban, akár a csatatérré változott világ valamely más sarkában nézünk szembe az ellenséggel. Ezt a földet védték Sary-Sambor magaslatain ami beszercei fiaink, a hős 63-as gyalogezred katonái, akiknek rendületlen kitartásáról lesz most egy-két, mesének látszó, szíinigaz szavunk.

1914 október 26., 27. és 28-ik napján Sary-Sambor magaslatain (Przemyslől délkeletre) szüntelenül folytak a véresnél-véresebb harcok. Seregeink egy része oroszlanbátorsággal védte e magaslatokat az orosz túlerő kétségbeesett támadásaival szemben. A támadások jobbszárnyukat érték legerősebben. Legszélső jobboldali támaszpontunk a Janków-magaslat volt; ezt a 63-asok második zászlóaljja tartotta megszállva. A zászlóalj parancsnoka *Tordek* Henrik százados volt.

zV orosz túlerő az arcvonalnak ezen a részén is akkora volt, hogy sikerült nekik ezt a magaslatot oldalról is megtámadni. De a 63-asok kitartottak az oldalról jövő tűzben is. Az sem rendítette meg őket, mikor az oroszok — eddigi erőlködéseik eredménytelenségét látva — srappell- és gránátosóval kezdték elbontani a magaslatot. Mikor ez sem használt, nehéz mozsárütegeket vonultattak fel az oroszok. Egyik sortűz a másik után röpítette a mozsárbombákat a Janków-tetőre ... és *Tordek* százados zászlóaljja meg sem moccant. Nagy veszteségeik voltak, de egy szívvel-lélekkel elszánták magukat mindnyájan, hogy az utolsó emberig védik ezt a magaslatot, melynek birtokától az egész ütközet sorsa

28-án este aztán belátták az oroszok, hogy itt hiába-

Orosz foglyok kihallgatása a csatár mögött.

való a lőszer és az emberélet pazarlása. Százával heverték már ekkor a folytonos rohamokban elesett oroszok hullái a zászlóalj állásai előtt. Visszavonták a arcvonalukat.

A magaslat védőinek halálmegvetése, a három nap és három éjjel tartó folytonos tüzelés rendületlen tűrése meg hozta gyümölcsét. Nemcsak megtartottuk a magaslatot, de teljesen vissza is vertük az ellenséget.

Egy tapodtat sem!

Most is a hatvanhármas gyalogezredről lesz szó Ennek az ezrednek tisztjei és legénysége valóságos mintaképei a nehéz viszonyok közt rendíthetetlenül megálló férfias bátorságnak.

1914 október 23-án az ezred egyik zászlóalja azt a parancsot kapta, hogy egy Janków mellett emelkedő magaslaton foglaljon állást s azt tartsa, ameddig lehet.

A zászlóalj előretolt állásai ellen az oroszok napról-napra erősebb tüzéségi támadásokat intéztek. A mieink napok óta, felváltatlanul álltak már irtózatos tűzben, mely egy pillanatra sem szűnt meg. Az ellenséges ütegek — köztük nehéz kaliberűek is — lassankint pontosan belőtték magukat a magaslatra. Különösen a *Dahinten* Alfréd főhadnagy parancsnoksága alatt álló hatodik század szenvedett sokat. A tizenöt centiméteres gránátok rút sebe kkel hintették tele földanyánk testét; az erdő széle fel volt dülva, a fák koronája letörött, égett csonkok, ledőlő fatörzsek meredeztek, heverték mindenfelé; a földben három-négy méter széles tölc séreket vágott a robbanás — és, sajnos, néhány telitalálat a hőiesen kitartó század soraiban is pusztított. Egy géppuskát ezer darabra szaggatott a gránát. A sebesült-vivőknek és sírásóknak napról-napra

több munkája akadt. Es ez a pokoli tűz még egyre erősödött.

Október 29-én Dahinten főhadnagy kötelességszerűen jelentette a parancsnokságnál a század súlyos helyzetét, nagy veszteségeit. A százados elrendelte, hogy a legközelebbi, kevésbé veszélyes pontra vonuljanak vissza. Dél-előtt 11 óra 40 perckor küldték a főhadnaghoz ezt a parancsot. Félóra múlva megjött a válasz: még kitartunk ezen a fontos helyen, minden veszteség, minden veszedelem ellenére!

És a század valóban estig maradt még a gránátok gyilkos tüzeiben, azon a ponton, melyet már délelőtt becsülettel elhagyhatott volna.

Mesteri védekezés.

1914 október 27-én nehéz órákat élt át *Glasner* Károly őrnagy csapata, mely a 63. gyalogezred — a sokat emlegetett beszerceiek — egyes részeiből volt összeállítva. Az oroszoknak, roppant emberáldozatok árán, folytonos oldal-támadásokkal, sikerült a mi arcvonalunk oldalrészeit kissé hátranyomni. *Glasner* őrnagy előretolt csoportja kiugró szikla gyanánt állt az özönlő emberáradat közepette. Az elő-állásokig már többször eljutott az oroszok rohama, de még egyszer sem sikerült a mieink ércfalát ledönteniök . . . A bátorság és az önfeláldozás ellen ismét régi fegyverüket: a túlerőt vitték harcba, s bevehetetlennek látszó állást oldalról akarták átkarolni.

Glasner őrnagy hamar felismerte a veszedelmet. Anélkül, hogy csapatainak arcvonalát megbolygatta volna, eltévedt

és megkésített katonákból hirtelen új csapatot szedett össze az arcvonal mögött, rajvonalba állította ezeket az embereket és mikor néhány perc múlva az oroszok csakugyan szuronyrohamra indultak a mi állásaink oldala ellen, épen olyan véreSEN verték vissza őket, akár a fronton!

Hanem az őrnagy jól tudta, hogy ezen a helyen újra megfogják kísérteni az áttörést. Előbbretolta hát a tartalékszaksaszt, hogy az oldalszárnyat meghosszabbítsa és maga is ott maradt a raj vonalban, vezetni a védekezést, ha kell.

Amit előre látott, meg is történt. Újból előre rohantak az oroszok. Nemcsak erősítést kaptak, de «biztatták» is őket: saját géppuskáik kattogtak a nyomukban. Az őrnagy — mint előbb — most is egészen közel engedte őket, hogy aztán ő kaphassa oldalba kétfelől is. Puskatussal, szuronnal tizedelték meg a csapdába jutott elleniséget, mely rémülten igyekezett visszafelé.

A megszaggatott, elhajlott arcvonalat most ismét össze lehetett kötni, megerősíteni és kiegyenesíteni. Az ellenség harmadszor is megpróbálkozott a rohammal, de ez már száználmasan roskadt össze a mieink megerősödött és győzelemtől ittas sorai előtt. Le kellett mondani a támadások folytatásáról. Állásaink előtt borzalmas tömegekben hevertek egymás hegyén-hátán az orosz hullák.

Hogy ezek a súlyos órák a támadások összeomlásával, a mieink dicsőségével végződtek, azt Glasner őrnagy előrelátásának és személyes elszántságának köszönhetjük. A király a hadiékítményes katonai érdemkereszttel jutalmazta meg.

Pesti fiúk rohama.

Stary-Sambornál éjjel-nappal irtózatos tüzet állanak ki a budapesti fiúk, a Mária Terézia nevét viselő 32-es gyalogezred vitézei. A velük szemben emelkedő magaslatokon az oroszok újra bebizonyították, hogy milyen mesterei a lövészárók készítésének. (Jól eltanulták a japánoktól, de a mieink azóta még jobban eltanulták tőlük.) Alig hogy a tányéralakú sapkájuk teteje kilátszik a pompásan épített fedezékekből. A magyarok szeretnének már alaposan «odavágni nekik». Toporzékolnak türelmetlenségükben. Még sem kellemes, éjjel-nappal árokban feküdni, az ellenséget jóformán nem is látni, s közben az orosz srapnellek sűrű látogatásait fogadni, mikor az ember már ütni-vágni szeretne, szemtől-szembe a muszkával!

Végre, végre, a nyolcadik napon, jön a megváltó parancs: előre, roham!

Az első zászlóalj vad rohanással indul meg. Pattognak az orosz gépfegyverek, árasztják a halált, sok derék pesti anya fia «borul itt be vérrel», de megállás nincs, a drótsövények előtt sincs, még kevésbé az ellenség szuronyai előtt. Csakhogy már idáig jutottunk: itt már ne is segíts, uram Isten, csak nézd, hogy mit csinálunk!

. . . Szurony és puskaagy hamar kiüríti az orosz árkot. Futni sincs már ideje a muszkának. Aki átdöfve vagy betört fejvel össze nem esett, megadja magát. Száznál több fogoly és egy gépfegyver kerül a legelői rohanó század kezébe.

Jegyezzük meg jól *Torontálszigeti Zsivkovics Illés* százados nevét, a pestiek híres ezredében az ő százada járt legelői s ő járt ennek a századnak az élén!

A huszár-távírótszt.

. . . Igenis: *Kenyeres* János, a 6-ik huszárezred vitéz főhadnagya sok nagyszerű tettet vitt véghez ebben a háborúban, sok írásos dicséret tanúskodik kitűnő szolgálatairól, halálmegvető bátorságáról, de azért eddig legszebb cselekedete, melynek jutalmaképpen már a *Signum laudis* díszíti a mellét, nem lovasroham, szédítő attack, furfangosan vakmerő felderítő szolgálat volt. Más, egészen más, a mai korhoz jobban illő, férfibátorságból épen annyit, szívós kitartásból még többet is követelő cselekedet volt az.

1914 október 29 -én, mint távírótszt, *Checiny*nél átmenő állomást rendezett be, mely összeköttetést alkotott a hadsereg-főparancsnokság, a *Malagozsc*-ban levő *Hauer-féle* lovashadtest s a *Jedrezejow*ban állomásozó német gárda-tartalékhadtest között. Magában *Checiny*ben volt a gárda-tartalékhadtest utóvédje, gróf *Schüler* ezredes parancsnoksága alatt.

Schüler gróf csapatai délután óta harcban állottak az utánuk özönlő nagyszámú ellenséggel. A feltartóztatás munkáját elvégezték, éjjélkor feladták állásaikat.

Az ezredes természetesen felszólította *Kenyeres* főhadnagyot, hogy szakítsa el a távíróvezetéket és tartson az elvonuló sereggel.

Hanem a főhadnagy nem ment.

Nem ment el éjjél után négy órakor sem, mikor már az utóvéd utolsó százada is eltávozott. Ott maradt a helyén, abban a bizonyos tudatban, hogy az ellenség igen hamar odaérhet és védtelenül találja.

Hogy miért? Hát a távíró-vonalon valahol zavar volt és meg kellett várnia, míg a bajon segítenek. Igen fontos parancsokat kellett továbbítania a hadsereg-főparancsnokságtól a gárda-tartalékhadtesthez és a *Hauer-féle* lovashadtesthez. És *Kenyeres* főhadnagy természetesen találta, hogy nem mozdul, míg ezeket a parancsokat le nem kopogtatta, bár az ekkora önfeláldozást senki sem követelt tőle.

Hajnalodott már, mikor a vezetékek használhatóvá lett és a főhadnagy elvégezhette feladatát. Hat órákor — tehát két órával az utolsó védőcsapat elvonulása után — végre lóra kapott, hogy elérje a mieinket. Az ellenség már Checiny felé vonult. Meglátták. Hosszú ideig süvöltöztek a golyók a feje körül.

Nem lett baja. A lövések egyre messzebről hallatszottak, rendszertelenül, hosszabb-rövidebb szünetekkel.

A főhadnagynak a távirógép kopogását juttatták eszébe.

— Jöhettek már, — gondolta, — én több eredménnyel kopogtattam, mint ti.

A pozsonyi közös gyalogezred.

A 72-es bakák történetének talán legdicsőségesebb lapja az, ami itt következik: hogyan foglalták el *Wossala* ezredes bölcs és vitéz vezetésével Rudnik mellett az oroszok erőszámba menő állásait.

Az első számú orosz gyalogezred ijesztően megerősített sáncjai kétezer méter hosszúságban nyúltak el és több emelkedő sorban következtek egymás után. Az utolsó mögött erdő, ahonnét kényelmesen lehet erősítéseket hozni; az első előtt sík tér, egészen erőszerűen megerősítve: keresztül-kasul drótakadályok, mindenfelé rejtett földalatti aknák.

Ezzel az erőddel szemközt, a magaslat aljában helyezkedett el a 72-esek három zászlóalja, s egy zászlóalj trencséni 71-es baka. Ilyen körülmények között rendeli el a

támadást saját szakállára Wossala ezredes. (Harc közben aztán parancsot is kapott erre Schariczter vezérőrnagytól.) Ami az erőket illeti: számban majdnem egyformán állunk az oroszokkal. Csakhogy *ilyen* állásokat katonai számítás szerint akkor lehet eredményesen ostromolni, ha a támadók háromszor annyian vannak, mint a védők. Hanem Wossala ezredest csábította valami erre a hallatlan vállalkozásra — olyasmi, ami akkor még nem igen fordult elő ebben a háborúban: a tüzéségünk is majdnem egyenlő erejű volt az oroszokéval. És addig mindig az volt a helyzet, hogy nemcsak az orosz gyalogság számbeli túlereje nehezedett ránk, hanem a tüzéség is három-négyszeres erővel támadt nekünk. Micsoda boldogság volt, hogy most gyalogságunk, tüzéségünk majdnem egyenlő számú az övékével s egyetlen előnyük «csak» a szinte erődnek nevezhető, józan számítás szerint minden rohamot kibíró állásuk!

Mialatt Willerding vezérőrnagy az oroszok egész állásának bekerítését kezdte meg, a magyarok a nehezebbik végét fogták meg a dolognak és megindították az emlékezetes támadást. Egy tábori ágyúezred (szintén pozsonyi!) kis részei a képzelhető legtökéletesebb módon készítették elő oldalozó tüzzel a támadást. Az orosz tüzéségnek a mi három ütegünk elég dolgot adott, hogy magára vigyázzon; előrenyomuló gyalogosainkban nem sok kárt tehetett. Hanem annál jobban dolgoztak az orosz fedezékekben a géppuskák. A mieinket az eltakart ellenséggel szemben nem lehetett használni. A golyókévék végigsöpörtek rohamozó sorainkon; Wossala ezredes oldala mellől elesett a segédtsízt. Embereink nem igen lőttek, inkább a drótsövények szétvagdolásával voltak elfoglalva. Eközben — a hogy lehetett — fedezték is magukat, az ezredes remekelt az előnyomulás vezetésében; végül is aránylag nem voltak akkora veszteségeink, mint várni lehetett volna.

De nemcsak a gyalogság és a géppuskák tüze fenyegetett bennünket. Hol itt, hol ott, embereink lába alatt, oldala mellett, minduntalan megnyílt recsegve, ropogva a föld, az elrejtett villamos drótok egymásután robbantották fel a földalatti aknákat. Apró tűzhányó-kráterekké

vált az orosz állások előtere; föld, kő repült lángkévek között a levegőbe. Akit balsorsa ilyen kráter nyílása fölé vezetett, az bizony maga sem tudta, hogyan halt meg! A többiek, jobbra-balra, új robbanásoktól fenyegetve, csak egy dolgot cselekedhettek: fejük fölé tartották a borjút, hogy legalább a száz meg száz méter magasból visszahulló kövek elől védve legyenek valamennyire.

Tapasztalatlan csapatokat szinte megőrjít egy ilyen aknamező felrobbanása. A hetvenkettesek azonban nem voltak már mai csirkék a háborúban. Tudták, hogy akármilyen rettenetes látvány is e tűzhányók folytonos kitörése: a veszteségek nincsenek arányban az ijesztő hatással. Feltartóztathatatlanul haladtak előre — egészen az ekrazit bombák hajítótávolságáig.

Az ekrazitbombák hajigálásával a japánok annak idején vad rémületet keltettek az oroszok között. Most eltanulták kedves szövetségésüktől, de úgy látszik, hogy aki az aknamezőn áthaladt, azon már nem fog az ekrazitbomba sem. A pozsonyiak megrohanták az orosz árkokat, mielőtt régi gazdáik kiüríthették volna. Szentől-szembe aztán nem is tudtak már védekezni. Több mint *hétszáz* emberük, az ezrednek majdnem ötödrésze került fogságba.

Hogy a mi bakáink rohama még ott találta őket az árkokban, az bizonyítéka annak: nem a megkerülés, nem az ágyútűz győzött, hanem a jól és óvatosan vezetett és minden emberi számítást meghazudtoló bátorsággal végrehajtott roham. Katonáink lelke az, ami a végső győzelmet is biztosítja nekünk!

A géppuska művésze.

Egyszerű hangszer a géppuska, egy hangja van mind-össze, azt ismétli eszeveszett gyorsasággal, szabályosan. De azért akadnak művészei, akik híressé tudnak válni. A közönségük ugyan ritkán hallgatja meg őket kétszer egymásután . . . egy jól beállított és ügyesen kezelt géppuska el tudja söpörni jóformán az egész hallgatóságát.

A mi hadseregünk egyik leghíresebb géppuska-művésze *Antonu* Miklós, a 60-as (egri) gyalogezred századosa, a géppuskaosztag parancsnoka.

A pukarzewi ütközetben az oroszok sorai közt, egészen közelről, gyilkos tüzelés szántott végig. Tisztán hallották a géppuskának varrógéphez hasonló szabályos kattogását, jobbra-balra sűrűn estek össze az eltalált katonák, de sejtelmük sem volt róla, hol rejtőzhetik ez az ördögi masina. Mintha nem a földről, hanem valahonnét a levegőből kopogna rájuk a golyók jégesője. Igazuk van, csakugyan a magasból jön az áldás, mert Antonu százados vakmerően előrevitette a gépeit szabad területen és elrejtette egy háztetőn.

Mikor az oroszok nagykésőre észrevették, valamennyi ütegüket, puskájukat e különös fedezék ellen irányították. A soraikat azonban sokkal jobban megritkították már a géppuskák, semhogy rohamot is intézhetnének a ház ellen. Gyalogságunk érzi az ellenség gyöngeségét, kihasználja az alkalmas pillanatot, ujjongva, ordítva tör előre — és a szurony teljes dicsőséggel fejezi be, amit a géppuska nem egészen dicstelenül kezdett. . .

Komarownál ismét gyönyörködhetnek az oroszok a vakmerő tiszt művészetében. Itt maga cipelte egyik géppuskáját a legelső rajvonalba, az ellenség tüzeiben hidegvérrel helyezte el a töltényszalagot s azzal úgy nekieresztette a golyók áradatát, hogy még egy orosz üteg is tanácsosnak találta a gyors visszavonulást.

Rudniknál, ahol az oroszok támadtak, meg kellett tanulniok, hogy Antonu százados nemcsak a támadásban bátor,

de éberem tud védekezni is. Akármilyen halkan lopóztak is felénk, a géppuska tüstént dolgozni kezd és széles sorokban aratja le az emberkévéket. Állásaink előtt hullahegyek tanúskodnak a géppuska művészenek újabb borzalmas sikeréről. . .

Az a hallatlan vitézség, mellyel Antonu százados a legveszélyesebb pontokon gyakorolta művészetét, ezideig — egy nem éppen jelentéktelen sebesülés mellett — a király elismerését is megszerezte neki.

A német bajtársak oldalán.

Nemcsak a hatalmas méretű haditettek együttes végrehajtásában nyilvánul meg az a szoros egység, mely a mi seregeinket a németekkel összeforrasztja. Gyönyörűséggel és büszkén szemlélhetjük azokat az aránylag jelentéktelen alkalmakat is, mikor a két sereg egymás mellett elhelyezett csapatai örömetst ontják vérüket, hogy egymáson segíthessenek. Nemes versengés fejlődik ki közöttük — versengés, amelyben nincs győző és legyőzött, csak nyertes van: a két hadsereg összessége.

A Mokracz mellett vívott harcokban a német gárdadandár estefelé közel volt erős orosz állásokhoz, melyeket rohammal kellett elfoglalnia. A német csapatoktól egy körülbelül nyolcszáz méter széles mocsaras lapály választotta el a mi 32-es gyalogezredünk tartalékát.

Hogy a németek támadásakor kissé meg legyen már puhítva az oroszok vonala: a mi részünkön elhatározták, hogy energikusan nekitámadunk az ellenség oldalának.

Precup Viktor hadnagy kapta meg a parancsot, hogy

két századdal hajtsa végre ezt az oldaltámadást. A vállalkozó kedvű fiatal tiszt nagyszerűen felelt meg e kockázatos feladatnak. Megállás nélkül, feltartóztathatatlanul rohant neki a 32-esek az orosz árkoknak. Szuronnyal verték ki onnan az ellenséget. Hatvan orosz elfogtak és egy géppuskát zsákmányoltak.

Precup hadnagy és a két magyar század (pesti fiúk!) merész rohama lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy a németek kevéssel utóbb végrehajtott általános támadása teljes sikerrel járt. Ezért az elismerésre méltó s a német bajtársak oldalán kétszeresen dicsőséges tettéért az ifjú hadnagy a harmadosztályú katonai érdemkeresztet kapta.

A magyar testvérekért.

A magyar katonák nem bajtársnak szólítják egymást, hanem testvérnek. Száz és száz megható eset bizonyítja, hogy ez a megszólítás nem üres szó. Amit egymásért tesznek, áldoznak, merészelnek, arra vérbeli testvér is ritkán képes.

A tisztek ritkábban használják ezt a szót. De hogy érzik — és hogy *mennyire* érzik, annak gyönyörű példája *Répássy főhadnagy* története.

Reményi alezredes honvéd-menetzászlóalja a haliczi ütközet folyamán olyan viharosan nyomult előre, hogy a sereg többi részei nem tudták vele fenntartani az összeköttetést. Mikor ennek a Bolszovcénél álló zászlóaljnak, mely itt csak a legsúlyosabb veszteségekkel tudta magát tartani, vissza kellett volna vonulnia a Dnyeszter mögé: az elérhetetlen távolságban elől küzködő magyarok el vannak veszve, ha a kassai vadászászlóalj segédtisztje nem értesíti a fenyegetett testvéreket szörnyű helyzetükről. A Dnyesz-

terén átvívó vashíd már fel volt robbantva, az oroszok tódultak a folyó felé s az egész környéket kozák-rajok árasztották el. Messze, túl a folyón pedig még mindig ott voltak «valahol» a honvédek és harcoltak elkeseredetten, nem is sejtve, hogy milyen rettenetesen egyedül maradtak . . .

Amint mondtuk, minden összeköttetés el volt vágva és hiába való volt minden tudakozódás: senki sem hallott semmit az elmaradt magyarokról. Egyik lovas járört a másik után küldték ki: egy sem került vissza. Síri hallgatás fedí a magyar zászlóalj sorsát.

Ekkor jelentkezett *Répássy Aurél*, a 32-es tábori vadász-zászlóalj főhadnagya.

— Én megkeresem magyar testvéreimet — járőr nélkül, *egyedül*.

Elengedték, bár nem szívesen és nem sok reménységgel.

A Dnyeszteren már csak egy fából összerótt szükséghid vezetett át, azt is épen fel akarták robbantani az utászok. *Répássy* valósággal könyörgött nekik.

— Ne bántsátok még ezt a hidat. Tartsátok minden áron, míg meg nem találok azt a zászlóaljat.

Azzal átlovagolt a szükséghídon és nekivágott, egy-maga, az ellenségtől elárasztott területnek. Tudakozódásról szó sem lehetett; inkább a messziről hangzó lövések voltak útmutatói. Hiszen tudta, hogy csak egy csapat harcol már a Dnyeszternek ezen az oldalán. Egész álló nap lovagolt *Répássy* főhadnagya, minden pillanatban készen a halálra. Egy gondolat gyötörte csak: vájjon tudják-e a szükséghidat addig tartani, amíg én visszahozom a zászlóaljat?

Végre, *Bolszovcénél*, megtalálta őket. A honvédek még mindig szemtől-szembe álltak az ellenséggel. Nem tudták, hogy egyedül vannak. De nem tudta bizonyosan az orosz sem. Érthetetlen volt ennek a maroknyi csapatnak a csökönyös ellenállása. Csak úgy tudta ezt magyarázni az ellenség, hogy vannak még más csapataink is a Dnyeszteren innen. Nem mert egész erejével támadni, míg tisztán nem látja a helyzetet. És ez volt a magukra maradt magyarok szerencséje.

Boroevics Svetozár gyalogsági tábornok, hadtestparancsnok,
a kit a harctéren neveztek ki hadseregparancsnokká.

Reményi alezredes és tisztjei természetesen nyugtalanodni kezdtek, amint az idő eltelt és semmiféle parancs nem érkezett a zászlóaljhoz. Rá kellett jönniök, hogy teljesen elszakadtak a mieinktől. De hát hol, merre lehetnek? Hír nem jut el, sem tőlük, sem hozzájuk: az oroszok minden járőrt lelőttek.

Répássy váltotta meg őket a gyötrelemmé vált bizonytalanságból. Röviden megmagyarázta nekik a helyzetet:

— A sereg már visszament a Dnyeszter túlsó partjára, sietve el kell szakadniok az ellenségtől és vissza, mmél gyorsabban . . .

Megelőzte őket és rettentő aggodalommal vágatott a folyó felé. Tartják-e még az utászok a hidat? Nem mondtak-e le ennyi idő multával minden reményről, hogy a zászlóalj és ő visszatérnek? Es még ha reménykednek is: nem voltak-e kénytelenek az utánuk özönlő ellenség előtt az átjárást megsemmisíteni?

. . . Bizony nem igen hitte már a kis utászcsapatban senki, hogy Répássy főhadnagy útja sikerrel járt. De azért tartották a hidat. Örömujjongás köszöntötte a tajtékozó lován megérkező hőst, aki messziről intett nekik:

— Jövünk! Jövünk! Ki kell tartani . . .

Es jött a megmentett zászlóalj, átvonult utolsó emberig a nyomorult faalkotmányon. Az ellenség ordítva tolongott utána. És mikor az utolsó honvéd is biztonságban volt a Dnyeszter innenső partján, a dühöngő oroszok orra előtt levegőberöpüit a hid.

Egy ember törhetetlen bátorsága, testvéri hűsége véghezvitte azt, amiért annyi járőr pusztult el hiába. Kimentette reménytelen elhagyatottságából az egész zászlóaljat, — magyar testvéreit.

Tizenegyezer lövés — a hegyi-patakából.

1914 november 7-én át kezdték csoportosítani azt a dandárt, melyhez a besztercei 63-as gyalogezred egyik zászlóalja is tartozott. Ennek a zászlóaljnak a feladata volt, hogy az átcsoportosítás fedezése céljából hatalmába kerítsen egy R.-től északra emelkedő magaslatot. Ámde mielőtt a magaslat nyergét elérhette volna, megszállotta az ellenség, még pedig túlnyomó erővel; tüstént szilárd állást foglalt el és nemcsak gyalogsági tűzzel árasztotta el a zászlóaljat, hanem több géppuskásosztagot is kezdett működtetni.

Az Ott-féle zászlóalj helyzete igen veszedelmessé kezdett válni. Csak egy géppuskásosztagot állíthatott szembe az ellenséggel, de ez az egy, amint látni fogjuk, nemcsak megmentette a szorongatott zászlóaljat, hanem tökéletes győzelemhez is segítette.

A géppuskásosztag parancsnoka, *Rimbás* György főhadnagy, egy szempillantással megértette a helyzetet és megtalálta a legkedvezőbb állást géppuskái számára. Egy oldalt eső vízmosás volt ez, melynek fenekén zúgva rohant le egy jéghideg hegyi patak. Ebből a vízmosásból oldalt lehetett kapni az ellenséget.

A főhadnagynak sikerült itt olyan gyorsan és ügyesen elhelyezni a géppuskáit, hogy az ellenség sem ekkor észre nem vette, sem később fel nem fedezte, pedig, majd meglátjuk, adott egynéhány életjelt magáról!

Rimbás főhadnagy — egyik géppuskát maga kezelve — örületes gyorsasággal lőtt az oroszok oldalába. A zászlóalj, ezzel a nagyszerű segítséggel, elfoglalta a magaslatot és kivetette állásaiból az ellenséget. Mialatt az rendetlenül visszavonult, a mieink gyorsan beásták magukat az elfoglalt állásokba.

Ez az előrelátás szükségesnek is bizonyult, mert alig hogy az oroszok összeszedték magukat és valamelyes erő-

sítést kaptak, tüstént hozzáláttak, hogy visszafoglalják a magaslatokat. Hanem a zászlóalj arcvonaláról jövő tüzelést most még eredményesebben segítette a fölfedezhetetlen géppuskásosztag oldalozó tüze ... Az orosz támadás — hús lépésnyire a céltól! — szánalmasan összeomlott. Sok halott és sebesült hátrahagyásával özönlöttek vissza. Még egy támadással próbálkoztak, de Rimbás főhadnagy most is ott állt a hegyi-patakban és onnét seperte el a rohanók egész sorait. A második támadást is visszaverték és ezzel a zászlóalj zavartalan birtokában maradt a magaslatoknak. Az orosz aznapra megelégelte a multságot.

Öt óra hosszat — délután egytől hatig — tartott ez a kétségbeesett küzdelem, melyből a 63-asok kerültek ki győztesként. És egész idő alatt (ne felejtjük el: november volt és Galiciában!) — térden felül állott a gyors folyású, jég-hideg hegyipatakban Rimbás főhadnagy ... Félig megfagyva, elgémberedett ujjakkal kezelte maga is mindvégig egy géppuskát és *tizenegyezer* töltényt lőtt el...

A király a harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntette ki a találékony, önfeláldozó és bátor tisztet. Egyébiránt ez már a második kitüntetés volt, amit Rimbás főhadnagy az ellenséggel szemben tanúsított vitézség miatt kapott.

Hús napos küzdelem az orosz túlerővel.

Fiatal főhadnagykok legmerészebb álmaiban is ritkán szerepel akkora kitüntetés, mint a hadiékítményes vas-koronarend harmadik osztálya. Ama kevés alantas tiszt

között, akik ezt a nagy kitüntetést eddig megkapták, dicsőséggel szerepel *Sill* Ede főhadnagy neve.

Sül főhadnagy a Conrad báró nevét viselő 39-es — debreceni — gyalogezred zászlóaljsegédtisztje. A zászlóalja húsz napig állott szakadatlan, kemény harcban többszörös orosz túlerővel. A zászlóaljparancsnok már hősi halált halt, a századosok részben elesetek, részben megsebesültek, a legénység óriási veszteségeket szenvedett, úgy látszott, hogy a zászlóalj maradványai nem tarthatják tovább állásaikat, az oroszok tömege kifogyhatatlanul áradt feléjük . . .

Ebben a kétségbeejtő helyzetben roppant akaraterőt és bátorságot kívánó cselekedettel próbálkozott meg Sill főhadnagy. A folyton támadó ellenségtől csekély távolságra nekilátott, hogy hét különböző század szétszórt legénységét saját vezetése alatt egyesítse. Ebből az anyagból — néhány tartalékos hadapród buzgó segítségével — új, érintetlen csapatot formált. Vas energiájával nemcsak rendbeszedte őket, de ellátásukról is úgy gondoskodott a lehető legnehezebb körülmények között, hogy a vitéz debreceni legényekben újra fel tudta ébreszteni és ébren is tudta tartani a győzelem reménységét, a kitartást, a támadó kedvet. Arra is volt gondja, hogy az egészségtelen mocsaras vidék meg ne ártson testi épségüknek. Apjukat látták benne a debreceniek, szívesen követték a legveszedelmesebb vállalkozásra is.

Nyolc napig tartották még magukat, alig kétszáz méternyi távolságban az ellenségtől, éjjel-nappal sűrű srappell-tűzben. Eleinte gyöngé és keveset érő fedezékeiket ez idő alatt biztos lövészárkokká mélyítették ki, s az orosz rohamok egymásután omlottak össze az újonnan összeállított csapat rögtönzött földhányásai előtt. . .

Ezért terjesztették fel Sill főhadnagyot még a harc folyamán «szinte emberfölötti tevékenysége» jutalmául valami «különös kitüntetésre». Hamarosan meg is kapta — és erre a vaskoronarendre csakugyan joggal lehet büszke ő is, meg a vezetése alatt harcoló 39-esek «szedett-vedett» dicsőséges csapatai is!

Muszáj!

A magyar huszár előtt nincs lehetetlenség. Lehet egy feladat teljesítése akármilyen nehéz, akármilyen veszedelemes: ha egyszer *muszáj* valaminek meglenni, az meg is lesz.

Röviden kifejezve a dolgot, azt mondhatnók, hogy a *muszáj* szónak ilyen huszáros értelmezéséért kapta *Soóváry Zénó*, a 8-as huszárezred hadnagya, a hadié ki tmén yes harmadik osztályú katonai érdemkeresztet.

... Egyszer este 9 órakor azt a parancsot kapta a dandárparancsnokságtól, hogy húszt legénnyel lovagoljon el Sary-Samborig és állapítsa meg ott az ellenség számát, elhelyezkedését, készülődéseit.

A hadnagy tüstént útnak ered huszáraival. Sötét az éjszaka, de azért nem messzi jutnak el észrevétlenül: az élen haladó két huszárt orosz tábori őrs állítja meg.

A két legény véletlenül megtanult már a háborúban néhány orosz szót. Az is eszébe jutott hirtelen a ravasz huszároknak, hogy éjjel a «vörös ördög» is fekete . . . Kozáknak adják ki magukat, váltanak egy-két barátságos szót az orosz előőrsökkel, azzal elbúcsúznak és szép lassan, nyugodtan visszaporoszkálnak a hadnagyukhoz.

Soóváry hadnagy, mikor a huszárok jelentését meghallgatta, elhatározta, hogy az orosz örök láncolatát — akárhogy is — áttöri. Hú embereivel vaktában nekivágat az ellenségnek.

Az első roham nem sikerül. Két huszár, négy ló a veszteség.

— Át muszáj törni — parancs: parancs! — mondja a hadnagy s a huszárok valamivel távolabb újra megpróbálkoznak az áttöréssel. Itt is tüzelés fogadja őket: úgy látszik, igen sűrűn állhatnak az orosz őrsök. A második roham sem sikerül. Tovább kell tapogatózni, mindig előre!

Az éj sötétjében Soóváry hadnagy és huszárai egy látszólag megszállatlan községbe érnek. Talán itt sikerül az áttörés. De itt is hirtelen lövöldözés támad minden ol-

dalról. A huszárok tovább vágatnak, de az orosz golyók újra hat lovat lönek ki alóluk.

Most már nem lehet egyebet tenni: szép csöndben meg kell várni a hajnal pirkadását, akkor talán észrevesznek valami kedvező alkalmat, hogy átjussanak az orosz vonalon. Visszatérésre természetesen senki sem gondol. *Muszáj* elérni Sary-Samborig !

... És valóban úgy lett: hajnalpirkadáskor, mikor az oroszok már álmukban sem gondolták volna, hogy az a néhány huszár még mindig közelükben mer tartózkodni: ügyesen és vakmerően keresztülvágták magukat Sary-Samborig. Láttak mindent, amit látniok kellett.

A visszatérés — jól tudjuk — még nehezebb, kockázatosabb feladat ilyenkor az előrehatolásnál is. De Soóváryt és huszárait most már kegyébe fogadta a szerencse — talán mert megmutatták, hogy nélküle is tudnak boldogulni, pusztá vitézséggel — s «hazáig» nem zavarta őket az ellenség. A dandárparancsnokság hamar megkapta mindazt a felvilágosítást, amire szüksége volt — azazhogy, amit *muszáj* volt megszerezni. ..

Százados és tizedes.

Fontos földérítő szolgálatra rendelték ki az északi harctéren *Buzinkay* Bélát, a 2. dragonyosezred századosát. Csak egy tizedes vezetése alatt álló járőr kísérte. így jutott el november 9-én P . . . vidékére, ahol az ellenség megerősített állásban helyezkedett el.

Buzinkay százados néhány emberével leszállott a lóról, mintegy háromszáz lépésnyire közelébe férközött az ellenségnek és onnan igyekezett a helyzetet kikémlelni.

Arz Arthur gyalogsági tábornok, a 6. hadtest parancsnoka; Hadffy Imre altábornagy, a 39. honvéd gyaloghadosztály parancsnoka és Molnár Dezső vezérőrnagy, dandárparancsnok a harctéren.

Hanem az oroszoknak egy oldalvást előretolt csapata mégis csak észrevette a járőrt és hevesen tüzelni kezdett. A századost meg is sebezte egy golyó, de nem sokat törődött a sebével.

— Gyorsan vissza a lovakhoz! — parancsolta az embereinek.

Késő volt.

A százados és dragonyosai lóra tudtak ugyan még pattanni, de ezalatt olyan távol kerültek egymástól, hogy az ellenség közéjük nyomult és elvágta embereitől a századost.

A magára maradt Buzinkay épen vágára akarta ösztökélni a lovát, mert remény most már csak a gyorságban lehetett... de ekkor körülnézett és észrevette, hogy a tizedese, aki szintén egyedül maradt, nem ül még nyeregben.

Látta, hogy szegény ember kétségbeesett erőfeszítéssel próbálja a puskaropogástól s az oroszok vad lármájától megbokrosodott lovát megfékezni — de hiába. És a sebesült tiszt a leghevesebb tűzben odaugrat az altiszthez és szerencsésen nyeregbe segíti.

A menekülés még ezzel a késsedelemmel is sikerült. Százados és tizedes, a tűzvonalból kivágtatva, kettesben folytatják veszedelmes földerítő útjukat. Egyszer kozákok üldözik őket, de sikerül elmenekülniök. Máskor meg erős ellenséges járőr toppan eléjük. Százados és tizedes — igenis, nekivágnak ketten a járőrnek s egy perc alatt szétugrasztyják.

... A sebesült tiszt és hűséges kísérője izzadó lovukon megérkeznek ahhoz a parancsnoksághoz, ahová küldték őket és megteszik fontos, vérenszerzett jelentésüket.

Magyar földön.

Ma, mikor seregeink a lengyel mezőkön is túl, orosz földön üzik a vert ellenség kétségbeesett seregeit: bánatos büszkeséggel gondolunk vissza a Kárpátok közt lefolyt hosszú, véres harcokra. Úgy akarta a sors, hogy a mi hazánk szent testén is tiporjon a megvadult szörnyeteg; hogy megismerjük mi is azt a szenvedést, azt a lelki gyötrelmet, amit a határokon betört ellenség küld maga előtt.

Kellett ez a megpróbáltatás, hogy még nagyobb, még emberfeletti legyen utána fölemelkedésünk. A magyar katona dicsőséget szerzett Szerbia, Galícia, Lengyelország, Oroszország földjén, de az ellenség még mindig nem tudta, kivel áll szemben. Akkor tanulta meg, mikor a mi földünkre tette a lábát.

Jólelkű és lovagias a magyar katona. Verekszik az ellenséggel, de megbecsüli; megöli, de nem haragszik rá. A düh, a személyes gyűlölet, embernek ember ellen érzett ádáz haragja itt tört ki belőle először: a haza megtámadott földjén.

Itt nem lehetett maradása az oroszoknak. Ha százszor annyi lett volna, akkor sem.

Pedig volt elég. Hányszor kellett győztes csapatainknak megállaniok vagy hátrább húzódnok, mert a megsemmisített ellenség nyomán háromannyi új, pihent ember állott kimerült, megiritkult soraik elé!

Ezért dicsőséges ennek a harcnak minden részlete, akármelyiket kapjuk is ki találomra. Mert egy-egy visszahúzóadás közben is megtalálhatjuk az önfeláldozó bátorság örökös babért érdemlő példáit.

Egy székely származású tiszt esetét választjuk ki most a sok közül. A Czirókaófalunál, november 21-én vívott ütközet folyamán csiktaplócái *Lázár* Károly, az első huszárezred hadnagya, fontos paranccsal indult az elől küzdő rajvonal felé. Arról volt szó, hogy hátrább eső vonalon kell egyesülniök. Nagy ellenséges túlerő felvonulását jelezték a járőrök s ezen az újabb vonalon hatásosabb ellenállást lehetett kifejteni.

Lázár hadnagy már sűrű golyózápokban jutott el a rajvonalig. Végrehajtotta a megbízatását és gyalog akart visszatérni a dandárparancsnoksághoz. Útközben egyszerre csak észreveszi, hogy az erdőből, egészen váratlan helyen, orosz századok settenkednek elő. Rögtön átlátta a helyzetet: ez egy bekerítő mozdulat előkészítése akar lenni! Tudta, micsoda veszedelem ez azokra a csapatokra, melyeket nem lehet értesíteni a dologról, különösen a 101. gyalogezred egyik századára.

Lázár hadnagy nem olyan fából volt faragva, hogy ilyenkor új parancsot várjon. Nem törődött saját veszedelmes helyzetével: a golyózápokban újra előment, hogy a mieinket figyelmeztesse.

Szerencsésen eljutott az előretolt csapathoz, mely a hír hallatára abbahagyta a harcot, Lázár utasításai szerint visszavonult és így szinte veszteség nélkül kimenekült a már-már összehúzódó hurok szorításából.

De ez még nem volt elég Lázár hadnagnak. Összegyűjtött egy útközben szétszóródott szakaszt; segítette a géppuskásosztag embereinek, hogy a fegyvereket idejében elrejtsek és épen vigyék hátra a gyülekezőhelyre.

Ennyi mindenre volt gondja, ideje, lelki nyugalma, az ellenség közvetlen közelében. Mert a golyók néha háromszáz, néha csak száz lépésről süvöltöttek felé ... de ez a kellemetlen zenekíséret nem változtatott az intézkedései megfontoltságán, önálló, határozott cselekvésével, bátor nyugalmaival jelentékeny csapatrészeket mentett meg a körülzárástól, a megsemmisüléstől.

És ez — nem egyetlen parancsörtiszi útja volt, mikor ilyen módon tüntette ki magát. Sok vakmerő cselekedet jutalma volt az a Signum laudis, amit most elmondott tette után kapott.

A cirókaófalui ütközet.

Ez a magyar földön lefolyt ütközet, melynek egyik vakmerő szereplőjéről épen az előző sorokban emlékeztünk meg: érdemes arra, hogy néhány részletéről is tájékoztassuk az olvasót. Meg fogja érteni ebből, hogy nem ok nélkül mondtuk: «dicsőséges ennek a harcnak minden részlete . . . mert egy-egy visszahúzóadás közben is megtalálhatjuk az önfeláldozó bátorság örökös babért érdemlő példáit».

A 12. huszárezred, 1914 november 21-én, reggel hat órákor megszállotta a Cirókaófalutól északra emelkedő magaslatot, s e mögött egy másikat is. A 12-esekhez csatlakozott még a 14-es huszárezred négy százada, egy utászszakasza, géppuskás-osztaga. A hátrább emelkedő magaslat megszállása erősen visszavont balszárnnyal történt, egészen a Ciróka-patakig. A harcvonal [körülbelül 3500 méter volt; kellett minden ember, tartalékra alig lehetett gondolni... Az ezred-tartalék tizenkét ember volt, meg egy lovas szakasz a Cirókaófalutól mintegy 700 méternyire délre levő hídnál.

Az orosz tüzérség kilenc órákor pokoli tüzet zúdított a mi előretolt állásainkra. Másfél óráig állták a huszárok a tüzet a magaslatok lejtőin; állták volna tovább is, de minden áldozat céltalannak látszott. A tüzérség s a túl-erőben levő gyalogság golyózápóra elől — a dandárparancsnok rendeletére — visszavonultak a huszárok s a magaslatok gerincét szállották meg. A 12-es huszároknak az előbb említett csapatokon kívül segítségére küldték még a 101-es gyalogezred egy századát s a 29-esek egy géppuskaszakaszát. Ezek a Cirókaófalutól délre levő hídnál avatkoztak a harcba. Negyed egykor azonban már visszavonulást parancsoltak nekik. Délben ugyanis jelentések érkeztek, hogy az ellenség nyugati irányban megkerüli az állásainkat.

Egy órákor aztán a 12-esek egyrészét is összegyűjtötték a hídnál és gyalogszerrel elindították a Takcsány felé vezető úton. Vagy két kilométernyire járt már az ezred

Cirókaófalutól délre, mikor észrevették, hogy a Jármos-völgyből az útra nyomuló ellenséges csapatok elvágták a visszavonulásukat. Heves gyalogsági tűzben, az út fölött emelkedő magaslatokon kellett tovább menniök. Megfogyva, kimerülten, de teljes rendben, csüggedés nélkül jutottak el Takcsányba délután négy órakor.

... Egy óráig tartottak ki, tudva azt, hogy az ellenség megkerüli őket, hogy a segítőcsapatok már korábban elvonultak. Az ezrednek ez a hősiesség kitaratása tette lehetővé az egész ütközet-csoport rendezett, nyugodt visszavonulását. Feláldozta magát: hiszen az ellenség időközben végrehajtott megkerülő mozdulata több helyütt elvágta ennek az ezrednek a visszavonulási útját. Épen ezért, amint láttuk, heves tűzben, meredek hegyoldalakon, úttalan utakon érték csak el a sereg zömét. Nyolc tiszt és hatvanhat ember maradt el az úton — halva vagy súlyos sebbel.

Ezt az önfeláldozó hősiességet, melyből — szerencsésebb viszonyok között — tíz fényes győzelem is kitelt volna, érdeme szerint méltányolták. *Toms* Pál lovag, őrnagy, *Várady-Szakmár* Donát és nemestóthi *Szabó* Béla századosokat a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntette ki a király. Ugyanebben a kitüntetésben részesült szentkatolnai *Elekes* Gábor is, a 14-esek századosa, akinek szintén nagy része volt a 12-es huszárezred magasztos, önfeláldozó harcaiban.

Géppuskák tüzeiben.

A 1 l-es honvédgyalozezred igazán nem szűkölködik dicsőséges emlékekben és hallatlan vitézségükkel kitűnt tisztokban meg legényekben. De azért ennek az ezrednek emlékezetéből aligha fogja egyhamar kitörölni a nevek, az események áradata *Petrovay* László főhadnagy vitézségét.

Nisko mellett tűnt fel először, mikor az ezred túlerőben levő ellenséggel szemben védekezett. A szomszéd század bekerítve fogságba került, de *Petrovay* főhadnaggyal s az ő embereivel nem bírt az ellenség.

November 23-án, a következő napon vitte véghez legvakmerőbb hőstettét. Honvédéivel szemközt egymás mögött négy orosz fedezék húzódott el. A géppuskák úgy voltak beállítva, hogy oldalról söpörhessék végig gyilkos tűzzel a rohamozó csapatokat. És *Petrovay* főhadnagy megrohanta embereivel egymásután mind a négy állást és elfoglalta. Fogságba ejtette, aki élő még maradt ott a magyar honvédek rohama után; két géppuskát zsákmányolt és biztosította a véremszerzett állásokat a mieink számára.

Másnap tovább ment . . . Most már valóságos erőd-számba menő állásokat kellett megszereznie. Csak a harmadik rohamra sikerült, de — sikerült. Visszavetette az ellenséget s az elhagyott állásban rengeteg lőszert talált.

A hivatalos felterjesztés röviden és egyszerűen azt mondja *Petrovay* főhadnagyról, hogy «mindkét ütközet folyamán bátorságot és hidegvért tanúsított az ellenséges géppuskák oldalozó tüzeiben».

A hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztel tüntették ki.

Egy másik 11-es honvéd.

Ez a kis eset is 1914 november 24-én történt. Dr. K. Molnár Ödön, a 1 l-es honvédegyalogezered hadnagya Maszlovnál állt a szakaszával. Elfoglalt egy orosz lövészárkot és foglyul ejtette a legénységet. Az ellenség kétszer is megpróbálkozott, hogy elkeseredett rohammal vegye vissza a lövészárkot — de a maroknyi csapat mindakétszer véres fejjel kergette vissza a sokszoros túlerőt.

Hogy harcolt itt minden ember! Maga Molnár hadnagy sem elégedett meg azzal, hogy szóval bíztassa a legényeit. Felkapott egy puskát és tüzelt, tüzelt, míg egy shrapnell-szilánk harcképtelenné nem tette.

Hősies kitartásának többek között az az eredménye is megvolt, hogy a mieink eközben néhány veszélyeztetett géppuskánkat kimenthették az ellenség karmai közül.

Dr. K. Molnár Ödön hadnagy vitézségét a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel jutalmazták.

Mikor kell a sebet bekötni.

Hogy mikor kell a sebet bekötni? Hát természetesen mentül előbb — feleli minden ember, teljes joggal. Nincs szívettépőbb látvány, mint az ellenséges lövészárkok közt elmaradt szerencsétlen katona, aki véres sebével órákig, néha napokig kénytelen elhagyatva, segítség nélkül heverni.

És mégis — úgy látszik, vannak, akik nem tartják olyan sürgősnek a sebük bekötését és az orvostudományt ezzel a különös szabállyal gazdagítják:

— A sebet a győzelem után kell bekötni.

Niczky Ferenc gróf, tartalékos főhadnagy, a 18. magyar népfőkelőezred egy századát vezette valamelyik ütközetben. Az ellenség, mint rendesen, túlerőben volt s a századnak igen súlyos feladattal kellett megbirkózni. Niczky gróf folyvást a legveszedelmesebb pontokon tartózkodott. Nem is tartott soká, míg egy gránátszilánk megsebesítette s a gránátszilánk után kisvártatva egy puskagolyó nyomán buggyant ki a vére.

A két seb közül egy is elég lett volna ahhoz, hogy hátravitesse magát. Kérték is, hogy tegye meg, de hiába. Nem akarta nehéz helyzetükben másra bízni derék magyar népfő kelőit.

A harc folyt, ádázul, keményen, minden idegszálát megfeszítő éberségre volt szükség ... De Niczky gróftól nem is gyöngítette el a vére lassú hullása. Legalább addig nem, míg úgy érezte, hogy a fronton szükség van rá ...

Nyolc teljes óra hosszat tartott a küzdelem. Nyolc óra múlva viharzott végig az egész vonalon a győzelem ujjongása, az előretörés mámoros mozdulata, a menekülő ellenség részegítő látványa.

— Ezt már nélkülem is megcsinálhatjátok, — mondta csendesen Niczky gróf. Sápadt volt már és gyöngye, nagyon gyöngye a vérveszteségtől. Engedte, hogy hátravigyék.

— *Ilyenkor* kell a sebet bekötni, látjátok ...

A király a 3. osztályú hadiékítményes katonai érdemkereszttel tüntette ki Niczky gróf főhadnagyot.

A lőszer.

A lőszer az, ami meghazudtolja Montecuccoli híres mondását, hogy a háborúhoz pénz. pénz és pénz kell. Kiderült a mostani háborúban, hogy — hát hiszen kell pénz is, egy kicsit több, mint amennyiről Montecuccoli valaha álmodott, de a világ minden pénze sem elég az üdvösségre, ha történet nincs. Es bankót könnyebb gyártani, mint löszert.

A mi seregeink nem is igen láttak ebben hiányt. Ha volt valami kis fennakadás néha, azt az utánszállítás nehézségei okozták. Vagy, egyszer-egyszer, egészen különös természetű bonyodalmak.

Például épen az a nagyszerű testvéri együttműködés, amit seregeink a németekkel kifejtettek, sok megbecsülhetetlen haszna mellett olykor zavart okozott a lőszer pótlásában. A mieink nem tudták hirtelenében kiegészíteni a németeket s a németek a mieinket, ha egy pillanatra megszorultak: lévén mindkét sereg fegyvereinek különböző kalibere.

Ilyen eset fordult elő a kis Sieniawa-erőd védelménél, ahol német és osztrák-magyar csapatok harcoltak egymás mellett. A német népfölkelőknek nem volt fejenkint negyven tölténynél többjük s a mi készleteinkből nem lehetett kiegészíteni őket — elmondtuk, miért. A helyzet igen súlyos volt, mert az orosz támadás veszedelme minden pillanatban fenyegetett s a porosz seregtörzshöz vivő összekötő-vonal ellenséges tűz alatt állt.

Ebben a kínos helyzetben *Matwansky* József, az 1. sz. huszárezred főhadnagya, aki mint parancsörtszt volt a lovasdandárhoz beosztva, önként ajánlkozott, hogy elhozza a töltényeket a VII. porosz hadtest főparancsnokságától.

Sarkantyúba kapta a lovát, végigvágatott a veszedelmes vonalon — csudával határos, hogy egyetlen golyó sem érte — és megszerezte a szükséges löszert, négyszáz darab töltényt minden egyes katonának.

Épen a kellő pillanatban ért vissza. Alighogy az ujjon-

gással fogadott drága ajándékot kiosztották a legénység között, már támadott is az ellenség. De most nem kellett többé takarékoskodni a golyóval! A derék német népfőlkelők olyan gyorstüzélést eresztettek meg a muszka ellen, hogy riadtan, összezavarodva menekült vissza.

Matwansky főhadnagy, aki merész felderítő lovaglásaival amúgy is sokszor kitüntette már magát, ezért az útjáért királyi elismerésben részesült.

Bezerédj főhadnagy.

Ne haragudjál, nyájas olvasó: megint huszár-járőrökről beszélünk. Igaz, magunk sem tudjuk hamarjában, hányadszor. De mikor olyan nehéz a kitüntetések lajstromában úgy lapozgatni, hogy minduntalan ezeknek a kis felderítő-járőröknek a vakmerőnél-vakmerőbb kalandjaival ne találkozzék az ember! Valóban úgy látszik, mintha huszár-tisztjeink mulatságból keresnék napról-napra a veszedelmek válogatott fajtáit, különben szinte érthetetlen volna, hogy parancs nélkül is a leglehetőlenebbnek tetsző vállalkozásokban kockáztatják az életüket. Hiszen ha felsőbb parancsnokságuk egyenest a halálba akarná küldeni őket, akkor se található ki számukra olyan megbízásokat, amelyeneket ők a maguk jószántából hajtanak végre.

Tucatjával számolják már azokat a hihetetlen kirándulásokat, amiket a háború kezdete óta tett 8-as huszáraival *Bezerédj* András tartalékos huszár-főhadnagy. Ahol vakmerőség kellett, amúgy is őt küldték ki, de feladatát rendszeresen megtoldotta még valami váratlan ráadással.

Épen egy Fenyvesölgy környékén végzett veszedelmes lovaglásról tért haza (a magyar földet taposó oroszok golyói folyvást ott zizegtek az ő meg a huszárai füle körül) — mikor, november elsején, azzal bízták meg, hogy Bystrica—Opaka táján kémlelje ki az ellenség erejét.

Bystricán találkozott először a magáénál jóval erősebb kozákjárőrökkel. Hanem a magyar huszár régóta tudta már, hogyan kell a kozákkal elbánni. Nem ijedtek meg háromszoros túlerőtől sem. Nekik rontanak — Bezerédi főhadnagy legelői, — néhány kozák kirepül a nyeregből, kettőt elfognak, a többi sarkantyúba kapja a lovát és elvágat, amerre lát.

Most már annál merészebben folytatják felderítő útjukat a mi huszáraink. Hát még mikor erősítést is kapnak! Az «erősítést» úgy tessék érteni, hogy útközben a tulajdon ezredük két kis járőrével találkoznak, ezeket magához veszi a főhadnagy és most már — hús, mondd hús kemény magyarral rendelkezik. Elég az neki! Még támadni is mer ezzel a csapattal: megszállja a Horodenkától délre emelkedő fontos magaslatot, ahonnét széles kilátás nyílik mindenfelé. Félóráig tartja ezt a helyet pokoli támadások ellen, amíg a gyalogságunk oda nem ér, hogy felváltsa.

Most már nyugodt lélekkel hazamehetne. De még ad magának egy feladatot: a Magura-magaslat kikutatását. Csak aztán indul vissza.

Könnyű elképzelni, hogy micsoda óriási értéke lehetett Bezerédj főhadnagy jelentéseinek, amiknek adatait az ellenséges sereg kellős közepén szerezte. Királyi elismerést kapott értük.

A tartalékos zászlós.

Zászlósi rangban nem igen szokta ütközetek sorsát eldönteni az ember — se jobbra, se balra. Legalább is nem szoktak zászlóst döntő jelentőségű feladattal megbízni. De annál nagyobb dicsőség, ha megfelelő helyzetben elég bátor és találekony ahhoz, hogy egy saját felelősségére végrehajtott mozdulattal elhatározó fordulatot adjon az ütközetnek.

Ezzel dicsekedhetik *Hayek* Frigyes, a székelyudvarhelyi 82-es gyalogezred negyedik menetzászlóaljához beosztott tartalékos zászlós.

Heves tüzéségi tűzben állott egy ütközet folyamán a szakaszával. A helyzet olyan volt, hogy még a visszavonulást is aligha meg nem bocsátották volna neki. A vitéz zászlós azonban épen az ellenkezőre határozta el magát. Lelkes szavakkal úgy fel tudta biztatni székely katonáit, hogy — előbbre nyomulhatott velük. Sőt még ragadós is lett ennek a szakasznak a vakmerősége. Más, szomszédos csapatok is csatlakoztak hozzájuk.

Hétszáz lépésnyire az ellenségtől megállottak. Itt megvetették a lábukat. A merészen előretolt állást kétszeres erővel és dühvel ostromolta az ellenség, de hiába. A zászlós tudta, hogy a maga eszétől kezdett vállalkozásnak *nem szabad* rosszul végződni. Kitartásával újra meg újra lelket tudott önteni szorongatott embereibe is — és az eredmény az volt, hogy *Hayek* csapata az egész ütközet sikerét megmentette.

A másodosztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Ezerkéz vagy Ezerszem?

Ha ebben a világháborúban esetleg még vörösbőrű indián felebarátaink is felvonulnának ellenünk «a kultúra védelmére», alighanem a címben olvasható két név közül valamelyikkel tisztelnék meg *Hubrich* Aristidest, a Frigyes főherceg nevét viselő 52-es gyalogezred főhadnagyát.

Hubrich főhadnagynak, mint zászlóaljsegédtisztnek, az volt a mindennapos foglalkozása, hogy parancsokat vigyen a tűzvonaiba és jelentéseket hozzon onnan. De nem elégedett meg azzal, hogy ezt a feladatot a leghevesebb tűzben is nyugodt biztonsággal, százszor meg százszor teljesítse. Parancs nélkül is megfordult a tűzvonalon legkülönbözőbb, legveszélyeztetettebb részein, hogy a maga szemével tájékozódjék a helyzetről. Természetes, hogy így szerzett megfigyelései sokkal értékesebbek voltak a maguk mindent megvilágító összefüggésében, mint a csapataikkal egy helyhez kötött tisztékéi.

De ez még csak az Ezerszem névre adna jogot a főhadnagynak. Az Ezerkéz szerepe ott kezdődik, mikor a lőszerpótlást vezeti. Ő látta mindenütt, hol mekkora a szükség — és nemcsak ügyes intézkedéseivel teszi lehetővé, hogy a lőszer akadály nélkül eljusson mindenüvé, de maga sem restelli a fáradságot és a legelső tűzvonalon, ahol legjobban várják a puska gyilkos magját, személyesen jelenik meg és úgy osztogatja szét a várva-várt kincset. Ujjongás fogadja mindenütt, de már ezt alig hallja az ezerkezű főhadnagy, régen másfelé jár, ugyanolyan örömet és megnyugvást hozva magával ...

«Az ellenség előtt tanúsított bátor viselkedésének elismerésül» királyi dicséretet kapott s a^bronzferdeméretet a katonai érdemkereszt szalagján.

Kisvárday százados.

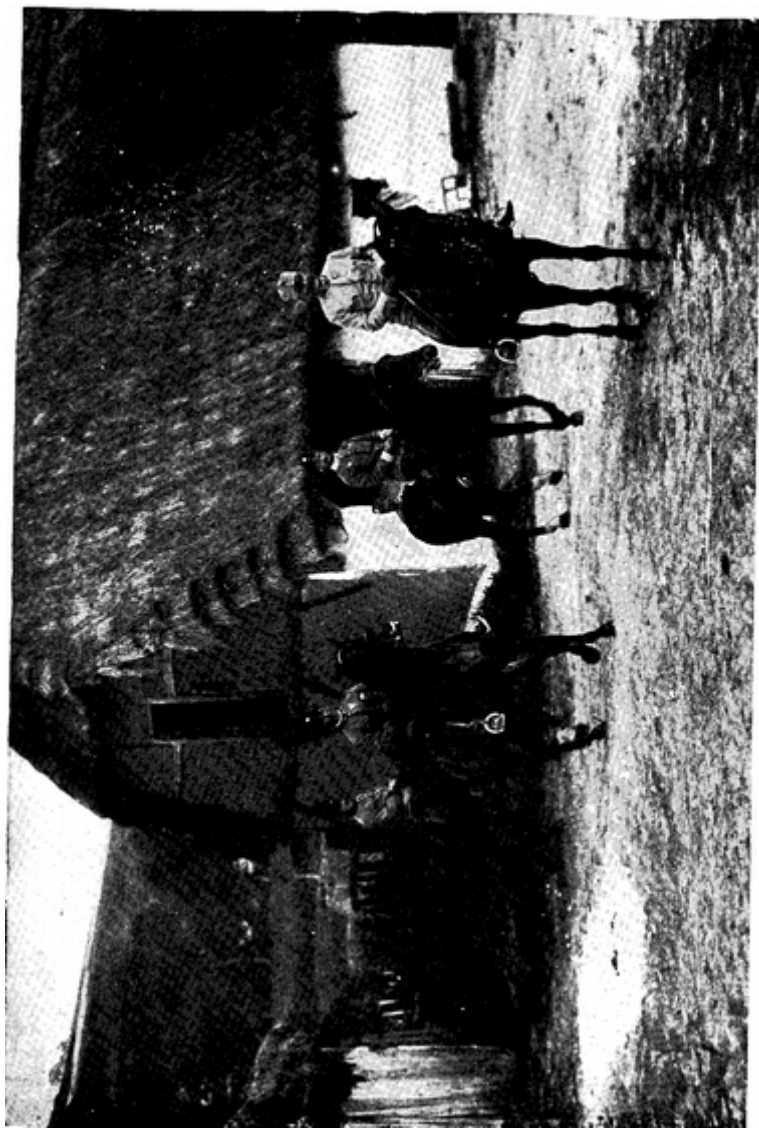
1914 december 4-ére virradó éjszaka Korinánál a 26. honvédegyalozezred négy százada volt előőrsi szolgálatra kirendelve. A csoport parancsnoka, *Kisvárday* János százados, azt a jelentést kapja a járőröktől, hogy legalább is kétszerakkora orosz erők vonulnak Korina felé.

Gondolni sem lehetett arra, hogy a késő éjszakában hirtelen erősítéseket hívjanak a mieink hátrább levő éjjeli szállásáról. De még kevésbé gondolt arra Kisvárday százados, hogy az előős-csapatok elhagyják a helyüket. Csak egy dolog segíthetett: vakmerő támadással megelőzni az ellenséget. Az elhatározás hamar megszületett, a végrehajtása sem tartott sokáig. Nyugodtan megtelefonált minden szükséges rendelkezést az alája rendelt csapatok tisztjeinek.

A négy század egyszerre, hangtalanul, széles frontban tör ki az állásaiból. . . Lövések hangzanak el, eleinte csak egynehány, aztán egyre több. Az ellenség azt hitte, hogy állásaiban támadhatja meg csapatainkat és egyszerre csak maga van megtámadva, nemcsak szembe, hanem két oldalról is! Rövid kézitusa s az oroszok már özönlenek is visszafelé, rémült menekülésük közben rengeteg halottat, sebesültet, foglyot hagyva hátra.

Reggel újra kezdi az ellenség az előnyomulást, most már négyszeres túlerővel. Kisvárday százados vakmerőségét megnövelte az éjszaka kivívott siker — szembeszáll négyannyi ellenséggel is! Emberei másodszor is támadnak védekezés helyett és a szerencse másodszor is a bátrak mellé szegődik ... Az ellenség zavarba jön, csapataink vakmerő támadását látva nem tudja helyesen megítélni a számukat, sokkal többnek sejtí őket, mint a hányan vannak ... És az ő lelküket épen úgy nyomja az éjszaka szenvedett vereség, mint a mieinket betölti vakmerőségük első diadalának emléke. A négyszeres túlerő szégyenletesen visszavonul . . .

Mikor a hadseregpáncsnok értesült a 26-osok hősiességéről, táviratilag rendelte el, hogy a tisztet s a

Hofmann altábornagy, hadtestparancsnok szemleújáról hazatér.

legénység legérdemesebb részét kitüntetésre terjesszék fel. *Herrmann* Ede százados, aki Kisvárday mellett mint segédtsízt működött a súlyos harcokban, a hadiékítményes katonai érdemkeresztet kapta; *Luger* Ferenc főhadnagy, *Zivny* Frigyes hadnagy, *Schwarz* János és *Kurz* Ágost tartalékos hadnagyok a *Signum laudis* a katonai érdemkereszt szalagján. Egész sereg altisztet és közlegényt tüntettek ki vitézségi érdemmel.

Maga Kisvárday százados, akit már egyszer kitüntettek bátorságáért s aki most súlyos sebesülés után alig meggyógyultan sietett vissza a frontra, a hadiékítményes harmadosztályú vaskoronarendet kapta ez új hőstette elismeréséül.

Jönnek utánunk . . .

Nem is történet, ami most következik — csak eset, nem is épen rendkívüli eset. Azért érdemes megírni, mert akarva sem tudná elkerülni az ember, hogy valami mély, általános, örök értelmet tulajdonítson neki. Mintha oka, célja, igazolása, jövődjöje és egész dicsősége benne volna a mi háborúnknak . . .

Elővédnek küldöttek ki *Kövesi* Ferencet, a 3-as honvédhuszár-ezred főhadnagyát a szakaszával.

Erős orosz lovassággal kerültek szembe. A lovasságot tüzérség is támogatta. Egyenlőtlen, rettenetes volt a harc, de *Kövesi* és huszárjai nem is gondoltak hátrálásra.

A főhadnagy maga is súlyos sebből vérzett már, de nem akarta otthagyni a harcot. Tudta, hogy minden emberre szükség van és félt, hogy nélküle végre is el találnak csüggedni szorongatott emberei, kik a lecsapó grá-

nátok tüzeben vívják élet-halálküzdelmüket az ellenség tömegével.

— Ezt a helyet nem szabad elhagyni, — kiáltotta emberei felé, — jönnek utánunk a mieink, nem futhatunk eléjük szégyenszemre !

Es ott maradt, vérző sebével, a harc győzelmes befejezéséig. A huszárok közül sem tágitott senki. Érezték ők is, hogy *jönnek utánuk*, hogy ők nemcsak egy seregtestnek, de egy ragyogó igazságnak, egy magasabb, emberibb műveltségnek is elővédé. Kelet rabszolga népei között; hogy nem szabad visszafordulniuk, mert ők és akik utánuk jönnek, egy új és szebb világ reménységét hordják a kardjuk hegyén ...

A szeretet hőse.

Hannenheimi *Hann* Eberhard, a nagyszebeni 23-ik honvédgyalozezred hadapródjelöltje a polgári életben orvosnövendék. Az ezredorvos-főnök mellé volt beosztva.

Hogy a hivatását hogyan fogta fel, mit és mennyit tett a sebesültekért, azt csak egyszerűen és szárazon, jóformán a hivatalos jelentés szavaival szabad elmondani. Úgy érezzük: minden hozzáfűzött szó rontana a dolgon.

Tehát: ez a fiatalember minden támadásnál szorosan a rajvonal mögött volt, hogy a sebesülteket minél előbb el-láthassa az első segítséggel. Az 1283-as Czyrak-magaslat megrohanásakor is csak ezt tette. Saját sebesültjeink mellett a közvetlen közelünkben harcoló németeket is gondjába vette. Nem törődött sem az emberfölötti munka fáradalmaival, sem a folytonos életveszéllyel, melynek épen úgy ki volt téve, mint a raj vonalban küzdők, nem törődött a

sok helyütt másfél méter magas hóval, mely minden lépést ezerszeres fáradsággal fizettetett meg. Dolgozott, kötözött, mentette a drága emberéletet — nem végkimerülésig, mert ha a lelke engedi, a teste réges-régen összeroskadt volna már, hanem addig, míg három golyó súlyos sebeket nem ütött rajta.

A Vöröskereszt hadiékítményes ezüst díszjelvényével tüntették ki.

Roland-ének.

Nehéz most visszaidézni képzeletünkbe azokat az időket, mikor a franciák és németek ősei békés egyetértésben éltek közös nemzeti büszkeségük, Nagy Károly uralkodása alatt. Nagy Károly teste Aachenben nyugszik, szobra ott áll a párisi Notre-Dame székesegyház előtt — és a lelke ... vajon mit érez most, ha látja a magasból, ami idelent történik?

És Roland, a nagy király unokaöccse és legdicsőbb vitéze — ő is közös hőse a francia és német mondáknak. A franciák egyetlen nemzeti hőskölteménye az ő dicsőségét zengi; a berlini Sieges-allee szobrainak sorát az ő hatalmas alakja zárja be.

Ez a legendás dalia nem hódításokkal, győzelmes harcokkal tette örökéletűvé a nevét. Roland csapata utó védnek maradt Nagy Károly elvonuló serege nyomában; százszoros erejű ellenség támadta meg és ő ezt a százszoros erőt tartotta vissza, morzsolta le, amíg egyedül maradván maga is vérebe roskadt le Ronceval völgyében.

Λ mi csukaszürke ruhás népfölkelőink, békés polgárokból hirtelen katonává lett tisztjeikkel együtt, nagyot néz-nének talán, ha megtudnák, hogy tetteik krónikásának a

roncevali hőst juttatták eszébe. Pedig nincs ezen semmi csodálni való. Ők is utóvédnek maradtak, kevesedmagukkal százszoros ellenséggel küzdöttek a többiek jóvoltáért — és meghaltak sokan, sokan közülük, egy tapodtat sem hátrálva, arccal az ellenség felé fordulva ... pedig nekik is csak egy életük volt, mint a mondák hősének.

A szerbiai offenzíva idején, az első naptól az utolsóig, dicsőséges szerepet játszott a debreczeni 3. népfőlkelő gyalogezred. November végén a Kolubara-átkelésnél tűntette ki magát. «Krausz apánk» seregének volt oka, hogy büszke legyen a debreceniekre.

December ötödikén rendelték Valjevóba az ezredet; három napig tartotta az ottani magaslatokat az ellenség egyre erősödő támadásaival szemben.

Mikor aztán fáradt seregünk új, pihent és túlnyomó számú ellenségre bukkanva kénytelen volt a meghódított szerb földről visszatérni: a debreceni népfőlkelők fedezték Valjevónál ezt a mozdulatot.

Hadállásunk egyik szárnyán, a Dobicabrdo magaslat házai között, Dr. *Ηόμιση* Ottó népfőlkelő főhadnagy vezetett egy szakaszt. A polgári életben járásbíró, királyi táblai tanácsjegyző volt. Akik *akkor* ismerték az elragadóan kedves modorú, tehetséges és lelkiismeretes embert, bizonyosan elhitték volna, hogy most is meg fogja állani a helyét. De akadtak, akik ismerték a filozófiáját is, melynek jelszava az volt: minden mindegy, semmiért sem érdemes lelkesedni... nos, *ezek* nem ismertek volna december kilencedikének súlyos óráiban Hóman Ottóra. Nagy szavakat, igaz, nem mondott most sem, de tett olyat, amire sok hangos lelkesedő nem lett volna képes. Szakaszával két órán keresztül tartotta vissza, állította meg a szerb sereget. Az első pillanattól kezdve tudta, hogy életét fogja adni azokért, akiknek védelmére ideállították. Tudta, hogy minden perc sok magyar életet jelent — és nem törődött azzal, hogy ezeket az életeket az övével kell megváltani.

Két óráig tudta, ismételjük, feltartóztatni a szerbeket. Ekkor találta homlokon a halálos golyó. Nyugodtan halhatott meg. Ez a két óra több volt, mint amennyit ilyen

körülmények között a legvakmerőbb képzelet is álmodhatott volna.

. . . Hőskölteményt a huszadik században nem írnak. Hóman Ottó halála kicsiny epizód csak a milliók csatájában. De nekünk jól esett, hogy legalább e néhány sorral áldozhattunk az elesett hős emlékezetének.

A király a harmadosztályú katonai érdemkereszttel tisztelte meg halott katonáját. Ugyanezen a napon érdemelte ki a 3. népfölkelő gyalogezred több más tisztje is az uralkodó kitüntetését. *Plachy* Jenő hadnagy, aki szintén elesett, továbbá *Kiss* Kálmán főhadnagy, aki sebesülten a szerbek kezébe került, ugyancsak az érdemkeresztet kapta; *Roth* Kálmán, *Rázsó* Kázmér, Dr. *Olchárom* László, Dr. *Bessenyei* Lajos, *Czink* Aladár, *Fráter* József és *Hercz* Győző főhadnagyk a Signum laudist.

A hetes huszárok első tábori százada.

Tekintsük át futtában azokat a kitüntetéseket, melyek egyetlen magyar huszárszázad tisztjeit érték a háború első néhány hónapjában — a legnehezebb időkben.

Worisek Ernő századost, aki a 7-es huszárezred 1. tábori századának élén állt, már béke idején is jól ismerték, mint kiváló műveltségű, nagy katonai tudású tisztet, akire a legnagyobb veszedelem idején is nyugodtan rá lehet bízni derék huszáraink életét. Tudása, taktikai ügyessége, éleslátása — és nem utolsó helyen: bátorsága egy-két visszavonulást fedező harcban érvényesült először.

Aztán a Novemiasztónál és Baligrodnál vívott ütközetekben tűnt ki eredményes működésével. Legfontosabb jellemvonása az általános helyzet gyors megértése, az összesség érdekeihez való alkalmazkodás volt. Főként ennek lehet a sikereit tulajdonítani.

A tábori század harcaiban jelentős része volt *Adda* Alfréd főhadnagynak, egy kitűnő, bátor és megbízható, igazi huszárnak, aki leginkább hírszerzőiárörök vezetésében szokott remekelni. A baligrodi ütközetben erős ellenséges tűz közepette igen fontos jelentést hozott az egyik szárnyunk ellen támadó oroszok számáról. Minden perc drága volt — de idején érkezett, a parancsnokság jókor megtehetett még minden szükséges intézkedést, s az ellenség átkaroló mozdulatát meg lehetett akadályozni. Ez a lovaglása egy megnyert csatát jelentett... Es ez csak egy példa a sok közül. *Adda* főhadnagy jelentései a Mogilka magaslaton, Kotoróvnál, Chyrovnál, Stary-Sambornál vívott ütközetekben egyaránt fontos, sokszor döntő szerepet játszottak.

A kiváló tisztet — épen úgy, mint századosát — dicsérő elismerésével tüntette ki a király.

A századnak még két tisztje kapta akkoriban ezt a kitüntetést.

Az egyik *Kürthy* Ernő főhadnagy volt, fiatal, ritka ügyességű, merész tiszt, aki Béres kán ál az ellenség elhagyott állásain át hidegvérrel belovagolt magába a községbe és még alkonyat előtt biztos értesülést szerzett az oroszok közeledéséről. Épen ilyen bátran viselkedett Einsiedelnél és Falkensteinnél; az ellenség pokoli tűzével dacolva behatolt ezekbe a helységekbe is és fontos híreket hozott az ellenség erejéről és csoportosításáról. De legeredményesebb munkája az volt, mikor Zlotkovtól délre derítette fel az ellenség elhelyezkedését.

A másik, *Orosz* András hadnagy, a huszár-virtus igazi megtestesítője. Kürthynél is ifjabb, csupa vállalkozókedv, pezsgő életerő, türelmetlen vágyakozás veszedelmes kalandokra ... A legveszélyesebb munka, a járőr-parancsnokság, neki is kedves szórakozásai közé tartozik. Legényei

imádják, a példája ragadós közöttük . . . Követik tűzön-vízen, nem muszájból: gyönyörűségből is.

A novemiasztói csatában egy borzalmasan nagyszerű éjszakai lovaglással tette magát nevezetessé. A harmadik és a hetedik hadtest parancsnokságához vitt fontos jelentéseket, részben a Magiera-magaslatnál küzdő csapatok helyzetéről, részben az ellenség állásáról és erejéről.

Kitűnt aztán a Baligrod körül vívott harcokban is, mikor a jelentéseit számos ellenséges járőr között átsurranva, lovaglásra fölöttébb alkalmatlan terepen kellett elhoznia. Dehát ahol lovon nem lehetett járni, ott leszállt a lóról. És ahol az ellenséges járőrök nagyon kellemetlenek voltak, ott — elbánt velük. Legalább erre vall az a följegyzés, hogy Hegyescsaba táján egyik útvjáról több orosz gyalogost hozott magával — meg egy kozákot, lovastól.

Így bánt el az oroszokkal Orosz András — és ilyen tiszték vezetik a mi huszárainkat!

Összekötő szolgálat.

Az összekötő-szolgálat tulajdonképen abból áll, hogy a széles fronton harcoló csapatok között jelentéseket, parancsokat kell hordozni és személyes megfigyeléssel áttekinteni a helyzetet, amit az egyes pontokon mozdulatlanul álló csapatok tisztjei nem tehetnek meg. De hogy mi mindennel lehet még az összekötő-szolgálatot — összekötni, arra kitűnő példát mutatott *Ragany* Dezső főhadnagy,

ezredsegédtiszt, aki a 4-es számú magyar népfölkelő-gyalogezrednél végezte ezt a fontos munkát.

Lubátovánál és Krosnónál állt harcban az ezred 1914 december 14-én és 15-én. Ragány főhadnagy a leghevesebb ellenséges tűzben járta végig újra meg újra a harcvonalat. Hogy az ezred tevékenysége egy pillanatra se gyöngülhessen, legjobbnak vélte, ha maga veszi kezébe a lőszerpótlás vezetését. Mesteri ügyességgel gondoskodott arról, hogy mindenhová idejekorán és bőségesen elegendő lőszer jusson.

De nem elégedett meg ezzel sem. A harc kegyetlenül folyt, itt is, ott is felbukkant egy csapatától eltévedt, riadtan kóborló katonánk; sokan elcsigázva heveredtek le — akárhova, a legveszélyesebb helyekre is, csakhogy kipihenhessék magukat egy kissé.

Ilyen eltévedt, vagy pihenő katonákat szedett össze a harcolók sorai mögött Ragány főhadnagy — és ezt a hirtelen összeállított csapatot maga vezette vissza az ütközetbe. Új életet tudott önteni a fáradt, bódult emberekbe; új, váratlan segítséget hozott az elől küzdőknek.

Így értette Ragány Dezső az összekötő-szolgálatot.

Signum laudist kapott, piros-fehér szalagon.

Egy tartalékos hadnagy meg egy század népfölkelő.

Nem színeznünk semmit... A tényeket mondjuk el.

Nagy András tartalékos hadnagy a 3. magyar népfölkelő-gyalogezred egyik századának parancsnoka volt. A Krosnótól és Bialobrzegitől északra vívott ütközetben —

1914 december 15-én — Sporna helység közelében állott a hadnagy és százada.

Körülbelül két század orosz támadta meg az állásaikat. Ezt a kétszeres túlerőt sikerült visszaverniök. Tüstént üldözni is kezdték őket. Az oroszok közben újabb erősítéseket kaptak és megnövekedett számukban bizakodva megint felállottak egy hátrább eső vonalon, hogy támadást intézzenek a mieink ellen.

A mi népfölkelőink sorai bizony megritkultak az első támadás visszaverése s az üldözés közben. Arról, hogy tovább nyomuljanak előre, nem lehetett szó. Sőt — vissza is vonulhattak volna becsülettel. De erre nem gondolt sem Nagy András tartalékos hadnagy, sem a megfogyatkozott népfölkelő-század . . .

Kitartottak az új állásban és akkor sem tágítottak, mikor észrevették, hogy az ellenség be akarja keríteni a balszárnyukat. Nagy András, mintha tíz helyen is lett volna egyszerre; bízatta, lelkesítette az embereit, ügyesen meghiúsította az ellenség minden számítását — és az elszánt magyarok valósággal belécsökönysödve az állásuk védelmébe, megtartották ezt a véremszerzett helyet.

Nagy András a piros-fehér szalagos Signum laudis-szal tüntették ki.

A siker.

Zsíros István nevét néhány esztendővel ezelőtt szárnyára kapta a hír: a Nemzeti Színház adta elő nagy sikerrel *Fátum* című színdarabját. Talán első eset volt nálunk, hogy aktív katonatiszt színpadon próbálkozott meg a

legfélelmesebb túlerő: a közönség legyőzésével. Zsíros Istvánnak első próbálkozása sikerült. Azóta hallgatott. Most, a háború folyamán, újból feltűnik a neve — még «zajosabb» siker kíséretében. A harctéren is túlerővel áll szemben, de itt sem fél tőle és itt is legyőzi...

1914 december 20-án Watterich ezredes csoportja (két és fél zászlóalj) megtámadta Javor-nál az ellenség állásait. Az oroszok egyik ellentámadásuk alkalmával mintegy három zászlóaljat vetettek meglepetésszerűen a mieink balszárnya ellen. A helyzet súlyos volt és könnyen végzetessé válhatott volna. Zsíros István, a 16. tábori ágyús ezred századosa, mint ideiglenes osztályparancsnok, a rendelkezésére álló 3 üteg jól célzott és eredményes tüzelésével megállította az oroszok előnyomulását s ezzel megmentette az egész csoportot a visszaszorítástól. A helyzet gyors megértése, elhatározásának hirtelensége és személyes bátorsága voltak ennek a sikernek főtenyezői.

Gondoljuk meg, hogy a csoport minden oldalról körülbelül 2—3 kilométernyi távolságban volt a mi seregünk egyéb részeitől; hogy a megtámadott szárny egész tartaléka mindössze egy — gyalogsági szakasz volt. . . így aztán teljes mértékben megbecsülhetjük Zsíros százados körültekintő, önálló cselekvésének nagyszerűségét.

A százados, aki mint üteg-, osztály- és ideiglenes ezredparancsnok egyaránt kitűnően megállta helyét, a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztet kapta meg.

Ilyen sikereket arat mostanában Zsíros István.

Honvédek a Dunajec mellett.

Védelmi állásban voltak 1914 december 21-én a Dunajec mellett a 20-as honvédek. A Konary-hídfő felől négyszeres tülerővel támadta az orosz ezt az ezredet. *Hilian* Jenő hadnagy, századparancsnok volt századával legerősebben kiteve az oroszok támadó dühének. Velük együtt *Rutich* Sándor főhadnagy, a géppuskás-osztag parancsnoka. Mind a kettőnek módjában volt, hogy ragyogó bizonyosságát adja bátorságának és kitartásának . . .

Az ellenség tűzértségi és gyalogsági tüze nagy erővel kapta oldalba őket. De személyes bátorságának példájával mind a kettő lelket tudott önteni az embereibe: megálltak a helyüket. Sok veszteségük volt, az oroszok egymásután ismételték meg előretöréseiket, egyre több reménységgel ... De a kitartásnak megvolt az eredménye. A segítség útban volt és még jókor érkezett.

Vlasits Ernő százados, az ezredtartalék parancsnoka, saját elhatározásából indította el csapatát a szorongatott ezred segítségére. Wolkán át előrenyomult az oroszok szárnya ellen. Igaz, hogy nemsokára maga jutott oldal-tűzbe, de oly kitűnő és szerencsés intézkedéseket tett, hogy százada pompásan fölfeljődve teljes erejével rá tudott zúdulni az oroszra és kényszerítette, hogy súlyos veszteségekkel, menekülve vonuljon vissza.

Mikor *Vlasits* százados megjelenésének hatása érezhető volt már, *Hilián* hadnagy is ellentámadást intézett az orosz ellen, *Rutich* főhadnagy pedig fokozott géppuskatűzzel támogatta.

A támadás az egész vonalon sikerült: az orosz mindenütt régi állásaiba vonult — vagy futott — vissza.

A három tiszt mindegyike megkapta a maga jól megérdemelt kitüntetését ezért a dicsőséges, nehéz napért.

Vlasits százados és *Hilián* hadnagy a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztet kapták. *Rutich* főhadnagy — aki már mellén viselte a *Signum laudist*, — ismételt legfelső elismerésben részesült, aminek látható

jele: a piros-fehér szalagon viselt ezüst katonai érdem-érem.

Egy éjszaka története.

Nem hiába beszélnek harctérről visszatérő katonáink, hogy a legborzasztóbb helyzetben is valóságos boldogságot, édes megnyugvást éreznek, ha a hátuk mögött meghallják a mi ágyúink dörgését. Úgy érzik, hogy nincsenek elhagyatva, szeretettel gondolnak rájuk, védelmezik veszendőnek látszó életüket. Riadó, hangos öröm tör ki a lövészárkokban, mikor ezek a jól ismert hangok megszólalnak ott hátul . . .

A karácsonyi harcok idején történt az, amit elmondandók vagyunk. A következő cikkben többet is olvashat majd arról az olvasó, mit jelentettek a karácsonyi harcok az orosz hadszíntéren; micsoda pokoli, kegyetlen számítás-sal küldték ellenünk az orosz katonákat ezekben a szent órákban, arra számítva, hogy az ünnep hangulata meggyöngíti katonáink figyelmét.

A december 22-éről 23-ára virradó éjszakán előre észre lehetett venni, hogy az oroszok éjjeli támadásra készülnek a 29-es vadászászlóalj ellen.

A vadászok elszántan várták a támadást. De várta a tüzéségünk is. Azaz hogy nem is várta meg.

Dr. *Kálmán* Dezső, a 16-os tábori ágyúezred tartalékos hadnagya kapta meg a parancsot, hogy négy ágyúval akadályozza meg a támadást.

... A rohamra váró vadászok feje fölött csakhamar elzúgtak az első ágyúgolyók. A megkönnyebbülés, a nyugalom érzése szállt meg minden lelket. Nem hagynak el bennünket!

Tüzérségi megfigyelő-tisztnek egy gyalogos az orosz lövészárkokat mutatja.

Megfigyelő.

Nem hagyták el. Kálmán hadnagy oly kitűnően vezette egész éjjel a négy ágyú tüzelését, hogy az orosz roham már csírájában összeomlott. Az ellenség súlyos veszteségekkel, vad zűrzavarban vonult vissza a syski-sienoi magaslatokra. A későn felvirradó hajnal üres mezőt látott a vadászok állásai előtt. . . Csak otthagytott halottak, sebesültek heverték szanaszét.

Így fordult dicsőségesre, győzelmesre a borzasztónak ígérkező éjszaka. Es ez elsősorban Kálmán Dezső hadnagy jól célzott, kellő időben és kellő helyre küldött srappell-jeinek köszönhető . . .

Signum laudist kapott, piros-fehér szalagon.

Karácsonyi harcok.

Karácsony és harc — hogy ez a két szó így összekerülhetett, az ennek a háborúnak minden borzalmi között a legborzalmasabb. Hiszen örökös harc, küzködés ez a földi élet, békében is acsarkodva állnak egymással szemben a megélhetésért tülekedő szegény apró férgek és a vagyonért, hatalomért versengő nagyok, de mégis van egy ünnep, egy százaszorosan szent nap, amelynek már közeledtére magába száll mindenki; amelynek estéje idestova kétezer esztendő óta árasztja azt a melegséget, azt a szeretetet, amire mindnyájunknak akkora szüksége van.

1914 karácsonya millió és millió apát, férjet, testvért, gyermeket talált messze, messze a békességes családi tűzhelytől. Bizonyos, hogy sokkal, de sokkal kevesebb kara-

csonyfa gyúlt fel az idén Európaszerte, mint más esztendőken. És ahol felragyogott, ahol a háború nem jelentette még a tökéletes, reménytelen szegénységet: mennyire más arcok állták körül a szeretet fáját, mint más időkben! Az apró gyerekek talán most is gondtalan örömmel bámulták a gyertyák fényét. A nagyobbak, azok már érezték, hogy hiányzik valaki az ünneplő családból; azok észrevették, hogy az édesanyjuk arca nem sugárzik úgy, mint máskor, hogy könnyein keresztül nézi az apróságok örömét és a lelke valahol messze jár, azt a távollevő valakit keresve, aki most is a lövészárokban gunnyaszt és — talán épen ebben a pillanatban éri a szentségtörő ellenség halálos golyója.

... Karácsony a harctéren ! Azok, akik az édes otthonban hiányoztak a karácsonyfa mellől, azok, akiknek távolléte miatt nem ragyogott fel a karácsonyfa lángja, sőt a tűzhely is hideg maradt talán — együtt voltak mind, száz és száz-ezerszámra, Galícia jeges, havas mezőin. Aki véletlenül a harc vonal mögött pihent, az megülte társaival a családjuktól elszakadt, magányos férfiak komor, szép ünnepét. Ajándékok kerültek elő, a messze otthon üdvözlétei; szent énekek hangzottak fel és volt idő Jézusra gondolni, akinek a szívét sohasem sebezte meg a világ jobban, mint ezen az estén. Szabad volt ellágyulni, szabad volt szeretetre gondolni a mi harcosainknak, ez az ellágyulás nem gyöngíthette meg az erejüket, hiszen nem gyűlöletből harcoltak ők, nem mások földjét, vérért áhították: a magukét védték, azt a talpalatnyi földet, ahol övéikkel biztos békességben akartak élni. És a harc vonal mögött épen olyan meleg, épen olyan békés, szerető, szomorúan szép volt a karácsony, mint odahaza.

De künn a fronton! Mi volt ott, istenem, örök gyalázata azoknak a pokoli agyvelőknek, melyekben karácsony éjszakáján véres támadások gondolata születhetett meg! Azoknak a vezetőknak, akik ilyen parancsot ki tudtak adni! És azoknak a szegény, elnyomott, durvaságra nevelt ostoba katonáknak, akiket erre is vakon föl lehetett használni!

Szégyene az egész emberiségnek, de fel kell jegyezni: karácsony éjszakáján, abban a hitben, hogy a mieink az ünnep hangulatában kevésbé lesznek óvatosak, az oroszok mindenütt a szokottnál is erősebb és kíméletlenebb támadásokat intéztek ellenünk.

... Szomorú látvány ez, a legszomorúbbak közül való az egész háborúban, de ne fordítsuk el tőle a szemünket. Nézzünk oda, ahol leghevesebben dül a szentségtörő' harc: aNida partjára. És legyünk büszkék, hogy a mi katonáink, akiket legszebb érzéseikben bántottak meg: Jézussal és családjuk képével a szívükben hogyan verték vissza a náluk erősebb ellenség gyalázatos támadását.

Már az ünnepet megelőző napokban igen heves küzdelmei voltak a 71-es (trencsényi) és 72-es (pozsonyi) gyalogezredeinknek. A pozsonyiak december 20-án véres harcban elfoglalták Szczytniki községet. Alighogy ott elsáncolták magukat, éjszaka dühös támadást kezdtek ellenük az oroszok. Eleinte úgy látszott, hogy a mieink képtelenek megbirkózni a sokszoros túlerővel. Az ezred egyes részeit elszakították és szorosan körülzárták az oroszok s a felmentésükre siető segédcsoportokat az akkor még nagy számbeli fölényben lévő tüzérségük valóságos tűzfalal állította meg útjokban.

Azt hitte már mindenki, hogy az elszakított csapatokat nem várhatja egyéb, mint fogság vagy lemészároltatás. Ekkor, a végső veszedelem pillanatában, *Prey* Zsigmond ezredes a 71-esek egész rendelkezésre álló erejét beledobta a harcba, magával ragadta azokat is, akik a 72-esek közül még szabadon mozoghattak, rohammal törte szét az oroszok szorongató láncát, kimentette a körülfogottakat — és most már velük együtt nyomta vissza az ellenséget, Szczytnikin túl, Szecezbakow faluig. Itt aztán megálltak a mieink, beásták magukat s az oroszok hiába puskáztak rájuk egész álló nap: nem adták fel a megszerzett helyet.

Ebben a harcban az egész 71-es ezred méltónak bizonyult hős ezredeséhez. A tiszték egész sora tüntette ki magát. *Prey* mellett elsősorban *Haas* Leó főhadnagy, századparancsnok. Annak a rohamnak, melyről az imént szót-

tunk, borzalmas kézitusa volt a vége: a mieink valamennyien a sebzett oroszlán dühével harcoltak veszélyben levő bajtársaikért. Haas Leó ott volt ebben az örületes dulakodásban — és ha valami még növelhette az emberei bátorságát: az ő példája bizonyosan növelte! Nagy része volt abban, hogy az ellenséget ki lehetett űzni a helységből és közrekapva, pusztítva tovább lehetett hajszozni. A 72-esek egy csapatát tisztán az ő bravúros támadása mentette meg.

A királyi elismerés egyszerre érte a hős ezredest és a főhadnagyot. Prey, aki azelőtt már többek között a vas-koronarend harmadik osztályát is megszerezte vitézségével, most a hadiékítményes 3. osztályú katonai érdemkeresztet kapta; derék bajtársa a *Signum laudis*.

Ugyanebben a kitüntetésben részesült az ezrednek egy másik századparancsnok-főhadnagya, *Milcic* Jankó. Az ő bátorsága és gyors elhatározása nagy segítségére volt bajtársainak ezen a nehéz és dicsőséges éjszakán.

Milcic főhadnagy nyugodalmas fedezékben volt embereivel, a Szczytniki és Sempiechow közt elszórt tanyák védelme alatt. Pihenését egyszerre csak Szczytniki felől felhangzó csatazaj zavarja meg. Jelentést nem kap, de azért hamar átérti a helyzetet, tudja, mit kell tennie. Riadót rendel és parancs nélkül, egyedül eszére és vitézségére hallgatva, oldalba támadja az ellenséget.

Az oroszok mindenhonét várták volna a támadást, csak onnét nem, ahol *Milcic* főhadnagy százada csapott le rájuk. Rémült zűrzavarban, fejüket vesztve futottak meg. De nem hosszú időre. Tudták, mit ér az az állás, amit elhagytak, összeszedték magukat, erősítést is szereztek és ezekkel az új erővel heves támadást intéztek a mi halálrafáradt embereink megritkult sorai ellen. Sikerült őket kinyomni a megszerzett állásokból.

Hanem a mieink nem nyugodtak bele ebbe a helyzetbe. Másnap újra kezdték a küzdelmet a véráztatta kis területért, ahol még mindkét fél halottai temetetlenül heverték és hallgató szájuk magyart, oroszot egyformán ösztökélt bosszúra . . .

A 16. tábori század parancsnoka, *Liszt* Ferenc százados

dél felől vonult Szczytniki felé. Azt a parancsot kapta, hogy a Nida-átkelőhelyet érje el, melyet — épen úgy, mint a falu déli részét — az ellenség erősen elsáncolva szálolt meg.

Gyors, fékezhetetlen vadságú rohammal foglalta el Liszt százada a Nida partját. A faluból tüstént orosz tartaléksapatok támadtak rájuk, de a mieink véresen visszaverték őket. Míg ez a támadás tartott, a 72-esek ügyesen felhasználták a falut megszálló orosz csapatok e pillanatnyi gyöngeségét és a túlsó oldalról betörték Szczytnikibe.

A betörés sikerült. Ennek is megvannak a maga külön hősei s ezek közül el kell mondanunk *Polipéit* Alfréd századosnak, a 11-ik század parancsnokának rövid történetét. Rövid — a lényege ennyi: győzött és meghalt.

Polikeit hihetetlenül ügyes és bátor rohammal foglaltáéi Szczytniki északi szegélyét. A nap folyamán aránylag könnyen meg tudta tartani ezt az állást. Amint azonban leszállott az éj — és korán leszállt, karácsony volt, — rettenetes túlerővel támadt rá az orosz. Polikeit nem engedett egy tapodtat sem. Az ellenség jött, áradt kifogyhatatlanul, kétségbeejtő tömegben: egy elesettnek három lépett a nyomába, a sötét éjszaka egyre ontotta a maga szörnyeit. Már ember emberrel állt szemben. Polikeitre nyolc orosz jutott egyszerre. Az emberei nem segíthettek rajta; már nem puskával folyt a harc, a puskaagy és a szurony is «messziről» támad: mell mellnek feszül, gémberedett kezek tépik, szorítják az ellenség nyakát, hörgő lehelletek keverednek össze . . . Így próbálnak eljutni a századosukig, holttestek, földön hempergő, összekapaszkodó ellenfelek sötét tömkelegén át, de későn jutnak el. A hangját hallják egyre s a körülötte hullámzó homályos árnyakon azt is láthatják, hogyan harcol.

— Bátran, fiaim! — hallatszik a sötétben és a nyolc oroszból felbukik egy. Aztán megsebesül a százados, térdre rogy, de a második orosz is elesik. Polikeitnek van ideje és lélekjelenléte, hogy parancsokat osztogasson rekedtes, elfúló hangján. Vágások, szúrások borítják a testét, a vére patakokban ömlik. Tovább verekedik, már leesett a földre,

a teste valósággal széjjel van tépve, de egy orosz még — a harmadik — meghal a fegyverétől. És amíg mozogni tud az öntudatlan roncs, amíg egy véres lélekzet — az utolsó — felbugyborékol a torkán, addig vív, kaszabol a karja ...

Liszt Ferenc századosnak királyi dicsérő elismerést szerzett ez a dicsőséges harc, nem az elsőt, nem is az utolsót. A halott hőst, Polikeit Alfrédot, a síron túl is tartó fejedelmi hála a hadiékítményes harmadosztályú vaskorona-renddel tüntette ki.

... De még mindig nincs vége ez éjszaka történetének. Szczytniki leégett, gránát-dúlta romjain újra végigviharzott az emberirtó küzdelem. Az ellenségnek ismét sikerült túlerejével behatolni a községbe — és a mieink ismét rohamra indultak . . . immár negyedszer, két nap alatt. A 10-ik tábori század parancsnoka, *Unger* Ágost főhadnagy olyan vakmerő heveséssel vetette magát az ellenség sorai közé, hogy egyszerre csak körülfogva találja magát — egyedül, az oroszok tömkelegében.

Úgy látszott, megisméltődik Polikeit esete. Ami a vitézséget, a halálig való kitartást illeti, abban *Unger* főhadnagnál sem volt hiány. De a szerencséje nagyobb volt. Pisztollyal, karddal nekitámadt a körétóduló oroszoknak és ez a hihetetlen bátorság, ez a dühöngő vadságú támadás meghökkentette őket. Áttört rajtuk és eljutott az embereihez, akik már lemondtak róla. Aztán erősítéseket vont magához és kiverte állásából az oroszot.

Ezekben a harcokban tüntette ki magát a 72-esek 13-ik tábori századánál szolgáló *Mrenna* József tartalékos hadnagy is. A Signum laudist kapta meg, épen úgy, mint *Unger* Ágost. *Mrenna* bátorságát már nem egy alkalommal vette észre az ezred parancsnoksága (többek között október 23-án is kitüntette magát Berdziezánál), és jóhírét most a Szczytniki ellen intézett rohamban hatalmasan megnövelte.

Szakasza élén indult neki a leghevesebb gyalogsági és gépfegyver-tűznek. Ötszáz lépésnyire volt az ellenségtől, mikor emberei szinte dermedten álltak meg a golyók öldöklő záporában. Ment hát — egymaga. Nem lett baja.

Egy magyar népfőfelkelő dandár törzse Orosz-Lengyelországban.

Példája — és az a csodával határos szerencse, mely bátorságát kísérte — magával ragadta habozó katonáit. Éljent üvöltöttek rá, nyomába eredtek, elértek az ellenség vonalához és nem tágítottak a teljes győzelemig.

. . . Hát így ünnepelték 1914 karácsonyát a Nida mellett. Az emberi vadság, gyilkoló, ártó ösztön soha nem tombolt így Jézus születése óta. De a férfibátorság, akarat-erő', halálmegvetés ilyen gyönyörű példái is ritkán tömörültek így össze. Az édes otthont, a jövő karácsonyok békességét, a krisztusi szeretet egykori birodalmát védték, álmodták, áhították a mi hőseink ezen a borzalmas, véres karácsonyi éjszakán.

A Kárpátok között

Nem lehet eleget beszélni azokról a fagyos decemberi napokról, mikor magyar honvédek védték hulló vérükkel a Kárpátokon betörni akaró oroszok ellen a haza földjét.

A 22. honvédgyalozezred is itt harcolt ezekben a napokban, az Uzsokon túl levő határvidéken.

Laurencsics Ferenc őrnagy volt az ezred ideiglenes parancsnoka. Maga vezette csapatait a Siedliskánál, Chojniknál, Gromniknál vívott önfeláldozó utóvéd-harcokban. Személyes példájával lelkesítette őket bátorságra, csökönyös kitartásra. Hogy milyen sikerrel: annak bizonyosága mindaz, amit alább elmondunk, de elsősorban az az *öt* orosz támadás, melyet Gromniknál intéztek a *Laurencsics* őrnagy honvédéi ellen (december 30-án) — s amely egymásután omlott össze, roppant veszteségekkel, a mieink védőállásai előtt.

A vitéz őrnagyot, aki a hadié ki tmén yes harmadosztályú

katonai érdemkeresztet már régen megszerezte, ezúttal a piros-fehér szalagos Signum laudis-szal tüntették ki.

De az ezred többi tisztje is megszerezte ebben a harcban a maga jól megérdemelt kitüntetését. Folytonos támadások, az ellenség fenyegető megkerülő-mozdulatai, nagy veszteségek, s a terep és időjárás okozta elmondhatatlan szenvedések közepette tüntették ki magukat ezek a tisztok.

Kovács János százados az Uzsoknál és különösen a már említett, Siedliskánál és Chojniknál vívott utóvédharcokban tett megbecsülhetetlen szolgálatokat, mint ezredsegédtiszt. Olyan fontos híreket hozott az ellenség állásairól, hogy szinte elsősorban neki köszönhető a harcok kedvező eredménye. Mikor Chojniknál ugyanebben a munkában fáradzott, tudniillik az ellenség állásairól akart hírt adni, súlyos sebet kapott. De nem engedte magát addig a segélyhelyre vinni, míg az ezred parancsnokánál meg nem tette a jelentését. Rendkívül bátor viselkedéséért és kitűnő szolgálataiért, melyek az ezredet gyakran segítették már győzelemhez, a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntették ki *Kovács* századost.

Ugyanezekben a harcokban *Titl* János, az 5. honvédszerege ezred századosa volt a 22-esek külön csoportban, magányosan álló balszárnyának parancsnoka. Feladata az volt, hogy az egész hadosztály visszavonulását fedezze, mint hátvéd.

A lőszerpótlást megakadályozta az ellenség pokoli tüzelése. Embereinek alig volt már néhány tölténye. Es mégis megállította az oroszok ismételt, heves támadásait. A döntő pillanatokban maga indított ellenünk rohamot. Ha golyó nincs elég, beszéljen a szurony, a puskaagy . . . Es beszélt. A balszárny megszabadult fenyegető helyzetéből és lehetővé tette a hadosztály akadálytalan visszavonulását.

Titl százados legkitűnőbb segítőtársa e harcban *Bielek* Pál főhadnagy volt, aki mint századparancsnok állt a balszárny legszélén. *Bielek* is — részint jól célzott tüzeléssel, részint ellentámadásokkal — hozzájárult az ellenség visszaveréséhez, még pedig a legveszedelmesebb ponton.

Mikor aztán december 28-án az ezrednek új védőállásokat kellett elfoglalnia, ezt is Bielek főhadnagy önfeláldozó hősiessége tette lehetővé. Megfogyatkozott századával a 27-éről 28-ára virradó egész éjszakán visszatartotta az oroszokat és reggel hat óráig tartotta az ellenség tüzének és rohamainak erősen kitett állását.

Mellette küzdött századával *Gerdanovits* Iván főhadnagy is, akit szintén az előrenyomuló oroszok feltartóztatására rendelt ki az ezred parancsnoka. E két tiszt emberfölötti erőfeszítésének, csapataik soha eléggé meg nem becsülhető hősiességének sikerült is a lehetetlennek látszó feladat. Az oroszok egész éjszaka egy lépést sem nyertek, s az ezred akadálytalanul helyezkedhetett el új állásaiban.

Az ezrednek közvetlenül ezután következő harcaiból két tiszt nevét emeljük még ki.

Tumbász Lajos tartalékos főhadnagynak december 30-án egy védőállást kellett századával tartania. Délután négy órakor azt a hírt kapta, hogy balszárnyának védővonala, amely ellen egy orosz század rohamot intézett, ingadozik. Helyén maradt, nem törődve azzal a veszéllyel, mely ilyenformán minden pillanatban fenyegethette — s a legelső alkalmas percben maga vitte embereit ellentámadásra. Nemcsak megállította az előnyomuló oroszokat, de — hála honvédei irtózatos rohamának — visszavonulásra is kényszerítette őket. Az általános helyzet miatt nem gondolhatott arra, hogy megtelepedjék az oroszok állásaiban; visszatért embereivel a maga helyére, de ott aztán ki is tartott a megújuló támadások közepette egészen másnap reggel hat óráig, mikor azt jelentették neki, hogy az egész ezred új védelmi állást foglalt el.

A Tuchovnál s a 343-as magaslatért folyó harcokban *Lázár* Gábor hadnagy tüntette ki magát. Mikor észrevette, hogy az ellenség túlerővel támad a mi balszárnyunk ellen, saját felelősségére ellentámadást rendelt el. Százada élén visszakergette az oroszokat. Folytatta a rohamot és felszabadította az állás fenyegetett jobbszárnyát is.

. . . Ezeket a tiszteket is mind a piros-fehér szalagos Signum laudis-szal tüntették ki.

Újesztendő táján.

Harcoló katonáinkra úgy köszöntött az újesztendő, ahogy a véres, dicsőséges régi elhagyta őket. Szilveszter napja, újév ünnepe egyformán harcban telt el.

A december végén és január elején, Galíciában és a magyar határon vívott küzdelmekben a 4. honvédgyalogezred különösen kitüntette magát. A piros-fehér szalagos Signum laudis, mely egész sor tisztje mellén ékeskedik azóta, mintha jelképe volna a fehér hóra ömlő sok, sok piros vérnek . . .

Lubatovánál elsősorban *Balogh* Barna alezredes és *Barna* István százados értek el nagy sikereket, mint zászlóaljparancsnokok. Barna százados aztán január első napjaiban is dicsőséget szerzett nevének. Zászlóalja élén rohammal foglalta el a Kalibar magaslatot és meg is tartotta az ellenség túlerejével szemben. Mindkettejüket a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkereszttel jutalmazta az uralkodó.

Ugyanezt a kitüntetést kapta *Najmányi* László tartalékos hadnagy, helyettes ezredsegédtiszt. Mint a hírszerző különítmény parancsnoka kiváló szolgálatokat tett ezredének. December 31-én, Végortoványnál, rajtaütött egy ellenséges századon, széjjelszórta és sok foglyot ejtett a magyar földre merészkedő muszkák közül. Január 2-án egymásután többször is megismételte ezt a vakmerő vállalkozását és mindannyiszor foglyokkal tért haza.

De a többi tiszték is mind gyönyörűen viselkedtek. Említettük már, hogy a Signum laudis-szal tüntették ki nagyrészüket. *Mayr* Tibor hadnagy, dr. *Vali* Péter és dr. *Böszörményi* András tartalékos hadnagyok, *Tóth* Ferenc és dr. *Kerekes* Mihály népfölkelőhadnagyok egyaránt megérdemlik, hogy itt is meghajtsuk előttük a zászlót.

A két tartalékos, dr. Vali és Böszörményi, már karácsony első napján, a Jasionkánál vívott harcban is jelét adta rettenthetetlen bátorságának. Észrevették, hogy egy csapat gyalog harcoló huszár visszahúzódott tarthatat-

lan állásából. Megállították őket, élére álltak a csapatnak, rávetették magukat az ellenségre és fedezték az ezred visszavonulását. Másnap Vali Péter Zavadofka és Ryma-
nofka közt mint utóvéd késő estig tartotta magát egy fenye-
getett állásban, az 1. ezred visszavonulását fedezve. Bö-
szörményi január 2-án, Végortoványnál, századával egy
veszélyes ponton oldaltámadást intézett az oroszok ellen
és nagy veszteségeket okozott nekik.

Ezzel az ütközettel kapcsolatban egyébként még egy
nevet kell megtanulnunk. *Jovartescu* László hadnagyét,
akire ideiglenesen egy egész zászlóalj vezetése volt bízva.
Olyan erővel vetette csapatait az ellenségre, hogy kiverte
a faluból. Sok halott, sebesült és fogoly hátrahagyásával
menekült az orosz.

... Történt pedig mindez körülbelül egy hét alatt,
egyetlen magyar honvédezedben.

Lovagregény a huszadik században.

Azt hinné az ember, hogy a világ egyik legnépszerűbb
könyve, a Don Quijote, örök időkre nevetségessé és lehetet-
lenné tette az egykor bolondulásig kedvelt lovagregényeket.
Aztán egyszerre csak — leülünk, hogy száraz, rövid katonai
jelentések alapján megírjuk egy fiatal tiszt kitérítésének
igaz történetét és észrevesszük, hogy... tulajdonképen
megint ott tartunk a hihetetlen kalandokkal tarkított
lovagregénynél. A különbség — ha az elmúlt évszázadokat
tekintetbe vesszük — igazán nem nagy. Persze a lovag nem
jár szárnyas paripán (hacsak a gőzöst nem nevezzük annak,
amin a frontig jutott) hanem inkább hason csúszik; nincs
lándzsa a kezében, hanem robbantó szelence a hátán —

hanem ez mind nem lényeges. Az egyetlen igazi különbség, hogy az a hölgy, akinek tiszteletére a hős elköveti örülettel határos hőstetteit, nem visel valami hangzatos spanyol nevet; nem várja vissza lovagját kacér tartózkodással valami előkelő vár termében, hogy gyötrelmei után kegyeibe fogadja; nem, ennek a komoly nézésű, méltóságos tartású nőalaknak már a nevében benne van a legnagyobb jutalom, amiért hőstettet véghez vinni érdemes: a neve — Haza.

. . . Eleven élet folyt a megsabdalt föld színe alatt a Biala-völgytől nyugatra emelkedő hóborította halmokon. Tetőre fel, völgybe le, ameddig csak a szem ellátott, drótakadályok húzódtak, mint valami kuszált szövésű végtelen szalag. Ki is volt hímezve ez a szalag ragyogó gyönggyel, gyémánttal: jégkristályok vonták be a drótszalakat, millió színben sziporkáztatta azokat a napsugár. Mintha az árkokban elrejtőzött embersokaság azzal hálálta volna meg a mostoha természetnek a januári napok gyötrelmeit, hogy a hiú vén föld fehér ünneplő ruháját drága ékszerekkel aggatta tele.

Ma gyár népfölkelők laktak itt a föld alatt, Berdechow védelmi szakaszában. Berendezkedtek a januári hideg ellen, ahogy lehetett. Multságuk az volt, hogy naphosszat lődöztek a felvonuló oroszokra s az állásaik előtt sok heverő hullá tanúskodott arról, hogy nem eredménytelenül.

Hanem a parancsnokuk — egy százados — bosszús volt valamiért és a legsikeresebb puffogatásokon sem tudott együtt örülni a legényeivel. Távcsovén egyre a 232-es jelzésű pont mellett lévő Biala-hídat nézegette. Kétségtelen volt, hogy az oroszok minden éjjel ezen át újítták meg élelem- és lőszerkészletüket. Bár legalább egy-két gránátot lehetne küldeni erre a hídra, ha már mi magunk itt tehetetlenek vagyunk! Micsoda tűzijáték volna . . .

A százados végre is odament a tábori telefonhoz, jelentette a megfigyelését és kérte az illetékes parancsnokságot, hogy lövesse a hidat.

Most már csak várni kellett. Minél jobban közeledett az este, annál feszültebb várakozással leste a százados,

mikor hallja meg feje fölött a gránátok zúgását, mikor szakadnak szét a híd gerendái, mikor zuhan a vízbe az orosz élelem- és lőszer-szállítmány, mely bizonyosan útban van már . . .

Hanem a sötétség növekedett s a gránát zúgása csak nem akart hallatszani.

— Már megint valahol másutt van nagyobb szükség a tüzéségre — mormogta búsan a százados és szép csendesen letett minden reményről, hogy a Biala-híd ép-ségén csorba esik valaha . . .

Egyszerre csak egy éles hangot hall:

— Hol a parancsnok?

Es néhány sötétben botorkáló honvéd már mutatja is a százados földalatti szállásához vivő utat egy hallatlanul fiatal utászhadnagynak.

— *Predragovic* Emil hadnagy, 7. utászzászlóalj, alá-zattal bemutatkozik! — Kezet fognak, a hadnagy nyakába keríti gyapjusálja egyik végét és gondtalan mosollyal jelenti, hogy neki még ma — 1915 január 10-én éjjel — levegőbe kell röpítenie azt a hidat, melyről a százados jelentést tett. Kéri, hogy engedjék át a drótkadályokon és tájékoztassák egy kissé.

— Passzirsájn?

— Rendben.

... A százados elképedt egy kicsit. Nem így gondolta a dolgot.

— Hát aztán . . . csak ez az árva legény van veled? kérdezte, kutató pillantást vetve a hadnagyot kísérő, ekrazittal megrakott utászra.

— Igenis, százados úr. . . Egyébként: tetszik egy cigaretta? Mondhatom, kitűnő . . . szép kezek töltötték . . . ma jött a tábori postán.

A százados egy kis keserű pálinkával viszonzta a szíves kínálást. Ez legalább fölmelegítette az embert.

— Igen, igen, hát tájékozás kell . . . Kérlek!

Mialatt a térképen elmagyarázta a dolgot a hadnagynak, egyre világosabban látta, milyen nehéz, szinte lehetetlen ennek a fiatal gyereknek a vállalkozása.

A hadnagy nyugodtan pőfékelt, nézte a hideg levegőben szétoszló cigarettafüstöt, aztán átkukucskált az ellenséges vonalak felé, ahol időnkint fel-fel villant egy lövés.

A százados befejezte magyarázatait és várakozóan nézett a hadnagyra.

— Meggondoltam — szólalt meg a fiatalember —

— No úgy-e . . . Helyesebb is . . .

— Meggondoltam — folytatta a hadnagy, mintha nem is hallotta volna ezt, — inkább egészen egyedül fogom végezni a dolgot. Azt a legényt úgyis ellőnék mellőlem, aztán csak bajom lenne az ekrazit átrakásával.

Erre nem tudott mit felelni a százados; hallgatva nézett ő is, meg néhány odagyült hadapród is, a bámulatos nyugodtsággal készülődni kezdő hadnagyra. Hiszen látták ők már férfias cselekedetet ebben a háborúban, vittek is véghez valamennyien nem egyet, hanem amit a hadnagy akart most megpróbálni, az mégis csak túljárt a józan ész határain.

Predragovic óvatosan elszedte az utásztól a robbanóanyagot. Hirtelen megvizsgálta még egyszer a gyújtózsínókat. Megtapogatta a zsebeit, hogy nála van-e a kanócos tűzszerszám és a villamos zseblámpa.

Minden rendben van, most még csak az ekrazit-szelencéket és a robbantó-töltényeket kell ügyesen a hátára pakkolni, mert az ilyen különös kirándulásokon igen fontos, hogy a testnek meg legyen a teljes mozgásszabadsága.

Az utász buzgón sürgött-forgott, segédkezett. Titokban bizonyára örült, hogy nem kell résztvennie ebben a vakmerő vállalkozásban. Istenem, a hadnagy úr fiatal legény-ember, neki meg felesége, gyermeke van . . . hanem azért, mikor a hadnagy készen volt, mégis megdobbant a szegény utász szíve.

— Hadnagy úr, alásan kérem . . . tessék csak engem mégis magával vinni!

A hadnagy nevetett, barátságosan megveregette a vállát.

— Jól van, jól — mondotta, — majd máskor. Most csak várj, míg visszajövök. Nesze, itt van még egy csomó cigaretta, hogy el ne und magad.

Az utász nem szólt többet, tisztelgett és elment, végigjárta a legénység sorait, nehogy löni találjanak a hadnagyára, mikor az állások előtt felbukkan.

A hadnagyot ezalatt az akadályok átjárójához vezette a százados. A jégkristályokkal befont drótszálak közt sötét foltok tűntek fel. Itt az átjárás. A legutóbbi rohamnál elesett oroszok hullái még ott heverték köröskörül. Egyik-másik a dróton fennakadva, különös helyzetben gubbaszkodott, mint a pókhálóba került szerencsétlen légy.

— Isten áldjon, szegény muszkák, — mondta mosolyogva a hadnagy, — szegény bajtársaitokat ma elvágom a vacsorájuktól. — Viszontlátásra, százados úr!

. . . Kijutott az akadályok elé és óvatosan mászni kezdett. Az egész ember nem volt már egyéb, mint megfeszített akaraterő és emberfölötti figyelem. Minden érzékszervének hatványozott élességgel kellett működnie. Tökéletes géppé változott, melynek egyetlen célja: látatlanul eljutni a hídig és végrehajtani a robbantást. A környező világból, a múltból, a jövőből nem volt a lelkében semmi ezen az egy célon kívül.

A jeges talaj egy-egy éles kiszögellése véresre sebezte a térdét: semmi, tovább! Nem ért rá, hogy akár csak észre is vegye az ilyen apró testi kellemetlenségeket.

Az éjszaka jótékony sötétsége beburkolta, láthatatlanná tette, mint a mesebeli ködsüveg. De az ő figyelő szeme idejében észrevette az orosz állásokat.

— Itt nem lehet átmenni . . . kerülünk tovább. — Itt sem ... no majd máshol. Valamerre mégis csak lesz egy kis hely, ahol átsurranhatok.

Lett. A vakmerő hadnagy keresztül bújtt az oroszok vonalán. A hátán ekrazitból való páncél. Ha csak súrolja egy golyó, ezer darabra tépi a robbanás.

— Ej, hát alszanak ezek a fráterek? Pedig azt hiszem, most elég világosan láthatnának a hóban ...

Leért a Biala árterületére. A térkép adatait jól emlékezetébe véste. Egy pillantást vetett az órájára, ördögbe is, két órát elpazarolt a drága időből, míg a vonalon át tudott lopózni. (Hanem a világító óralapot most legalább

megbecsülte. Eddig ő is, más is nevetett ezen a fölösleges fényűzésen.)

— No, jerünk tovább, lássuk, hogy a híd őrsége is ilyen mormotákból áll-e . . . Tulajdonképen isteni dolog, ha az ember így egészen magára van utalva .. . Sssz! Átkozott jég . . . úgy vág, mint valami üvegcserep ... A cakkumpakkom is lötyög már a hátamon, a szelencék összeütődnek... éppen ideje, hogy megérkezzem .. hurrá, ott a híd!

Háromszáz lépésnyire volt tőle. Óriás árnyék gyanánt húzódott végig a híd a két part között. Kísérteties Góliáth, mely nem sejtethi, hogy a sötétben lappangó kis Dávid a vesztére tör. A faóriás hátán súlyos kerekek dörömböltek végig: épen most folytak a szállítások.

— Gyerünk közelebb . . . Ohó, idegeskedni kezdenek! Egy orosz, mintha megérezett volna valamit, elsütötte a fegyverét, néhányszor egymásután a levegőbe pufantott.

Vad, összevissza, céltalan lövöldözés támadt. Löttek a hídról, az innenső partról, a túlsóról, senki sem tudta, miért, hova.

— No most, öregem — itt az idő! — mondta magában a hadnagy. Kiegyenesedett és a golyózáporban macskaügyességgel kúszott fel a híd első pillérére.

Odafenn megálltak, összetorlódtak, egymásba akadtak a szekerek. Az első lövés után ellenséges támadást vártak, de senki sem sejtette, honnan, mekkora erővel jön az ellenség. Ösztönszerűen lövöldözni kezdtek és erősen tűz alatt tartották a híd közvetlen környékét. Sőt géppuskát is hoztak, hogy az szórja be szabályos golyó kévái veit az egész területet.

— Ha csak egy őrjárat is le merne jönni ide — mosolygott magában a hadnagy, — végem volna. Mégis csak jó egyedül járni ilyenkor.

Ekrazit-szelencéivel nyugodtan végezte eszeveszett tornagyakorlatait a hídpillér cölöpjei és gerendái között. Megerősítette a robbantótöltényt, azután le és megint fel, a következő pillérre, aztán a harmadikra. Cirkuszi artista nem végezhetne volna ügyesebben ezt a munkát, noha keze-

lába majd megfagyott és alatta folyvást pattogtak a golyók a jégtáblákon.

.. . Minden kellőképen el volt rendezve, a gyújtó-zsinórok égtek. Most aztán gyorsan fedezéket kell keresni.

Hason feküdt, az oroszok bolondul lövöldöztek tovább. Mit bánta, ha most már el is találják? A híd mindenképen levegőbe repül, azt emberfia többé meg nem akadályozhatja. A torlódó szekerek, rakományostul, mindenestül ... A fiatal hadnagy reszketett — nem a hidegtől, hanem az örvendő, izgatott várakozástól. Szeme élesen nézte a hidat, mintha célbavenné: azon a helyen, ahol az első ekrazit-szelencének kell felrobbannia.

Közben pedig csak pattogtak, ugráltak körülötte a lecsapódó golyók ...

Messze a háta mögött, a mi állásainkban, éberren örködtek a magyarok. Hallották a pokoli lármát a híd tájékán. A százados összeszorított ajakkal lesett ki a sötét éjszakába. Minden eshetőségre számítva, készenlétbe helyezett egy egészségügyi-járőrt az akadályok átjárójánál, de maga sem hitte, hogy a hadnagyot, akár sebesülten is, viszontlássa még. Nyilvánvaló volt, hogy átjutott az oroszok vonalán, de a híd körül bizonyosan egérfogóba került.

— De micsoda pokoli lármát csapnak ezek, mintha egy egész század rohanta volna meg azt a hidat! Mit csinálhatott az a fránya hadnagy? Szegény, eddig bizonyosan ott fekszik a part mentén, a bozótban, vagy tán görgeti a víz a jégtáblák között . . . Ilyen tűzből nem kerülhet ki élve. Kár azért a fickóért. És a híd mégis csak megmarad az oroszok kezén.

. . . Ilyesmiket mondott aggódva fülelő tisztjeinek a százados, mikor egyszerre csak fültépő dörrenés reszketette meg a levegőt. Óvatosság ide, óvatosság oda, minden fej kiemelkedett a mellvéd mögül. Új dörrenés. Aztán egy harmadik. A puskaropogás kutyavakkantásnak tetszett ezek mellett. Szégyenkezve el is hallgatott.

Minden dörrenés előtt magasbaszökö láng villant fel, izzó vörösszélű füstfelhő közepette. Nincs semmi kétség: a híd robbant fel.

— Hát mégis . . . mégis . . . mesébe illő dolog!

A derék utásznak sok dolga akadt. Kézzelel-ábbal magyarázta bajtársainak, hogyan szoktak eféle robbantásokat végezni. Határozottan látszott rajta a büszkeség, hogy neki is *majdnem* része volt ebben a vakmerő cselekedetben. Boldogan sütkérezett a hadnagya dicsőségében. Ember az magáért, akárki mit mond!

Így telt el egy kis idő, aztán újra kezdődött a lövöldözés a híd körül, bolondabbul, mint valaha.

... Predragovic hadnagy elbízta magát. Alig tért magához a közvetlen közelében történt hatalmas robbanás kábulatából, belevetette magát a zajló folyóba és a híd roncsai felé igyekezett. Mindig is szerette az alaposságot. Most meg akarta látni a munkája eredményét. Hiszen nem is igen lesz baj belőle: az oroszok elképedtek, meglepetésükben még lövöldözni is elfelejtettek. Csak az kár, hogy ebben az átkozott sötétségben olyan keveset lát. Igen, itt tátonganak az óriási szakadékok a híd testében ... de nem elég ennyit látni !

És — nem gondolkozik sokat, hanem a szétdúlt cölöpök és gerendák tömkelegében inkább lógva, mint állva, nyugodtan előveszi villamos zseblámpáját és megvilágítja a pusztulást. . .

Egész idő alatt most először talált célpontot az orosz. Képzeltető, micsoda dühvel irányítottak minden fegyvert erre a pontra. A lámpa kialudt. De nem végképen. A hadnagy kíváncsisága még nem volt kielégítve. A bolygó fény egyszerre felvillant megint, a rombadólt híd másik pillérjén. Az oroszok tombolhatnak dühükben, ilyen vakmerő packázás láttán . . . Ujabb golyózápor. A lámpa elalszik. De a hídnak három pillérje van, tehát az egész játéknak háromszor kell megisméltódnie, akárcsak a mesében. Es csakugyan, kigyúl a lámpa világa harmadszor is.

Most aztán megrándul a hadnagy karja. Kopp — a lámpát szétlőtték. Sötétben marad, de még mindig nem görbült meg egy hajaszála sem.

Letelepszik a parton, hagyja, hogy lövöldözzön az orosz tovább, ha kedve tartja: gondolkozik.

— Így nem sokat ér az egész. A híd ugyan odavan, de hiszen meg tudják ők azt hamar foltozni. Néhány óra vagy egy nap alatt minden a régiben van. Kár volt a fáradságért. Legjobb volna elégetni azt is, ami megmaradt belőle. Ami biztos, biztos . . .

Azzal útnak is indult már, hogy anyagot keressen a híd elégetéséhez. Jó kilométerecskét járt így, rőzsegyűjtőgető anyókák módjára, azzal a csekély különbséggel, hogy az egész úton kísérte a vaktában elpuffogatott golyók sűrűltése. Ami arravalót talált: szétszórt szalmát az elhagyott lövészárkokban, száraz ágat s más effélet, azt mind összehordta; hivatásos gyűjtőgető ügyességével rendezte el a híd gerendázatának maradványai közt, aztán egymás után meggyújtotta mindet. (Még mindig golyózáporban, — bár talán unalmas lesz, hogy ezt folyton ismételtjük.)

Mikor ezt tökéletes hidegvérrel elvégezte, otthagyta a hidat, csak vissza-vissza nézett még, hogy lássa: jól végzik-e a lángok a munkájukat.

Jól végezték. A tűz egyszerre csak erőre kapott, magasra lobbant, a magyar állásokig jelentve a hadnagy újabb vakmerő kísérletének sikerét.

. . . Most még «csak» át kellett surranni ismét az immár felriadt oroszok vonalán. De hát itt már csak nem hagyhatta el a szerencse, amely eddig kísérte. Hajnal felé megérkezett a magyar állások elé. Az orosz halottak némán gunnyasztottak még mindig a jéggyémántos drótakadályok között...

Az egészségügyi-járőr lefekhetett: nem lett rá szükség.

Azt az egetverő újjongást, mely a fiatal hadnagyot a mi árkaikban fogadta, még nehezebb volna leírni, mint a felrobbantott híd összeszakadásának zaját. . . nem is próbáljuk meg.

A hadnagy kezetszorított a századossal, meg a többiekkel és mintha semmi sem történt volna, rágyújtott a kedves kéz töltötte cigarettára . . . Csak néha nézett a hajnal erősödő fényében arrafelé, ahol a híd üszkös maradványai-ból feketén emelkedett egy-egy vékony füstfonál az égnek...

Dávid legyőzte Góliátot.

. . . Ennek az igaz lovagregénynek immár csak a végét kell egy-két szóval elmondanunk. Amilyen rendkívüli volt Predragovic hadnagy hőstette, olyan volt a kitüntetés is, amit kapott érte. Hadnagy létére a harmadosztályú, hadi-éktímenyes vaskoronarend lovagja lett.

— Hát ezzel vége a lovagregénynek? — kérdi az olvasó.

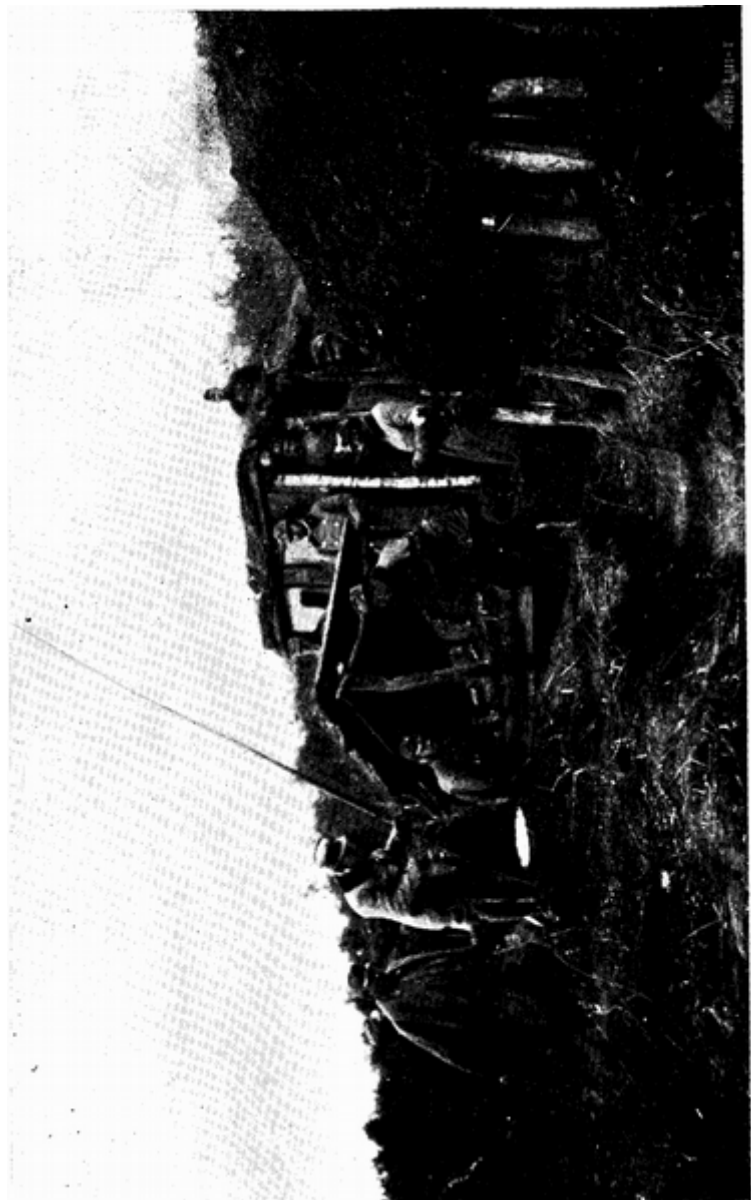
Persze, hogy vége. Minden lovagregény úgy végződik, hogy az olvasó minél kíváncsibb legyen a — második részére.

Sebesült-szállítás a Kárpátokban.

Hadd szóljunk most ismét a véres harcok élet-megtartó, szenvedés-enyhítő, melegszívű hőseiről. Nem lehet róluk eleget beszélni, mert nincs emberi szó, mely képet adhatna azokról a fáradalmakról, lelket-örlő gondokról, amiket bajtársaik megmentése közben átélnek. Az emberi nyomorúság legszörnyűbb képei vonulnak el napról-napra a szemük előtt — nem, rosszul mondtuk, nem vonulnak el, hiszen nekik ott kell maradniok a szenvedők között, irtózó szemüket nem fordíthatják el, szánakozó szívüknek pedig nem szabad megszokni ezt a látványt. Keményre cserzett szív nem volna képes arra, amit ők tesznek; mindennap, minden órában újra kell, hogy marcangolja őket a fájdalom, mert minden új sebesült joggal követeli a maga bajának tökéletes megértését, az önfeláldozás egyre megújuló teljességét.

Ha már a véres tömegáldozat kényszerúságát ránk merte a sors: legalább megnyugtathat bennünket, hogy a harcok áldozatai mindenütt megértő, áldozatrakész, emberi

Egy gyalogvezred telefon és táviró állomása 400 lépésnyire a tűzvonal mögött.

lelkekre találnak. Akármerre nézünk, érző szívű hősöket látunk minden kötőzhelyen, minden sebesült-szállítmány mellett, minden kórház ágyai között. A súlyos viszonyok, az időjárás, a rossz utak, a támadó ellenség nemcsak a tehetetlen sebesültek szenvedését növelik, de a kísérők szerető gondját, találékonyságát, ügyességét is elképzelhetetlen erőfeszítésre serkentik.

Nyúljunk taláalomra az adatok közé.

Az ötödik hadtestnek a San felső vidékén folyt márciusi harcai alatt a jobbszárnyon küzdő 66. gyalogdandár sebesültjeit Dwiniáz Grn-ben gyűjtötték össze. A hadtest körzetében lehetetlen volt ennek a száz és száz sebesültnek elszállítása, ezért a csoportparancsnokság intézte a dolgot. Dwiniáz Grnből Hajasdon át az Ung völgyében levő Beniówára szállították a sebesülteket, az ellenséges front előtt — természetesen éjszaka.

A sebesültszállító oszlop összeállítását, szervezését s a veszélyes és nehéz munka végrehajtásának pontos tervét *Roder* Vilmos őrnagynak, a Szurmay-csoport vezérkari főnökének köszönhetjük. Nagyrészen az ő rendkívüli körültekintésének, lelkiismeretes gondjának érdeme, hogy ezek a szállítások sikerültek.

Március 10., 11., 22. és 23-ikán, vaksötét éjszakában, magas hóban, dermesztő hidegben haladtak útjukon a sebesülteket vivő szekerek. Az orosz tüzéség az éjszaka ellenére is tapogatózott körülöttük. Es ilyen körülmények között is biztonságba tudtak helyezni, meg tudtak mentem minden egyes sebesültet.

E nehéz munkában jelentős része volt dr. *Dobó* Dezső törzsorvosnak. Az egészségügyi ellátás minden terén páratlan volt ennek az embernek a buzgósága; szorosabban vett orvosi kötelességei teljesítésében pedig szinte túllépte már az emberi munkabírás határait. Ez alkalommal legfőbb gondja az volt, hogy a szállítás kérdését — melyet a rossz idő és az elképzelhetetlenül rossz utak igen súlyos problémává tettek — a lehető leggyakorlatibb, a sebesültekre nézve leghasznosabb, legkevésbé fájdalmas módon oldja meg. A szükséges tennivalók gyors és sima elvégzésé-

ben, a szállítmányok célszerű összeállításában, az egyes csoportok irányításában, útközben való gondozásában megbecsülhetetlen szolgálatokat tett a többi tisztnek — és persze, elsősorban maguknak a sebesülteknek . . .

Prusa László százados is (aki a 10. vonatosztályhoz tartozik és a Szurmay-csoport vonatügyi előadója) minden nagy-szerű képességét szolgálatába állította a sebesültek ügyé-nek. Ügyszólván rögtönözve szerezte meg a szállítás esz-közeit. A 40. honvédgyalogdandár és a 128. gyalog-dandár sütődéinek szánjaiból, meg egyéb alkalmas járművekből állította össze ügyesen a szállító-oszlopot; felügyelt arra, hogy az indulás és az egész forgalom a legnagyobb rendben folyjon.

A március 10-éről 11-ére virradó éjszakán különösen *Schärft* József tartalékos hadnagy (4. vonatosztály) tüntette ki magát. Mint a 40. hadosztály sütődéjének parancsnoka, kísért Dwiniából Hajasd felé egy sebesült-szállítmányt. Száznegyvenhat sebesült és beteg, ezek közt tíz tiszt volt a szánokon. Az útról és az időjárásról szólottunk már . . . De most az orosz tüzérség is beleszólt az emberszeretet munkájába. Sebesülteket szerencsére nem értek a lövések, de néhány ló elesett, a vérző bajtársakat a fagyos éjszaká-ban át kellett rakni egyik szánról a másikra. Gyöngéden és gyorsan kellett dolgozni. De a vezető tisztől kezdve az utolsó kocsisig mindenkinek meg is súgta a szíve, hogy mit és hogyan tegyen . . . Valamennyi sebesült élve és túrhető állapotban jutott el a hajasdi tábori kórházba.

A 2. hadsereg 50. számú hadseregpapancsnoksági pa-rancsa az egész kíséret kötelességtudó és önfeláldozó visel-kedését megdicsérte. A Vörös Kereszt hadiéki tményes bronz díszérmét nemcsak két vonatcsapatbeli tizedes (Ba-logh István és Kovács Bálint); hanem egy sereg kocsis is megkapta. Megnyugtató, szívet melegítő érzés, hogy ezek a kocsisok mind — szerb nevűek.

A 22-éről 23-ára virradó éjszaka eseményei *Glasner* Viktor és *Pinlschhof* Rudolf hadnagyok nevéhez fűződnek. Mind a kettő a 12. vonatosztály kötelékeibe tartozik.

Glasner hadnagy, mint a 128. gyalogdandár 2. élel-

Hofmann altábornagy, Fraundorfer alezredes és Molnár Ferenc haditudósítót a pesti honvédek lövészárkaiban.

A sajtószállás a csatatéren. Hoen ezredes, Roda-Roda és Michl kapitány.

mezőlépcsőjének parancsnoka, kénytelen volt éjszaka Banjowa felé irányítani a szállítmányát. A harcászati helyzet olyan volt, hogy a sebesültek nagyrésztét már megelőzően más irányba kellett vinni és Dwiniaszt a mieink kiürítették. Hajnal felé, mikor a szállítmány épen a Rozioki folyón haladt át, heves tűzérségi támadás lepte meg. Ember és ló halálosan fáradt volt már; a félig megfagyott kocsisok nem bánták, akármi történik is velük, nem biztatták a vánszorgó állatokat, már pedig a szekereket, szánokat biztonságba kellett helyezni, azoknak nemsokára akad gazdájuk . . . Hihetetlen erőfeszítéssel sikerült Glasner hadnagynak emberbe, lóba annyi lelket verni, hogy az egész «lépcső» az orosz ágyúk martalékává ne legyen.

Még nehezebb helyzetbe került ugyanezen a ponton Pintschof hadnagy, az említett dandár-élelmező-lépcső másodtisztje. Mikor a Roziokihoz ért, az egyetlen gázlót egy szétlőtt szekér romjai zárták el előtte. A hely olyan volt, hogy a rendelkezésére álló erővel órák alatt sem tudta volna az akadályt eltávolítani. Szállítmányát úgy mentette meg, hogy visszatért Dwiniaszba és kerülő úton jutott el a célhoz. A kiürített Dwiniaszban még azt is megtette, hogy az ottmaradt fegyvereket és lőszert összeszedette, felrakatta szekereire, azzal — úgy szólván az ellenség orra előtt, hófűvásban, úttalan utakon, hazaindult a megmentett értékes anyaggal.

Bizony, sok elszántság és néha sok agyafűrt találékonyság kell még akkor is, ha — üres sebesült-szállító járóműveket kísér az ember. A mi hőseink tudják, hogy egy ilyen üres szekér is életet fog megmenteni — és épen ezért nem sajnálják érte a maguk életét sem, ha kell.

... A szeretetnek halálmegvető hősei, akikről az imént szólottunk, valamennyien a háborúban is élő emberszeretet jelképét: a Vöröskereszt hadiékítményes díszjelvényét viselik mellükön.

Az igazgató úr.

Az igazgató úr iskolájában nevetőszemű fiatal leányokat tanítottak az élet komoly munkájára, a *Tartozik* és *Követel* rejtelmére, az egyszerű és kettős könyvvitel művészetére. Budapest városának női felső kereskedelmi iskoláját vezette dr. *Bakács* István a béke idejében. Az iskola mérlegében évről-évre növekedett az az aktív tétel, amit tanároknak és növendékeknek az igazgató iránt érzett szeretete és becsülése képviselt. Csak egy tételnek az elkönyvelését mulasztotta el a derék igazgató . . . egy váltóról nem beszélt soha, amit a hazának adott, a maga személyéről, életéről, vérééről. De a sors úgy akarta, hogy ez a váltó ne maradhasson örökké titokban. Jött a lejárati napja: a mozgósítás. És Bakács István beváltotta . . .

Annak idején megtartotta tisztí rangját és most, mint szolgálaton kívüli hadnagy, az általános mozgósítás kihirdetésekor hadiszolgálatra vonult be. Tevékeny részt vett Körmenten egy népfőlkelő zászlóalj szervezésében és kiképzésében. A fiatalabb népfőlkélok — a 33—37 évesek — az északi harctérre, az öregebbek, a 38—42 évesek a déli harctérre kerültek és mindkét harctéren örök dicsőséget szereztek a magyar honvédségnek.

Maga Bakács István szeptember elején a déli harctérre ment a népfőlkélok egy hadtáp-zászlóaljával.

Mint e zászlóalj 1. századának parancsnoka, századával két hónapig vett részt abban a hatalmas tisztító harcban, melyet akkor a túlerővel betört szerbek és montenegróiak ellen seregeinknek folytatniuk kellett.

Novemberben százada a déli hadseregek egyik leg-híresebb dandárjának kötelékében Szerbiába vonult be. A dandár még ellenállhatatlanul üldözte az ellenséget, mikor a visszavonulási parancs megjött.

November 28-tól, december 10-ig Bakács István töltötte be egy szerbiai katonai állomás parancsnoki tisztét. Három napi járőföldre, huszonhat községben vetette meg vaskézével, de szigorú igazságérzővel a katonai közigaz-

gatás alapját. Századának magyar népfőlkelőivel helyreállította kerületében a közrendet és közbiztonságot. Egyúttal elvégezte a katonai felderítő és biztosító szolgálatot is.

Az általános visszavonulás idején Bakács dr. és százada is visszakerült veretlen dandárja kötelékében a haza földjére. Ott állt derék népfőlkelőivel a határon, készen arra, hogy visszaverjen minden ellenséges támadást. Egyelőre csak hellyel-közzel váltottak golyót a szerbekkel, várták azt az időt, mikor újra alkalmuk lesz, hogy megtanítsák őket a magyar becsületre.

Az a hosszú idő, ami azóta eltelt, csak messziről nézve látszott nyugalmasnak. Elég, ha a Bakács István személyét illető dicsérő-iratokat végiglapozzuk: megértjük ezekből, mekkora munka folyhatott a szerb határ látszólagos csöndjében.

December 25-én a cs. és kir. 4. hegyi dandár parancsnoksága nyílt napiparancsban dicsérte meg Bakács századának tisztikarát és legénységét. Ellenséges ország területén, 1300 méter magasságban, havas, fagyos, ködös időben, tíz napon keresztül tartottak megszállva és biztosítottak fontos hegyi állásokat. Bakács századparancsnokhoz (akit különben november elsejétől számítódó ranggal már főhadnaggyá léptettek elő) külön dicsérő okiratot intézett a dandárparancsnok.

1915 március ötödikén újra nyílt napiparancsban kapott dicsérő elismerést a század tisztikara és legénysége. Egyúttal a 9. népfelkelő hadtápdandár parancsnokságától. Egy határhegyen, 1100 méter magasban, rettentő időjárás közepette, sziklás talajban végeztek bámulatosan gyors és kitűnő erődítési munkálatokat. Bakács István kiváló működését ez a napiparancs külön kiemelte.

Március 10-én a Balkán haderők parancsnoksága részesítette dicsérő elismerésben «az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért és kitűnő szolgálatokért».

Azóta már a *Signum laudis* díszíti a bátor és lelkiismeretes főhadnagy mellét.

Büszkék erre a *Signum laudis*ra a női felső kereskedelmi iskola tanárai és tanítványai egyaránt. De valami egyébért

is büszkék a főhadnagy-igazgató úrra. Mert Bakács István-
nak véres harcok, verejtékes munkák között, halálos ve-
szedelem és halálos fáradság idején — gyönyörű, mélabús
dalokat sugallt a lelke. Meg tudta hallani otthonmaradt
leányok csendes imáját, akik könnyes párnájukon arra
kérik az Istent, hogy «valahol a szerb határon puszkagolyó
ne találjon egy legényt el odakünn a vártán». Meglátta a
véletlennek azt a keserű játékát, mely olyan sokszor for-
dulhatott elő ebben a háborúban: az egymást elkerülő két
levél történetét:

«Karácsonyra kártyát vitt a hadi posta,
A sarkában csokolódzó galambocska,
Az volt arra reáírva, a kártyára:
Édes uram, gólya szállott kis fiúval a házunkra.

Karácsonyra levél jött egy kis faluba,
Közepébe nagy pecsét volt reányomva;
Az volt abba beleírva a levélbe:
Hős urának, jó asszonyom, tegnap volt a temetése».

Sokan, sokan éneklék ezt a két dalt szerte az ország-
ban. Aki írta, most is ott áll «valahol a szerb határon»
(igaz, hogy azóta már alighanem a túlsó határán Szer-
biának) és az iskolája most is mindennap aggódó szeretet-
tel, büszke csodálattal gondol arra, akít meleg emberi érzés-
ben és bátor kötelességtudásban egyaránt példaképének
tekint: az igazgató úrra ...

Hósi halál.

Mikor harcterről hazatérő tisztjeink egyik-másik bajtársuk sorsáról tudakozódnak, sokszor fogadják meglepett kiáltással a választ:

— Hogyan? Ez az ember csakugyan él még? Csudálatos!

Mert vannak, sokan vannak, akiket valami ellenállhatatlan vágy hajszol a leghajmeresztőbb veszedelmek közé; akik valóságos gyönyörrel teszik kockára az életüket minden pillanatban s akiket barátaik minduntalan kénytelenek (bár eredmény nélkül) figyelmeztetni: ember, *így* előbb vagy utóbb el kell esned!

Ebből a haláltkereső fajtából való a három braccioforte *Spiess* testvér is. Kettő él még, bajtársaik öröme és őszinte csudálkozására; a harmadikat végre is elhagyta védő szelleme, mikor túlságos merészséggel vágott neki a veszedelemnek.

Egyikük, braccioforte *Spiess* Ágost az erdélyi havasok közt vált már régen híressé, vakmerő vadászatairól. Huszonöttnél több medvét és hiúzt terített már le, sokszor szemtől-szembe küzdve meg az özönvízelőttnék látszó felel mes bestiákkal.

A háborúban mintha varázslat védené az életét. Népfelkelőivel, akiből szinte elite-csapatokat formált, az októberi harcok folyamán hét nap, hét éjjel állta egyfolytában a legborzalmasabb tüzet és visszavert minden ellenséges támadást. Csapata a felére olvadt le, de nem tágitott. Ő maga — mint egész életében szokta — szinte kihívóan szállt szembe a halállal, de a csontos rém jobbnak látta kitérni előle . . .

Vitézségét a hadiékítményes érdemkereszttel jutalmazta a király.

De nála is nagyobb dicsőséget, hírnevet szerzett a testvére, *Spiess* Silvio ezredes, előbb a 26-os (esztergomi), aztán a 39-es (debreceni) gyalogezred parancsnoka. Ez a lángeszű és nagyrahatott tiszt is mintha csak kereste

volna a veszedelmet, pedig — akik ismerték, jól tudták — a dicsőséggel, babérokkal igazán nem sokat törődött. Csak cselekedni akart, cselekedni; és kitartani ott, ahol a kitartás a legnehezebb. Ez volt az egész titka az ő seregszerte ismert halálmegvetésének. A százszor kigúnyolt halál végre is megbosszulta magát...

Hiúságnak, hírvágnak — mondtuk — nyoma sem volt ebben a nagyszerű emberben. Veszedelmes kalandjairól mindig az igazi hőst jellemző szerénységgel beszélt. Természetesnek, magától értetődőnek találta, amit tett és meg volt győződve arról, hogy az övéhez hasonló helyzetben a hallgatói sem tennének mást. Hogyan vágták el egyszer az embereitől, mindössze egy géppuskásosztaggal; hogyan állt ekkor nyugodtan szembe a borzalmas orosz túlerővel, hogyan seperte vésrig őket géppuskáival, míg csak azt nem hitték, hogy nagyobb erővel állnak szemben, hogyan használta fel ekkor az ellenség zavarának egy pillanatát arra, hogy eltűnjék és az elképedt oroszoknak teljesen üres állást hagyjon hátra, — ilyenféle eseteket a sebesülten hazatért ezredes mindig a legtermészetesebb hangon adott elő és az arcán csak a szép élményen érzett öröm látszott.

Spieß Silvio így kapta meg gyors egymásutánban a hadiékítményes harmadosztályú katonai érdemkeresztet, a vaskeresztet, a Lipót-rendet és végül a másodosztályú vas-koronarendet.

Ezredtartalékait mindig személyesen vezette. Kétszer Czarnolasnál, október 23. és 26-án, aztán november 24-én ismét. Ekkor, mindössze két századdal, nemcsak megakadályozta a már reménytelennek látszó sulossavai ütközet elvesztését, — vakmerően elébevetve magát a már diadalmasan előrenyomuló oroszoknak, — hanem e mozdulatával három gyalogdandárt is előreragadott, úgy, hogy a magaslatokat, melyekért a harc folyt, ismét kiragadtuk az ellenség kezéből.

Már szeptemberben is, mikor — a negyedik porosz landwehr-dandárral versengve — Tarnowkánál, teljesen kiéhezett ezredével, maga előtt hajszolta az oroszokat: akkor is csak csudával határos módon maradhatott épen. Sulos-

sawánál azonban egy golyó összeroncsolta a karját. Bécsi sebészekhez kellett fordulnia, hogy a rettenetes állapotban levő kart meg lehessen menteni. A teljes gyógyulást nem várta meg. Türelmetlen volt, szinte azt mondhatnók, honvágy gyötörte a csatátér után. Visszasietett a frontra. Négy ütközetben mentette már meg társait, csapatai és saját személye váratlan, vakmerő és mindig sikeres harcbarvetésével. Most, ötödjére, mikor április 5-én, hajnalhasadtával, a már-már körülkerített és elveszettnek tekinthető szomszéd csapatokat csodálatos merészséggel és okos megfontolással kivágta a bajból, most őt követelte váltságdíjúl a halál azért a sok bajtársért, akiket kimentett szorongató kezéből.

A vén kaszás nem jött bejelentetlenül. Három figyelmeztetést küldött neki, akárcsak a mesében. A Sulosawánál kapott seb még nem gyógyult meg, mikor a csapatai élén előrenyomuló ezredest térdlövés érte, ami mindenki másnak elvette volna a rohamozó kedvét. Spiess Silvio legyőzte a fájdalmát, erőt vett a gyöngeségén és ott maradt az előre rohanók közt. A második lövést az oldalába kapta. De ez a seb csak úgy hatott, mint a nemes paripára a sarkantyú. Annál hevesebben tört előre, végső veszedelemben forgó bajtársait megsegíteni. A roham ellenállhatatlan volt, a diadal közeledett, a két sebből vérző ezredes kitartott és kitartásra lelkesített, — ekkor jött aztán a halálos golyó, egyenesen a szívébe, szilárd és mégis jóságos szívébe annak az embernek, aki sebesülten hagyta el imádott feleségét és négy gyermekét, hogy katonái közé siessen, akik szintén — apjukat várták benne.

A hadseregpáncsnok ezekkel az egyszerű, de minden babérnál maradandóbb dicsőséget jelentő szavakkal búcsúztatta el a hős katonát: «Spiess ezredes igazi hősként halt meg ... A hadsereg legkitűnőbb katonái és vezetői egyikét veszti el benne . . . Csodálattal hajlok meg az elesettnek hősiessége előtt és az egész hadsereg nevében adom meg neki a tiszteletet végső megnyilvánulását».

Ha egyáltalában lelhet vigaszt az özvegy és a négy árva, akiknek boldog köréből ragadta ki a halál a tettekre szom-

jazó, bátor és melegszívű embert: csak abban lelheti, hogy a hazáért elesett hőst az egész hadsereg együtt gácsolja az árván maradt családdal; hogy a dicsőség, melyet nem keresett, ragyogó fénnel veszi körül alakját mindörökre.

Névmutató.

Abrudbányay Ede dr. 5
Adda Alfred 166
Antonu Miklós 137
Aradi István 38
Arje Jenő 57
Auffahrt őrnagy 52

Bakács István dr. 196
Balogh Barna 182
Baitezán József 41
Barabás Bernát 14
Barkóczy-Klopsch Béla 95
Barna István 182
Bartha százados 125
Bayer Lajos 93
Bán Károly 44
Bánó Kálmán (kükemezei) 125
Beké százados 125
Berger Artúr 34
Bessenyei Lajos dr. 165
Bezerédj András (bezerédi) 156
Bielek Pál 180
Biljcevic Miklós 29
Binder Ottó 22
Bongs Richárd 122
Böszörményi András dr. 182
Brust Károly dr. 85
Buzinkay Béla 146

Cerny Ottó 31
Corcek Alfréd 97
Cornides Albert 11
Craus Pál 86
Crisan István 84
Csapó Béla 101
Csepy Zsigmond 8
Czink Aladár 165

Dahinten Alfréd 129
Dengi János 63

Descovich Oszkár lovag (oltrai) 82
Detrich Emil 102
Dobó Dezső dr. 193
Dowertil Antal 105
Dörnyei Béla 119
Dubail Konstantin 63

Elekes Gábor (szentkatolnai) 151
Eszterházy Alajos gróf 106

Fábry főhadnagy 99
Felix vezérőrnagy 48
Formanek Lázár 121
Fráter József 165

Gerdanovits Iván 181
Gergye főhadnagy 49
Glasner Károly 130
Glasner Viktor 194
Gratzl Sándor 91
Grünfeld hadapródjelölt 23
Gunczy Gusztáv 64
Gyarmathy hadnagy 125
Györgypál Guidó (csiktaplócai) 14

Haas Leó 175
Hann Eberhard (hannenheimi) 162
Hayek Frigyes 158
Heisslein Alfréd 40
Henneberg József báró 77
Hercz Győző 165
Hermann Ede 161
Hermann Hugó 63
Hilián Jenő 171
Hóman Ottó dr. 164
Höpler Rudolf 79
Hubrichl Aris tides 159
Inselst István (göllei) 33

Jaksics Aladár 65

- Jelussig Oszkár 66
 Jordán János 43
 Jovanescu László 183
- Kadlec Antal 26
 Kállay Tamás 102
 Kálmán Dezső dr. 172
 Kálmán Imre 39
 Kellner József 123
 Kenyeres János 133
 Kerekes Mihály dr. 182
 Király főhadnagy 125
 Kiss Kálmán 165
 Kisvárday János 160
 Knapp Alfréd 21
 Koháry Ferdinánd 97
 Kokail Herbert 81
 Koós százados 125
 Koppensteiner Antal 112
 Korossy Károly 116
 Kovács János 180
 Königes Emil 72
 Kövesi Ferenc 161
 Kuczevic János 76
 Kurc Ágost 161
 Kürthy Ernő 166
- Lakos Iván 25
 Lassmann Arnold 113
 Laurencsics Ferenc 179
 László István 124
 Lázár Gábor 181
 Lázár Károly (csikaplócai) 148
 Le Beau vezérőrnagy 14
 Liszt Ferenc 176
 Ludwig Alfréd 116
 Luger Ferenc 161
 Lukáts Dezső 53
 Luhe (von der) Ferdinánd 114
- Markovics Ervin 117
 Matota Milutin 36
 Matwansky József 155
 Mayr Tibor 182
 Michaelis Róbert 80
 Mihajlevic Emil 13
 Milcic Jankó 176
 Mil its Szvetozár 87
 K. Molnár Ödön dr. 153
 Mrenna József 178
- Nagy András 168
 Nagy Aurél (szentkirályi) 20
 Nagy László 118
 Najmányi László 182
 Niczky Ferenc gróf 154
 Nyisztor János 47
- Olchváry László dr. 165
 Orosz András 166
- Papp őrnagy 52
 Petkovic Alajos 30
 Petrovay László 152
 Pintschof Rudolf 194
 Pittner Jajos 48
 Plachy Jenő 165
 Polikeit Alfréd 177
 Popovici Livius 67
 Popovics főhadnagy 36
 Precup Viktor 139
 Predragovic Emil 185
 Predritti őrnagy 16
 Prey Zsigmond 175
 Prikkel Géza 124
 Prusa László 194
- Ragány Dezső 168
 Rázsó Kázmér 165
 Reményi alezredez 141
 Répássy Aurél 139
 Révy Ferenc (ikervári) 38
 Rimbás György 142
 Roth Kálmán 165
 Röder Vilmos 193
 Rutich Sándor 171
- Savu Kornélius 68
 Sáfrán Géza 7
 Schariczter vezérőrnagy 135
 Schäffer József 8
 Schärft József 194
 Schilcher Hubert 69
 Schmidt alezredez 14, 95
 Schmidt Ferenc 36
 Schwarz János 161
 Sill Ede 144
 Somogyi Pál 124
 Soóváry. Zénó 145
 Spiess Ágost (braccioforte) 199
 Spiess Silvio 199

- Stangl őrnagy 52
 Steinbichler hadnagy 23
 Stolpa dr., tart. hadapród 23
 Strache Emil 18
 Striczl József 125
 Sturm Dénes 21
 Szabó Béla (nemestóthi) 151
 Szeifert Sándor 11
 Szende ezredes (fülekkecsényi) 71
 Sztankay Oszkár 22
 Szunyogh főhadnagy 46

 Thien Ferenc 74
 Titl János 180
 Toms Pál lovag 151
 Tordek Henrik 128
 Tóth Ferenc 182
 Tóthvárad-Asbóth százados 59
 Toveaux Henrik 32
 Török János 105
 Tumbász Lajos 181

 Ujfalussy Gábor 58
 Újhelyi Károly 109

 Ujjady Béla 121
 Unger Ágost 178

 Vági Imre 16
 Vali Péter dr. 182
 Várady-Szakmáry Donát 151
 Vida Ferenc 110
 Virányi Ferenc 59
 Vizner Máté 88
 Vlasits Ernő 171

 Walaschek Ottó 55
 Watterich ezredes 170
 Weisz Gyula dr. 17
 Willerding vezérőrnagy 135
 Wossala ezredes 134
 Worisek Ernő 165

 Zách ár Pál 7
 Zivny Frigyes 161
 Zsíros István 169
 Zsivkovics Illés (torontálszigeti)
 132

Tartalom.

	Oldal		Oldal
A mi hőseink	1	Hét millió	57
A klenáki állomáson	5	A huszár ágyút ment meg	58
Honvédek	7	A huszár ágyút vesz el	59
Mikor a huszár járör hídfőlsze- relést zsákmányol	9	A lugosi hősök	60
Átkelés a Drinán	11	Egy magyar menetzászlóalj hősiessége	64
Az ellenséges állások között	12	Maradj csak . . . fődözve va- gyok !	66
Kígyófészek	13	Kötelességtudás	67
Barabás százados	14	Gyalogsági százados mint — ütegparancsnok	68
Vági hadnagy fürdője	16	A főhadnagy válla, mint fegy- ver-tamaszto	69
Az irgalmas szamaritánus . .	17	A starasoli erdőkbén	70
A tűzvész fényében	18	Mik or az orosz hátulról támad	72
Egy nap a 4-es huszárok törté- netéből	20	Hidrobbantás	73
A «gulyáságyúk» hőse	22	A géppuska lovagja	75
A bujkálók	25	A szegediek ezrede	77
Hál' Istennek, itt van Kadlec százados úr !	26	Huszárok a lövészárókban .	78
Horvát testvéreink	29	A népfőlkelő-hadnagy	80
A krupanji magaslatok	29	Nincs maradásom	81
Mindennapos eset	30	A százados úr municiót szerez	82
A céltábla	32	A megmentett zászló	83
A kecskeméti bakák	33	Az ezredorvos Ferenc József- rendje	85
A románok	34	A mohamedán jelentésvivők.	86
Bosnyákok	35	Géppuskával szerzett ágyúk	87
A kassai vadászok	37	Vízner százados	88
Piotrkow megrohanása	40	Egy löszerszállítmány meg- mentése	90
Nehéz napokban	41	Az ellenséges front mögött..	93
A hallgató üteg	43	A Cigány-sziget hőse	95
A hadnagy, az őrnagy, meg a baka	43	ozaz százalék	96
Vonat-fogás	46	Megkérdézzük tőlük!	97
Két kórház között	47	Majd kimennek!	99
Az újjáteremtett ezred	48	Öt nap, öt éjjel	100
Gergyé főhadnagy lovas kirán- dulásai	49	Autó-kirándulás Przemyslbe	102
Menetzászlóalj. Népfőlkélok	50	Hogy fognak el egy ellenséges üteget	104
Tábori lelkész — a front előtt	53		
Egy tüzérségi megfigyelő...	55		

	Oldal		Oldal
Számvivőszázados és ezred- segédtiszt	105	Húsznapos küzdelem az orosz túlerővel	143
Huszárjárőr	106	Muszáj!	145
Mi telik ki harmincöt honvé- d^tői	109	Százados és tizedes	146
Szónoklat a mellvéd tetejéről.....	110	Magyar földön	148
Mikor még az orosz pazarolta a municiót	111	A ciróka-ófalui ütközet.....	150
Hogyan halt meg Lassmann százados.....	113	Géppuskák tüzeiben.....	152
Egy 12-es huszár.....	114	Egy másik 11-es honvéd.....	153
A géppuska mellett	116	Mikor kell a sebet bekötöni?.....	153
Arra van az ellenség.....	117	A lőszer	155
Saját felelősségére	118	Bezerédj főhadnagy	156
Történet egy hős honvédszáz- lóljáról meg az őrnagyáról	119	A tartalékos zászlós.....	158
Főhadnagy mint ezredparancs- nok	120	Ezerkéz vagy Ezerszem?.....	159
Baka-járőr.....	122	Kisvárdav százados	160
Mit tehet egy ember?	123	Jönnek utánunk	161
A pozsonyi honvédek	124	A szerzet hőse	162
Még egy történet a pozsonyi honvédekről	125	Roland-ének.....	163
«Rendületlenül»	128	A hetes huszárok első tábori százada	165
Egy tapodtat sem!	129	Ősszekötő szolgálat	167
Mesteri védekezés	130	Egy tartalékos hadnagy meg egyszázad népfelkelő.....	168
Pesti fiúk rohama	132	A siker.....	169
A huszár-távírótiszt	133	Honvédek a Dunajec mellett	171
A pozsonyi közös gyalogezred.....	134	Egy éjszaka története.....	172
A géppuska művésze.....	137	Karácsonyi harcok	173
A német bajtársak oldalán.....	138	A Kárpátok között.....	179
A magyar testvérekért.....	139	Újesztendő táján	182
Tizenegyezer lövés a hegyi- patakából	142	Lovagregény a huszadik szá- zadban	183
		Sebesült-szállítás a Kárpátok- ban.....	192
		Az igazgató úr.....	196
		Hősi halál	199

